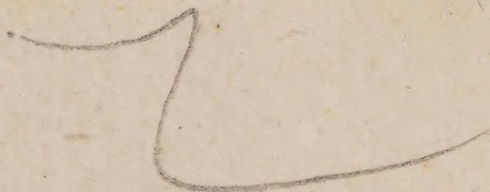

KWEEKSCHOOL

DER

VROEDKUNDE.

KWEEKSCHOOL

DER

VROEDKUNDE,

ZYNDE

VERZAMELINGEN

EN

WAARNEEMINGEN

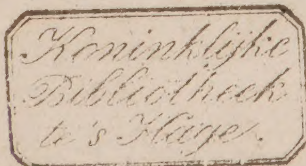
UYT DE BESTE EN NIEUWSTE SCHRYVERS GETROKKEN.

Ten dienſte der geene, die zich in deeze Weetenſchappen willen oeffenen.

TE AMSTERDAM,
By DAVID WEEGE,
MDCCLXXIII.

KWEEKSCHOOL
DER
VROEDKUNDE.

VERZAMELING I.

AANMERKING OVER DE GESCHIEDENIS, NUT, RECHT EN VERKEERD GEBRUIK DER WERKTUIGEN IN DE VROEDKUNDE;

DOOR

HENRIC. JOANNES NEPOMUCENUS CRANTZ. *

§. I. DEWYL 'er van alle tyden wreede gevallen van Verlossingen geweest zyn, zo heeft het medelyden, dat de stervelingen ingebooren is, uitgedacht om door de konst de ongelukkige zo veel mooglyk is hulp toe te brengen. Dikwyls zyn de handen in de bewerking onnut bevonden; de geneesmiddelen toonde de ondervinding doodelyk te zyn; waarom die geene, die deeze elendige

* *Ephem. Nov. Nat. Cur. Vol. I. in Append. pag.* 73.

dige van het gevaar des doods bevryden wilden, menigmaal genoodzaakt waren tot ongebruikelyke werktuigkundige hulpmiddelen den toevlucht te neemen, gelyk uit verfcheide gefchiedeniffen blykt, en volgens de gelukkige of ongelukkige uitflag van deeze zyn zeer veele werktuigen gemaakt, en tot verfcheiden bezondere moeilyke gevallen gefchikt.

§. II. EERST heeft de noodzaakelykheid deeze uitgevonden, het gebruik en een voorzichtige beftiering of verworpen of verbeterd, doch hedendaagfch heeft de enkele befchouwing, nu en dan met zwetzery en een ydele vertooning vereenigd, ons veel opgedifcht, en dagelyks worden de werktuigen in de konft grootelyks vermeerderd, eerder om fchrik dan nut te veroorzaaken.

§. III. DE werktuigen in de Vroedkunde, voor zo veel men uit de Practyk der Medicynen en Heelkunde van de Ouden opmaaken kan, fchynen eerft uitgedagt te zyn, om een dood Kind (*a*), of om een hoofd, dat grooter dan een natuurlyke of door waterzucht gezwol-

(*a*) HIPPOCRATES *Libr. de Fœtus Mort. in utero Exfectione*; item *Libr. de Superfœtatione.* CELSUS *Libr. VII. Cap. XXIX.* AETIUS *Tetrab. IV. Serm. IV. Cap. XXIII.* MOSCHION *Harm. Gynecior. Cap. XIII.* PAULUS *Libr. VI. Cap. LXXIV.* AVICENNA *Libr. III. Fen. XXI. Tractat. II. Cap. XXIX.* ALBUCASIS *Libr. II. Cap. LXXVI.*

zwollen was (β), in de Baarmoeder gebleeven zynde (γ), met één woord om het Kind in een kwaade legging gelegen (δ), en door middel van de hand niet uit de Baarmoeder kunnende gehaald worden, uit te dryven en te verlossen (ε): doch dit hun gebruik is naauwlyks lang in stand geweest, alzo kort daarna de werktuigen, om alle moeilyke baaringen te verligten, te hulp geroepen zyn, en men ook gewoon is geworden het doodelyke staal te gebruiken, welke onbillyke wyze van doen ten onzen tyde al te gemeenzaam zynde, te recht alle braave beklaagen.

§. IV. DOCH of de Ouden zelf alleen tot het afhaalen van doode Kinderen het gebruik van zodanige werktuigen geschikt hebben, gelyk sommige uit de opschriften der boeken en hoofdstukken zich verkeerdelyk hebben willen wysmaaken, schynt my zeer twyfelachtig, dewyl het nog niet genoegsaam blykt, of zy onder den naam van doode Vrucht verstaan hebben een kind, dat van het weezentlyke leeven beroofd was, of dat men slechts onder die omstandigheeden, daar de verlossing zich in bevondt, van het leeven berooven moest? Indien

(β) CELSUS, MOSCHION, AETIUS, PAULUS, ALBUCASIS, *loc. citat.*

(γ) CELSUS, AETIUS, enz.

(δ) HIPPOCRATES, CELSUS, AETIUS, PAULUS, AVICENNA, enz.

(ε) MOSCHION, *loc. citat.*

dien het eerſte plaats heeft, zie ik niet, welke tekenen zy zeker genoeg gehad hebben voor de dood van het Kind, welke ook hedendaags, de konſt grooter geworden zynde, en de natuur in dit gedeelte omſtandiger waargenomen, de allergeoefenſte veele zwaarigheeden verwekken om een getuigſchrift in rechten in te brengen; zo het andere waar is, blykt het, dat zy dan die leevendige ook als doode behandeld hebben, en in dit gevoelen wordt ik te meer beveſtigd, dewyl ten onzen tyden zo wel als in voorledene, die verloſſing, alwaar de Vrucht inderdaad dood is, niet altoos zeer wreed zy, ja om die reden alleen naauwlyks zeer moeilyk: doch in tegendeel de af haaling van een leevend Kind, in een kwaade legging gelegen, uit een rechtleggende Baarmoeder, en des te meer uit een ſchuinſe, of ook van zo een Kind, 't welk met zyn al te groot hoofd eeven als een wigge binnen het bekken vaſt zit, is veel wreeder, en kan menigmaal met de handen niet volbragt worden.

§. V. Het tweede bewys van dit beweerde, 't welk geenſints te verachten is, wordt zelf uit de gedenkſtukken der Ouden gehaald, dewelke ik hier des te bereidwilliger voor den dag brenge, 't geen tot nog toe van niemand is aangemerkt geweeſt, en de meeſte der Hedendaagſche, de voetſtappen der Ouden gevolgd hebbende, in de moeilyke verloſſingen het leeven van 't Kind verwaarloozen, en dus heb-

hebben zy zeer veele door een wreed gezag om hals gebragt. Derhalven begin ik deeze zaak van de alleroudste Schryvers. *Hippocrates* (ζ) beveelt de Vrucht, als de arm eerst komt, van zyn vleesch te ontdoen, *conciso brachio . . . . scalpello per costas & jugulum adacto.* Doch in het geval, alwaar men volgens de natuur de Vrucht niet afhaalen kan, zegt hy, dat men ook het hoofd aan stukken moet verdeelen. Doch zyn dusdanige kinderen altoos dood? ja het tegendeel blykt ligt zelfs uit de tekens van een dood Kind, die in dat zelve Boek gegeeven worden: want dus zegt hy: *de handen voorwaarts hangende geeft een teken, dat de Vrucht reets dood is; doch daar de handen zich buiten niet vertoonen, by deeze is meestentyd een leevendig Kind.* Waaruit ik derhalven besluite, dat van die Schryver, en uit onweetendheid, en uit voorbaarigheid, een leevendig Kind om hals is gebragt; het welk *Celsus* gewaar geworden zynde, zyn negen-en-twintigsten Hoofdstuk van het zevenden Boek dit opschrift geeft: *Van de wyze, op welke een dood Kind van de Baarmoeder afgehaald wordt*, zonder dat hy 'er echter iets van

(ζ) *Libr. de Fœt. Mort. Exsect.* Schoon dit Boek, als ook dat *de Superfœtatione*, van den een aan HIPPOCRATES, van andere aan een ander toegeschreeven wordt, is het my nogthans hetzelve, dewyl hier alleen gehandeld wordt van oude gedenkstukken, welke diergelyke lessen in zich bevatten, het zy die van HIPPOCRATES of van andere zyn.

van de tekens van een dood Kind byvoegt. Ondertusschen is *Celsus* van gelyken om dezelve zaak te beschuldigen, en van die misdaad te overtuigen, dewyl de gezegdens van deezen Man niet min op een leevend dan dooden Vrucht zien, gelyk blyken zal den geen, die dit geheelen Hoofdstuk doorleest, schoon hy het door 't opschrift van de titul heeft willen blanketten: want in zyn geheele redeneering spreekt hy geen woord, hoe men een leevend van een dood onderscheiden zal, en vermaant zelfs niet, het geen in de konst van groot gewicht is, dat men daarop letten moet, maar begint terstont op de volgende wyze: *Si jam prope maturus partus intus emortuus est, neque excidere per se potest, adhibenda curatio est, quæ numerari inter difficillimas potest:* „Zo in de naast aan„staande baaring het Kind van binnen gestor„ven is, en door zich zelf niet uit kan gaan, „moet men de *curatie* aanwenden, welke onder „de allermoeilykste te tellen is". Welk Kind nu moet men houden, dat binnen in de Baarmoeder gestorven is? Door welke tekens wordt dit gekend? Geen van deeze beide lost hy op. Doch dat de Vrucht door zich zelven niet uitgaan kon, schoon de verlossing zulks niet aantoonde, heeft de vertoeving zeker gemaakt; derhalven wanneer het Kind door zich zelven niet verlost kon worden, is de zeer moeilyke *curatie* aangewend, het welk aan een leevend zo wel als aan een dood heeft moeten geschieden, dewyl

dewyl hy, zonder het leeven of den dood in overweeging genomen te hebben, met zeer veel drift beweert, dat men den hinderpaal door *baaken* moet wegneemen, gelyk uit alle plaatsen, inzonderheit echter deeze, blykt: *Aliæque etiamnum difficultates faciunt, ut qui solidus non exit, concisus eximi debeat*, „ en andere moeilyk„ heeden maaken ook, dat het Kind, 't welk „ niet geheel verlost wordt, by brokken moet „ afgehaald worden". *Moschion*, na dat hy verscheidene voorbeelden van moeilyke baaringen bygebragt heeft, en de handgreepen voor dezelve aangeweezen, handelt van die, welke met de handen niet bestierd kunnen worden (η), en beweert dan, dat men de Vrucht geheel aan stukken moet snyden, beneemende, schoon het nog leefde, al het leeven. *Aëtius*, in 't hoofdstuk van de afhaling en uitsnyding uit *Philumenus*, weinig bekommerd over de tekens van een dood of leevend Kind, zal men zien, dat terstond in eene moeilyke baaring het Kind om hals brengt (θ); want in het geval, daar het hoofd zo sterk is ingeperst, dat het niet te rug gedreeven kan worden, hecht hy zyn *uncini attractorii* in de oogen, ooren en kin, en snydt het hoofd met een mes op, op dat het ledig gemaakt zynde ligter zou kunnen afgehaald worden. De navolger van

(η) *Harmon. Gynecior. Cap. XIII. Quæst. I. & III.*
(θ) *Tetrab. IV. Serm. IV. Cap. XXIII.*

van deezen, *Paulus* naamentlyk, is van dezelve misdaad te beschuldigen (ι); doch *Avicenna* de Arabier heeft in dit stuk den Grieken in menschelykheid overtroffen, en de eerste het leeven van een mensch, dat gebooren wierdt, ter deeg in overweeging genomen, gelyk uit het agt-en-twintigst Hoofdstuk, en uit het opschrift van 't negen-en-twintigst (κ) blykt; maar *Albucasis* is kort daaraan tot dezelfde wreedheid vervallen: na dat hy boven het vyf-en-zeventigst Hoofdstuk ter onderrichting van de Vroedvrouwen geschreeven hadt, hoedanig zy de leevendige Kinderen moeten helpen, wanneer zy uitkomen in eene niet natuurlyke gedaante, handelt hy terstont in het naastvolgend van de afhaaling van een dood Kind, zynde uit de beide opschriften, en het daarin bevattene een klaar bewys, dat hy de Vrucht, welke de Vroedvrouw volgens het eerste Hoofdstuk niet leevend hadt kunnen verlossen, in het laatste maar voor dood houdt, gelyk zyne onbehoude bewerking bevestigt: uit welk alles duidelyk blykt, dat het Kind, dat noch door de natuur, noch door de onbeschaafde konst leevend kon werden afgehaald, voor dood gehouden is, en dat de Ouden de leevendige ook met werktuigen hebben aangetast, zeggende het Kind in eene moeilyke baaring dood te zyn, doch in eene gemakkelyke te leeven.

§. VI.

(ι) *Libr. III. Fen. XXI. Tract. II.*
(κ) *Libr. citato.*

§. VI. DE alleroudſte, en te gelyk de allerwreedſte werktuigen, die wy vinden, dat tot dit gebruik gebezigd zyn, zyn *die geene, welke doorbooren konden*, het lichaam van de Vrucht aan ſtukken ſnydende of uittrekkende, waarvan men weder een bewys om ons vorige te beveſtigen, neemen kan. In de Boeken van *Hippocrates*, of die ten minſten zynen naam voeren, als welke wy geene oudere gedenkſtukken in de konſt hebben, wordt gewag gemaakt van het *Scalpellum* (λ) en de *Unguis* (μ); het eerſte om de Vrucht aan ſtukken te ſnyden en te verdeelen, het ander om de ledemaaten van één te ſcheiden (ν); doch of men den buik van de Vrucht met de *Unguis* moet doorſnyden, gelyk als daar in de bewerking verhaald wordt, of eerder met het *Scalpellum*, of eindelyk door welk werktuig, of door welke konſtgreep de Schryver het hoofd in ſtukken verdeeld wil hebben, onderzoek ik nu niet, en het luſt my ook niet na te ſpooren, of deeze *Unguis* een yzere haak geweeſt is, gelyk veele Uitleggers vermoed hebben. *Perforatoria.*

VAN *Hippocrates* tot *Celſus* vinden wy niemand, die door zyne Schriften in de Vroedkunde uitgeblonken heeft; doch *Celſus* maakt gewag van twee haaken (ο), zynde de een aan alle

(λ) *Libr. de Exſect. Fœt. Mort.*
(μ) *Libr. de Superfœtat.*
(ν) *Libr. citat.*
(ο) *Libr. citat.*

alle kanten glad en met een korte fpits, doch de ander, den eerften volkomen gelyk zynde, uitgezonderd dat hy van binnen in de geheele fpits ongelyk en met ruuwigheeden was. Is de eerfte nu de *Unguis*, de laatfte het *Scalpellum* van *Hippocrates* (π)?

MOSCHION, wiens leeftyd onbekend is, noemt de *embryulci fcindentes & attractorii*, benevens de *Embryotomi* om de Vrucht aan ftukken te fnyden, op (ρ), ook voert *Quæft. III.* (σ), dit opfchrift: *Quomodo pecus incidere debemus, fi caput jufto fit grandius & in ipfo egreffu fubfiftat:* „ hoe men het Kind doorfnyden zal, wanneer het hoofd te groot is, en in zynen doorgang blyft fteeken": hy zegt ook, dat men het achterhoofd met het ftaal openen moet, want dus, de herzenen 'er uitgenomen zynde, kan het gemakkelyker eenen doortogt vinden.

AËTIUS noemt uit *Philumenus* verfcheidene werktuigen op, haaken naamentlyk of inftrumenten om naar zich te trekken, 't *fcalprum incriforium*, de *getande tang* of *offarius* (τ).

Forceps dentarius.

DE

(π) Wat hier van zyn mag, de haaken fchynen by de *Romeinen* overvloedig bekend geweeft te zyn; want hier mede wierden de Zwaardvechters, en andere veroordeelde, eerft in de gevangenis om hals gebragt en op de Markt gefleept, volgens het getuigenis van DION CASSIUS en PLINIUS *in Panegyr.*

(ρ) *Cap. XIII. Quæft. I.*

(σ) *Ejufdem capit.*

(τ) *Loc. citat.*

DE laatſte der Grieken, *Paulus*, brengt, om de nageboorte in ſtukken te ſnyden, by, het werktuig πολύικοπαν genaamd (υ), *ſtroppen* (φ), de ſpatel, die voor de *Polypi* geſchikt is (χ), 't *ſcalprum* (ψ) *cultrum*, 't welk *ſcolopomachærion* geheeten wordt, de verbryzelende *forceps dentarius aut oſſarius* (ω). *Laquearia.*

AVICENNA maakt gewag van haaken, ſtroppen en afhaal-tangen (α); doch hy beſchryft het werktuig niet, waarmede hy het hoofd opende, om het geen 'er in was uit te doen loopen (β).

MAAR de laatſte van allen *Albucaſis*, heeft verſcheidene werktuigen gegeeven, en dezelve op hout laaten ſnyden (γ); drie, die hy *vertigines* noemt, om de Baarmoeder te openen, drie haaken om het al te groot hoofd te verbryzelen, twee *uncini*, een met één doorn, de andere met twee, en twee *ſpumatilia*; eindelyk geeft hy ook een werktuig op om het Kind in te dryven, en andere Schryvers geeven andere of ook dezelve op (δ).

UIT

(υ) *Lib. III. Cap. LXXVI.*

(φ) *Libr. VI. Cap. LXXIV.*

(χ) *Ibidem.*

(ψ) Dus heet het by GUINTERIUS: doch CORNARUS noemt het *acicula.*

(ω) *Ibid.* GUINTERIUS vertaalt *ſcolopomachærion* niet; CORNARUS vertaalt het *aculeatum cultellum.*

(α) *Loc. cit.*

(β) *Cap. XXIX. Lib. III.*

(γ) *Lib. II. Cap. LXXVII.*

(δ) Dus wordt in JUL. POLLUCIS *Onomaſtic. Lib. IV. Cap.*

Uit dit alles, wel overwoogen zynde, blykt, behalven de waarheid van het gezegde op §. I. en IV. daarenboven nog, dat ter dier tyd van hen nog niet uitgevonden waren de werktuigen, die eene leevendige Vrucht, in eene onbehoorlyke legging zynde, met het yzer, zo men het op geene andere wyze verbeteren kon, behouden zou.

§. VII. Na deezen tyd is 'er niets in de konſt gevorderd, of liever al de arbeid der Ouden ſchynt als begraaven, tot eindelyk in *Vrankryk* *Paræus* wederom verſcheidene werktuigen voor den dag bragt, inzonderheit de *haaken*, welk ſoort van inſtrumenten daarna in de volgende tyden zo is vermenigvuldigd geworden, dat 'er geene andere in de Vroedkunde verſchillender gedaante dan deeze aangenomen hebben. Dezelve zo even genoemde *Paræus* beſchryft en tekent af vier onderſcheidene haaken (ε), namentlyk de gearticuleerde of geſchakelde haak met drie andere. *Scultetus* (ζ) vertoont ons een

Unci.

IV. Cap. XXVI. Edit. Amſtel. in 2 Vol. in Fol. gewag gemaakt van een werktuig ὀμφαλιστὴρ, waarvan onder dezelve benaaming van niemand anders geſprooken wordt, en dit werktuig brengt hy alleen op de Vroedkunde toe: doch onder de Geneeskundige werktuigen in het zelfde Boek, Cap. XXV. worden bygebragt σμίλη, ψαλὶς τομεὺς, welke betrekking op de Vroedkunde en Heelkunde hebben.

(ε) *Lib. de Generat. Cap. XXVI.*

(ζ) *Armament. Chirurg. Tab. XVII. Fig. I. & Tab. XLI. Fig. V.*

een werktuig, met twee haaken voorzien, uit *Andrea a Cruce* afgebeeld. *Fournier*, *Guillemeau*, *Mauriceau*, *Dionis*, Vroedmeesters in *Vrankryk*, noemen overal in hunne Werken verscheidene haaken op, en ten onzen tyde bevatten byna alle Heelkundige Schriften, die in 't licht komen, zodanige verzamelingen van werktuigen (η), gelyk onlangs *Voigtius* de werktuigen van veele Schryvers by één verzameld heeft (θ). *Menardus*, een Fransch Vroedmeester, heeft twee haaken bygebragt (ι); hier aan heeft *Smellie*, een Engelsch Geneesheer, eenen *koker* *Vagina.* gevoegd; doch *Levret* heeft eenen anderen haak met eenen koker tot zonderlinge gebruiken aanbevolen (κ).

§. VIII. DOCH naardien zy door eigene ondervinding straffe moesten lyden, van het geen zy door die van anderen hadden kunnen leeren (λ), hebben zy de haaken beginnen te verwerpen, en in derzelver plaats andere werktuigen, die met minder gevaar gebruikt konnen worden, gesteld; hierom heeft *Mauriceau* het werktuig de *Hoofd-uittrekker*, in 't Fransch *Capitis attractorium.* de

(η) GARENGEOT *Traité des instruments*; HEISTER in zyne Heelkunde, enz.

(θ) *In Dissert. de Capite infantis abrupto variisque illud extrahendis modis. Giessæ MDCCXLIII.*

(ι) *Dans la Préface du Guide des Accoucheurs.*

(κ) *Suite des Observations sur les causes & les accidens du plusieurs accouchemens laborieux, à Paris MDCCLI.*

(λ) CELSUS *loc. citat.*

de *Tiretête*, gemaakt (μ), in laatere tyden heeft de beroemde *Fried* zyn *Eductor*, *Burton* zyn *Extractor* uitgevonden; de verborgene boor van *Ouldus*, en ook het *ferrum Simpsoni* zyn tot het zelve gebruik gemaakt, dewyl ondertusschen *la Motte* zich van de enkele tang (*bistouri*) bediende, *Deventer* van het gemeene Mes, *Hornius* van de *Clavis*, en andere van andere werktuigen, gelyk een ieder blyken zal, die de boeken van verscheidene doorbladert. Geenzins echter bevinden wy tot nog toe, dat deeze den Ouden overtroffen hebben, dewyl hunne Heelkunde nu te veel met *unci* en *perforatorii* voorzien zou zyn.

§. IX. INMIDDELS hebben in de volgende tyden, de konst meerder beschaafd zynde, veele eenen afschrik voor deeze wreede wyze gekreegen, om een leevendig Kind ter verhaasting van de verlossing te dooden, of het brein uit een al te groot en dik hoofd van eene leevendige Vrucht te haalen, en hebben om deeze reden met ernst gedagt om een bekwaam werktuig te bereiden, het welk als 't ware met yzere handen het hoofd zou vatten, en het Kind leevendig, indien het mogelyk was, in veiligheid afhaalen (ν), hoewel ook eenige werktuigen der Ouden zelve gemakkelyk tot dit oogmerk schynen bekwaam te konnen gemaakt worden. Want

(μ) Dit is afgebeeld in *Tract. de Mulier Prægn. partur. & puerp. p.* 252.

(ν) Volgens getuigenis van HEISTER, *Chirurg. Part. II. Sect.*

Want dus haalt *Aëtius* uit *Philumenus* de *forceps dentarius* of *offarius* al aan; *Paulus* de *forceps comprimens*; *Avicenna* maakt gewag van de *forceps extrahens*, en *Albucafis* toont drie afbeeldingen van tangen, fchoon uitgevonden om 't hoofd van het kind te verbryzelen, echter met weinig verandering, de tanden namentlyk weggenomen, om het zelve te vatten en zonder een doodelyke kwetfing af te haalen, bekwaam (*o*).

§. X. DOCH *Jacobus Rueff* (*π*) uit *Zurich* van geboorte, heeft het eerft op hout doen fnyden zyn *forceps longa terfa* (*ρ*), waar door het kind, wegens de grootte van het hoofd in de baaring tegengehouden, gevat en afgehaald kan worden. Dit werktuig was waarlyk bekwaam genoeg tot het begeerde oogmerk, het welk daarna op verfcheide wyzen veranderd, onder den naam van

II. Sect. V. Cap. CLII. §. XXII. zeggende, „de verftan„digfte uit de hedendaagfche Genees- en Heelkonftenaa„ren hebben hun beft gedaan, om een werktuig en een „wyze uit te vinden, waardoor zy in dusdanige geval„len Moeder en Kind het leeven zouden kunnen be„houden.

(*o*) Dit blykt uit de enkele befchouwing van de figuur, inzonderheit de negende.

(*π*) Hy heeft ten tyde van PARÆUS geleefd, en hierom mag men zich met recht verwonderen, hoe dat het gefchied is, dat de Franfche zo lang onkundig van de zelve gebleeven zyn, dewyl zy evenwel in haar eerfte bewerking veel volmaakter geweest is dan de Franfche tang, na driemaal verbeterd te zyn.

(*ρ*) *Libr. III. de Partu Cap. VI.* HARM. GYNESION.

van Duitsche, Fransche en Engelsche tang is bekend geworden, twistende verscheide Schryvers onder malkander over den roem der uitvinding. Doch in het eerst is zy verborgen en van alle gebruik verstooken geweest (σ), tot dat eindelyk in Nederland *Gilles le Doux*, Heelmeester te *Iperen*, als ook *Palfyn*, Heelmeester te *Gent*, deeze tang in 't licht gebragt hebben, en de laatste dezelve aan de Academie der Weetenschappen van *Parys*, schoon de eerste riep, dat ze hem ontstoolen was (τ), mededeelde, waar door zy naderhant by de Franschen in gebruik geraakt is, en van deeze, den naam van *Palfyniaansche tang* behouden, ('t welk echter zelden voorkomt), is zy veel en dikwils verbeterd geweest, van *Petit*, *Gregorius*, *Soumain*, *Dusse*, *Levret*, Fransche Heelmeesters, gelyk ook van *Chamberlin*, een Engelsche Geneeskundige (υ). Derhalven dunkt my, dat de beroemde *Boehmer* dwaalt (Φ), als hy beweert, dat *Palfyn* en *Gregorius* verscheide *extractores* hebben doen maaken en gebruiken; want behalven dat *Gregorius* voor de bekendmaaking van *Palfyn* deeze tang niet ge-

Forceps Palsiana.

(σ) Gelyk zulks duidelyk blykt uit de Schryvers van die Eeuw.

(τ) LEVRET *Observations sur les causes & les accidens de plusieurs accouchemens laborieuses*, pag. 81.

(υ) Dezelve, pag. 89.

(Φ) *Disquisit de usu & præstantia forcipis Auglicanæ in partu difficili*, §. XX. als ook op verscheide plaatsen van de boven aangehaalde waarneeming *de Sarcomate uteri notabilis molis*.

gekend heeft, en dus ook niet met *Palfyn*, volgens het verhaal van den beroemden *Boehmer*, over den roem van de uitvinding heeft kunnen twisten, dus heeft de eerste de *Palfyniaansche tang*, alleen met zeer weinige verandering, doen maaken, doch geene nieuwe uitgevonden, die van de andere verschilde (χ). Doch zo ik den beroemden *Boehmer* al eens toestond (ψ), dat de *Palfyniaansche tang* veel van die, welke men tegenwoordig in Vrankryk gebruikt, verschilt, echter zou hy my moeten toestemmen, gelyk ik hoope (ω), dat men die volmaaktheid niet verschuldig is aan *Gregorius*, noch aan den Vader, noch aan den Zoon, die de tang van zynen Vader verbeterd heeft (α), daar de Vader slechts de *Palfyniaansche tang* een weinig verbeterd, en de Zoon de *forceps fenestrata* (β) alleen met eene menigvuldige vereeniging, en die vry onbekwaam is en niet te passe komt, voorzien heeft (γ).

§. XI.

(χ) Dit getuigen hedendaags nog alle Vroedmeesters in Vrankryk, en het heeft my zelf mogen gebeuren dit zo te zien.

(ψ) Het geen hy op de even aangehaalde plaats staande houdt.

(ω) Hier toe heb ik getuig-schriften van zeer veele, die nog leeven.

(α) Gelyk hy daar ook beweert.

(β) Deeze verbetering is men den Engelschen, en niet GREGORIUS verschuldigt.

(γ) De Franschen noemen het *en Cremalliere* (met een heugeltje.)

§. XI. Doch in Engeland hebben *Chamberlin* een Vroedmeester, en zyne drie Zoonen, op welke als by erfrecht de tang overgebragt is, al lang een geheim werktuig gehad (δ), het welk de geleerde Waereld in 't Jaar 1733. het eerst is medegedeeld in het boek over de Vroedkunde (ε) door *Chapman*, een Engelsch Heelmeester, om de strenge doch billyke berisping, van *Butter* een Heelmeester te Edimburg, om dat hy de tang verborgen hielt, (ζ). Om welke reden nu Doctor *Smellie* (η) verzekeren kan, dat de tang van *Chamberlin* dezelve als die van *Chapman* is, daar echter de laatste nergens gewag van deeze maakt, of met welk recht de vermaarde *Heister* zich beroemen kan, gelegenheid tot verdere verbetering van die tang gegeeven te hebben, moeten zy zelf weeten. Dit is zeker, dat ook anderen in Engeland ten tyde van *Chapman* andere tangen gehad en gebruikt hebben (θ), en dat de tang van *Giffard* een Engelschman, weinig verschillende van die van *Chapman* geweest is (ι). Wat ook van de zaak zyn mag, de oorsprongelyke tang is inderdaad eene uitvinding der Hoog-

(δ) SMELLIE *Introduction of Midwifery*, pag. 56.
(ε) *Treatise on the improvement of Midwifery.*
(ζ) *Act. Edimburg. Tom. III.*
(η) Op de even aangehaalde plaats. HEISTER *de partu difficili* §. XI.
(θ) CHAPMAN getuigt dit zelfs in zyn Voorreden.
(ι) Zie dezelve plaats van CHAPMAN.

Hoogduitſers; haare meerdere uitholling, gelyk ook de bekwaame *forma feneſtrata* is men misſchien aan de Engelſchen verſchuldigd, doch de verſcheide ſamenvoeging van het werktuig heeft men voornamentlyk den Franſchen en Engelſchen dank te weeten: daar uit beſluite ik derhalven, dat de Franſchen alleen over de eer van de uitvinding te onrecht twiſten, en dat zy, alle hoop verlooren hebbende om over dezelve in verſchil te geraaken, niet duidelyk genoeg bewyzen, dat het eerſte denkbeeld van de uitvinding, met betrekking op deeze tang, uit *Paræus* genomen is (κ).

§. XII. In deeze laatere tyden vinden wy verſcheide dergelyke *Forcipes* by de Schryvers afgebeeld. Dus geeft de beroemde *Heiſter* (λ) eene afteekening van de *Palfyniaanſche Forceps*, die hem door eenen vriend medegedeeld was, en *Levret* (μ) heeft een andere, aan deeze volmaakt gelyk, welke *Palfyn* aan de Koninglyke Akademie overgegeeven hadt. *Voigt* vertoont in de elfde figuur de *forceps* van *Puiſſeau*, welke buiten twyfel die van *Puxos* (ν) is; fig. 12. vertoont hy die van *Fried* en fig. 13. die van *Schurer* (ο). *Giffardus* (π) geeft betere figuuren

(κ) LEVRET in het te vooren aangehaalde boek.

(λ) *In Operib. Chirurg. Tab. XXIII. fig. XVI.*

(μ) *Lib. cit.* pag. 88.

(ν) Een Heel- en Vroedmeeſter te Parys.

(ο) Hunne konst te Straatsburg oefenende.

(π) *Caſes of Midwiſery.*

ren der *Forcipes*, welke de vermaarde *Boehmer* (ρ) zegt dezelve te zyn als de *Gregoriaansche*, naar welkers voorschrift deeze laatste ook de afbeelding van een *Forceps* vertoont (σ). *Butter* heeft in de *Acta Edimburg.* (τ) de *Palfyniaansche Forceps* van *Dusseus* verbeterd, gelyk ook *Levret* de afbeeldingen van verscheidene *forcipes* in koper heeft doen brengen; doch van die alleen aan de Vroedkunde eigen zyn vertoont hy 'er drie, namentlyk de *Palfyniaansche forceps* naar de laatste verbetering (υ), de nieuwe *forceps tribachialis* (φ) en de *forceps curvilinea* (χ). Eindelyk heeft ook *Menardus* nog andere *forcipes* in 't licht gebragt, waarover men de Schryvers zelfs kan nazien. Eindelyk zal ik nu eens zeggen, wat over alle deeze werktuigen myn gevoelen is, zo wel uit de waarneeming,

(ρ) *Disquisitione cit.*

(σ) *Ibidem.*

(τ) *Volum. III. Tab. V.*

(υ) *Observations &c. Fig.* 14. *Tab. I.*

(φ) *Ibidem Tab. I. Fig. I, II. &c.* BOEHMER heeft inzonderheid gehandeld over dit werktuig in *Appendic. Volumin. IX. Actor. Acad. Nat. Curios.* als ook de beroemde JANCKIUS in zyn *Comment.* de *Forcipe & Forfice Bingianis*: doch de uitmuntende LEVRET spreekt alleen, gelyk het schynt, uit de eenvoudige beschouwing van het werktuig, en naar eene zeer ruuwe afbeelding, gelyk hy zulks zeer klaar toont in zyn antwoord, 't welk geen van hen beide tot nog toe wederlegt heeft. Deeze fraaije verhandeling is gevoegt in de *Suite des Observations &c. Artic. XIII.*

(χ) *Suite des Observations, Tab. II. Fig.* 11.

ming, ondervinding en redeneering van my zelf, als van anderen.

§. XIII. EN om nu met de *unci*, *uncini*, *embryulci*, werktuigen, die ten alle tyden in gebruik geweest zyn, te beginnen, kan ik niet nalaaten aan te toonen, dat voor eerst niet aangetekend is, in welke gevallen zy doorgaans gebruikt zyn geweest, ten tweeden, dat zy noch in deeze, noch in andere gevallen veilig genoeg in 't werk gesteld zyn; ten derde en eindelyk, dat hedendaags in deeze omstandigheeden andere werktuigen bekend zyn, die het zelfde kunnen uitwerken, met veel meer zekerheid en met minder gevaar. Voor eerst derhalven, *dat de gevallen niet genoemd zyn, in de welke de Unci gebruikt geweest zyn*, blykt, indien wy de gevallen overwegen, waarin zy te werk gesteld wierden, en op dat ik met stilzwygenheid alle der Ouden en ook die voorby gaa, alwaar de Onderbuik of Borst door de *unci* open gescheurt, de ingewanden, in deeze holligheeden begreepen, met eene wreede en plompe bewerking vergeefs uitgetrokken zyn, nooit worden die opgenoemd in een al te groot geklemd hoofd (θ) tegengehouden of belet, (ↆ) in welke omstandigheeden de hedendaagschen dezelve altoos gebruiken: want de natuur zelve heeft altoos het

(θ) PEU *Practique des accouchemens*, *toto Cap. III.*

(ↆ) Dezelve, en alle andere met hem, die deeze werktuigen bezigen.

het al te groote hoofd gemaakt, en tegengehouden of belet zynde, uitgedreeven, vooral door de konst geholpen zynde, zo dat, de hinderpaalen, of van zelfs, of door de konst weggenomen zynde, de verlossing gemakkelyk voortgaat, zonder dat men dezelve terstond met het staal, wreed behandelen moet, en zulks behoeft geen het minste bewys, dewyl de waarneemingen zulks overvloedig aantoonen. Doch indien het vermogen, de kracht en werking der natuur niet afgewacht wordt, zo het geen de verlossing belet van den Vroedmeester uit de rechte tekens niet gekend of weggenomen wordt, en men dan de *uncus* in 't werk steldt, dan kan yder ligt begrypen en voorzien, dat door onweetendheid, ter onbekwaamer tyd het staal gebruikt wordt, en dat, het bekleedsel van 't *cranium* weggenomen zynde, hiereen kindermoord geschiedt. Het zou derhalven een onmenschlyk stuk zyn in dit geval, en in deeze omstandigheeden, de *unci* in 't werk te stellen.

§. XIV. Doch het kwaad reets tot volkomenheid zynde, de natuur met werken ophoudende en zonder kracht zynde, de vermogens van de baarende Vrouw al te zeer verlooren gegaan, en het Kind dood zynde, dan zou het misschien in het zelfde geval veiliger schynen dusdanige werktuigen te bezigen: Doch het is hier volkomen op dezelve wyze gelegen als in het vorige geval, zo dat zy hier niet veilig kunnen of moeten gebruikt worden, ook vindt men niet aangetekend dat zy in gebruik geweest zyn.

Want

Want het hoofd van 't kind is zeer naauw, door de geduurige aanpersfing der weën, op de wyze van eene wigge tegen de fchaambeenderen gedrukt, daarom vult het hier deeze gansche holligheid door zyn grootte, en dus is de mond van de lyfmoeder, te gelyk met de opening van de bovenfte *diameter* van 't bekken verftopt. Op welke wyze nu zal de *uncus*, wiens haakachtig maakfel een' meer of min fcherpen hoek aan zyn bovenfte gedeelte maakt, ingebragt kunnen worden door de opening van het bekken, nu door het onbeweegelyke hoofd verftopt zynde (ω)? voorwaar het zal onmooglyk zyn, ten zy men de lyfmoeder zelfs met het ftaal doorfcheuren wil; ik zwyge, dat alle Vroedmeefters onder deeze omftandigheeden, het gebruik van de *unci*, fchoon met de grootfte omzigtigheid gedaan, oordeelen geheel zonder vrucht, roekeloos, fchaadelyk voor de moeder, en onnodig voor het kind te zyn, dewyl alleen op dat gedeelte van het hoofd, 't welk in de *vagina* te zien is, de werking van de *uncus* gefchieden kan, doch dit is niets anders dan een zeker ge-

(ω) Dit getuigt ook D. MITTELHÆUSER §. IV. Artic. II. *der practifchen Abhandelung von Accouchiren. Lipf.* 1754, het welk zekerlyk een getuigenis van geen klein gewicht is, dewyl deeze Schryver zelfs beweert, dat door deeze werktuigen byna alle de moeilykheeden in de verlosfing kunnen te boven gekomen worden.

gezwel, voor het grootste gedeelte zacht, ontstaan uit de samengedrukte vaten en den verhinderden omloop, welk gezwel niet in staat is de werking van den *uncus* uit te houden, en zulks is door de Ouden reeds overlang wyzelyk voorzien; om deeze reden dan hebbenze byna alle tot de plaatsing van de *unci*, altyd de allerhardste deelen, en die niet ligt te verbryzelen waren, van 't *cranium* uitgekoozen, gelyk de oogen, de mond, ooren, kin; doch alle de overige zachte hebben zy onbekwaam tot deeze werking geoordeeld, het welk zonder hun gezag de enkele reden overvloedig aantoont, en de ondervinding omstandiger bevestigt.

§. XV. By aldien zy echter tegen de billyke regels van de konst, en tegen het gezonde verstand aan, in dit zachte gezwel *unci* willen vast maaken, en dus het bekleedsel van 't *cranium* willen stukken breeken, zo durve ik stout staande houden, *dat zulks geenzins veilig geschiedt, en dat men door dit* tentamen *geen de minste goeden uitslag der bewerking te wachten hebbe;* het welk het ander gedeelte van myn voorstel is. Wat zal men uitvoeren, als de haak in 't zachte gezwel is ingebragt? Voorwaar niets dan eene onnutte wond, door het inbrengen en 't uithaalen van het staal: doch zulks dient in geenerley wyze tot voortzetting van de bewerking. Want schoon dit gezwel door het staal reeds open gescheurd en geheel weg-

ge-

genomen zy, het hoofd van 't kind echter, dewyl het dekſel van 't *cranium* geheel blyft, zit met het zelfde geweld beklemd en vaſtgehecht. Waartoe dienen derhalven deeze wreede en onnutte handgreepen? Ik wil echter niet, dat men gelooven zal, gelyk veele zich laaten wys maaken, dat deeze *ſolutio continui* zo gemakkelyk is; want dat dezelve dikwyls zeer moeilyk en vol gevaaren is, bewyzen ten overvloede de gekromde ſamenſtelling van de haak, de ſchuinſche *applicatie* (*a*), de geſteldheid van 't hoofd in eene rechte lyn voor den dag komende, de moeite van den Vroedmeeſter in de bewerking, de *manuale operatie*, en de waarneeming zelve. Byaldien nu geenzins de haak in het zachte gezwel met gemak kan ingebragt worden, met hoe veel meerder moeite zal dan het beenig dekſel ſtukken gebroken worden? Voorwaar behalven de reeds byge- brag-

(*a*) AËTIUS heeft ten zynen tyde dit reets zeer wel aangemerkt, en doet daarom ook op de boven aangehaalde plaatſe deeze zeer nuttige vermaaning: *Indien het hoofd zodanig beklemd is, dat het geenzins te rug geduuwd kan worden, moet men de* uncinus attractorius *aan 't oog, 't oor en de kin vaſt maaken .... en daarna een ander werktuig van de tegen overgeſtelde zyde, op dezelve wyze inbrengen en vaſthechten, op dat 'er eene gelyke trekking geſchiede, die naar geen van beide de zyde overhelt.* Waaruit duidelyk blykt, dat AËTUS reeds deeze ſchuinſche trekking van den *uncus* gekend heeft, welke de praktyk ook beveſtigt.

Elastica. bragte hinderpaalen, verschaft de *veerkrachtige* gesteldheid van het *Cranium* nog een ander, niet minder zwaar, waardoor het *Cranium* gemakkelyk voor het werktuig wykt, zo dat de beenige kas zeer moeilyk kan aan stukken gebroken worden. Doch ik stem eens toe, dat deeze door eene plompe bewerking en met veel moeite (gelyk dikwyls gebeurt) aan stukken gebroken is; het vermogen van de trekkende haak zal echter nooit in staat zyn om deezen tegenstand te overwinnen, dewyl het bekend, en reets beweezen is, dat men eenig lichaam door trekking uit eene plaats willende beweegen, de macht van de trekking de som der tegenstanden moet te boven gaan. Dit nu zo zynde, gelyk het waarachtig is, en ons geval plaats hebbende, namelyk het hoofd geklemd zynde, met geweld eene opening in 't *cranium* gemaakt, en de haak hierin vast hangende en voort getrokken wordende, laat het deksel van 't *cranium*, 't hoofd onbewoogen blyvende, eens breeken, de haak los gaan en uitglyen, dan zal de haak noodwendig zich moeten hechten in de hand van den Vroedmeester, zo hy zo voorzichtig geweest is, of onvoorzichtiger te werk gaande in de *genitalia* van de vrouw (β).

§. XVI. DIT

(β) Dit getuigen zeer veele waarneemingen, waar onder men altoos de wreedste opscheuringen die geene vinden

§. XVI. DIT zwaar en zeer verschriklyk ongemak, het geen men van 't gebruik der haaken te wachten heeft, is door *Celsus* reeds ten zynen tyde aangemerkt, en hedendaags vinden wy het door 't getuigenis van byna alle de vroedkundige bezegeld, zo dat het inderdaad ons wonderlyk toeschynt, dat na zo veele droevige gevallen, de haaken nog by de konst in gebruik zyn. Dus spreekt *Celsus* (γ). *Wanneer de punt van de haak in de opening van de* vulva *zelfs uitslipt, volgt 'er eene uitrekking der zenuwen en een groot gevaar van sterven;* dit wordt overvloedig beweezen door de wonden van de gescheurde blaas, die recht uit gaan, en door het uitzakken van het gedarmte door de *uterus* en deszelfs *vagina.* Om deeze reden heeft onze Romeinsche Geneesheer hier ook eenige voorzorgen bygevoegd, om in de praktyk waar

den zal, welke door de onvoorzichtige behandeling der Vroedmeesters veroorzaakt zyn; waarom LEVRET deeze handelwyze te recht veroordeeld heeft, welke hy nooit alleen als Vroedmeester maar met eenen anderen te werk stelde, noemende de ongelukken van den Heer LAMOTTE en van andere om deeze reden op: waarom ik ook niet wel begrypen kan de reden, dat de Heer MITTELHÆUSER *Lib. Cit.* §. *IV. Artic. II.* de manier beschryft om de werktuigen te gebruiken, wanneer het hoofd het eerst voor den dag komt, en anderen leert, dat men na 't wegneemen van 't *Cerebrum* de haak in 't hoofd vast gemaakt zynde, sterk trekken moet.

(γ) *Loc. citat.*

waar te neemen, wanneer men met behulp van den *uncus* de trekking onderneemen kan: *derhalven*, zegt hy, *de* vulva *ſamengetrokken, moet men zich ſtil houden; doch de zelve gaapende zachtjes trekken* (δ); welke plaats de beroemde *Heiſter* (ε) dus uitlegt: *de* vulva *derhalven ſamengetrokken zynde* (d. i. de Baarmoeder toegetrokken, of de pynen ophoudende) *moet men niets doen; doch dezelve open zynde* (d. i. als de weeën tegenwoordig zyn) *zachtjes trekken.* Doch met verlof van zo groot een man, zal ik, op dat men deeze zeer nodige voorzorg, van *Celſus* in de bewerking voorgeſchreeven, te recht verſtaa, en door de *unci* geen grooter ongemakken bedreeven worden, hier onderrichten, dat de natuur geheel en al tegen den verklaaring van *Heiſter* ſtrydt. Want die pynlyke gewaarwording, die de vrouwen in den arbeid gevoelen, en welke men de weeën van de baaring noemt, is een uitwerkſel van de lyfmoeder, die zich dan ſamentrekt en inkrimpt, het welk daaruit duidelyk blykt, dewyl de Vroedvrouwen zelfs, uit de trillende pooging van de Baarmoeder, zich willende toetrekken, met haare vingers de naderende weeën eerder dan de baarende vrouwen zelve gewaar worden, en wederom uit de daar opvolgende ontſpanning van de Baarmoeder en haare ſamen-

(δ) *Ibidem.*
(ε) *Chirurg. Part. II. Cap. CLIII. §. III.*

menvalling de ophouding der weeën voorſpellen. Waarom men, als *Celſus* zegt, *de* vulva *ſamengetrokken*, *moet men zich ſtil houden*, hier verſtaan moet, de lyfmoeder ſamengetrokken en de weeën tegenwoordig zynde; *doch dezelve open zynde*, *zachtjes trekken* is te zeggen; de weeën ophoudende, de Baarmoeder ſamengevallen, ontſpannen en met zo veel geweld om het kind niet toegetrokken, als zy ten tyde der weeën gewoon is. Want wien is hedendaags onbewuſt, dat het eene wet van de kunſt is, dat men, als de weeën ſterk aanpersſen, van de af haaling afziet, en dat dezelve tegenwoordig zynde, de wegſtooting van het beletſel in ons geval moeilyker is (*o*).

§. VII. UIT dit alles beſluite ik derhalven, dat het gebruik der haaken aan *van Deventer* te recht *gruuwzaam*, *Chapman verſchrikkelyk*, en *Boehmer wreed* toeſchynt, en hedendaags wyslyk van

(*o*) Deeze dwaaling verbeter ik hier te williger, om dat ik weete, dat veele door dusdanig een valſch vooroordeel in dezelve vervallen. Dus raadt MENARDUS *lib. cit.*, als hy van het inbrengen der tangen handelt, naar de ſamentrekking der lyfmoeder te wachten om dezelve in te brengen; even als of zy als dezelve tegenwoordig was, gemakkelyker konden ingebragt worden, en hy heeft geen reden om dezelve bekommert af te wachten, om dat zy meeſtentyds volgt op de inbrenging in de opening van de lyfmoeder gedaan, om de daaruit zwaarder voortkomende *irritatie* van dezelve; waarom het belachlyk is, dat deeze ſchryver dat geen wenſcht, waar voor andere geheel en al gewoon zyn te vreezen.

van alle braave mannen verworpen wordt. Misſchien is het ook door het menigvuldig gebruik derzelve toegekomen, dat men in de meeste landen niet eerder, dan wanneer de zaaken hoopeloos ſtaan om Vroedmeeſters zendt, en dezelven haatelyke naamen geeft, gelyk *Chapman* dit met andere billyk vermoedt. In Vrankryk hebben de vrouwen nog zo een afſchrik voor het ſtaal, dat zy alles, wat de Vroedmeeſter aan haar gebruikt, voor een haak houden, en evenwel niet zonder reden; indien men ergens in een land oordeelt, dat men haaken in moeilyke baaringen moet gebruiken, het is zeker hedendaags in dit, ja het geheele land zelfs, *Levret* alleen uitgezondert. Dit zelfde getuigt *Lamotte* reeds in zyn tyd in Vrankryk gezien te hebben, die een geheel hoofdſtuk waarneemingen, met die doodelyke haaken gedaan, by één verzameld heeft, en dezelve om den kwaaden naam zo zeer gehaat ſchynt te hebben, dat hy in zyne *cenſura medica*, welke achter zyn boek gevonden wordt, te gelyk van de Geneesheeren verzogt heeft een getuigſchrift 'er by te doen, dat hy nooit de haaken te hulp genomen heeft.

§. XVIII. DOCH laaten wy nu tot het derde lid overgaan, waarin wy moeten bewyzen, *dat in de plaats der haaken andere even bekwaame, echter veel veiliger werktuigen in dergelyke gevallen hedendaags gebruikt en bekend zyn.*

In

In geval van een al te groot, belet, tegengehouden, ja zelfs geklemd hoofd, komt de moeilykheid van baaring door natuurlyke oorzaaken, ja zelfs de onmooglykheid, uit de grootte en hardheid van 't hoofd, uit een al te naauw of niet wel gemaakt bekken, eindelyk uit andere dan tegenwoordig zynde hinderniſſen; en derhalven krygt men eene veelvoudige *indicatie* uit de verſcheidenheid der oorzaaken. In het eerſte geval moet men de grootheid van 't hoofd verminderen, in het tweede, dewyl de vaſte *Diameter* van het bekken niet vermeerderd kan worden, moet men insgelyks de *indicatie* van het tweede geval aanneemen, ſchoon de grootte van 't hoofd die van 't bekken niet veel te boven gaat; in het derde moet men de hinderpaalen volgens hunne verſchillende natuur wegneemen. Doch de grootheid van 't hoofd kan door verſcheidene kunſtgreepen verminderd worden, niet alleen door de *maſſa* met de haak te verbryzelen, maar ook, het hoofd in zyn geheel blyvende, door deszelfs langwerpige *Diameter* en te verlengen en de dwarſche te verminderen, welk eerſte zeer gemakkelyk door tangen verkreegen wordt, gelyk de ondervinding getuigt: of het kan ook verminderd worden, de *maſſa* weggenoomen, het *cranium* geopend en het *cerebrum* uitgehaald zynde, door middel van zeer eenvoudige werktuigen, als *ſpatels*, *priemen*, *meſſen*, *tangen enz.* welke, na dat de oorzaaken het aan de hand geven,

ven, doch altoos veiliger dan de haaken zynde, na het verſchillende geval van dood of leeven in het Kind, als ook naar het verſchillend maakzel van het bekken, uitgekoozen worden, zo dat door middel van het eerſte levendige en nog in hun geheel zynde Kinderen afgehaald worden: doch de laatſte worden zonder eenige vrees van gevaar, als het Kind dood is, gebruikt.

§. XIX. ZAL 'er dan nog eenig gebruik van de haaken mogen gemaakt worden in de Vroedkunde? Voorwaar deeze vraag mag men voorſtellen, na dat beweezen is, dat zy in die gevallen, waarin men ze anders gebruikte, niet vereischt wierden, of veilig gebruikt konden worden; want ik heb reets gezegd, dat de haaken onbekwaam waren om een geklemd hoofd af te haalen, en gevaarlyk om de beenige kas van 't *cranium* te breeken, doch in geval het Lichaam in de Lyfmoeder gebleeven is, het hoofd 'er afgetrokken zynde, of van een al te dik hoofd, reets door een ander werktuig (na 's Kinds dood) verminderd zynde, kunnen zy alleen te pas komen; in andere moeten zy nooit gebruikt en kunnen het naauwlyks met voorzigtigheid gedaan worden.

§. XX. Een ander ſoort van werktuigen, welke reets van den ouden om eene moeilyke verlosſing te bevorderen, gebezigd zyn, waren die zy *perforatoria*, of *excerebratoria* noemden, (om dat ze doorboorden en de herzens uit het hoofd

hoofd haalden) en de *cultri scindentes* of aan weerskanten snydende messen. Deeze schynen met dit oogmerk uitgevonden te zyn, om dat zy schielyker en veiliger de groote klomp van 't hoofd verminderen zouden, of het Lichaam kleiner maaken door 'er een lid af te rukken. Hedendaags wordt dit gebruik al te stipt in acht genoomen, en in den tyd van weinig jaaren zyn deeze werktuigen zo zeer vermenigvuldigd geweest, dat de Schryvers hierop zich alleen schynen toegelegt te hebben, hoe zy een nieuwe boor om ieder uitneeming van het brein te volbrengen, en een nieuw mes om ieder deel van het Lichaam te scheiden, zouden uitvinden.

§. XXI. VEELE andere dergelyke werktuigen vinden wy hier en daar by de Schryvers beschreeven en afgebeeld. *Moschion* beschryft niet, welk *Perforatorium* hy in 't achterhoofd, (schoon dit voor de minst bekwaame plaats tot deeze bewerking gehouden wordt) vast maakte; *Albucasis* (ζ) geeft de afbeelding van een klein en groot werktuig, *spumatile* by hem genaamd; het eerste dient mede om te booren, het laatste is een aan weerskanten snydend mes; andere noemen nog op Messen, Tangen, Beitels, Vlymen, Spatels, Nagels en dergelyke, het zy bloot of met eene scheede be-

(ζ) *Loc. Citat.*

bedekt. Tegenswoordig heeft *Smellie* ook een byzondere Tang voor zich doen vervaardigen: dat werktuig gefchikt om te booren van *Mauriceau* is meede gelyk dat van andere gemaakt, welke met den eenvoudigen naam van *Extractores* van hunne Schryvers genaamd zyn.

§. XXII. In 't algemeen voldoen de *Perforatoria* en *Excerebratoria* beter en volkomener aan het inzicht, waar toe zy gemaakt zyn dan de *Unci*; doch dewyl wy het zelve inzicht dikwyls met bekwaamer en nimmer omhalsbrengende werktuigen kunnen bekomen, en in het zelve geval de Vroedmeefter door het *Perforatorium* het leven aan 't kind door eene onmenfchelyke wreedheid beneemt, daar een ander het door 't gebruik van de Tang bewaart, zo zyn dezelve om die reeden billyk uit de Konft gebannen en met een zwarte kool getekend.

§. XXIII. Op dat ik derhalven het gebruik der *Perforatoria* ook bepaale, oordeele ik, dat dezelve alleen in dat geval, alwaar een al te groot hoofd niet door de opening van het bekken gedreeven kan worden, te pas komen, inzonderheid zo de diameter van 't bekken te gelyk zo klein zy, dat 'er geen Tang kan ingebragt worden, en wanneer de dood van de vrucht door zekere en ontwyfelbaare tekens aangeweezen wordt: deeze voorwaarden 'er niet zynde, moeten zy nooit gebezigd worden. Want een levendig kind de herzens

uit

uit te willen fnyden zou een wreedaartig fchelmftuk zyn (*n*), en zo het bekken wyd genoeg is, dat 'er gemakkelyk de Tang kan ingebragt worden, oordeele ik het altyd beter te zyn, het kind, fchoon dood, ten minften geheel, dan met een gebrooken bekkeneel en zonder herzens onder het oog der byftanders te brengen.

§. XXIV. Wat nu het gebruik van de fnydende Meffen, Haaken, Beitels en andere werktuigen, gefchikt om een lid van het lyf te fcheiden, belangt, ik veroordeele deeze bewerking als geheel en al nutteloos en te gelyk zeer gevaarlyk. Want fchoon een arm, in den mond van de Baarmoeder tot de fchouder voortgedreeven, op de helft, buiten de teeldeelen hangende, afgefneeden wordt, zo wordt echter op deeze wyze de moeilykheid van baaren geenzins weggenomen, of de omftandigheid der hinderpaalen veranderd. De mond van de Baarmoeder blyft zekerlyk tot nog toe beftendig bezet, en dit niet tegenftaande worden overal deeze leffen gegeeven, en men ziet afbeeldingen van Kinderen, daar de helft van den arm is afgefneeden, welke weder in hunne behoorlyke plaats gebragt zyn. Doch de fchouder in zyn gewricht af te fnyden, gelyk andere het doen, als ook het hoofd van de Wervelbeende,

(*n*) Voornamelyk in 't begin van de arbeid, waar van men laager §. LXVII. LXVIII. en LXIX. zien moet.

deren los te maaken (θ), of een kind dwars in de Baarmoeder gelegen, midden door te willen ſnyden, moet gehouden worden voor een raad van eene onbetaamlyke roekeloosheid, die uit de waare Konſt gebannen moet worden, en nooit dan met nadeel ondernomen is.

§. XXV. Doch in zonderheid geloof ik, dat het werktuig van *Mauriceau*, de *Tire-tête* geheeten, gelukkig met zynen uitvinder ten grave is gedaald, ſchoon hy 't met een belachelyken ophef zelve noemt *een zeldzaam geheim van zyn Kunſt, een wonderlyk werktuig, 't welk hy eerſt voor zich zelven hadt willen bewaaren, doch naderhant op aanraaden van zyn geweeten heeft openbaar gemaakt.* Want dit voldeedt in geenen deele aan het inzicht, waar voor hy het toegeſteld hadt, doch zeer wel voor dat, voor welk hy het buiten twyfel niet wilde gemaakt hebben, dewyl het naauwelyks nooit een dood Kind kon ter Waereld brengen,

(θ) CELSUS is de eerſte van deeze onbillyke behandelingen, welken verſcheidene nagevolgd zyn, inzonderheid ook DEICHUIS, die in een Hoogduitsch Traktaatje, waar van de titul is: *Abhandlung, daſſ weder die Wendung, noch Engliſche Zange, in allen Geburts-Fällen vor Mutter und Kind ſicher gebrauchet werde*, opentlyk bekent, dat hy en de arm en het hoofd van de tronk afgeſcheiden, als ook een Kind half door geſneeden heeft, doch echter, gelyk het ſchynt, niet altyd tot behoud van de Moeder. Dus ook heeft MITTELHOESER *lib. cit. §. V. Artic. II.* een arm in 't gewricht, als ook een Schouderblad los gemaakt en weggenomen: hy heeft ook den buik geopend en de middenſte Wervelbeenderen met het mes doorgeſneeden. §. VI.

gen, en een levendig zo zeker als iets om hals bragt: waarom ook het zelve door *Peu*, een Fransch Vroedmeester, te recht in een geheel hoofdstuk van zyn werk veroordeeld is, geevende de *unci* met reden de voorkeuze. Van een gansch tegenstrydig gevoelen in deeze zaak vind ik van *Deventer*, die van de *unci* spreekende, zegt: *de* unci *kunnen nooit van gebruik zyn, om dat de schouders zo zeer in de weg staan, dat het hoofd, schoon 'er met groot geweld getrokken wierdt, niet zou kunnen volgen*, en van het werktuig van *Mauriceau* spreekende, laat hy zich dus uit: *dit werktuig is voorwaar beter geschikt, en brengt minder gevaar aan de in arbeid zynde Vrouw, als de* uncini, *schoon het dikwyls den dood aan het Kind veroorzaakt.* Doch de eerste voorstelling van *van Deventer* omtrent de Konst is valsch: want in geval van een tegengehouden, belet en geklemd hoofd zyn de schouders niet altyd de oorzaak, dat de vrucht niet volgen wil, en zo deeze het zyn, zal het werktuig van *Mauriceau* hier nog minder uitregten dan de *unci*, gelyk deeze werktuigen zelfs en hun gebruik aantoonen: waarom ook het eerste lid van de tweede voorstelling insgelyks vervalt, om welke reden ik niet begrypen kan, waarom de beroemde *Boehmer* (*ι*) uit de ligtvaardige redeneeringen van *van Deventer*, de Haaken verwerpen, en het werktuig van *Mauriceau*, als geschik-

(*ι*) *Disquisit. secunda* §. *XV*.

ſchikter zynde, voor deeze de voorkeuze geeven kan. Van het zelfde gevoelen met my is de beroemde Heiſter (*x*), zeggende het trekkend werktuig, de *Tire-têre* van *Mauriceau ſchynt my en van Deventer* (waar van ik het tegendeel by deezen Schryver leeze) *en van Horne minder bekwaam dan de* unci *te zyn.* Doch om andere en veele gewichtige redenen, gelyk ik te voren reeds heb aangetoond, veroordeele en verwerpe ik tegen den beroemden *Heiſter* aan, het gebruik der Haaken, gelyk blykt uit 't geen ik §. XVI. en XIX. gezegd hebbe.

§. XXVI. TOT het zelfde gebruik heeft vervolgens *Fried* een werktuig ſamengeſteld, en de *Extractor Burtonianus* is daar toe uitgevonden; doch zy zyn even zo zeer te verachten als dat van *Mauriceau*: het welk *Fried* begrypende waarlyk met een loflyk voorbeeld het eerſt zyn eigen werktuig veroordeeld, en in deszelfs plaats het gebruik der Tangen geplaatſt heeft, waar van ik nu byzonder moet handelen.

Forcipes. §. XXVII. DE *Tangen* zyn altyd ter afhaaling van een levendig of dood Kind voor zeer veilige en bekwaame werktuigen gehouden; waar van daan het ook is gekomen, dat zy van veele verſcheidentlyk veranderd en verbeterd zyn, ſchoon zy daar door juiſt niet altyd volmaakter zyn geworden, gelyk ik dit elders overvloedig genoeg beweezen hebbe.

Doch

(*x*) *Chirurg. Part. II. Cap. CLII. §. XXI.* omtrent op 't einde.

Doch ik zal nu die tangen onderzoeken, welke hedendaags meest in gebruik zyn en de andere in verscheidene opzichten te boven gaan.

§. XXVIII. De Heer *Smellie*, Geneesheer en Vroedmeester te *Londen*, heeft eene genoegsaame kleine tang doen vervaardigen (*a*). Het is slechts eene verkorting van de tang van *Chapman*, zynde de samenvoeging veranderd, en het werktuig volmaakt geschikt naar het kanaal van de *vagina* en naar haaren kromlynigen loop (λ). Over deeze tang heeft *Levret* (μ) zeer wel gehandeld, onderzoekende deszelfs voordeelen en ongemakken, en hem te gelyk in Plaat vertoonende. Dit echter tekene ik buiten *Levret* aan, dat een geklemd hoofd door

(*a*) De Hoog-geleerde Heer PETRUS CAMPER heeft deeze Tang van SMELLIE beschreeven in de laatste uitgave van het werk van MAURICEAU, te Amst. gedrukt. Niemant zal zich de moeite beklaagen de byvoegselen van den Heer CAMPER by MAURICEAU'S werk geleezen te hebben; vooral beveelen wy hem aan, daar hy van deeze Tang handelt, de gevallen opnoemt daar zy te passe komt, en de wyze beschryft, waar op zy gebruikt moet worden: het zal inzonderheit den Lezer nuttig zyn de woorden van den Heer CAMPER met die van onzen Schryver te vergelyken: wy vinden het onnodig om dezelve hier uit te schryven.

(λ) Voor zo verre namelyk een rechte Tang zulks kan doen; want zy heeft dezelve ongemakken als deeze.

(μ) *Suite des Obs. Art. VIII.* Doch hy beeldt dezelve af, *Tab. II. Fig. IX.*

door deeze tang zelden kan afgehaald worden; ter duidelyker betoog van welke de volgende zaaken te overweegen ſtaan.

§. XXIX. Het hoofd van een Kind, dat natuurlyk ſtaat gebooren te worden, heeft 6 of 7 duimen diameter in de lengte; de lepels van de Smelliaanſche tang, die het hoofd moeten vatten, zyn alleen 6 duimen; de diameter van de *vagina* in de lengte is wederom 6 duimen, en het handvat van 't werktuig heeft 'er maar vier. Derhalven is de geheele lengte van de tang maar tien duimen, daar de diameter in de lengte van het hoofd met de *vagina* 12 duimen is, welke in de beklemming van het hoofd van 't kind, vermits het zelve eenige duimen in de *vagina* gezakt is, tot 8 duimen gebragt kan worden (*b*); waar uit dan duidelyk blykt, dat, zo in een geklemd hoofd van weerskanten, om het hoofd wel te vatten en uit te trekken, het werktuig ingebragt wordt, 'er noodzaakelyk 8 duimen in de *vagina* en den mond

(*b*) Jammer is het, dat de Auteur hier het werk van SMELLIE niet aanhaalt, waar uit hy de afmeetingen van zyn Tang genomen heeft: want volgens den Heer CAMPER, die SMELLIE meer dan eens geſproken, en van hem zelfs de Tang gekreegen heeft, heeft deeze Tang eene ganſch andere grootte, gelyk op de even aangehaalde plaats te zien is. Hoe onze Schryver aan dusdanig een Tang van SMELLIE komt, begryp ik niet, denkelyk heeft hy hem nooit gezien, en daarom zyn de redeneeringen omtrent de gebreken van deeze Tang van zeer weinig gewicht.

mond van de Baarmoeder verborgen leggen, en 'er dus niet meer dan 2 duimen buiten de teeldeelen uitfteeken. Hoedanig en hoe groot derhalven zal onder deeze omftandigheeden de werking van de tang zyn?

§. XXX. HET tweede is, dat dit gedeelte van het hoofd, 't welk in de *vagina* zich opdoet, een meer of min zichtbaar gezwel, en wel in eene omgekeerde reden van de weën, en dus ook van de beklemming, het kind nog in leven zynde, krygt, en dat dit gezwel dikwyls ter grootte van twee of drie duimen wordt. Indien dit derhalven gebeurt, blykt het duidelyk, dat de langwerpige diameter van het hoofd gelyk zy aan de geheele langwerpige diameter van de armen en 't hantvatfel van 't werktuig. Welke waarfchynlykheid is 'er nu dan, dat de armen van de *Forceps*, die flechts 6 duimen lang zyn, het hoofd, dat zy in het vafte punt niet kunnen vatten, naar zich zullen trekken? (*v*). Ook zullen in dat geval, al-

(*v*) Over deeze zaak dient men de waarneeming van den beroemden BOEHMER de *Sarcomate uteri* te leezen, gevoegd by het *Appendix* van de *Act. Acad. Nat. Curiof.* §. *XXIX.* alwaar hy JANCKE berifpt, om dat hy verzekert, dat de korter lepels van de *Forceps* beter dan de andere zyn; doch de zeer geleerde BOEHMER fpreekt by ondervinding, met wien ik het hier ook eens ben, daar ik my niet laat overhaalen door het zeggen van HEISTER, welke *om de fchrik en vrees, die de grootte der tangen de in baarensnood zynde aanjaagt*, zyne kleine unci boven de *Forcipes* ftelt. *Chirurg. Part. II. Cap. CLII.* §. *XXII.*

alwaar de klemming van het hoofd naar het bovenſte gedeelte voorkomt, en geen het minſte gezwel zich opdoet, of ten minſten geen zeer kennelyk (het welk ik zie, dat de Auteur zelfs toeſtemt,) de lepels het hoofd nog niet kunnen vatten, ten zy het werktuig met handvat en al binnen gebragt wierdt, en dan zou de ſluiting van de tang byna geſchieden moeten omtrent de bovenſte opening van het bekken, het welk alle *Practici* gemakkelyk begrypen, hoe ongemakkelyk het zy, en wat voor hindernis het de volvoering van de *operatie* geeft. Zou hy derhalven niet veel beter die lengte, welke hy aan de *unci Menardiani* heeft gegeeven, aan zyn *Forceps* gegeeven hebben? Mogelyk zal iemand tegenwerpen, dat dit tegen de ondervinding ſtrydt, dewyl hy dikwyls met deeze tang het hoofd uit zyne beklemdheid gered heeft; doch deeze tegenwerping, al wierdt hy my van den Auteur zelfs voorgedraagen, vreeze ik in 't minſt niet; want hy is al te ligtgeloovig, die verzekert, dat hy een hoofd, in de bovenſte opening van 't bekken beklemd, los gehaald heeft, ſchoon ik toeſtemme, dat hy het zelve, in de onderſte opening en in de *vagina* gedreeven zynde, en dus moeilyk voor den dag komende, gemakkelyk verloſt heeft: doch ik wil, dat hy die deeze tegenwerping maakt, deeze gevallen van de vorige onderſcheide, en hy zal gemakkelyk begrypen, dat zy zeer verſchillend zyn.

§. XXXI.

§. XXXI. De Tang van *Roonhuizen*, die Heelmeester te *Amsterdam* is geweest, verschilt zeer veel van alle de andere, en is eene zonderlinge uitvinding. Men zegt, dat dezelve langen tyd met de uiterste omzigtigheid bedekt gehouden, en dit zeltsaame geheim voor zeer groot geld, ten minsten aan sommige, verkocht is geworden. *Rathlaw* heeft op bevel der Overheid een yzere tang in 't licht gegeeven, en in een byzonder boek beschreeven, gedrukt te *Amsterdam* 1747. In het zelfde jaar heeft *Schlichting*, Doctor te *Amsterdam*, in zyn *Embryulcia nova* ook de figuur van zodanig een tang afgebeeld; naar de afbeelding van den Heer *Rathlaw*, heeft *Levret* de zyne in koper laaten snyden (ρ); doch naar de figuur van den Heer *Schlichting* heeft de beroemde *Heister* (σ) zyn uitmuntend werk met een kwaade afbeelding ontluisterd, het welk ieder ook zeer ligt zal gelooven, zo hy de derde figuur beschoudt, en overweegt, dat *Schlichting* en *Heister* zodanig een tang waardig geoordeeld hebben voor goud gekogt te worden, nademaal zy lieden, de tang in de *uterus* ingebragt zynde, met een groot gesnork een tweeling-vrucht trachten af te haalen, door eenen handgreep, allen Vroedkundigen tot nog toe onbekend. Billyk derhal-

(ρ) *Suite des Observations Tab. II.*
(σ) *Tab. LX. fig. I. II. III.*

halven myns bedunkens, merkt *Heister* (τ) te gelyk aan, dat *'er iets zonderlings en aanmerkenswaardigs in deeze figuur is*; en *Schlichting* (υ) verzekert, dat *dit geval eene van de moeilykste in de Vroedkunde is*, dewyl alle Vroedkundige iets zo zonderlings in dezelve vinden, dat zy zodanig een geval het byzonderst oordeelen te zyn, en het werktuig dus ingebragt zynde, gelyk de figuur aanwyst, niet kan verbeterd of weggenomen worden. Of spotten dan hedendaags deftige Mannen in ernstige zaaken?

§. XXXII. SCHOON de Tang, door de Heeren *Rathlaw* en *Schlichting* uitgegeeven, van de meeste voor die, welke *Roonhuisen* altyd geheim heeft gehouden, geacht is, zo zyn 'er echter veele, die dezelve voor de waare niet erkennen, en ik kan dit des te gemakkelyker gelooven, dewyl, behalven dat deeze tang in een geklemd hoofd noch het onderzoek noch de praktyk kan uitstaan, 'er ten onzen tyde nog zeer veele gevonden worden, die ook voor een zeer hoogen prys de kennis van dit geheim trachten te verkrygen, en het zelve eindelyk verkreegen hebbende, daar mede ook vergenoegd zyn. *Levret* (φ) evenwel heeft zich verbeeld dit te mogen giffen, zeggende namentlyk, *dat men reden heeft om te vermoeden, dat*

(τ) In de Verklaaring van de aangehaalde Tafel.
(υ) Op dezelve plaats.
(φ) *Suite des Observations.*

dat dit mirakuleuſe middel zynen uitvinder alleen in die gevallen is te ſtade gekomen, alwaar hy het met weinig moeite kon ontbeeren, en dat Roonhuiſen buiten twyfel zelfs haaken gebruikte, als 'er geen mirakel plaats hadt, en 'er andere omſtandigheeden tegenwoordig waren; en inderdaad, ieder die van deezen tang (zo het maar de rechte is, die van *Rathlaw* als het *Roonhuyſiaanſche* geheim is medegedeeld), het maakſel, de werking en magt, die dezelve oefenen kan, beſchoudt, zal ligtelyk begrypen, dat dezelve in de *operatie* niet volſtaan kan, dat de boogen al te buigzaam, en zwak zyn, ja ten eenenmaal onbekwaam om het hoofd af te haalen; en alle de andere tangen, die van deeze gedaante zyn, gelyk die van *Rathlaw* en *Sandes*, draagen het zelfde vonnis weg, en hier in onderteken ik het zeggen van *Levret*, die dezelve onderzogt heeft (*x*).

§. XXXIII. MAAR in *Holland* zyn nog eenige andere Vroedkundige, welke zich beroemen dit voortreffelyk werktuig te bezitten, en een ſoort van een zeer kleine tang hebben, beſtaande uit twee gladde ſtaale plaaten, nergens met elkanderen vereenigd. Deeze tang, de *Roonhuiſiaanſche* gemeenlyk genaamd, is veel kleiner dan die *Rathlaw* in 't licht gegeeven heeft, en zo breed niet, doch veel

vas-

(*x*) In het even aangehaalde boek.

vaster, ſterker en niet veerkragtig; eene naauwkeurige beſchryving van dezelve geeft *Levret*, *fig.* 5. *Tab. II.* (ↆ). Byaldien men nu aan dit werktuig boven de letter *b* drie linien afneemt, en twee onder de letters g g, zal men omtrent die hefboomen hebben, daar ik van ſpreeke, en welker werking dus verricht wordt, als hy fig. 6. in de zelve tafel aantoont (ω).

§. XXXIV.

(ↆ) *Suite des Obſervations &c.*

(ω) Deeze had ik afgeſchreeven, toen de beroemde Heer van SWIETEN, die met eenen onvermoeiden yver alle de deelen der Geneeskunde tracht voort te zetten, my over het *Roonhuiſiaanſche* werktuig mededeelde een werk in de Hollandſche taal geſchreeven, tot titul voerende, *het Roonhuiſiaanſche geheim in de Vroedkunde ontdekt*, *door de Heeren* DE VISSCHER *en* VAN DE POL, *te Leiden* 1754. Het werktuig, dat in dit boek in 't koper is geſneeden, heb ik doen vervaardigen; het ſchynt eene eenvoudige hefboom en zeer bekwaam tot het inzicht, daar het toe dient; doch of het aan het begeerde voldoet, hebbe ik tot nog geene gelegenheid gehad te ondervinden; want 'er wordt een recht gebruik, geene bloote beſchouwing van dit werktuig vereiſcht, ſchoon dit van de werktuigen van *Levret* geſchied zy.

* Over de ontdekking van dit geheim werktuig kan men een breedvoeriger verſlag en de beſchryving en eene verſcheidene afbeelding vinden in het *Hamburger Magazin* P. XIV. p. 115. waar mede men vergelyken moet eenige Aanmerkingen, aldaar p. 643. by gevoegd.

§. XXXIV. De Heer *Levret*, lid van de Koninglyke Academie der Heelkonstenaars, de gedaante van de tot nog toe beschreevene Tangen overweegende, schoon hy dezelve meermaalen met nut verbeterd hadt, heeft nogthans gemakkelyk begreepen, dat 'er zulke nog niet uitgevonden waren, welke wel begeerd wierden; waarom hy op het gebrek der Tangen ernstiger gelet heeft, en de reden gezogt, waarom zy zo moeilyk ingebragt, vereenigd wierden, ons bedroogen, en het *perinæum* deeden scheuren, en ter deeg in overweeging neemende het maaksel zo wel der harde als zachte deelen, die het bekken samenstellen, maakte hy eenen kromlynigen tang, welke hy in de eerste en tweede figuur van *Tab. II.* (α) vertoont: tegenswoordig heeft hy een veel beter samenvoeging aan dezelve gegeeven, en te gelyk daar aan een grooter hoek van de twee deelen van het werktuig geopend; en deeze nieuwe veranderingen zyn het, die wy in de getekende Tang niet ontdekken.

§. XXXV. De *Levretiaansche Tang* maakt onder alle bekende Tangen het onderscheid van de rechte en kromme tang: alle de tot nog toe uitgevondene Tangen waren recht, om dat de Lyn, uit het *Centrum* van de vereeniging der armen tot aan hun uiteinde toe getrokken, recht is

(α) *Suite des Observations.*

is, waaruit dit onvermydelyk ongemak volgt, dat hoe dieper hy om het hoofd te vatten, recht in gebragt wordt, hoe onvermydelyker hy op het *Os Sacrum*, of op den hoek van 't *Ileum*, daar het met het *Os Sacrum* vereenigd is, moet ſtooten, en zo men een zwaardere kwetſing van de teeldeelen moet vermyden, zal hy maar het kleinſte gedeelte van het hoofd vatten, met moeite ſamengevoegd worden, en ligtelyk ons bedriegen; want het kan niet anders geſchieden, of het hoofd, zittende opden top van den kromlynigen kanaal, zou beletten, dat men het werktuig in eene rechte lyn uittrok. De *Levretiaanſche Tang* is alleen krom, niet alleen om de zyden van de armen (welke kromte geſchikt is om het hoofd in te plaatſen, gelyk in de rechte tang ook) maar om derzelver langachtige *Diameter*; want de lyn, die uit het *Centrum* van vereeniging der armen tot het uiterst toppunt van 't werktuig getrokken wordt, is krom, en dit heeft hy om deeze reden dus gewild en gemaakt, op dat het werktuig, daar de onderſte bocht van de vereeniging der armen af aan langſamerhant naar boven tot den uiterſten top opklimt, en de voorſte van den uiterſten top nederwaarts naar de vereeniging gaat, zo wel tot de agterſte als voorſte leiding van het bekken volmaakt geſchikt zy, waardoor het hoofd bekwaamer kan gevat en door het kromlynig kanaal naar buiten gebragt worden. Om die reden wordt hy ook naar de wyze der kromme werktui-

tuigen, gelyk *Catheters* en andere, ingebragt, en hoe dieper hy ingaat, hoe meer hy van de boog van het *Os Ilei* op 't *Sacrum* afwykt, en bekwaamer de middelste *diameter* van het hoofd van de vrucht vat, gemakkelyker vereenigd en gesloten wordt, en hoe digter hy het hoofd brengt, hoe hy verder van 't *frenulum vulvæ* af is. Dit alles leert de Ontleedkunde en Praktyk, behalven het maaksel en 't gebruik der werktuigen zelfs.

§. XXXVI. DIT werktuig verdient ligtelyk de voornaamste plaats, en is het eenigste onder alle de gezogte, het welk in alle gevallen kan gebruikt worden, daar een rechte tang vereischt wordt, wiens ongemakken, dikwyls voor Moeder en Kind doodelyk, geenzins onder zyn gebruik te vreezen zyn; ja het kan in veele andere nog te werk gesteld worden, alwaar men met de rechte tang in 't geheel niets kan uitvoeren, gelyk de Uitvinder dit omstandiger, zo wel ten aanzien van de nuttigheid en 't gebruik, als de zonderlinge voorrechten boven andere, aangetoond, en te gelyk daar veele lessen van een grondigen praktyk bygevoegd heeft, welke voorby gaande het ons nu lust om byzonderlyk die gevallen na te gaan, in welke de tang voornamelyk vereischt wordt en het verlangde uitwerksel volbrengt.

§. XXXVII. Deeze *Levretiaansche Tang* derhalven wordt vereischt

1.) IN alle gevallen van een belet, tegengehou-

houden, beklemd hoofd met het aangezicht naar voren, naar boven, ter zyde enz. om de grootheid van het hoofd, of de naauwheid van den weg.

2.) In het geval van beklemde Schouders als het hoofd in de *vagina* hangt om eene zonderlinge handgreep,

Hydrocephalon. 3.) In geval van een langſaam voortgaande en beklemd *Waterhoofd*;

4.) In een toegevouwen vrucht en beklemden aars, en dan verricht de tang van *Smellie*, of deszelfs *Unicus*, het werk alleen.

5.) Ook in de natuurlyke baaring, welke met het voorgaan van het hoofd geſchiedt, wanneer eene ſchielyke ſtuiptrekking en gevaarlyke bloedſtorting (β) ons overvallen, of ook wanneer

(β) Dit moet verſtaan worden in alle gevallen, daar de *placenta* van de *uterus* los is, zo zy maar niet aan 't *oſtium uteri* vast zit; in welk geval, na dat de wateren geborſten zyn, en 'er een zwaare *hæmorrhagie* bykomt, men eerder de omkeering moet trachten te doen, als de nederzakking van het hoofd, dat nog hoog gelegen is, af te wachten; by welke gelegenheid het my te gelyk behaagt aan te tekenen, dat het den Heer LEVRET, in 't jaar 1753. in de zitting van de Academie der Heelmeeſteren, hardnekkig ontkend is, dat ooit de *Placenta* aan het *Orificium uteri*, of het *Chorion* aan de *uterus* vast is; en dat 'er niemand, 't welk zekerlyk te verwonderen is, in de gantſche vergaadering gevonden wierdt, die de wezentlykheid van dit geval ſtaande hielt, en dat derhalven LEVRET met de waarneemingen van SCHACHER, van VAN HORNE, PLATNERUS en BRUNNER, en met de proef-

neer men begrypt door zyne tekenen, dat de *Uterus* zal moeten breeken.

6.) TEN laatſten byna in alle die gevallen, alwaar de *unci*, *perforatoria*, en dergelyk ſlag van werktuigen zo kwaad gebezigd worden.

§. XXXVIII. DAT de tang in deze gevallen gebruikt moet worden, en in dezelve boven al ander tot nog toe uitgevonden werktuig de voorkeuze gegeeven, erkennen alle braave lieden: echter zal men tot nog toe overal wreede menſchen vinden, die geen tang in deeze gevallen gebruiken, maar het kind, terſtond, ſchoon levendig, dood willen hebben, en het ſchilt van 't bekkeneel met *unci*, *perforatoria*, *forcipes* enz. ſtukkend gebroken en het brein weggenomen hebbende, de verloſſing willen eindigen, ſteunende op dit wreed beginſel, dat *het beter is één als geen te behouden*, en beweerende, dat beide niet kunnen behouden worden. Ik heb, toen ik in Parys my ophield, drie dergelyke gevallen gezien, waarvan, om de twee an-

proefneemingen van NOORDWYK, BOERHAAVE, HALLER en andere achter den bank geworpen wierdt. Doch laaten de Franſche Heelmeeſters zo veel zy willen de waaren proef-neemingen van de allergeleerdſte Mannen in vreemde landen ontkennen, (ſchoon zy ook ons dat vertrouwen moesten geeven, 't welk zy van ons eiſchen), is het echter by alle geleerden onbetwistbaar waar, dat de zaak, hen het eerst van LEVRET voorgeſteld, en by ons al lang van het gemeenſte ſoort van Vroed-Vrouwen en Meeſters bekend geweeſt, zodanig is.

andere niet aan te roeren, ik dit eenige ſlechts zal opnoemen. Eene Moeder, die reets drie kinderen ter waereld gebragt hadt, kreeg de weën van baaring op het lyf, en liet eene Vroedvrouw haalen; de vochten waren reets vier uuren van te voren geborſten geweest, eer ik met den Vroedmeester 'er wierden bygeroepen. Deeze, de zaak ten ruuwſten onderzogt hebbende, bragt, in weerwil van my, een *uncus* in 't hoofd van het ongelukkig kind, brak niet zonder groote moeilykheid het beenig ſchild van het *Cranium*, haalde de hersſens 'er uit, en eindelyk na verloop van een uur tyds het wreed mishandeld kind, het welk nog met een ſterke ſtem wraak over die wreedheid riep, het welk hy verneemende, en het den voet op den hals gezet hebbende, door den borst in te drukken zynen eerſten en laatſten geest deed geeven, welken hy wel gewild hadt dat het reets in de Baarmoeder zou uitgebraakt hebben. Ik yze, zo menigmaal ik deeze onmenſchelyke daad herdenke, en zo dikwyls ik die waarneeming van *Saviardus* leeze, welke volmaakt met de onze overeenſtemt, en die hy verhaalt gezien te hebben, toen hy in zyne jeugd om de kunst te leeren by eenen Heelmeeſter was (y). Derhalven dunkt my, dat wy niet ſterk genoeg op die geenen kunnen uitvaa-

(y) *Nouveau recueil des Obſerv. Chirurg. Obſ.* LXXXIV. *d'un accouchement laborieux.*

vaaren, die dusdanige zaaken roekeloos zonder noodzaakelykheid onderneemen, doch nog veel ſterker op die, die dergelyke gruwelen openbaar in hunne ſchriften aanpryzen, en andere inprenten, onder welk getal ik ontdekke, dat inzonderheit geteld moet worden den Heer *Roederer*, Vroedmeester te *Gottingen*, die, ik weet niet met welken drift om een naam te maaken, onlangs zulke wreede praktikaale grondbeginſelen van de Vroedkunde heeft in 't licht gegeeven, dat men twyfelen mag, of hy door de natuur of door de reden van onmenſchlykheid te beſchuldigen zy; want overal doorboort hy het *Cranium*, en neemt 'er het *Cerebrum* uit, ſchoon zelfs de kinderen leeven; hy ſpot met opzet, niet minder onbillyk als wreedaartig met het gebruik der tangen; maar hy gebruikt ze, daarze niet kunnen gebruikt worden, en daar zy te recht moesten te werk geſteld zyn, veroordeelt hy onrechtvaardig met eene ſchoonſchynende bewysreden, hun gebruik, even als of hy het leven niet wilde behouden van een kind, dat moeilyk uit de Lyfmoeder ter waereld komt. Doch dewyl ik hier over het nut der Tangen ſpreeke, oordeele ik niet onvoeglyk zyne voorgeſchreevene lesſen wat naauwkeuriger te onderzoeken, om dat in geene kunst dan deeze de verhaaste raadgeevingen gevaarlyker zyn. Dit is dan, alwaar hy van eene moeilyke baaring om de grootheid van 't hoofd ſpreekt,

zyn gevoelen over de Tangen (δ) *Zo lang geene kwaade tekens van ontsteeking ons benaauwen, noch de grootte van 't hoofd eene waare beklemming veroorzaakt, noch de weën iets doen, noch de mond van de Baarmoeder open zynde, het hoofd niets vordert, dan wordt het hoofd samengedrukt zynde veilig met de tang afgehaald.* Dat dit voorstel, uit een loutere beschouwing afgeleid, uit de praktyk gebannen moet worden, zal weinig moeite in hebben om te toonen; doch dat het zelve behoorlyk in de beschouwing zelve onderzogt zynde, niet samenhangt, bewyze ik dus: zo een al te groot hoofd nog niet in de bovenste opening van het bekken gezakt is, en geene waare beklemming veroorzaakt heeft, en de weën te gelyk geen kracht doen en het hoofd niets vordert, zegge ik, dat het *Orificium uteri* niet open kan zyn, om dat de verwyding van het *Orificium uteri* in eene omgekeerde reden van de waare weën is, en te gelyk komt hierby de bol van de vochten en het hoofd, die op het zelve drukken, gelyk uit de grondbeginselen van de konst zelfs blykt, en dus is het gebruik van de tang onmogelyk, zo het *Orificium* niet gedilateerd is. Byaldien hy ook vooronderstelt, dat het hoofd wel in 't bekken is nedergezakt, zo dat het nog geene waare beklemming gemaakt heeft, en dat het *Orificium uteri* ook genoeg verwyd is, schoon de weën geen kracht meer doen en het hoofd niets vordert, dan ontkennen wy wederom, dat in dit geval het *Orificium uteri* genoegsaam gedilateerd zy; want

(δ) *Elementa artis obstetric. Gotting.* 1753. §. 412.

want dat in het begin van de beklemming het hoofd ſtil ſtaat en niet verder voortſchiet, dat de weën ophouden, en dat het *orificium uteri* wyd genoeg open zy, heeft niemant in de Praktyk, en de Heer *Roëderer* alleen in beſchouwing gezien; maar eens in weêrwil van de natuur de verwyding van het *orificium uteri* in dit geval en onder deeze omſtandigheeden toegeſtemd zynde, zou daarom veilig de tang kunnen gebruikt worden? Voorwaar dit ſpreeken de wetten van de konst en de ondervinding der Vroedkundigen openlyk tegen (ε). Vervolgens gaat hy dus voort (ζ) *Dus wanneer 'er gevaar van eene zwaarder ontſteeking uit het gezwel van de Teeldeelen en den Pols bemerkt wordt, ja dat 'er reets een aanmerkelyke tyd van het begin der baaring verloopen is, dan moet men al-*

(ε) Om die reden ſchryft de beroemde BOEHMER, *in Obſervatione de Sarcomate* §. XV. zeer wel: *Dit vermaane ik alleen, het welk* LEVRET *ons ook met allen yver heeft willen inprenten, dat het gebruik van de Tangen gevaarlyk zy, ten ware het hoofd zo diep in het bekken begonnen was neder te zakken, dat het* ostium uteri *als het ware verdwynende, één kanaal en opening met de* vagina *maakt; want dit is om twee redenen dus aan te raaden, eerst met betrekking om alle kwetſing voor te komen, welke men anders zeer ligt aan het* Orificium uteri *doen kan; ten tweeden met opzicht van het werktuig zelfs, wiens bladen de volumen van 't hoofd, nog hoog gelegen zynde, wel voor een gedeelte doch niet in 't geheel kunnen omvatten, en dus het zelve niet gelykelyk ſamendrukken, op dat ik niet zegge afhaale.*

(ζ) §. 41.

alleenig met voordeel hulp van een zwaarder handgreep zoeken. Doch hoe onrechtmatig deeze les zy, zal ik omſtandiger §. XLIV. aanwyzen; doch nu lust het my eerst de bewyzen, daar hy dit mede tracht te verſterken, te onderzoeken, op dat, deeze wederlegd zynde, het blyke, om hoe ligt eene oorzaak van ſommige Vroedkundigen een kind van 't leven beroofd wordt.

§. XXXIX. HET eerſte dan, wat hy ten voordeele der *Perforatoria* tegen de Tangen, welke hy beweert, dat in een gegeeven geval niet kunnen aangewend worden, bybrengt, is dit 1.) (n) *De werking der werktuigen van dit ſoort geſchiedt alleen door persſing* of knyping, *welke geheel onnut zyn, gelyk hier uit blykt, vermits het grootſte geweld der weeën tot nog toe dit niet heeft kunnen te weeg brengen, dat het hoofd door het bekken zou kunnen heen gaan.* De werking van deeze werktuigen (wy ſpreeken van de Tangen) wordt niet door eene enkele beknyping zonder order, maakende de *masſa* van 't hoofd in de breedte dikker, maar door eene bepaalde, het in de lengte brengende, en door deeze nog niet alleen, maar door de uitrekking zelfs verricht; 't welk aangemerkt te hebben juist zo zeer niet onverſchillig is; een al te dik hoofd wordt dikwyls wel door de geduurige weeën tegen de bovenſte opening van het bekken gedreeven, kunnende dus echter niet in de lengte doorſchieten,

(n) §. 416.

ten, ja integendeel wordt het somtyds, door een hinderpaal van de natuur, in 't geheel door geene krachten weg te neemen, in de breedte gedwongen. De konst neemt deeze twee gevallen alleen op zich, en de natuur vermag hier niets; want al wat gebeurt, het hoofd zal daarom niet uit zyne enge plaats komen, om dat de dwarsche diameter van de *masſa* van 't hoofd ook door de allerzwaarſte pynen niet in de lengte gedwongen kan worden: doch zo op een dus vastgezet hoofd een tang gebruikt wordt, en men ze vereenigt en toeſluit, zal men altyd zien, dat de dwarsſche diameters van 't hoofd minder worden, terwyl de langwerpige grooter zyn, gelyk de *operatie* zelfs leert. Is het derhalven te verwonderen, dat de hinderpaal, door de hulp van Tangen, weggenomen zynde, het welk de natuur niet doen kon, het hoofd, in zyne diameters veranderd zynde, door verſcheidene beweegingen, door heen en weer te wrikken, door trekken, kan afgehaald worden? is dan het gebruik der tangen tot nog toe zonder vrucht? Hier toe zal ik my niet ligt laaten overhaalen, dewyl de Practyk my anders geleerd heeft. Waarom ik die reden, dat namelyk, om dat de grootſte kracht der weeën het hoofd niet heeft kunnen uitdryven, het van gelyken ook door de tang gedrukt, verſcheidentlyk bewoogen, getrokken,

 niet

niet kan afgehaald worden, voor oude wyven praat houde, en daarom denke uit de konst te moeten verbannen worden; maar byaldien, het zy de Heer *Roederer* zelfs, of iemand anders uit het ſtraks beweezene eenige zwaarigheid mogt opperen, dat door het aanleggen, en vervolgens door het vereenigen en ſluiten van de tang op het hoofd, de kleinſte *diameter* van de lengte van het hoofd wel verminderd wierdt, maar dat de grootſte moest vermeerderen, en dat 'er dus een onoverkomelyke hinderpaal aan de tang kwam, dien zal alle twyfel benomen worden door eene natuurkundige beſchouwing van het *os ſacrum* en *pubis*, als onbeweegbaare punten, en even als twee andere armen van een tang; want dus gebeurt het, dat het hoofd, terwyl deeze deelen tegenſtand bieden en het hoofd in zyne perken houden, terwyl de tangen het drukken en naar zich haalen, naar alle regelen in de lengte moet uitgedrukt worden.

§. XL. HET tweede bewys tegen de tangen verſterkt hy met dit *axioma*: 2.) *Dat de lichaamen ſlechts tot eenen zekeren graad kunnen ſamengedrukt worden, bewyst hunne* onindringbaarheid.

Inpenetrabilitas.

Deeze reden voorwaar om de nuttigheid der tangen te vernietigen, is zeer zwak, en zeer verre gezogt, gelyk een ieder gemaklyk begrypt. Over de waarheid van het *axioma* twiste ik wel niet, doch omtrent de wyze, hoe

hoe het hier te pas kan komen, hebbe ik geen doorzicht genoeg. Want dus, wanneer het hoofd van het kind door de grootste weeën beklemd was, zou het niet meer kunnen samengedrukt worden, volgens de onindringbaarheid der lichaamen. Maar ik hadde wel gewenscht, dat deeze diepziende Natuurkundige te gelyk bepaald hadt, welke de laatste graad van samendrukking van het hoofd was, waarin het in zyn gedaante blyft volharden, op dat, dewyl het hoofd in de bovenste opening van het bekken beklemd zit, een vroedkundige deezen ten minsten wist: is het misschien die, alwaar de pynen ophouden? of alwaar het hoofd, ook door het allergrootst geweld der weeën, niet meerder voortgedreeven wordt, gelyk hy in de voorgaande reden heeft bygebragt? Deeze tekenen echter toonen alleen aan, dat de verlossing niet door de eigene krachten van de natuur kan verricht worden, doch bewyzen niet, dat het hoofd door de tang gegreepen, bekneld, en naar zich getrokken, niet kan afgehaald worden, het welk de Heer *Roederer* niet genoeg schynt doorzocht te hebben. Dus blyft de onindringbaarheid van het hoofd in eene natuurlyke verlossing, schoon het door middel van de weeën, samengedrukt van de beenderen van het bekken, kegelvormig wordt; waarom zou dan dezelve onindringbaarheid in eene tegenna-

 tuur-

tuurlyke baaring, daar dezelve nog meerder door de tang tot deeze gedaante gedwongen wordt, niet blyven? en zo tusſchen twee parallel ſtaande plaaten het hoofd dus gedrukt wierdt, dat 'er geen gedaante van dit overig was, maar geheel en al van de gedaante van het hoofd verſchillende het zelve verbryzeld weg liep, dan begrype ik waarlyk niet, dat 'er nog iets van de onindringbaarheid der lichaamen weggenomen wierdt. Zo hy misſchien tegenwerpt, dat het hoofd dus niet kan ſamengedrukt worden, of al het geen in 't zelve begreepen was zou vernietigd worden, dit wil ik hem ligtelyk toegeeven; doch ik wil ook dat hy my toe zal ſtemmen, dat deeze verbryzeling niets van de onindringbaarheid der lichaamen wegneemt; ſtemt hy my dit toe, gelyk hy noodzaakelyk moet, gelyk hy zelfs door het inbrengen van zyn *perforatorium* in een ſamengedrukt en tegengehouden hoofd, en door 'er het brein met een lepel uit te nemen, voor de onindringbaarheid geene vreeze heeft, welk nut komt dan voort uit het gebruik van dit *axioma?* kan men dus met gezond verſtand de tangen veroordeelen, en de *perforatoria* goed keuren? even als of 'er niet eene en dezelve onindringbaarheid der lichaamen was met betrekking van deeze of geene werktuigen; doch geſteld zynde dat 'er eene gelyke is, gelyk 'er inderdaat moet zyn, dan

den-

denke ik, dat het altoos beter is, het hoofd af te haalen met het yzer, dat het leven behoudt, dan 't geen het ontneemt.

§. XLI. De derde reden, die hy tegen het gebruik der tangen bybrengt, is deeze 3.). *Het gebruik der tangen is zeer moeilyk, ja onmogelyk, om dat het hoofd zeer ſterk tegen de* osſa pubis *gedrukt is.* Doch deeze reden geeft duidelyk te kennen, dat de Heer *Roederer* nooit in dit geval een tang heeft gebruikt of zien gebruiken, en dat dit bygebragte op de enkele beſchouwing van het werktuig ſteunt. Op dat hy deeze grove dwaaling in de kunst ten eerſten verbetere, wyze ik hem naar *Chamberlin*, *Roonhuyzen*, *Giffard*, *Chapman*, *Levret*, *Boehmer*, en andere kundige mannen, op dat hy door hunne gedaane waarneemingen, en zekere ondervindingen, onderricht worde; maar byaldien hy denkt zich aan henlieder oordeel niet te moeten overgeeven, zo zie hy ten minſten eens dieper in de natuur zelve, en overweege eens, welke verſchynſelen een beklemd hoofd verzellen.

I. Als een al te groot hoofd, recht gelegen zynde, beklemd is, dan word de geheele omtrek van het *Pelvis* door dat geen, 't welk 'er door moest ſchieten, opgevuld, en het kind door de allerhevigſte pynen niet voortgedreeven, gelyk de natuur zelfs aantoont; doch zy wyst ook aan, dat in die afſtand, welke 'er is tusſchen het *os pubis* en het

het *os ſacrum* ook dezelve hardnekkige beklemming gebeurt; doch in die, welke van den eenen boog van het *os Ileum* tot den anderen is, is zy gemakkelyk te boven te komen, ja dikwyls byna van geene aangelegenheid. Dit laatſte verſchynſel kan men reets te voren afneemen door eene meeting van het been, dewyl de middelynen van het bekken van de Moeder en van het hoofd van het kind met elkanderen vergeleeken zynde, het daardoor blykt, dat die dwarſche *Diameter* van het hoofd van het kind, welke men van het een oor naar het ander meet, de kleinſte is van alle de dwarſche Diameters van het hoofd, en dat die dwarſche middelyn van het bekken, welke van den eenen bocht van de *Oſſa Ilei* tot den anderen gaat, de grootſte is van de dwarſche Diameters van het bekken; waaruit men gemaklyk deeze gisſing kan doen voortkomen, dat het hoofd aan de zyden minder kan vernaauwd worden, gelyk men het tegengeſtelde voor zeker kan aanneemen, dat die dwarſche diameter van het hoofd, welke van het *os frontis* tot het *os occipitis* gaat, in die, welke van den rand van het vooruitſteekend *os ſacrum* tot aan het *os pubis* loopt, vernaauwd of ſamengedrukt moet worden, om dat de eerſte de grootſte der dwarſche middelynen van het hoofd is, en de laatſte de kleinſte der dwarſche diameters van het bekken.

II. DAT

II. DAT in geval van een beklemd hoofd de zydelingſche randen van den mond van de *uterus* verdund worden, en eerder en meerder verdwynen als haar voorſte en agterſte lip, heb ik beſtendig waargenoomen.

III. TEN laatſten, dat de *oſſa parietalia* van het hoofd van 't kind buigſaamer zyn als het *os frontis* en *occipitis* van het zelve, leert de Ontleedkunde.

DEEZE als zekere en kenbaare waarheeden aangenoomen hebbende, kan ik niet genoegſaam begrypen, waarom het gebruik der tangen onmogelyk kan ſchynen? om dat daar ter plaats, alwaar het hoofd tusſchen de *oſſa Ilei* aan weerszyden minder vernaauwd wordt, en daar de uitſteekende rand van het *Orificium uteri* aan de zyden dus verdwynt, dat hy een en 't zelve kanaal met de *vagina* uitmaakt, altoos een tang uit twee armen beſtaande kan ingebragt worden; waarby nog komt, dat de *oſſa parietalia* van het hoofd van 't kind, welke naar deeze plaats door hunne legging gericht worden, gemaklyker voor de drukkende tang wyken, en aan ieder arm, de tang wel gemaakt zynde, maar een geringe dikte gegeeven wordt. Dit alles verbeelde ik my, dat by geleerde en ondervinding hebbende mannen zo duidelyk en voor zo zeker aangenoomen is, dat zy zelfs zeggen zullen, dat de natuur deeze zaaken om geene andere reden ſchynt gemaakt te hebben, dan dat men aan een beklemd en in dee-

zen weg vast geſchooten hoofd, door deeze plaats, zo het anders mogelyk is, hulp zou kunnen toebrengen. Byaldien hy nu nog ontkende, dat het hoofd tusſchen het *os Sacrum* en *pubis* vast zynde met de tang kan verſchooven worden, zou hy misſchien eenen onvoorzigtigen kunnen misleiden, ſchoon ik echter deeze zaak duidelyk genoeg en natuurkundig in het eerſte argument heb beweezen; doch de gevolgtrekking uit het vast zetten van het hoofd, op de onmogelykheid van het gebruik der tangen, zal zelfs niet eens de goedkeuring der vrouwtjes kunnen bekomen. Doch waartoe breng ik deeze by? De Heer *Roederer* heeft misſchien geloofd, dat de armen van de tang op de vast gezette plaats moeten ingebragt worden, en anders niet konden; zo dit zo is, heeft hy voorzeker nooit eene *operatie* veel min het werktuig gezien (ϑ); waarom ik hem tot het doen

(ϑ) Ik weet zeer wel, dat MENARD in zyne voorreden wil, dat by aldien het hoofd dus beklemd is, dat het eene oor tegen het *os Pubis*, 't andere tegen 't *os Sacrum* legt, men de eene arm van de tang langs het *Sacrum*, de andere langs het *Pubis* in brengen moet; doch deeze les is van andere beroemde Mannen altoos veroordeeld, om dat het zonder dilacereering van de Moeder niet kan volbragt worden, gelyk het *Pelvis* zelfs, het maakſel van 't werktuig, en de ondervinding leeren. Dat een arm van de tang langs het *Pubis* ingebragt, dikwyls van hulp kan zyn, heb ik zelfs ondervonden; doch twee en ſamengevoegd geenzins. Het geheim van ROONHUIZEN heeft maar een arm, en volbrengt gelukkiglyk zyne werking, door het tusſchen 't hoofd en *Pubis* in te brengen.

doen van handgreepen uitnodige, hem raadende dit zeggen van *Bacon* te voren wel in overweeging te neemen: *dat men niet moet verzinnen of uitdenken, maar ondervinden en naſpooren, wat de natuur doet of draagen kan.*

§. XLII. Doch het vierde *argument* onder letter *δ*) is van deezen inhoud: *de tangen geweldig ingebragt wordende kwetſen de* vagina, *het hoofd trekkende ſcheuren zy dezelve met de* urethra *en 't* Perinæum, *en doen veele ſterven.* Dat van het gebruik der tangen deeze rampen veroorzaakt zyn, geloof ik, dat hy zelden gezien zal hebben; byaldien echter dit gebeurde, zal hy te gelyk wel willen toeſtemmen, dat dit van eenen onkundigen; doch niet van eenen bekwaamen en geoefenden hand geſchied is; want wanneer de tang zal uitſl ppen, zal hy, dit weetende, gemakkelyk gewaar worden; doch dat de *Perforatoria* van *Menard*, *Ould*, *Simpſon*, *Fried*, welke werktuigen hy zelfs in dit geval aanraadt, door eenen onkundigen hand aangelegd en verkeerd beſtierd, niet alleen de *vagina* kunnen ſcheuren, maar ook de *uterus* doorbooren en openen, zal de beroemde *Roederer* zelfs niet ontkennen; by aldien hy dit toeſtemt, gelyk hy voorwaar genoodzaakt is, zal het terſtond blyken, welke middelen onbillyker zyn, die hy of ik aanraade. Vervolgens is deeze tegenwerping alleen tegen de rechte tang ingericht en wel op eenen vasten grondſlag, ſchoon de Heer *Boehmer* beweert, dat een geoefende

 hand

hand deeze twyfeling kan wegneemen (*i*): doch ik ſpreek hier van de tang van *Levret*, wiens maakſel, naaukeurig naar de gedaante van de *vagina*, 't *pelvis* en 't hoofd van 't kind, uit twee kromme lynen en hol, deeze ongemakken van de eerſte mist; doch zo zy om deeze voordeelen minder aan te beveelen was, begryp ik niet wat van haar gebruik te vreezen zy; en het kan geen twyfelachtige vraag zyn, wat van grooter belang is een levendig kind

(*i*) In de aangehaalde waarneeming *de Sarcomat. uteri* §. *XVIII.* & *XXXII.* In de eerſte §., gelyk blykt uit het antwoord van LEVRET, ſchryft de beroemde BOEHMER, om hem eene tegenwerping te maaken en op te losſen, de woorden van LEVRET niet wel uit, en noemt omzigtigheeden op in het gebruik van de tang, welke de anders reets lang opgenoemd hadt, waarom LEVRET zich niet zonder reden verwondert, dat BOEHMER al het voordeel van de tang op eenen geoefende hand ſchuift, even als of de zyne (die van LEVRET namelyk) plomp en onkundig was; in de andere §. is hy met JANCKE in verſchil en beſluit op het laatſte dus: *ik durf ſtout verzekeren dat alle kwetſingen, die door de Engelſche tang aan de teeldeelen gedaan worden, alleen aan de ſchuld van den Meester, niet aan het werktuig toe te ſchryven nyz:* doch tegenwoordig twyfel ik niet, na dat de kromme tang bekend is geworden, of deeze beroemde man zal van werktuig en beſluit veranderd zyn. De rechte heb ik zien gebruiken van GREGORIUS den Zoon; de rechte en kromme van LEVRET: beide heb ik ze gebruikt, en verzekere echter heiliglyk, dat de kwetſingen, door het gebruik van de rechte tang ontſtaan, niet op den Meester, maar op 't maakſel van 't werktuig te werpen zyn. Zie §. XXXV.

kind door *perforatoria* om hals te brengen, of door tangen een vrucht in 't leven behoudende het *perinæum* en andere deelen te ſcheuren? Door dergelyke ſchynredentjes echter aangezet ziet men dat veele de bekwaamſte werktuigen veroordeelen, de onbekwaamſte 'er in de plaats brengen, of alle uit de konst geheel verbannen. (ϰ)

§. XLIII. En om het werk zynen volkomenen beſlag te geeven zegt hy nog voor het laatst onder letter ι): *De Waarneemingen, welke wel geſlaagd zyn, en daarom tot bewys van het tegendeel worden bygebragt, moeten begreepen worden plaats gehad te hebben by een hoofd ſchuins gelegen, of dat nog verder wierdt gedrukt, of van een ſchuins leggende* uterus. Met welk vertrouwen, met welken grondſlag durft de Schryver deeze voor den dag brengen? waartegen de beſtendig waar bevondene waarneemingen van *Chamberlin*, *Chapman*, *Giffard*, *Levret*, *Smellie*, *Boehmer*, van my en andere, rechtdraads ſtryden, even als of iemand, die alleen de konst in beſchouwing oefende beter het gebruik der werktuigen mogt verbieden, en den geoefende over de getrouwheid hunner waarneemingen berispen, dan iemand die de dagelykſche behandeling deedt: in welke zaak ik het zeggen van *Cicero* (λ) herdenke, die de *Academici* vooraf wil-

(ϰ) Gelyk van DEVENTER en andere gedaan hebben, waarvan om laag meerder.

(λ) Lib. I. de Natur. Deor. p. 2.

wilde vermaanen, om niet te ligt aan onzekere zaaken hun zegel te hangen, *omdat*, zeide hy, 'er *niets roekeloozer en de deftigheid en bestendigheid van een verstandig man onwaardiger is*, *als iets valschelyk te gevoelen*, *of iets zonder twyfeling te verdeedigen*, *het welk men niet genoeg begreepen of gekend heeft.* Voor 't overige verdriet het my dit argument breeder tegen te gaan, omdat wie de waarneeming en ondervinding van deftige Mannen in de kunst ontkent, niet overtuigd kan worden, zynde door zyn noodlot genoeg gekastyd; dit eene wil ik hem nog in het vriendelyke zeggen, dat het gebruik van de tang, die volgens hem by eene *schuinsche uterus* van nut is, zeer moeilyk is, en veel gemakkelyker by eene wel geplaatste en rechte kan te werk gesteld worden; ja dat in geval van een scheef leggend hoofd zy nog veel moeilyker is, en dikwyls ten eenemaal onnut.

§. XLIV. Deeze zyne zwakke bewysredenen tegen het gebruik der Tangen omver geworpen hebbende, blykt het, dat het voorstel zelfs, waarin hy de werktuigen om de hersfens uit te haalen als meerder aan de kunst nut aanbrengende middelen roemt, en voor de tangen de voorkeuze geeft, geheel en al om ver valt; over deeze zaak eische ik de beoordeeling der Meesters in de kunst, en twyfel te recht, dat'er naauwlyks iemand zyn zal, die de tangen niet boven deeze stelt, maar ook indien het nodig was, ondertekenen durft, dat de

de leer van *Roederer* niet alleen tegens den Godsdienst en alles wat heilig of onheilig is; maar ook tegen de menschlykheid zelve ſtrydt. En waarlyk wat verricht die geweldige uitſcheuring van het brein dan de moord van het kind, indien het nog leeft, of eene gantsch nodelooze werking zo het dood is? ten minsten het ſchynt my niet anders toe. Want volgens zyn eigen zeggen (μ) *moet, byaldien het hoofd nog niet volgt* (namelyk als het brein reets uitgehaald is,) *de ingebragte tang de vrucht afhaalen.* Derhalven keert hy tog altoos tot het gebruik van de tang weder, doch te vergeefs, gelyk dit gemaklyk uit het geen wy te overweegen hebben blykt: want op dat het hoofd ter deeg door de tang gevat wordt, en gevat zynde de tang kan volgen, moet de dwarſche diameter van het hoofd veel overtreffen de dwarſche diameter van de ſamengevoegde en geſlooten tang, want anders zou het naauwlyks gevat kunnen worden, en gevat zynde geen tegenſtand kunnen bieden, ja de tang getrokken zynde zou eerder altyd over het ledige bekkeneel heen ſchuiven; doch in 't geval, 't welk de Schryver voorſtelt, is het dekſel van 't *Cranium* door 't *perforatorium* gebroken (ν), het brein

(μ) §. CCCCXXII. Alwaar hy alle konstgreepen opnoemt, waar door het hoofd getrokken en afgehaald kan worden.

(ν) §. CCCCXVIII.

brein met een lepel uitgenomen (ξ) en ſtukken van het bekkeneel met een zaag weggeſneeden (o); de dwarſche diameter van het hoofd derhalven heeft noch vastheid noch tegenſtand, maar is eerder elasticq, gemaklyk in te drukken, ledig; waarom het onmogelyk is, dat het hoofd zo vast van de tang gevat kan worden, dat men het kan af haalen; waarom noodwendig volgen moeten die ongemakken, en dat de tang afſchiet, 't welk hy zo geestig de tang te laste leidt, als zy een geheel en tegenſtand biedend hoofd zal vatten, en in dat geval ontkennen durft, alwaar het brein uit 't bekkeneel genomen is, dewyl hy verzekert, *dat de met geweld ingebragte tangen de* vagina *wonden, en het hoofd naar zich trekkende hetzelve met de* urethra *en het* peritonæum *ſcheuren, en veele kinderen om hals brengen.* Maar hoedanig kan inderdaat het gebruik van de tang zyn in geval van een doorgeboord hoofd, en daar de herſſens met een lepel uitgenomen zyn? niemand voorwaar van die geen, welke de konstgreep van *Roederer* in 't werk ſtellen, gebruikt dezelve om het verminderde hoofd af te haalen; maar haalen, den hals met de hand gevat, of 'er een band om vast gemaakt, of een haak ingebragt hebbende, het doode lyk voort, alle welke manieren in dit geval de voorkeuze verdienen boven die, welke met de tang ondernomen wordt.

In-

(ξ) §. CCCCXXII. *ß.*
(o) §. CCCCXX.

Inderdaat te recht wordt *Mowbray* (π), als hy in dezelve dwaaling gevallen was, van den zeer braaven *Chapman* met deeze woorden berispt (ρ). *Ik maak geen zwaarigheid den man van onweetenheid te beschuldigen, dat hy van de tangen spreekende, zegt, hoe men de hersſens uit het hoofd, daarvan ledig zynde, met de tangen moet afhaalen, schoon het duidelyk uit onze grondbeginſelen blykt, dat het gebruik van tangen om een hoofd zonder hersſens af te haalen geheel en al vruchteloos is.* Uit dit alles dan maak ik het volgende als beweezen zynde zaaken op:

I. DAT het gebruik van de tangen in de gevallen §. XXXVII. voorgeſteld, naar waarheid is opengelegd, en verre boven de werktuigen te ſtellen, daar *Roederer* zich op beroemt.

II. DAT de tang juist in die gevallen en omſtandigheeden, daar *Roederer* ze wil aangewend hebben, geenzins te pas komen.

III. DAT hy uit eene enkele beſchouwing (zonder ondervinding) en dat nog wel plomp en onbeſchaafd, tegen het gebruik der tangen voor de *perforatoria* geſtreeden heeft.

IV. EINDELYK dat de Meeſters in de konst niet ſtreng genoeg tegen dergelyke lesſen kunnen uitvaaren, en dat de zorg der Hooge Overheid daarheen gewend moest worden, om dergelyke gruweldaaden voor te komen.

OP

(π) Of femal Phyſician, Sect. IV. Cap. XIX.
(ρ) *Lib. cit. Cap. I.*

OPDAT niemand nu denke, dat het gebruik der tangen in de kunst algemeen was, zal ik ook eens die gevallen bybrengen, waarin dezelve niet gevoeglyk kunnen aangewend worden.

§. XLV. DE tang nu, en inzonderheit die van *Levret*, (van wien ik hier by uitzondering ſpreeke) ja zelfs alle de overige, komen in verſcheidene andere gevallen niet te pas.

1.) IN eene kwaade geſteldheid van het bekken, en wel in zodanige, welke belet, dat de diameter van de tang ingebragt kan worden, en dan moet men de tang van *Roonhuizen* te werk ſtellen (σ).

2.) WANNEER een grooter diameter van het hoofd haar ingang in het bekken niet toelaat, en de tang zeer diep ingebragt zynde, het zelve niet ter deeg vatten kan, zodat het ingedrukt zynde afgehaald kan worden: in welk geval men wachten moet, dat het beklemd wordt Vergelyk hiermede §. XLVI

WAT 'er derhalven, als de tang in het eerſte geval niet te pas komt, dient gedaan te worden, wordt voor het tegenwoordige te recht gevraagd; om dit te bepaalen oordeel ik, dat men het geval onder tweederlye inzichten beſchou-

(σ) Want dewyl deeze hefboom alleen uit één blad beſtaat, en de diameter van de breedte ſlechts van één duim is, kan zy gemaklyk ingebragt worden.

ſchouwen moet; want of men beſpeurt in den beginne van de arbeid de kwaalykgemaaktheid van het bekken, wordt de onmogelykheid van den doorgang van het hoofd, omdat het zelve al te groot is, te voren al gewaar, en ziet of de vrucht tegenwoordig nog levendig zy, of men heeft niets van alle deeze bemerkt, en de zaaken van kwaad tot erger overgegaan zynde, is het kind ook geſtorven: in het eerſte geval, wanneer 'er volſtrekt geen heil van welke tang het ook weezen mag, te hoopen is, heeft de zeer beroemde Heer *Winſlow* (τ) te recht gewild, dat de *Keizers-ſneede*, wanneer de krachten van de Moeder nog ſterk zyn, boven alle kunstgreepen van *Unci* en *Perforatoria*, van welke natuur zy ook mogen weezen, te ſtellen zyn, ſchoon *Roederer* en verſcheide andere, de zaak niet recht onderzocht hebbende, tot de *Perforatoria* hunnen toevlucht neemen, en terſtond moordaartige handen aan het kind ſlaan: doch dat dit laatſte godloos is, hebben reets alle God-geleerde en Kerk-leeraars gezegd, doch dat het te gelyk onmenschlyk is, moet ieder, die zyne gezonde reden gebruikt, bekennen, waarom in het laatſte op te helderen, ik alle myne krachten *Sectio cæſarea.*

(τ) *In Quæst. medico-chirurg.* An ad ſervandam præ foetu matrem obſtetricium hamatile minus anceps & æque inſons, quam ad ſervandum cum matre fœtum ſectio cæſarea? *Pariſiis*, 1744.

ten niet gebruiken zal. Eer ik echter deeze stoffe in 't geheel laat vaaren, moet ik het gevoelen van *Deisch*, dat tusschen beide in is, nog onderzoeken. Deeze verbiedt (*v*) met andere de kinder-moord, wanneer 'er zekere tekens van het leven van de vrucht zyn: doch wanneer 'er geen vaste blyken zyn, staat hy het toe met deeze woorden: *het strydt tegens alle wetten, zo wel van Gods-dienst als Waereldsche machten, een kind, waarvan nog zekere blyken van leven zyn, tot behoud van de Moeder te dooden; ondertusschen zyn in dit geval (namelyk in een beklemd hoofd) de tekens van het leven van het kind zo onzeker: want het hoofd in 't bekken gezakt zynde en de waters weggevloeid, wordt het kind door de samentrekking van de* uterus *op zodanig eene wyze gedrukt, dat het zich niet langer beweegen kan, en schoon het zich bewoog, wordt het van de Moeder, gedeeltelyk om de heftigheid der weeën, gedeeltelyk om de tegenwoordigheid der stuiptrekkingen, niet bemerkt, doch de inbrenging van de hand om de navel-streng te vatten, wordt van het hoofd, dan vast in het bekken geschooten, belet, want de* arteriæ umbilicales, *baare* systole *en* diastole *behouden hebbende, kunnen wy van het leven verzekerd zyn, doch mogen 'er in dit geval de proef niet van neemen, en de andere tekens zyn slechts zeer twyfelachtig: de Vroedmeester gebruikt derhalven zyn werktui-*

(*v*) In zyne *Dissert. inaug.* de necessaria in partu praeternaturali instrumentorum applicatione. *Argentor.* 1740.

tuigen niet op een kind, van wiens leven hy verzekerd is; en gelyk in het jus inculpatæ tutelæ *geoorloofd wordt, den aggresſeur, die ons den dood bedreigt, zo hy anders niet afgeweerd kan worden, te mogen om hals brengen, waarom zou een Vroedmeester dan een kind, als aggresſeur van zyne Moeder, daar het niet anders afgeweerd kan worden, en van wiens leven hy daarenboven onzeker is, niet om mogen brengen om het leven van de Moeder te behouden?* Doch dit gevoelen en zyne redenen behoorlyk overwoogen zynde, zie ik niet, dat die man de waarheid volgens de manier van *Winſlow* heeft willen zoeken, maar dat hy in het zelve gevoelen als alle andere is, ja dat hy al jong getragt heeft de doodſlagen van andere en de zyne te verſchoonen; want hy wil zynen Lezers wat op de mouw ſpelden, daar hy beweert, dat de beweeging van het kind, ten tyde der weeën en ſtuiptrekkingen van de Moeder niet bemerkt, eene onzekerheid van het leven van 't kind kan doen ontſtaan, dewyl nogthans ook in de allernatuurlykſte verloſſing, de moeder dikwyls niet gewaar wordt de beweeging van het kind, dat echter naderhant wel leeft, ja de op dien tyd gewaar wordende beweeging bedriegt dikwyls de in arbeid zynde. Dus heb ik te Parys een geval gezien, alwaar de moeder, ſchoon het water reets XLIV uuren was weggeloopen geweest, verzekerde dat zy dikwyls

de beweeging van haar kind gevoelde, en daarom alle omſtanders voor vast verzekerde, dat het nog leefde; echter misleidde dit den Heer *Levret* niet, die de tang op het beklemde en niet voortſchietend hoofd aanleggende, het verrotte en van een geſcheurde lyk kort daarna afhaalde. Ook tast hy niet minder in den blinde toe, daar hy de ingebragte hand om den navel-ſtreng te vatten met het vorige alleen als een zeker teken van het leven van 't kind vastſtelt: in geen geval nu komt dit laatſte te pas, en het gebeurt zeltzaam, dat de kinderen met het hoofd vooruit komen en by wien dit geoorloofd is, gelyk ook het eerſte wederom zeltzaam is, en dikwyls nog bedriegt. Moet derhalven het kind, omdat het niet gemaklyk voortſchiet, den dood ſchuldig geoordeeld worden, nadien deeze twee duistere tekens van leven niet aanweezend zyn? Voorwaar dit ſchynt ten eenemaal belachlyk; ja de Heer *Deisch* heeft hedendaagsch door de Praktyk anders geleerd, gelyk uit zyne waarneemingen blykt. Derhalven trekke ik nu te recht deeze gevolgen:

1.) DAT de wet van *Inculpata tutela*, waardoor het kind beſchuldigd wordt als aggresſeur van zyne moeder, en daarom veroordeeld met den dood geſtraft te moeten worden, eene verkeerde uitleg van het Juſtiniaanſche Wetboek door eenen Geneesmeester is, ter verſchoo-

ſchooning van eenen met overleg begaan of nog te begaane misdaad, inzonderheit in het voorgeſtelde geval uitgedagt.

2.) DAT het hoofd in 't bekken beklemd zynde, de Schryver vergeefs bezorgd is geweest over de tekens van leven of dood, dewyl deeze verlosſing, hetzy zy levendig of dood vooronderſteld worde, met de tang volbragt moet worden, en met geen *Uncus* of *Perforatorium* mishandeld (Φ).

3.) DAT *Deisch*, en alle de overige, die deeze ſtoffe aangeroerd hebben, daarin het meest misdaan hebben, dat zy bybrengen zulke gevallen, welke met een heilzaam werktuig zonder bloedſtorten moesten behandeld worden, doch

(Φ) De Heer MITTELHAEUSER *Divis.* 7. *libr. cit.*, het zelve geval geſteld hebbende, namelyk de Moeder in een zeer ſlechten ſtaat en het hoofd van het kind binnen het bekken beklemd, en 'er tegelyk onzekere tekens van leven tegenwoordig zynde, beſluit hierom ook No. 8 zeer kwaalyk, *dat het zekere leven van de Moeder boven het onzekere van de Vrucht te ſtellen zy &c.* No. 9, *dat ook het kind, hetzy levendig of dood in ſtukken moet geſneeden worden*, zynde de handgreepen der *Perforatoria* en *Unci* daar beſchreeven: doch ik vreeze echter niet hier wederom ſtaande te houden, dat deeze handgreepen hier niet vereischt worden, en dat het niet nodig is, dat het kind om hals gebragt wordt om de Moeder te behouden, maar dat, zo het kind nog levendig is, zy beide door de tang kunnen behouden worden, en 'er niets anders moet gebeuren.

doch niet zodanige, waarvan de omſtandigheeden de verlosſing onmooglyk maaken, en die de natuur zelve, en alle hulp, tot nog toe de ſtervelingen bekend, rampſpoedig verklaaren, waarop eigentlyk de kracht en het gewicht van de kwestie uitkomt. Dus by voorbeeld, zo de krachten van de Moeder reets verlooren zynde, de Vroedmeeſter te laat geroepen wordt, in een geval, alwaar de kwaade legging van het kind eene oogenbliklyke en ontydige afvloeijing der waters veroorzaakt heeft, zodat de baaring om de droogheid van de *Vagina* moeilyk wordt; alwaar een geduurige *Spasmus*, van wegen de *irritatie*, in de *uterus* is, zodat door de geweldige ſamentrekking van de baarmoeder en de ineenwoeling van de vrucht zelfs, de omkeering onmogelyk zy, is 'er niemand, die niet begrypt, dat langs deezen weg geen heil te zoeken is. Laat nu de tang aangelegd worden, ſchoon niet in alle deelen hier vereischt, als het Plechtanker, waardoor 's kinds leven behouden kan worden; laat ook het werktuig, ſchoon met de grootſte omzichtigheid, met eene nutteIooze arbeid geboogen worden, de Vroedmeeſter zal echter geen haair vorderen: ondertusſchen kan de *Uterus* met *inflammatie* aangedaan worden, de Moeder zich erger bevinden, en het kind tot nog toe misſchien leeven.

Dit

Dit is eigentlyk het geval, 't welk inderdaat in 't *Problema* opgegeeven wordt; want de verlossing kan in ons geval door geen bekend hulpmiddel gered doch in dat van *Deisch* en andere opgegeeven gemaklyk bevorderd worden. (φ).

§. XLVII. DOCH wat 'er in het tweede geval, alwaar eene kwaade gesteldheid van het bekken zynde, het hoofd niet doorgaan en de tang van geen hulp weezen kan, en daarenboven het kind reeds dood is, tot hulpmiddel dient aangewend te worden, heb ik elders anders vermaand, en toen *Perforatoria* aan de hand gegeeven, bekwaamer dan Tangen en Haaken.

§. XLVIII. SCHOON ik het gantsch niet eens ben in de wyze van werking en denken van den Heer *Roederer*, en het gevoelen van den Heer *Deisch* in het voorgestelde geval afkeure, zo kan ik echter het gevoelen van onzen braaven Heer *Winslow* niet toestemmen, welke in alle gevallen vaststelt, dat, *dewyl het Kind geheel en al onschuldig zy, de moeder geheel onschuldig, het Kind onschuldig ten opzichte van de*

(φ) En dan kan men werktuigen uitkiezen, geschikt naar de verschillende omstandigheeden van het geval, onder voorwaarde echter dat de vrucht eerst gedoopt zy, aan wiens navelstreng men zelfs de dooping kan verrichten volgens het besluit van het *Consistorie van Weenen* in den jaare 1754.

de Moeder, de moeder onschuldig ten opzichte van haar Vrucht, men noch het onschuldig kind ter behouding van de Moeder, noch de onschuldige moeder ter behouding van het kind ooit met eene directe toeleg mag dooden, en daarom tot de *Operatio Cæsarea* besluit, en de zelve nog versterkt met het gezag van den Heer *Helvetius* reets in den jaare 1731 in de *Histoire de l'Academie Royale des sciences* bevestigd zynde, zeggende; *noem de* Sectio Cæsarea *geen twyfelachtige hoop in eene zekere hooploosheid* (χ). Echter maak ik uit het bewys van *Winslow* zelven (ψ) door eene rechtmatige gevolgtrekking dit alleen op, dat menze beide aan hun noodlot moet overlaaten, dat is aan eenen ontwyfelbaaren dood, doch geenzins de *Sectio Cæsarea* te werk stellen, omdat deeze in veele gevallen ondernomen, met eenen directen toeleg de moeder doodt om het kind te behouden; het welk schoon hy het dus niet zeggen wil, ik echter bewyzen zal dus te gebeuren.

VOOREERST hebben volstrekt alle Vroedmeesters, die by deeze rampen tegenwoordig geweest zyn, en andere welke dezelve behoorlyk doorzocht hebben (ω), eenpaarig vastge-

(χ) In thesi: *Ergo in partu difficili sola manus instrumentum*. Parisiis, 1744.

(ψ) Het welk onder de God- en Rechts geleerden geen weinig zwaarigheid aantreft.

(ω) Dus in de Thesis: *Ergo ubi partus difficilis ac desperatus, tentanda etiam in matre viva uteri cæsarea*, te Parys in 't jaar 1744 verdeedigd, heeft de beroemde Heer *Bes-*

gesteld, dat de gelukkige uitslag van de *Operatie* en het heil van beide alleen af hangt, dat de arbeid nog niet lang geduurd heeft, en de krachten van de Moeder nog behouden zyn; doch dat door de langduurigheid der weeën in de arbeid de krachten van de moeder ver looren gegaan zynde, men haar te gelyk met het staal den dood-steek in de buik geeft. Wie begrypt in dit laatste geval derhalven niet, onder deeze omstandigheeden, dat de onschuldige moeder door het te werk stellen van de *Operatio Cæsarea* met eenen directen toeleg ter behouding van het kind gedood wordt?

HET tweede is, dat behalven dat men op de omstandigheeden der Moeder dient te letten, somtyds ook de gesteldheid van de arbeid zelfs zo wanhoopend zy, dat zy de *Sectio Cæ-*

Besse § V. deeze woorden. *Om echter myn gevoelen openhartig te zeggen, zo moet men hier in acht neemen, dat ik niet zonder onderscheid aan ieder moeder, die eene moeilyke verlossing heeft myne Operatie wil te werk stellen. Doch zo 'er geen hoop tot eene natuurlyke verlossing meer is, omdat men wel ter deege weet, dat 'er een onteboven-komelyke hinderpaal is, zo de moeder anders nog vry gezond zy, en door de al te lange afwachting der baaring niet geheel en al van haare krachten beroofd, dan is het uitstellen der Operatie belachlyk en onbetaamlyk voor de kunst.* By welke gelegenheid het my te gelyk lust te zeggen, dat deeze *Thesis* van den Heer *Connallus ô Connell* een Ier voor zyne *Dissertatie* ter bevordering van Doctor van woord tot woord uitgeschreeven en te Leiden in den jaare 1644 verdeedigd is, zonder echter de minste melding van zyn diefstal te maaken.

Cæsarea niet toelaat, het geen ik zie van niemand te zyn aangemerkt. Dus kan het by voorb. door de dom en onweetenheid der Vroedvrouw gebeuren, dat de *uterus* zeer schuins gelegen zynde, het hoofd door de heftigheid der weën, schuins in een naauwer *Pelvis* gedreven wordt, en daar beklemd blyft hangen, terwyl de schouders op het *os sacrum* en *pubis* steunen, en van 's gelyken daar vernaauwd worden (ζ), en ten laatsten wordt, het ongemak na verscheide dagen wanhopend zynde, de Vroed meester geroepen. Dewyl derhalven het beklemde hoofd van plaats niet veranderd kan worden, noch de Schouders nederwaarts gedreeven, en 'er geen de minste hoop uit het allerschranderst, schoon dikwyls herhaald gebruik van veele tangen te hoopen is, doch de vrucht ondertusschen nog in leven blyft, wat staat 'er dan te geschieden? *Helvetius*, *Winslow* en andere raaden dan de *Operatio Cæsarea*. Laat dezelve dan in 't werk gesteld worden, en de *uterus* geopend zynde zal het blyken, dat het kind 'er niet kan uitgenomen worden; want het hoofd door de zwaarheid der weeën in een naauwer bekken vast zynde is door den beletten omloop zo vermeerderd en opgezwollen geworden, dat het naauwkeurig het geheele bekken vult; hierom zal men den tronk eerder van het hoofd

(ζ) Zodanig een geval stelt van *Deventer* voor.

hoofd affcheuren, als dat men het hoofd uit die naauwe knelling zal rukken; doch wat voor ramp zou dit zyn, zo zulks gefchiedde? de *Operatie* zou met den dood van beide bekragtigd worden.

DOCH ik ftemme toe, dat het geval zodanig voorzien, en de *operatio cæfarea* daarom niet aanbevoolen was, dan vraage ik wederom, wat raad? zy laaten om het bygebragte bewys beide zachtlyk fterven: doch hoe hard, wreed, barbaarsch en onmenschlyk dit zy, kan zo wel met woorden niet uitgedrukt worden, als men dit wel in deeze rampzaalige omftandigheid aan 't bed van de in baarensnood zynde gewaar wordt. Derhalven is in een zo twyfelachtig geval het befluit voor of tegen de *Operatio cæfarea* volftrekt zo gevaarlyk, dat hy, die naar deeze of geene zyde overhelt, en dat geen, daar het minst gevaar in is, omhelzen wil, niet in zyn ftudeer-kamer met boeken omcingeld moet zyn; wat my echter aanbelangt, ik oordeele te recht, dat in dit voorgeftelde geval 'er volftrekt een tegen-inzicht van die operatie is, en dat dezelve te werk gefteld wordende, 'er met overleg een doodflag begaan wordt.

TEN derden ook behalven met opzicht der omftandigheeden van de Moeder, en behalven de natuur der verlosfing, wordt de *Operatio Cæfarea* ook tegengefproken door den dood van de vrucht. Want zo dezelve na het ver-

lies der krachten van de in arbeid zittende vrouw in 't werk gesteld wordt, om beide zo men meent te behouden, doch het kind reets langen tyd dood is geweest, en vervolgens na de Operatie de Moeder ook sterft, die de vrucht door de natuurlyke wegen afgehaald en ontlast zynde, veiliger hadt kunnen behouden worden, wie zal ontkennen, dat door deze *Operatie* de Moeder het leven verlooren heeft? Hier komt nog by, dat volgens toestemming van *Winslow* zelven, *voor het grootste gedeelte onzeker en bedrieglyk zyn de tekenen* (van leven en dood) *in de Baarmoeder, die men gemeenlyk gewoon is voor te stellen.* Kan de *Operatie* derhalven in alle geval, alwaar men niet volkomen van het leven van het kind verzekerd is, en de vrucht reets dood zy, met een zuiver geweeten ondernomen worden? want gelyk *Winslow* door het geval van den Heer *Peu*, door de tekenen van een dood en reets verrot kind bedroogen zynde, besluit om tot het onderneemen van de *Operatio Cæsarea* over te gaan, dus mag ik ook door het geval van *Winslow* (ζ), die insgelyks bedroogen is door de tekenen van een levendig kind, het geen de *Operatie* aanriedt, tegen de *Operatio Cæsarea* en den dood der Moeder met verachting besluiten.

TEN vierden eindlyk, wat het gezag van *Hel-*

(ζ) In de straks aangehaalde *Thesis*.

Helvetius, en het geval in de *Hiſtorie der Koninglyke Academie der Weetenſchappen* voorgeſteld, betreft, ik ſtelle dezelve voorbaarig en uit de leezing der *Theſis*, van hem zeer onzeker bygebragt, zeer onzeker (*n*); doch ik denke, dat in het geval, van *Helvetius* zelven de Academie medegedeeld, de *operatie* niet duidlyk is aangeweezen, en tegen de lesſen der konst ondernomen geweest; ik zwyg ſtil, dat het kwaalyk afgebeeld geval, niet alleenlyk van het leeven van het kind ſtil zwygende, maar ook van alle de andere omſtandigheeden, het minſte niet bewyst.

§. XLIX. UIT dit alles wel overwoogen zynde, blykt duidlyk, dat het nut der Keyzers-ſneede zo vast en zeker niet, gelyk veele zich wel beroemen, in ieder bygebragt geval ook, is goed bevonden. Want ſchoon de *Handelingen der Chirurgicaale Academie van Parys* zeer veele gelukkige uitſlagen van deeze *Operatie* by den anderen verzameld hebben, en de ongelukkige meeſtentyds verzweegen, en de gevallen ook, waaruit dezelve naar waarheid aangeweezen wordt, meest uit de *Theſis* der geleerden van Parys *Du Bois* (ϑ) en *Besſe*

(*n*) Want dezelve ſchynt het meest tegen de Chirurgyns van Parys opgeſteld; doch ons dunkt, dat iemand niet genoeg in de kunst ervaarn, met eenen kwaaden uitſlag denzelven beſchreeven heeft.

(ϑ) *Ergo foetus extra uterum genitus ſalva matre potest excludi.* Paris. 1727.

ſe (ι) uitgeſchreeven hebben (κ); echter bewyzen zy de minſte zekerheid niet met al hun bybrengen der gevoelens van Geneesheeren en door hunne zeer dikke disſertatien. Dat de *Operatio Cæſarea* met een goeden uitſlag gedaan is; en meermaalen, dan men tegenwoordig gewoon is te doen, behoorde te werk geſteld te worden, hadden voor hen reets lang geleden de Geneeskundige gezegd, en hunne Godſpraaken wierden niet verwagt, om de gevallen te bepaalen, waarin zy het meest te pas komt (λ), en dit is echter al het geen, 't welk zy weder opgekookt hebben. Hoe veel beter nu was het geweest, de mooglykheid, de uitſlag, het nut en de *Indicatien* goedgekeurd en beweezen hebbende, de *tegen-indicatiën* te overweegen, welke tegenwoordig zynde en de *indicatiën* in getal overtreffende, zonder met overleg genomen inzicht om de moeder te dooden de *Operatie* niet kan ondernomen worden, het welk ſchoon in 't vorige duidlyk van my aangeweezen, ik nog bevestigen zal door

(ι) In de boven aangehaalde *Theſis.*

(κ) Waarom ik my ten hoogſten verwonder, dat hy tot lof van *Heiſter* pag. 324 gezegd heeft, dat deeze Heer den tyd van veertig jaaren is bezig geweest in het opzamelen der werken van anderen, daar zy echter zelfs uit hun eigen voorraad van de *Operatio Cæſarea* niets opgezameld hebben.

(λ) Omdat in de beide aangehaalde *Theſis* alle die gevallen reets uitgeput zyn.

door die zelve *Acta* volgens het daaraan medegedeelde van een Lid der Academie het welk ik om het door de vertaaling niet te verminken, hier in de Fransche taal zelve zal ter nederzetten. (μ): *Mrſ. de la Roche fut prié de ſecourir une femme, qui ſouffroit depuis dix-ſept jours pour accoucher. Une ſage femme trop peu éclairée pour voir que l'accouchement ſeroit imposſible, avoit fait indiſcretement pluſieurs tentavives inutiles. Mſr. de la Roche reconnut par le toucher la mauvaiſe conformation des os du Basſin & qu'a l'endroit, où la derniere vertébre des Lombes eſt jointe a l'os Sacrum, il y avoit une ſaillie, qui empêchoit la tête de l'enfant d'avancer. Cette conformation vicieuſe fut encore mieux conſtaté par la difficulté inſurmontable, que ce Chirurgien trouva à introduire la main dans la matrice pour retourner l'enfant. Voyant alors que les resſources de la Nature & de l'art n'auroient aucun effet, pour terminer l'accouchement par les voies ordinaires, il fut l'operation Céſarienne; mais on avoit attendu trop long-tems, on ſauva néanmoins la vie a l'enfant: la mere vêcut cinq jours; elle eut pendant ce tems des hoquets & des mouvemens convulſifs, il ne ſortit point de lochies & le ventre reſta toujours tendu. L'ouverture du cadavre confirma la juſteſſe de l'examen qu'avoit fait Mſr. de la Roche & la preuve de l'impoſſibilité de faire l'accouchement par les voies ordinaires. On trouva qu'il n'y avoit qu'un intervalle de deux doigts entre la derniere vertébre*

(μ) *Memoir. de l'Academie de Chirurg. Tom. II, p.* 313.

tébre & l'os pubis; la matrice étoit dure, fort engorgée, gangrenée dans quelques endroits, & ſon volume étoit preſqu'auſſi grand que lorſqu'elle renferme un enfant à terme. ['t Welk wy ten diensten van den Nederlandſchen Lezer, die geen Fransch mogt verſtaan, hier dus vertaald invoegen.

DE Hr. *de la Roche* wierdt verzogt eene vrouw te hulp te komen, welke reets zeventien dagen in arbeid zat met groote weën. Eene Vroedvrouw, te weinig verlicht om te kunnen zien, dat de verlosſing onmooglyk was, hadt onbeſcheidenlyk verſcheide nutlooze *tentamina* gedaan. De Hr. *de la Roche* leerde door het onderſlaan de kwaade geſteldheid der beenderen van 't bekken kennen en dat ter plaatſe, daar de laatſte wervel der lendenen met het *os ſacrum* vereenigd is, 'er een uitſtek was, welke 't hoofd van 't kind belette voort te ſchieten. Dit gebreklyk maakſel wierdt nog verder bevestigd door de onteboyenkoomlyke moeilykheid, welke die Heelmeester vondt in zyn hand in de Lyfmoeder te brengen ten einde het kind om te keêren. Ziende dan, dat de hulpmiddelen der Natuur en der kunst van geen de minste uitwerking zouden zyn om de verlosſing door de gewoone wegen te doen gebeuren, ging hy tot de *Operatio Caeſarea* over, doch men hadt al te lang gewagt, echter ſpaarde men nog het leven aan het kind: de Moeder leefde vyf dagen: geduurende dien tyd hadt zy den hik en ſtuiptrekkende beweegin-

gen

gen; geen *kraamzuiveringen* kwamen 'er voor den dag en de buik bleef altoos gespannen. De opening van 't Lyk bevestigde de juistheid van 't onderzoek, dat de Hr. *de la Roche* gedaan hadt, en de proef van de onmooglykheid der verlossing door de gewoone wegen. Men vondt dat 'er niet meer dan twee vinger-breed ruimte was tusschen de laatste wervel der Lendenen en 't Schaambeen: de Lyfmoeder was hard, zeer met vochten overkropt, op sommige plaatsen gegangreneerd, en haar *volumen* was byna zo groot als of zy een voldraagen kind in zich hadt.] *Lochia.*

DIE dit geval met behoorlyken aandag overweegt, zal buiten twyfel ten eenemaal opgetoogen zich verwonderen over die stoute onderneeming en roekloosheid: want zo hy alleen door behulp van zyn eige reden onderzoek doet, waarom de *operatie* ondernomen zy? of tot behoud van de vrucht of tot behoud van de Moeder? krygt hy voorwaar zeer gemaklyk de reden van het gedaane, en vreest dat dezelve te laat te werk gesteld is; waarin hy nog des te meerder zal bevestigd worden, zo hy te gelyk deeze woorden van den Auteur overweegt. *Il fit l'operation Césarienne, mais on avoit attendu trop long-temps:* dat is, *men heeft de operatio Caesarea ondernomen, doch al te laat:* even als of hy zeide, voor de Moeder was geen behoud of op een goeden uitslag te hoopen, zodat, byaldien het gebeurt hadt, dat de Moeder de

 Ope-

Operatie ontkwam, zou dat buiten alle verwachting gefchied zyn; doch als de ramp reets zo verre gekomen is, dat buiten alle verwachting de Moeder het ontkomt, dan begrypen alle zonder grooten aandacht te gebruiken, dat de Moeder met voorbedachten raad omhals gebragt wordt, zo men haar fnydt. Opdat nu de Hr. *Simon* zyn misdaad met de reden bewimpelde, brengt hy deeze oorzaak voor de *operatie* by: *Voyant alors, que les resfources de la Nature & de l'art n'auroient aucun effet pour terminer l'accouchement par les voies ordinaires, il fit l'operation Céfarienne* [dat is, *ziende dan dat 'er geen hoop noch voor natuur, noch voor de kunst was om de arbeid door de natuurlyke wegen te verrichten, heeft hy de operatie ondernomen*]; doch de waarheid heeft het blanketfel van deeze oorzaak en reden kortelyk afgewischt, de Hr. *Simon* de reden zelfs verdryvende, wyl hy zich op deeze plaats vergeet: want op *bladz.* 311 van dezelde *disfertatie*, alwaar hy op *Heister* aanvalt, zegt hy, *dat de allerbedrevenfte mannen in de Vroedkunde toeftaan, dat zodanig eene gefteldheid van bekken, welke niet toelaat het kind met den* uncus *aftehaalen, niet gevonden wordt.* Byaldien dit, gelyk het inderdaat is, tegen *Heister* van kragt is, is het ook tegens hem zelven van gewicht, en nog zegt hy: *is dan alle hoop om de verlosfing door de natuurlyke wegen te verrichten voor de kunst onmooglyk?* Ik zwyg, dat het verhaal zelve, en het befchouwen van 't *pelvis* na den dood, den man

van

van valschheid overtuigen (ζ). Doch dit is genoeg van de kwaade oorzaak van de ondernome *operatie*: laaten wy nu ſpreeken van het kristelyk einde, of zy tot behoud van de vrucht of van de moeder ingericht zy? Geen van beide kan weder met goede reden aangenomen worden: want dat de vrucht leefde, wierdt hy uit geen kenlyk teken gewaar, noch kon het zeker uit de reden, na de weeën der arbeid zeventien dagen uitgeſtaan te hebben, gemaklyk opmaaken. Ik zwyg, dat hy in de geheele beſchryving van 't geval het minſte gewag van het leven van 't kind niet maakt, derhalven is tot behoud van de vrucht, welke hy alleen wist, dat aanweezend was, doch of het levendig of dood was, wist hy niet, de *operatie* niet ondernomen, noch veel min tot behoud van de moeder, terwyl 'er reets te veel tyd verlooren was gegaan, dat van dezelve het behoud van 's moeders leven kon verhoopt worden, gelyk de Hr. *Simon* zelfs getuigt; en inderdaat 'er was byna geen hoop in 't geheel meer over, om eene vrouw, die geduurende zeventien dagen byna met aanhoudende weeën in arbeid gezeeten hadt, en door de wreede behandelingen van het Vroedwyf afgemarteld was, door eene zwaare *operatie* te redden. Hierom behoeft men zich

(ζ) Schoon hy het tegendeel om zyn Amptgenoot te verſchoonen, tragt te beſluiten.

zich ook niet te verwonderen, dat zy geſtorven is: doch dat de vrucht nog levendig voor den dag kwam, is eerder aan het los geval, dan aan de voorwetenheid van den Vroedmeester dank te weeten. Zo hy misſchien tegenwerpt, of het dan met een *Perforatorium* omhals gebragt en met een *uncus* ſtukken geſneeden moest worden? antwoorde ik, dat zo hy deeze werktuigen hadt willen te werk ſtellen, dan, de vrucht eerst gedoopt zynde, dit nu wel omhals gebragt zou geweeſt zyn, van wiens leven niets uit de omſtandigheid, maar alleen uit de uitkomst der zaak bleek; doch dat deeze moord misſchien uit eene ontebovenkoomlyke onweetenheid begaan (*), doch niet roekeloos en met voordagt geſchied was.

§. L. UIT deeze beſluit ik dan nu te recht

1.) DAT in een wanhoopend geval, alwaar de verlosſing door kunst langs de natuurlyke wegen nog verricht kan worden, en de krachten van de Moeder reets uitgeput zyn, de *operatio Caeſarea* niet ondernomen moet worden.

2.) DAT ook in het begin der verlosſing, zo de *contra-indicantia* zwaarder zyn dan de *indicantia*, dezelve niet zonder een beraaden doodſlag moet toegelaaten worden; hoedanig het geval was, alwaar de kraamvrouw reets door een zwaar *ulcus* in de longen uitgeteerd en

(*) Omdat uit het ſtraksbeſchreeven geval niet blykt, of men een naauwkeurig onderzoek gedaan heeft.

en door ziekte afgemarteld, waarby te gelyk nog eene kwaalyk-gemaaktheid van 't bekken kwam, vruchteloos in arbeid zat, en geen verlosfing van de vrucht door den gewoonlyken weg van de natuur verhoopt kon worden. Dan meen ik, dat men naauw genomen befluiten moet, dat, zo men een onfchuldige levendige vrucht niet met werktuigen mag aanraaken om de moeder te behouden, men ook niet den dood van eene onnozele moeder, dien de kragten reets verlooren gegaan zyn, door de *operatie* mag verhaasten om het kind te behouden, het welk ook in 't geval van een erfgenaam van 't Ryk waar is.

3.) DAT uit de dood van 't kind, de verlosfing flechts door de natuurlyke wegen gefchiedende door eene mogelyke *disfectie*, de *operatio Caefarea gecontraindiceerd* wordt, en nooit zonder zekere tekens van leven te onderneemen zy; waaruit ik ftaande houde, dat dezelve met een blinde drift, zonder eenige voorfchriften der kunst, van den Hr. *la Roche* ondernomen is.

4.) DAT dezelve *Acta* na het verdeedigen der *thefis* van den Hr. *du Bois*, Geneesheer te Parys, niet voorzigtig genoeg de *fectio* raaden in *conceptiones abdominales*, zowel uit vrees van eene ongelukkige vasthechting der *Placenta*, als uit onzekerheid der tekenen van zodanige *conceptus*, het welk ik ook in het geval van *Cyprianus* vinde, fchoon zy volmondig ftaande

de houden uit de uitkomst der zaak, dat dezelve in dat geval behoorlyk kan te werk gefteld geweest zyn: in welk geval zy niet nodig gehad hebben hunne raadgevingen de Goden mede te deelen, omdat overal en zelfs de oude Wyven haare raadgeevingen met de uitkomsten gemaklyk overeenbrengen. Maar ik wenschte alleen in zodanig geval te zien, hoedanig die mannen gefteld waren, en hun geweeten te kennen, het welk op hun gevaar en tot hun eige leven die zaak onderneemt; want men kan de proef gemaklyk doen, wanneer 'er geen ftraf op de roekloosheid ftaat. Voor 't overige dient over dit alles geleezen te worden de korte doch zenuwryke en waare aanmerkingen van den zeer geleerden Heer *Levret*, de *operatione Cæfurea* (ϑ.)

§. LI. REETS eene billyke overweeging gemaakt hebbende van de gevallen, in welke verfcheide werktuigen moeten aangewend worden, wordt te recht gevraagd, of eenige vry vermaarde mannen met grond van reden de werktuigen geheel uit de grenspalen der kunst verbannen kunnen? *Viardel* en *Lamotte* Franfchen, *van Deventer* een Nederlander,

(ϑ) *Suite des Obfervations*, *Artic. IX.* Het is jammer dat hem geen ftof van dusdanigen inhoud is toebetrouwd geworden; hy zou ze zekerlyk waarfchynlyker en verftandiger behandeld hebben, en wy zouden heden verfcheide dingen weeten, die misfchien lang nog verborgen zullen blyven.

der, *Mannigham* en *Mowbray* Engelſchen, hebben dit gevoelen vry hardnekkig in hunne ſchriften verdeedigd, ſchoon zy de enkele Beſchouwing, niet de Praktyk tot Raadsman hadden. Tot glorie van deeze mannen denk ik dat men met alle andere Vroedmeeſters dit alleen zeggen kan, dat zy of naauwlyks de kunst geoefend hebben, of altyd zo gelukkig geweest zyn, dat hen nooit moeilyke en verouderde gevallen van verloſſingen zyn te beurt gevallen. Wat ook van de zaak zyn mag, van *Deventer* en *Manningham*, die hem gevolgd is (*n*), *gelooven*, *dat 'er alleen maar twee gevallen te vinden zyn*, *daar de werktuigen van nut kunnen zyn*, *naamlyk zo de kinderen om de wanſchaape gro theid van het geheele lichaam of van eenig gedeelte*, *het bekken*, *'t welk dan naar die evenredigheid al te klein wordt*, *niet in 't geheel kunnen door paſſeeren*, *of zo uit achtloos- of onkundigheid van het Vroedwyf*, *in een zeer ſchuins leggen-*

(*n*) Want hy heeft het werk van VAN DEVENTER, tot een korten inhoud gebragt zynde, byna woordlyk uitgegeeven, zonder dat hy echter een letterdief wilde ſchynen, waarvoor hy echter van den Beroemden BOEHMER gehouden wordt, gelyk blykt uit de voorreden voor zyne nieuwe uitgaave. Dus heeft de Heer KNOER de figuuren en woorden van VAN DEVENTER in zeker nieuw boek met een Hoogduitſchen titul uitgegeeven te Leipzig 1747, ſchoon het *novum lumen* van deezen Auteur reets voor een vierde uitgaave in 't Hoogduits gedrukt te Jena 1740 uitkwam.

gende uterus, *het hoofd van een recht gekeerd kind in de naauwe holte van het bekken gezakt en daar te gelyk met de schouders zo naauw bekneld is, dat op den sterksten aandrang der weën, de minste neerzakking niet ontdekt wordt*; *in dergelyke gevallen* voegen zy 'er by, *allerhande soort van middelen te vergeefs te werk gesteld zynde om de moeder te behouden, moet dit kind als dood behandeld en afgehaald worden.* Uit deeze plaats nu oordeel ik, dat die mannen van zulke werktuigen spreeken, welke het kind allerzekerst dooden, en dat zy dus geen waare kennis van de tangen gehad hebben, veel min hun gebruik begreepen. Doch dat van *Deventer* de tangen niet gekend heeft is zeker te verwonderen; want de broeders *Chamberlin* in Engeland, *Roonhuisen* in Nederland, waren omdit werktuig berucht; maar dat *Manningham*, die een kort begrip van *van Deventer* gemaakt heeft, het uitmuntend gebruik der tangen, 't welk hedendaags overal zo bekend is, niet heeft willen weeten, gaat het begrip te boven: want ik oordeele niets zo wanstallig dan by de geheele uitschryving van een Schryver zyne grove fouten ook te voegen, en denzelven te gelyk te volgen; het een wordt gehouden een teken van een onvruchtbaaren geest, het ander van een ten uitersten onbeschaamd mensch.

§. LII. Om nu klaarder te doen blyken,

wat

wat myn gedachten zyn omtrent het gevoelen van *van Deventer* en zyne Aanhangers over het gebruik der werktuigen, lust het my dezelve in deeze twee voorſtellingen op te noemen.

1.) DAT de werktuigen in die twee gevallen aangeweezen, het wel zyn, doch dat men eerst andere dan die, welke de voorzegde Schryvers aanſtonds willen aangewend hebben, moet beproeven.

2.) DAT verſcheide werktuigen in verſcheide gevallen en in andere als deeze twee, ten hoogſten nuttig en noodzaaklyk dikwyls aangewend worden.

§. LIII. HET eerſte voorſtel om de zaak klaarder te doen worden, lust my onder een driedubbele voorwaarde te onderzoeken; want zo de overgroote gedaante van het hoofd de verloſſing ten eenemaal onmooglyk maakt, en het bekken te gelyk zeer wel gemaakt is, dan wordt veiliger met den tang dan met den *Uncus* de zaak ondernomen, en ik zie hier niet, dat *een levendig kind als een dood behandeld moet worden*; doch zo uit een al te klein bekken een ontebovenkoomlyke hinderpaal in de verlosſing komt, en het uitwerkſel der tangen noodloos wordt, dan kan met geen den ſtervelingen bekende kunst, tenzy in de beginne, als de krachten van de moeder nog ſterk zyn, beide door de *Sectio cæſarea* behouden wor-

worden; want de zaaken ten kwaade uitgeloopen zynde is de raad van *van Deventer* alleen tot behoud van de moeder, die van *Winslow* tot redding van de vrucht, doch dat beide zonder den dood van de een of ander kan te werk gesteld worden heb ik beweezen §§. XLVI. en VIII. Eindlyk is de derde voorwaarde, dat de moeilykheeden der vorige gevallen samenloopen, naamlyk eene wanstallige grootte van het hoofd, en een te naauw of mismaakt maaksel van het bekken; doch voor dit geval is in 't vorige reets hulp verschaft. Wat nu het verzuim of de onwetenheid van den Vroedmeester aangaat, in dat geval, alwaar de *uterus* ten uitersten schuins leggende, het hoofd van het recht gekeerd kind in het onderst al te naauwe gedeelte van het bekken gezakt, en daar te gelyk met de schouders beklemd is, zynde te gelyk onder deeze omstandigheeden en in zodanig een vooronderstelde geval, eene nieuwe keering van het kind onmooglyk, moet als dan de tang het eerst te werk gesteld worden, en die arbeid vergeefs zynde en alle hoop om te verlossen verlooren hebbende, moet de Vroedmeester in dit wanhopend geval zich dus gedraagen, dat hy God en zich zelven voldoe en dat hem hier geen zekere wetten kunnen voorgeschreeven worden, heb ik reets §. XLVIII getoond.

LIV. WAT

LIV. WAT het ander voorſtel aangaat, dat ook in andere gevallen, dan in die twee, verſcheide werktuigen ten uiterſten nut, ja dikwyls ook noodzaaklyk te werk geſteld wordt, hiervan blykt de waarheid uit het voren gezegde, gelyk ook in verſcheide andere gevallen, welke my lust hier kortlyk op te haalen. In geval van een afgerukt hoofd van 't lichaam, dat in de *uterus* gebleeven is, waarvan echter *van Deventer* en *Mannigham* geheel gezweegen hebben, moeten dikwyls verſcheide andere hulpmiddelen te werk geſteld worden, waarvan *Levret* (μ) verſcheide uit verſcheide Auteurs verzameld heeft, van wiens onderzoek, omdat hy in deeze ſtof alle andere verre te boven gaat, ik hier verſlag zal doen.

1.) DAT dit werk zeer zeltzaam, zo ooit, aan de natuur moet overgelaaten worden; want dat, ſchoon zy dikwyls een wanhopend geval oplost, zy echter meermaalen door het zelve overwonnen en van de hulp der kunst ontbloot, bezwyke.

2.) DAT de zeer oude manier, van *Celſus* (ν) in dit geval voorgeſteld, op zulke zwakke grondſlagen van reden rust, dat men dezelve naauwlyks voor Heelkundig houden kan.

3.) DAT

(μ) *Obſervations ſur les cauſes &c.*
(ν) *Loc. cit.*

3.) DAT het gebruik van ſcherpe, ſnydende, ſtompe, kromme *Unci*, haaken, meſſen, ſcalpellen, grifioenen pooten, enkele of dubbele, hoedanige werktuigen van *Paræus*, *Guillemeau*, *Mauriceau*, *Lamotte* en *Dionis* voorgeſteld zyn, even zeer gevaarlyk en dikwyls ten eenemaal nutteloos zyn.

4.) DAT de ſamengeſtelde *Reticuli* van *Mauriceau*, *Chapman*, *Amand* en *Waldgraaf* uitgevonden (*o*), onnut werk verſchaffen.

5.) DAT men aanſtonds de afhaaling van 't hoofd moet onderneemen, zo dit van 't lichaam geſcheiden is, door 't inbrengen van de hand in de *uterus* en met de vingers het onderst kaakbeen te vatten, of de vinger in 't *foramen occipitis* brengende, welke manier niet ſlaagende beveelt *Levret* (π) de *forceps* met drie armen van hem uitgevonden, en gebruikt hedendaags ook te gelyk de kromme: ik zou in dit geval of dit werktuig of de *Bluntboock* van *Smellie* gebruiken.

LV. NOG worden 'er werktuigen aan de hand gegeeven in een geval, tegen het vorige

(*o*) De Engelſche noemen het *Filet*, de Franſche *Coëffe*. AMAND geeft een heele *Disſertatie* van dit werktuig en een figuur in de *Nouvelles Obſervations ſur la pratique des accouchemens* à Paris 1715. VOIGT heeft een afbeelding gegeeven van de *Reticuli* van MAURICEAU, en WALDGRAAF in de aangehaalde disſertatie.

(π) Zie *Obſerv. ſur les cauſes &c.* Alwaar hy een afbeelding van dezelve geeft.

rige regelrecht overgesteld, wanneer het hoofd van 't lichaam gerukt is en de romp in de *uterus* blyft. Onder deeze omstandigheeden, zo andere middelen en kunstgreepen onnut zyn, gebruikt *Levret* den *uncus vaginalis*, tot deeze *indicatie* gemaakt (*p*). Dus kan ook in geval van een tot de billen toegevouwen kind, dat uit deeze legging van 't lichaam moeilyk voortschiet, de *Bluntboock* van *Smellie*, als ook zyn tang, van groot gebruik zyn. In de nageboortens van miskraamen af te haalen, in *molæ* uit te dryven (*c*), worden de *polypi*-tangen gebruikt. In de Keizers sneede, gelyk ook in verscheide andere gevallen, nog andere.

DOCH welke zy het gebruik der werktuigen in wanschepsels samengegroeid aan 't hoofd, borst, buik, of andere deelen? of in derzelver keuze en gebruik de *Practici* altyd wel gehandeld hebben, onderzoeke ik voor het tegenwoordige niet: *Ieder moet in deeze gevallen*, zegt LEVRET, *naar zyn vermogens te werk gaan, dat hy 'er zich het allervoorzigtigst uitredt.*

LVI. UIT dit alles behoorlyk beschouwd zynde blykt middagklaar, dat het gebruik van werk

(*p*) *Tab. I. Suite des Observ. &c.* wordt deeze afgebeeld.

(*c*) Welke niet anders zyn dan de *placentæ* van verstorven vruchten.

werktuigen in de kunst verkeerdlyk is afgekeurd, en in veele gevallen ten uiterſten noodzaaklyk wordt, doch dat van ons te recht het gebruik van verſcheide, perken geſteld is; en eindlyk dat het gebruik van de kromme *forceps* van *Levret*, misſchien ook van die van *Roonhuiſen* (τ), beſtendig in de aangeweezen gevallen moet weezen, en boven andere de voorkeuze hebben; doch dat het gebruiken van *unci* en *perforatoria*, niet dan in wanhoopende gevallen, zeer zeltzaam en zeer omzigtig moet weezen; het welk ik van harte wenſche, dat dus gebeuren mag.

(τ) Waarvan ik na deeze waarneemingen beloove, wyl het my tot nog toe niet heeft mogen gebeuren 'er het nut van te ondervinden.

EINDE.

KWEEKSCHOOL DER VROEDKUNDE.

VERZAMELING. II.

HEEL- EN NATUURKUNDIGE BESCHOUWING OVER DE GEMOEDSBEWEGINGEN EN LUSTEN DER ZWANGERE VROUWEN.

DOOR

HENDRIK VAN DER *STEEGH*,

Gezwooren Chirurgyn der Steede Vianen.

Aan de uitgevers van het Kweekſchool.

MYN HEEREN.

HET zyn ü lieder konstlievende blyken, die my wederom tot de onuitputbaare Fontein onzer wetenſchap dryven: vergun my dat ik voor dit maal geene welgelukte genezingen uwen Lezeren openlegge, neen maar zulke beſchouwingen, die wy zo wel door de *Heel-*

als *Natuurkunde*, ten einde onze kennisse onder de keurige verzaamelingen van uw Kweek-School op te scherpen, konnen betrachten; weshalven ik my wegens de *gemoeds-beweegingen* en lusten der Zwangere Vrouwen, met derzelve gevolgen, in deze bepalen zal.

Motus animæ.

TOT welk te doen ik de schrik en toorn bevorens zal nagaan, eer ik meer byzondere zal aanhalen.

Adstrictio membranæ adiposae vel plexus reticularis.

SCHRIK veroorzaakt niet alleen een *toestrikking* in onze *vet of netwyze vlegting*, maar ook tevens in alle de Spierige en Zenuwachtige uytbreidingen en strekkingen van ons geheel vaatgestel, gelyk de bleeke en ook wel geele koleur der geschrikten oogzienlyk zo betoogt, dat daarop terstond des luchts fyne vloeistoffe, die dadelyk na de ademhalingen de *onzichtbaare uitdampingen* gegeleid, wordt opgestopt.

Insensibiles transpirationes.

DUS is de schrik met een benaauwtheid over het geheele lichaam verzeld, die de Zwangere onaangezien haare pogingen, niet beide te gelyk konnen van haar zetten, want schoon de laatste vermindert, blyft de eerste in 't geheugen, waardoor het ook is, datze gedurig aan de zinnen voorkomt.

HIER aan zyn zulke werkzaamheden verknocht, die in geen redelyke Schepzelen zonder middelyke aandoeningen, in een of ander deel konnen gebeuren.

DEEZE middelyke aandoeningen geschieden

den door het gezicht of door het gehoor, of ook wel van wegens die beide; doch ik zal de eerfte alleen betrachten, vermits derzelver werkzaame gevolgen genoegzaam dezelve zyn.

HET *gezicht* is het middel, dat alle de fchaduwen der voorwerpen op de uytbreiding der gezicht-zenuw, het *net-vlies* genaamt, als in een fpiegel ontfangt, en langs welke Zenuwen terftont de gedaante van het fchrik veroorzaakend voorwerp tot de *herfenen*, als de plaats der gedachten, en het wortel-begin der zenuwen, zo ver overgaat, dat ook de zenuwen en vaten van het hart een kragtige aandoening gevoelen, die verders door de twee nedergaande vaten of ftammen, nevens door de zenuwen uit de groote *fcheils-vlegting*, die de *ftreng* tot de vrucht geleiden, voortgaat, waardoor die dan ook dezelve aandoening bejegent.

Membrana retina.

Cerebra.

Plexus mefenterii. Funiculus.

DE *vrucht* ontmoet op deze eerfte aandoening dezelve benaauwtheid, die de Moeder uit oorzaak der evengenoemde opgeftopte uytwazeming, en vertraagde vogt-omloop gevoelt; want door deze is niet alleen 's Moeders *adem-tocht*, maar ook de verfriszinge des bloeds voor de Vrucht verhindert, die hier door ligtlyk in flaauwte raakt, waar van ze niet kan ontheven worden, tenzy door fterke en ongelyke aanbonzingen, die in de flag-aderen van de Moeder en deze tedere

Fetus.

Vrucht moeten omgaan, bevorens die beide wederom een vrye en herſtelde bloeds omloop verkrygen.

Abortiones. DIT alles zyn aandoeningen, die wel *mis kraamen*, gelyk ook de bevinding bevestigt, veroorzaken, en indien 'er die niet opvolgen, zo zyn ze echter magtig genoeg, om op het zenuw-ſtel van de Vrugt zulke uytwerkzelen te verrigten, die aan kundigen gegronde en vatbare redenen opleveren, om te konnen verſtaan, dat uit deze, na dat de kinderen gebooren zyn, *ſtuyp en vallende-ziektens* konnen voortſpruyten. *Convulſiones et epilepſiæ.*

DOCH deze nu genoemde ſchrikgewrogten kunnen met toorn en zwaare gramſchap zamenloopen, weshalven ik myne beſchouwing in 't byzonder op zulke ſchrikken gaa vesten, die de Zwangere onverwagt en bedaard van gemoed overvallen, en echter niet nalaten om *wangeſtaltens* aan haare Vrugten over te draagen. *Deformitates.*

NAMENTLYK de Zwangere ſchrikken voor iemant die maar ééne hand of arm heeft, of blind is, en wat van zulke verminkte luiden meer of min ſchrik verwekken kan: op welke wyze werken die ſchrik-aandoeningen in de vaten en vogten der Zwangere, en in die van haare draagende Vrugten?

OM dit op te helderen moeten wy met onze gedachten wat uytweiden, en vooreerst

eerst de werkzaamheden van de zinnen, en die der ziele eenigzins onderſcheiden; want de eerſte, als zy door iets dat buiten ons is, werden aangedaan, zo gaat die aandoening eerst door de zenuwen, en daarop dadelyk door alle de vaten, en beroerd dus het *dierlyk-leven* min of meer, nadat de aandoeningen geweldig zyn; zelfs kan dit ook in de dieren gebeuren, maar in de redelyke ſchepzelen wordt dit alles door de ziel beredeneerd, vermits ieder onzer zinnen een vermogen bezit om 't geen haar bejegend, (uit oorzaake haarer gevoelige aandoeningen) aan de ziel ter beredeneering over te draagen: waarentegen de ziels-werkzaamheden of beredeneeringen, langs den zelven weg der zinnen met de daar aan verknogte zenuwen, de gevoelige aandoeningen van het ſchrik-geval, by geduurige herhalingen als of het weder beſchouwd wierdt, opwekt, en in eenige plaats of deel doet werkzaam blyven. *Vita animalis.*

DAT 'er tuſſchen de redeneerende ziel en de zinnen zo eene omgaande werkzaamheid plaats heeft, hebbe ik niet alleen maar denklyk alle Heelkundigen ondervonden, te weten, in zulken die zo ongelukkig zyn dat ze eenig deel van hunne lichaamen, al was het maar een vinger, verlooren hebben, wyl die noch eenige tyd na het verlies zich zelve verbeelden pyn, by voorbeeld in het uiterſte

verlooren vinger-lid, behalven datze wezentlyk alle de voormaalige werkzaamheden en neigingen om het verlooren lid te beweegen in hunne armen gevoelen, welkers oorzaak de redeneerende ziel zy, want die blyft noch werkzaam in het overige van de verloore vinger-zenuw, als zynde een mede onderwerp van den zin des gevoels; waar door het ook is, dat de gezegde gewoone pogingen om het verlooren lid te beweegen, en die by wyle zo wel als de pyn aan het verſtand toeſchynen noch door den gantſche armſtrekking geſchieden, alzo het omgaande zenuwen-vocht van het uit-einde der zenuwen, de gewaarwording ter beweeging en verrichting aan de redenkavelende ziel overbrengt, en dit duurt zo lang als het geheugen het lid, dat voortyds was, door een aankleving of indrukzel van uit het gezigt byblyft.

EVEN zodanige werkzaamheden konnen op het aanzien van een wanſtallig voorwerp en de daar op volgende ſchrik in de zwangere voorvallen en de redeneering werkzaam houden; want konnen wy ons zelve voorheen geziene voorwerpen, zelfs van voor vyftig jaaren, aan het geheugen afſchaduwen, zo is het geen wonder, dat de erinnerende beredeneeringen der gedagten over wanſtallige voorwerpen de Zwangere lang aankleven.

EN zo deze werkzaamheden tot nadeel der Vrugt zullen uitloopen, moeten ze

door

door de *gezicht-zenuwen* tot die zenuwen werden overgevoerd, welken even zo een deel ingeplant is, als het wanstallig voorwerp, waarvoor de Zwangere geschrikt heeft, behooren, en van waar dan ook alle de aandoeningen van de schrik, uit oorzaake van het gemeen leven tusschen de Moeder en de Vrugt, tot de laatste niet alleen overgaan, maar op deszelfs teder vaatgestel met volle kracht werken, te meer wyl die tedere Schepzelen gene hertstogten kennen noch beredeneeren, maar de toestrikkingen en tusschenwylige onredelyke uitzettingen der vaten vermeerderen, nadat het vaatgestel der Moederen door de aanklevende werkzaamheden van het schrikgeval wordt aangedaan, en alzo alle de beredeneeringen van de Moeder hun strikt tot de juiste plaats in haar Lichaam door de gedachten bepalen, waarop haar gezicht aan het voorwerp by de schrik gevest was, zo geschiedt ook al het gene de schrik op het vaatgestel uitwerkt, op even gelyke plaats in de Vrugt.

INDIEN ik nu overweeg, wat de bevinding aan my, en voorzeker ook aan anderen, wegens de in de eerste maanden voorvallende mis- of ontydige geboortens heeft opgeleverd, dan konnen wy ligtlyk verstaan, dat alle de voornoemde werkzaamheden magtig zyn, om die tedere deelen, gelyk de vingeren als spelden, de oogen als kleine bruine stippen,

en zo vervolgens anderen, alzo te bepalen, dat die niet verder konnen aangroeien of volkomener worden, zelve al 't geen aan zulke Vrugten dan naar den tyd volkoomen is, kan daar ter plaatſe, waar hun de ſchrik-aandoeningen werkzaam bepalen, vergaan of vernietigen, zonder dat 'er by de opvolgende geboortens iets van blykt.

Om nu dit gezegde als by een kort herhaal te ſtaaven, zeg ik, dat zo de tedere deelen van eene eerſt maandige dragende Vrugt hare veerkragt verlooren hebben, datze dan moeten verlammen of vergaan, en dat wel wegens haare zwakke geſtaltens, die geenzins magtig zyn haar *veerkragt* op te wakkeren, of het aangedaane deel te herſtellen.

Vis elasticq.

Op het gunt tot dus verre is afgehandeld, is de vraag, of de uitgeſtrekte Heelkonst middelen bezit om die ſchrik-aandoeningen te verydelen, en dus de gevolgen te verhoeden? ik beken rondborſtig dat ik 'er maar twee kenne, naamlyk daar toorn met ſchrik gepaard zy; *herhaalde aderlatingen*, en zo het aanzien van een wanſtallig voorwerp de oorzaak van de ſchrik zy, zo konnen nevens de eerſte ook zagte wryvingen op de *extremiteiten* en langs de Ruggegraat werden ingerigt; ten einde door beide de *bloeds omloop* te reguleeren, en het *gevoel der Zenuwen* over al door te zetten, om ware het moogelyk de voornoemde plaatſelyke werkzaamheden van de ſchrik te verhoe-

Sensus nervorum.

den:

den: wat verder doenlyk zy, behoort tot de Geneeskunde.

AL dit ter nedergeſtelde vlei ik my dat voor kundige Lezeren genoeg zy om te verſtaan, wat op de voorgedagte wangeſtaltens en misvallen konnen volgen: maar niet onwaarſchynlyk valt hier tegens aan te merken, dat zulks in de laatſte zwanger-maanden niet kan geſchieden, zonder dat 'er overblyfzelen der uytwerkzelen by de geboorte ontdekt worden.

GEENE bereids geformeerde leden konnen in de laatſte Zwangertyden zonder overblyfzelen vergaan, maar wel wil ik toeſtaan, dat de uitwerkzelen der ſchrikaandoeningen dan noch zodanige uitwerkingen op het vaatgeſtel van een Vrugt konnen bewerken, dat 'er leden door zouden konnen verlammen, gelyk 'er ook wel Kinderen door zulke geſchrikte gebaard worden, die aan eenig lid lam zyn, en zo het al zy, dat zodanige Kinderen byna als de voorwerpen waarvoor de Moeders in de laatſte draagtyden ſchrikten, ook wanſtallig geboren wierden, dan is zo eene geboorte toevallig, en de ſchrik geen oorzaak van de wangeſtalte, want de *Zwangere* zelden haare tyden doorgaan zonder onderſcheidene verminkten te zien.

ONAANGEZIEN men alle gevolgen der Zwangeren meest aan de ſchrikken toekent, zo is 'er noch eene ziekte onder

dat soort en die ook meest uit de gemoedsbewegingen, hetzy van buiten haar lieden, of van binnen door kragt der natuure gekoesterd, onstaat, en dat is de *opstyging*, eene ziekte, kragtig genoeg om verminkingen en misvallen uit te werken, vermits het geweld, datze met alle de deelen, die de *Baarmoeder* zyn omgeeven, op dezelve verrigt, door die zo te perssen, dat de Vrugt of eenig deel van dien, in zyn wooning verdrukt wordt,

Matrix.

ZWAAR valt dit gezegde te verstaan, maar als wy volgens 't geen ons dagelyks voorkoomt aanmerken, dat vrouwen, aan de opstygingen onderheven, de meeste misvallen krygen, zo zyn ook de verminkingen mogelyk.

MAAR alzo Maagden en jeugdige Weduwen, meest de opstyging door eene sterke koestering der natuur overvalt, zo zoude men met DR. *Joh. van Beverwyk* het Huwelyk als een *teriaca universalis* voor deze achten; niet te min zouden eenige konnen denken, dat immers de aangetoge gevolgen voor Zwangere weinig waren te dugten, als konnende geenzins aan die inwendige koesterende gemoedsbewegingen onderworpen zyn: ik zeg niet altoos, want sommige Vrouwen de driften der natuur zo najaagen, dat 'er de *ontfanging* door beroerd, de Baarmoeder door bewogen, en de Vrugt een

een misval wordt, en zo dit al niet gebeurt, en dat de gemoedsdriften der liefde gematigt worden, zo zyn daarom de Zwangeren even min voor toorn, ſchrik, en andere van buiten aankoomende gemoedsbewegingen dan Weduwen en Maagden bevryd.

OOK zullen zy, welke zich zelven verbeelden, dat de opſtygingen de Lyfmoeder doen ryzen en door winden uitzetten, geenzins gelooven, dat 'er de Vrugt zo veel kwaad door overkoomen kan; maar deze zyn mogelyk onkundig, hoe de Baarmoeder met ſterke *banden* aan de beenderen, voor en agter aan de *blaas* en *endeldarm* vastgehegt zy, zonder dat 'er iets meer dan de bodem of 't opperſte deel van los blyft, ten einde onder het groot-gaan tot plaats ruymte voor de Vrugt te konnen opwaards ſtrekken: maar weet nu dat die loſſe bodem, ſchoon veerkragtig, echter geen ſtale veer is, om de zwaarte der ingewanden zo oogenbliklyk te overwinnen, behalven dat die ook door haare plaatzingen en aanhegtzelen, elkanderen geen plaats-inneming konnen toelaaten, dus de Lyfmoeder in de opſtygingen geenzins opryst, hoewel eenige Vrouwen geloven, datze dat deel in 't overval tot in haar keel voelen opſtygen; maar behalven dat dit reeds is wederlegt, zo voeg ik 'er by, dat de Lyfmoeder een ieder kenlyk zy, niet

door

door het middenrif te konnen pasſeeren, en uit de *ſlokdarm* zal ze wel blyven, daarom ik niet dwaazer weet als dat Mannen, die niet geheel dwaas zyn, evenwel zo zot zyn om aan de een of ander haar dat verſtaande neus-wyze Baker of Vroedvrouw, een drinkpenning te geeven om datze die gewaande opzetting uyt de keel ſtrykt.

DOCH lust het lieden buiten de Mediſche konst (die immers ook deze Verzamelingen lezen) te weten van waar de *verbeelding*, datze de Lyfmoeder in de Keel voelen, ontſtaat, zo gelieven zy te weten dat het de ſterke knypingen der ſpierige rokken van het deel zelve, en van deszelfs zenuwen zyn, welke te gelyk tot die van den Buik, Hals en tusſchenribbige Spieren, en door alle derzelver zenuwen, nevens tot de zenuwen der ingewanden, overgaan, waardoor het ook gebeurt datze tusſchenpoſige Buik-pynen *met benaauwtheid in de ſlokdarm en lucht-pyp* gevoelen, 't welk ze dan de Moer in de Keel noemen.

DIT zy genoeg van opſtygingen, die wegens innerlyke of uiterlyke veroorzaakte gemoeds-bewegingen ontſtaan: maar wat mag doch de reden zyn, dat hunne uytwerkingen juist zo vaardig op de Baarmoeder aanvallen? het is omdat geen deel uit oorzaake van de veelheid haarer vaten, en veelvoudige *inmondingen*, gepaart met deszelfs teder gevoel, meerder en ligter voor

Inoscu-lationes.

voor de drift der ſlag-aderen en krampagtige bewegingen der zenuwen en vliezen, dan dit deel bloot geſteld is, waarom ik zeer twyfel of deze ziekte voortyds wel niet voor bezeten aangemerkt, en mogelyk de Lyderesſe bezworen en gepynigt is; maar laat ons eens zien of de hedendaagſche Heelkunde andere middelen weet te gebruiken.

INDIEN ſchrik of tergingen de oorzaaken zyn, zo konnen aderlaatingen te ſtade koomen, gelyk ook tegens de weeldige gemoedsdriften, met byvoeging van een *zobere leefwyze*; doch zo droefheid de oorzaak zy, zo worden deze in de ſlaap dikwerf door 't overval ontwaakt, waar tegens ik het volgende met vrugt bevonden hebbe *Diaeta abſtinens.*

℞. Herb. Meliſſ.
—— Anthemis. ā m. iij.
Flor. matricar. m. ij.
Sem. leviſtic. ℥. vi.
M. incid. et contund.

vult dit in een linne zakje tot een kusſen om op te ſlapen: verders behooren deze ziekte de Geneesheeren te behandelen.

ALLEEN voeg ik 'er by dat zy, die de opſtygingen hebben, zuks wel alleen door haren reuk aandryven, want de luchts beweging doetze uytwazemen, en word

wordt dan zyne fyne oliagtige en andere ondergemengde, zo zoute als volgeestige deeltjes, deelagtig, en die immers zo wel door de in-ademing, als door de reuk worden opgenoomen, weshalven het een wonder schynt, dat eenige dier ruikende dingen de opstygingen gaande maaken, en dat andere mede sterk ruikende die tegenstaan.

Om dit op te lossen dienen wy te weeten, dat alle reuken, welkers deeltjes zo fyn zyn, datze daadelyk met de luchts ondergemengde fyne vloeistoffe in de reuk-zenuwen en hunne vogten konnen dringen, ook een meerder beweging in dezelve, en gevolglyk ook door overdragt de opstygingen konnen veroorzaken, waar en tegens de grover en zwaarder reuk-deelen de longe-blaasjes zo benauwen, dat 'er de adem-haling en vogt omloop, gevolglyk ook de werkzaamheden van alle vaten, zo door verhinderd worden, dat 'er eerder flaauwtens dan opstygingen na volgen: dieshalven doen eenige reuken de opstygingen alleen door te ruiken opkoomen, en dat even byna gelyk de damp van sterk gistende wyn iemant kan doen neder storten.

Malacia. Nu zal ik over twee andere Vrouwelyke gemoedsbewegingen of liever *lusten* spreeken; als eerst, de Zwangere zyn belust tot karssen, druiven en wat dies meer zyn, en wegens welke de ervaring leert, dat zo zy die sma-

ſmaken, de Kinderen voor vlakken bewaard, maar niet ſmakende by de geboortens met ſoortgelyke bevlekt zyn; hoe gebeuren doch deze uitwerkzelen in de lichaamen der Zwangere?

HERDENK noch eens wat ik wegens de werkzaamheden der ſchrikken heb aangetogen, en weet dan, dat hier niet alleen de gezigt- maar ook tevens de *ſmaak-zenuwen* de begeerte door hunne drift en prikkelingen zo ſterk aanzetten, dat het geheele verſtand of ziels werkzaamheid door deze beide, als met verdubbelde pogingen en herhalingen wordt opgeſcherpt, en ook die begeerte draagt, tot dat die verkregen of niet verkregen wordt. *Nervi gustatus.*

INDIEN intusſchen de Zwangere op eenige plaats harer lichaamen vryven of drukken, dan bepalen zich de grootſte werkzaamheden der vaten, als door de evengenoemde zenuwen te gelyk met de reden tot de begeerte opgewekt, even juist zo in de moeder als in de vrugt, waar dat gedrukt of gevreven zy.

DE ſterke aandoeningen, die hierop in het vaatgeſtel der aangedaane plaats geſchieden, rekken en ſchikken daar de vezel-loop en hunne vlegtingen of ſamenbindingen, even zo uit alsze de beredeneering en begeerte, door weder beſchouwd, van uit het *netvlies* ontfangen hebben; waardoor het ook is, dat *Retina membrana.*

de

de aangeborene vrugt - vlakken aan het beschouwde voorwerp eenigzins gelyk zyn: voeg hier by het gunt ik te vooren wegens een verloren lid heb aangemerkt, zo kan het een en ander, wat daar al meerder gedagt is, tot een verklaring van dit laatste dienen.

WAT meer is, de gedaantens van druiven, trosbesien, die met de geboortens aan de leden hangen, bevestigen de zo even aangetoge aandoeningen in het vaatgestel, vermits deze niet zonder geweldige uitzettingen van dezelve, zulke gedaantens konnen aanneemen, doch zo het alleen maar vlakken in de huit zyn, zo is het *vetvlies* het voornaamste onderwerp der aandoenende werkzaamheid, als konnende zeer gevoeglyk rekken, en wederom van wegen zyne kruiswyze vlegting als tot zulk een gedaante den invloed bepaalen, het gezicht met de reden gesterkt, derwaards begeleidt.

Membrana dipofa

OP dezelve wyze bewerken de invloeden en werkzaamheden der vaten en zenuwen alle andere hoe ook genaamde of gelyk zwevende vlakken, zelven die muizen, rotten, enz. gelyken, alleen dat in de laatste de *pori* buiten gewoon verwydert, een grover hair uytwast, als de natuur van uyt dezelve gewoonlyk voortbrengt.

INDIEN nu de Zwangere de begeerde vrugten smaaken, zo leert de ervaring, dat de Kinderen doorgaans voor vlakken bewaard

bly-

blyven, welkers oorzaak niet anders is, dan dat het Gezicht of Smaak, of liever derzelver Zenuwen, de beréding, tot geen luſt of begeertens meer opwekken, waar door dan deeze laatſten, nevens de daar mede verknochte werkzaame Aandoeningen, die anderzins in de vaten (als meermaalen gezegt is) verkeeren, geheel uitgebluſcht worden.

WYDERS valt my te binnen, of niet wel min kundigen denken mogten, dat deeze moedervlakken door de Heel-konſt weg te neemen waren? Doch hier op zeg ik, dat alle Hulpmiddelen en bewerkingen, die ik in een reeks van meer dan Dertig jaaren op, en aan dezelve, heb zien aanleggen, nimmer aan de verwagting voldaan hebben, het welk ook niet anders zyn kan, alzo haar wortel-begin uit het Spierige ontſpruit.

DE tweede Luſt of Begeerte der Zwangeren, gelyk het Eeten van onſmaakelyke dingen, als turf, doove koolen, rauwe Kaſtaniën, drooge Gort, overvloed van gezoutene Spyzen, als Haring, ingelegde Boonen, Kool en al wat verders rauw wordt ingemaakt, is meerder aan den Smaak dan aan het Gezicht toe te kennen. Maar wat doch mag de oorzaak zyn van deeze zo tegens de gezondheid ſtrydende Luſten, en hoedanige gevolgen draagenze over tot de vrucht?

WEGENS het eerſte is het de Ervaring die ons leert, dat eenige Vrouwen tegens

hare Maand-tyden Hooft pyn, Buik-pyn of Zwaarten, met of zonder Lede-pyn gevoelen, zelfs ook wel met Buikloop overvallen worden, waar van geen andere reden is, dan dat de Vaten met den laſt der Nature bezwaard, hunne noodige ſcheidingen tot het beſtaan der *dierlyke huishouding* niet konnen verrichten. Want dan ontfangt ook de maag de gewoone en wel bereide Vochten niet in zulke gepaſte veelheid, als tot voldoening voor de eetluſt, en noodige *chyl-maaking* behoort, en zo ze al eenige Vochten uit de Klieren ontfangt, zyn dezelve ontaart, en als met een zoort van bederf doormengd; waar op dan volgt, dat de Vaten worden opgevuld, en waar na dan de zwaarten der Leden of Hooft-pynen onſtaan, ten ware dat alle de ontaarte, en de Dierlyke huishoudinge Vreemd gewordene Vochten, door een prikkeling, die ze op de Vaten doen, derzelver Spierige rokken, nevens hunne Veerkracht zodanig opwekten, dat ze door deeze werkzaamheid der Vaten zelve, na de Ingewanden gedreven, een Buik-loop voortbragten, zo als dit genoegzaam in de Genees- en Heelkunde, onder den naam van *Ziekt-verplaatzing* bekend is.

oeconomia animalis.

chylificatio.

Metaſtaſis.

DEEZE Ongeregelde werkzaamheden der Vochten en der Vaten, bederven niet alleen de Maag, maar maaken die tevens, van de gewoone Spyzen afkeerig, doch niet te

min

min gevoelt zich dat Ingewand ſcherp tot Eetluſt geprikkeld: dus blyft 'er voor den Honger niets overig te neemen, dan het gunt in den gezonden ſtaat de Natuur of Dierlyke huishouding vreemd en geheel oneigen is.

UIT even dezelfde verwarde en bedorvene Vochten en Vocht-ſcheidingen, vervallen ook de Zwangeren in de zelfde Luſten, waar van zy anders afkeerig zyn, en die ze aan hare vruchten mede deelen: want alle de Vruchten, hebben dezelfde vochten met haare Moederen gemeen, als leevende beide te zamen, door één en denzelfden omloop, dus zyn die bedorvene luſten de Kinderen ook reets eigen, voor dat ze noch geboren zyn, en zo hunne Vochten voor dat ze vaſte ſpyzen gebruiken, van die ontaartingen niet ontheven worden, zo ervaart men de kwaade gevolgen onder het opwaſſen, door dien ze dan Turf, Zand, Terw, Styfzel, en al wat de Moeders in het Zwanger-gaan begeerden, ook gretig opeeten.

DAT dit zo zy, deswegen vinden wy een voorbeeld, door den Wel Ed. Groot Agtb. en Hooggeleerden Amſt. Burgemr. en Hoogleeraar in de Ontleedkunde N. TULP in het Twede Boek zyner Medicynſche Aanmerkingen XXIV Hooftſt. Bladz. 134 van eene Vrouw uit Deventer aangehaald, welke met een Luſt tot Haring onſteken, gedurende haar grootgaan 1400 haringen opat, en waar van

het gevolg was, dat het Kind geboren zynde, met een geschrei de Haring eischte, en met niet anders als met die te stillen was, waarom 'er TULP ook by voegt, dat die Moeder haar Kind al voor het geboren was, aan haar Lusten verslaaft hadde.

Van zulke kwaade gevolgen heb ik zelve in Gelderland, en in myne eerst aangetoge geboorstad veele voorbeelden gezien; En 'er is geheel niet aan te twyfelen, of de bronnen, waar uit alle deeze onheilen voortkoomen, zyn voornaamelyk de nieuwsgierigheid en de kwaade gemoeds driften. Gelukkige vrouwen die deeze te beteugelen weeten! Gelukkige kinderen, die van zulke moederen geboren zyn, welker zorg en liefde reets vroegtydig over haar teder kroost is uitgebreid geweest!

EINDE.

KWEEKSCHOOL DER VROEDKUNDE.

VERZAMELING III.

DE VROEDKUNDE DOOR NATUUR- EN WERKTUIGKUNDIGE GRONDREGELEN VERKLAARD.

DOOR DEN HEER

A. LEVRET. (*a*)

EERSTE DEEL.

VAN DE DEELEN DER VROUWEN, DIE TOT DE VOORTTEELING DIENEN, IN 'T ALGEMEEN.

§. I. MEN kan de Vrouwelyke deelen, tot de voortteeling dienende, in harde of beenagtige, en in zagte onderſcheiden.

I. HOOFD-

(*a*) Deeze Vertaaling van het geagte Werk *L'art des Accouchements* &c. *par* M. ANDRÉ LEVRET, is ons door den Heer L . . . . . . toegezonden. Wy oordeelen het niet ondienſtig, hier en daar eenige Noten tot opheldering bytevoegen, waar van de meeſte getrokken zyn uit de aantekeningen, die de Heer L . . . ., by het aanhooren van des Schryvers Lesſen over de Vroedkunde verzameld, en ons insgelyks medegedeeld heeft.

I. HOOFDSTUK.

VAN DE BEENAGTIGE DEELEN VAN HET BEKKEN.

§. II. MEN moet van de teeldeelen der Vrouwen de beenagtige deelen, welke de weeke omringen, niet uitſluiten, naardien dezelve hun niet alleen ter ophouding en ſteunzel dienen, maar ook altoos door hunne goede of kwaade zamenvoeging medewerken om de verlosſing te bevorderen, moeilyk, of zomtyds zelfs, door de natuurlyke wegen, ondoenlyk te maaken.

EERSTE ARTICUL.

VAN HET WEL ZAMENGESTELDE BEKKEN.

§. III. HET is zeer dienstig een begin te maaken met te onderzoeken, hoe een wel zamengeſteld Bekken zyn moet, op dat men, hier van kennisſe bekoomen hebbende, in ſtaat zy, niet alleen de natuur der wanſchiklykheden, welke men zomtyds hier aan vindt, te kennen; maar ook te oordeelen, tot welk een trap dezelve moeten gekoomen zyn, om de verlosſing door de natuurlyke wegen volſtrekt onmogelyk te maaken.

§. IV. HET Bekken is een zoort van een beenagtig geſtel, welk in de vrouwelyke Sexe onder verſcheidene oogpunten, alle betrekkelyk tot de verloskunde, kan beſchouwd worden.

§. V. HET Bekken der bejaarde Menſchen van beide de Sexen, is zamengeſteld uit 3 groote en 3 of 4 kleine Beenderen. De drie groote zyn het *Heiligbeen* en de twee *ongenaamde Beenderen*. De andere maaken het *Staartbeen* uit.

Os ſacrum.
Oſſa innominata.
Coccyx.

§. VI. DE beenderen van het Bekken der Kinderen in beide Sexen zyn veel meerder in getal dan die der bejaarde Menſchen; dewyl het Heiligbeen zamengeſteld is uit 5 andere ſtukken, valſche wervelbeenderen genaamd, en elk ongenoemd Been weder verdeeld is in drieën, 't welk te zamen elf ſtukken uitmaakt, zonder dat daar onder begreepen is het Staartbeen, dat in de tedere Kindsheid geheel Kraakbeenig is.

I. AFDEELING.

VAN HET HEILIGBEEN.

§. VII. HET Heiligbeen, dat van eene driehoekige gedaante is, heeft twee groote oppervlakten. De agterſte is ongelyk en bultig, en de voorſte is glad en hol. Dit been maakt het agterſte gedeelte van het Bekken uit.

§. VIII. De lengte van het Heiligbeen is gemeenlyk tusſchen 3 en 4 duimen, van zyn punt tot het middelſte van zyne *Baſis*; en de diepte van zyn holagtig deel is tusſchen 6 en 8 linien: die minder diepte hebben zyn plat, en die meerder hebben zyn al te hol.

§. IX. Indien de Heiligbeenderen plat en wel geplaatst zyn, helpen zy veel om de holte van het Bekken breed te maaken, dog indien zy te hol zyn, vernauwen zy den in- en uitgang van het zelve.

§. X. Hoe meer het bovenſte gedeelte van 't Heiligbeen den As van het Bekken nadert, hoe meer zig het Schaambeen ook nader by voegt, en zulks heeft in het tegenovergeſtelde ook plaats.

§. XI. Zo het bovenſte gedeelte van het Heiligbeen, zig na agter of na buiten keert, wordt het Bekken daar door van onder vernauwd, en zo het zig te veel na binnen keert, geſchiedt zulks van boven.

II. AFDEELING.

VAN DE ONGENAAMDE BEENDEREN.

§. XII. Ieder gedeelte van de ongenaamde Beenderen heeft zynen byzonderen naam. Dus heeft men het *Darmbeen*, het *Heupbeen* en het *Schaambeen*. Van deeze maakt het Darm-

Os Ilium *Os Iſchion.* *Os pubis.*

Darmbeen, welk het grootſte is, zydelings het hoogſte, het Heupbeen het laagſte, en het Schaambeen het voorſte gedeelte van het Bekken uit.

§. XIII. WANNEER de voorſte *doornagtige uitſteekzels* van de Darm- of Heupbeenderen, al te veel zydelings en agterwaards gekeerd zyn, is het Bekken eirond. *Spinae.*

§. XIV. WANNEER de Doornagtige Uitſteekzels van de Heupbeenderen groot zyn, hinderen zy in de Verlosſing, zo dikwyls het aangezigt van het Kind zydelings zakt.

§. XV. WANNEER de Schaambeenderen plat zyn, wordt de opperſte ingang van het Bekken vernauwd naar evenredigheid van hunne platheid. Dit is het geval waar by de ouden pleegden te zeggen, ſchoon oneigenlyk, dat de Vrouwen geſlooten waren.

III. AFDEELING.

VAN HET STAARTBEEN.

§. XVI. MEN vindt zelden, dat de eerſte wervel van het Staartbeen der Vrouwen een duidelyk *ſchuinſch uitſteekzel* heeft (α), in tegendeel is het zeer gemeen, dat deeze uitſteekzels van het Staartbeen by Mansperſoonen *Apophyſis obliqua.*

(α) De rede hier van is, om dat het Staartbeen by de Verlosſing agter uit wyken moet, 't geen anders niet zou kunnen geſchieden. LEVRET.

nen van gelyke Jaaren zeer lang zyn. Ook ziet men dat het Staartbeen der Vrouwen gemeenlyk in alle ouderdom beweegelyker is, dan dat van Mansperſoonen in gelyke Jaaren.

§. XVII. MEN vindt dikwyls in Vrouwen, die veertig Jaaren bereikt hebben zonder Kinderen ter wereld te brengen, dat de eerſte wervel van het Staartbeen met het laatſte ſtuk van het Heiligbeen vast gegroeid is. (*b*)

§. XVIII. DEEZE vastgroeijing geſchiedt door middel van de beenwording der ***banden***, die deeze twee Beenderen zo van ter zyden als van agteren by elkander houden. Het Heiligbeen is als dan met vyf paar gaten doorboord in plaats van vier. (*c*)

Ligamenta.

§. XIX. DE

(*b*) FALLOPPIUS was van meening, dat deeze vaſtgroeijing altyd plaats had, wanneer het Heiligbeen uit zes Wervelbeenderen beſtond, en volgens zyne waarneemingen zou het Staartbeen als dan niet meer dan drie Wervelen hebben; dog uit de waarneemingen van anderen is gebleeken dat het Staartbeen zomtyds uit vier Wervelen beſtaat, daar evenwel het Heiligbeen in dezelfde Lighaamen uit zes wervelen is zamengeſteld. Ondertusſchen brengt deeze zamengroeijing op zig zelve weinig zwarigheid aan de verlosſing te weeg; dewyl deeze wervel om zo te ſpreeken in eene regte lyn ſtaat met het Heiligbeen; dog indien de volgende wervelen ook zamengegroeid zyn, zo dat zy met het Heiligbeen als één been uitmaaken, 't geen men by bejaarden meer maalen gevonden heeft, zo veroorzaakt zulks veel ongemak aan de verlosſing, om dat zy eene vry aanmerkelyke kromming binnenwaards maaken, en door deeze vaſtgroeijing belet worden agter uit te wyken.

(*c*) En het heeft zes wervelen in plaats van vyf.

§. XIX. DE overige beenagtige ſtukken, die het Staartbeen uitmaaken, groeijen ook dikwyls vast in een hoogen ouderdom; maar ik heb ondervonden, dat meestentyds de vereeniging van de eerſte Wervel van dit Been met de tweede het langst beweegbaar blyft.

§. XX. WANNEER het Staartbeen niet gebrekkig is zamengevoegd, en men aan deszelfs agteruitwyking niet hinderlyk is, zo veroorzaakt het geene moeilykheid aan de Verlosſing (β).

§. XXI. DAAR zyn evenwel gevallen, waar men beletten moet, dat het niet te veel agterwaards wyke, om de verſcheuring van de gaffel (*fourchette*) te beletten (*d*).

§. XXII. DAAR zyn ook eenige andere gevallen, waar het Staartbeen van zig zelve de wezenlyke oorzaak is der traagheid, in het uitſchieten van het hoofd van een leevendig en voldraagen Kind (γ).

IV. AF-

(β) Hierom is het beter, eene Vrouw op een bed, dan in een armſtoel te verlosſen, dewyl de rand van den ſtoel veeltyds het Staartbeen drukt, en dus de agteruitwyking belet. LEVR.

(*d*) Door de al te ſterke uitwyking van het Staartbeen kan het zelve ook ontwrigt worden.

(γ) Men heeft het Staartbeen gevonden in den mond van een Kind, welk reeds met de beenen en buik geboren was, en welk men niet eer ter wereld konde brengen, dan na dat men het in eene andere rigting gebragt hadde. De oorzaak hier van was, omdat de Moeder reeds 40 Jaaren oud, en het Staartbeen onbeweeglyk geworden was. LEVR.

IV. AFDEELING.

VAN DE ZAMENVOEGING DER BEENDEREN VAN 'T BEKKEN.

§. XXIII. BY Mansperſoonen zo wel als by Vrouwsperſoonen zyn de beenderen van het Bekken onder elkander zamengevoegd, door middel van verſcheidene Kraakbeenderen; maar het getal van deeze Kraakbeenderen is veel grooter in 't Bekken der Vrouwen, dan in dat der Mansperſoonen.

§. XXIV. DE Zamenvoeging van de Schaambeenderen onder elkander is in beide Sexen uitwendig bedekt door een groot getal *band- en peesagtige vezelen*, die zeer ſterk in een gedrongen, en voor het grootſte gedeelte van de Regte Spieren afkomſtig zyn (*e*).

Fibrae ligamentoſae & aponeuroticae.

§. XXV. DE Zamenvoeging van 't Heiligbeen met 't Darmbeen, is, aan alle kanten, verſterkt door verſcheidene laagen van peesagtige vezelen, die zeer digt, maar te gelyker tyd ook zeer veerkragtig zyn.

§. XXVI. DE Zamenvoeging der Beenderen van 't Bekken der Vrouwen ondergaat ſom-

(*e*) Deeze voorzorg ſchynt de Natuur gebruikt te hebben, om te verhinderen dat het Kraakbeen waar mede de Schaambeenderen aan elkanderen verknogt zyn, by eene moeilyke Verlosſing niet zoude los gaan van het Been zelve, 't geen anders genoegzaam altyd gebeuren zoude.

ſomtyds groote verwyderingen en afwykingen in moeilyke Baaringen; Dit koomt mogelyk in zodanige gevallen meermaalen voor, dan men zig wel verbeeldt (*δ*).

§. XXVII. NAUWKEURIGE onderzoekingen, aan een groot getal Lyken in het werk geſteld en dikwyls herhaald, en verſcheidene waarneemingen en aantekeningen, die ik in myne Praktyk verzameld heb, hebben my in dit denkbeeld bevestigd. (*f*).

V. A F-

(*δ*) Men wordt zomtyds voornaamlyk by jonge Vrouwen, wanneer zy op het punt van haare Verlosſing zyn, een geknars gewaar, welk veel overeenkoomt met het kraaken van de *phalanges digitorum*, wanneer men de handen, koud zynde, drukt. Dit geknars doet haar zeggen, dat zy verſcheurd zyn; dog het is in de daad niets anders, dan de voorlooper van de afwyking, of om duidelyker te ſpreeken eene verwydering, waarop een afwyking volgt, indien zy niet aanſtonds daar op bevallen. Wanneer deeze afwyking voorvalt, kunnen zy naderhand niet dan met veel moeite gaan, en dit is veeltyds de rede, dat zy na de Kraam blyven mank gaan. MORAND zegt, zelve gezien te hebben, dat 'er tot op den 20. dag eene beweeging over bleef tusſchen de twee Schaambeenderen, en tusſchen de Darmbeenderen en het Heiligbeen, en dat de Vrouw niet eer gaan konde. LEVR.

(*f*) De Heer LEVRET drukt zig in dit geval met zo veel nadruk uit, om dat 'er, van ouds af tot op heden toe, onder de Vroedkundigen eenig verſchil is geweest, of de beenderen van 't Bekken in eene moeilyke Verlosſing van een konden wyken dan niet. Het gevoelen van onzen Schryver, hoe aanneemelyk ook, is egter nog niet algemeen aangenomen, en daarom oordeelen wy het niet ondienstig, hier een zeer overtuigend geval aante-voeren, welk wy ons herinneren, een Jaar of twee geleeden, in de Ontleedkundige lesſen van den Hoogleeraar F. SNIP gezien te hebben. Het Cadaver, welk zyn Hooggel. ontleedde, was van eene Vrouw, wel-

 ke

V. AFDEELING.

BYZONDERE AANMERKINGEN OVER HET MAAKZEL VAN 'T BEKKEN.

§. XXVIII. De Ontleeders hebben 't Bekken in het groote en kleine Bekken verdeeld. Zy hebben de ruimte, die tusſchen de twee Heupbeenderen begreepen is, voor het groote Bekken bepaald, en al wat 'er onder is, voor het kleine.

§. XXIX. Hoewel het groote Bekken eenige aanmerking verdient, ten aanzien van de zwangerheid en de Verlosſing, (zie §. 13.) zo moeten wy egter byzonderlyk onze oplettendheid tot het kleine Bekken bepaalen. Wy zullen dan zeggen, dat het Bekken, eigenlyk genomen, drie zeer onderſcheidene deelen heeft, te weeten, zynen ingang, zyne holligheid, en zynen uitgang.

§. XXX. De

ke kort voor haaren dood bevallen was. Men vond daar in, dat de beenderen van het Bekken, dog inzonderheid de Schaambeenderen, zeer los vereenigd waren, welke laatſte ten minſte een vingerbreedte van elkanderen afweeken, en zo beweegbaar waren, dat men ze met gemak voor malkanderen voorby ſchuiven konde: Dewyl ons bekend is, dat zyn Hooggel. meer diergelyke waarneemingen, welke van geen minder aanbelang zyn, over dit onderwerp gemaakt heeft, zo hebben wy grond te denken, dat al het twyfelagtige omtrent deeze zaak eindelyk eens zal weggenomen worden, zo dra het uitneemend Vroedkundig werk van zyn Hooggel. zal in 't ligt gekomen zyn, welk wy met genoegen verneemen dat reeds onder de Drukpers is, en welk van allen, die in de vorderingen van nutte wetenſchappen eenig belang ſtellen, met groot verlangen wordt te gemoet gezien.

§. XXX. De omtrek van den ingang van een versch of nog niet van vleesch ontbloot Bekken, by eene welgeschapene Vrouw, moet zeer na koomen aan eene kringswyze gedaante, gelykende evenwel een weinig naar het hart van een Speelkaart, en dezelve moet een vierde of daar omtrent van de hoogte van 't lighaam evenaaren (ε).

§. XXXI. Men moet zig drie voornaame Middel-lynen voorstellen, voornaamlyk by de verlossing, waar van de grootste schuinsch doorloopt, zo regtsch als linksch (ζ), de kleinste gaat van de eene na de andere zyde (η), en de middelste (θ) kruist deeze in eenen regten hoek. De langste van deeze twee laatste

(ε) Men moet het natte Bekken, of dat, welk met Spieren bekleed is, niet vergelyken met het drooge, welk van alle bekleedzelen beroofd is: Want een Diameter die van het eene Darmbeen naar het andere getrokken wordt, is in een droog Bekken grooter, dan die van de Schaambeenderen tot het Heiligbeen gaat; dog in een nat Bekken is het anders om. Immers zoude, indien dit geen plaats had, het hoofd van een Kind, tegen alle ondervinding, met het eene oor naar het Heiligbeen, en met het andere naar de Schaambeenderen gekeerd moeten zyn, dewyl dit de kleinste Diameter van het Hoofd is. Levr.

(ζ) Naamlyk van de vereeniging, welke het Darmbeen met het Heiligbeen maakt, naar de tegenovergestelde zyde, zynde omtrent die plaats, waar het Darmbeen met het Schaambeen is zamengegroeid. Levr.

(η) Naamlyk van het eene Darmbeen naar het andere. Levr.

(θ) Naamlyk die van de vereeniging der Schaambeenderen loopt naar het Heiligbeen. Levr.

ſte middellynen is aan verandering onderhevig, maar die van de eerſte zeer zelden.

§. XXXII. In eene Vrouw van middelmatige geſtalte moet de afſtand van de *verhevenheden* der Heupbeenderen onder elkander en derzelver tusſchenwydte van de zamenvoeging van 't Heiligbeen met het Staartbeen vier duimen (*i*) aan alle kanten zyn, zo dat deeze drie lynen een gelykzydigen Driehoek vertoonen, van een voet in zyn omtrek.

Tuberoſitates.

§. XXXIII. In allen opzigte is de holte van het Bekken veel wyder dan de in- en uitgang. Men moet de tusſchenwydte, die tusſchen de twee *doornagtige uitſteekzels* der Heupbeenderen begreepen is, hier van uitzonderen: want deeze tusſchenwydte koomt gemeenlyk met een der drie Diameters van den bovenſten ingang van 't Bekken, of met eene der Zyden van den Driehoek van den uitgang over een.

Spinae.

(*i*) Het grootſte hoofd van een welgeſchapen Kind, heeft niet meer dan vier duimen Diameter, en koomt dus zeer nauwkeurig met deeze tusſchenwydte overeen. LEVR.

VI. A F-

VI. AFDEELING.

BESCHRYVING VAN EEN PLAAT, DIENENDE TOT BEWYS VAN DE ALGEMEENE DOG GRONDIGE BEGINZELS, VAN HET WERKTUIGLYKE DER VERLOSSINGE, ALLEEN IN BETREKKING TOT DE HOLTE VAN 'T BEKKEN.

(*Zie de Eerſte Plaat van 't Kweekſchool der Vroedkunde.*)

§. XXXIV. DE bovenſte opening van 't Bekken moet een ſchuinſch vlak vertoonen, welk van agteren na voren afhelt, zo dat, wanneer 't lighaam ſtaat, en men eene lyn trekt van het punt C, welk het hoogſte gedeelte der *vereeniging* van de Schaambeenderen is, tot in D, zynde de plaats van de zamenvoeging van het laatſte Wervelbeen van 't Heiligbeen met het tweede, deeze lyn evenwydig loopt aan den Horizon. (*g*) *ſymphyſis.*

§. XXXV. EENE

(*g*) In vroeger tyden heeft men hier omtrent een zeer verkeerd denkbeeld gehad. Men meende, dat een lyn, die van het bovenſte van het Heiligbeen, naar het toppunt van de vereeniging der Schaambeenderen getrokken wierd, zig evenwydig moeſt bevinden aan den Horizon, dog naderhand heeft men meerder doorzigt in deeze

§. XXXV. EENE lyn getrokken van het zelfde punt C der vereeniging van de Schaambeenderen, en tegen 't midden des inwendigen rands van 't lighaam des laatſten Werwelbeens der lenden in E aanloopende, maakt met de voorſchreevene lyn eenen hoek van 35 graaden of daaromtrent (*b*).

§. XXXVI. Zo men by deeze lyn C E eene andere trekt, die daar evenwydig aan is, en die onder van 't Staartbeen koomt als uit F, zal dezelve onder door de ſcheede in G loopen.

§. XXXVII. OM de helling van de wydte der holligheid van 't Bekken volmaakt te weeten, moet men drie byzondere Asſen onderſcheiden, welke alle de een na den ander, de Parabolieke lyn H I K doorſnyden.

§. XXXVIII. VAN

deeze zaak gekreegen, en de beroemde SMELLIE heeft in zyne Vroedkundige Plaaten, de helling van dit vlak duidelyk aangetoond; maar omtrent het trekken van eene Horizontaale lyn, verſchilt hy van den Heer LEVRET, dewyl hy meent, dat men zodanig eene lyn moet trekken van de hoogte der Schaambeenderen tot de vereeniging van de tweede en derde wervel, daar deeze van gevoelen is, dat die lyn van het zelfde punt moest getrokken worden, naar de vereeniging van de laatſte met de op een na laatſte, 't geen in de helling van het vlak een vry aanmerkelyk onderſcheid maakt.

(*b*) Deeze hoek wordt mede aanmerkelyk kleiner, en zal ten naaſten by met 22 graaden overeenkoomen, wanneer men zig voorſtelt, dat de Horizontaale lyn volgens den Heer SMELLIE van de vereeniging der Schaambeenderen tot die van de tweede en derde wervel van het Heiligbeen getrokken is.

§. XXXVIII. VAN deeze drie Asſen moet de eerſte, naamlyk L, loodregt vallen op EC na de horizon geboogen, dezelve verdeelende in twee gelyke deelen, in M: de tweede N zal desgelyks op de horizontaale lyn in I vallen, en de derde, getekend met de letter O, op het middelſte van de onderſte evenwydige lyn F G, die bepaald is zo door de punt van 't Staartbeen, als door 't einde van de Scheede aan den kant van de Schaamelheid.

§. XXXIX. DE eerſte van de drie Asſen L moet in R vallen, op de punt van 't Heiligbeen, de tweede N op F, zynde de punt van 't Staartbeen, en de derde O op Q, zynde de plaats 't naaste aan den aars.

§. XL. Zo men eene lyn trekt van agteren na vooren en van boven na beneden, tusſchen de twee evenwydige lynen, als EIP, zo zal dezelve door haare ſnydingen met de drie geſtelde Asſen, en gezamentlyk met de bogt HIK & geeven de voornaamſte en voortgaande verplaatſing van 't middelſte gedeelte van den Verticaalen as van 't hoofd eens kinds, welk op weg is, om natuurlyk ter wereld te koomen.

§. XLI. WAAR uit volgt, dat het Staartbeen zig buigende in den tweeden of middelſten tyd van dien weg, welken 't hoofd van 't Kind doorloopen heeft, zyn punt of uiteinde van F in T brengt. Zo dat dit deel, de Aars, en de *Bilnaad* de kromme *perinaeum.*
lyn

lyn V T Q G beſchryven, die zig dikwyls na X. verlangt, in de eerſte Verlosſing, uitmaakende de eironde lyn Z X, welke tragt zo veel kleinder te worden, als dezelve aan het punt & nadert, terwyl ze in tegendeel veel grooter moet worden om het hoofd van het Kind een doorgang te laaten; het welk de Bilnaad dikwyls in gevaar ſtelt geſcheurd te worden.

§. XLII. Zo men zig eindelyk deeze drie asſen als verlengd voorſtelt in het bovenſte gedeelte van den Buik eener Vrouw, zal men aan den anderen kant den as van de romp van het Kind hebben, gelyk ook de agtervolgende verplaatſing, die het zelve ondergaat, betrekkelyk tot de vordering van de natuurlyke, of meest gewoonlyke verlosſing.

§. XLIII. Wat de lyn *y* S, aanbelangt, zo zal deeze ons in 't vervolg dienen, om het gebrek aantetoonen van de ſtaande plaatſing, welke de meeſte Vroedvrouwen geeven aan Vrouwen, die in arbeid en voornaamelyk op 't laatst van haare Verlosſing zyn. Wat aanbelangt de lynen, *a* & en *b* G, deeze dienen om het voordeel van eene ſchuinſche ligging aantetoonen.

VII. AF-

No. 2.

No. 1.

No. 3.

KWEEKSCHOOL DER VROEDKUNDE Verz. III. Plaat I.

Kw

VII. AFDEELING.

DE VASTHEGTINGEN VAN HET BEKKEN.

§. XLIV. HET Bekken is van boven met de Laatste wervelbeenderen der Lendenen, en van onderen iets voorwaarts met de Hoofden van de *Dijebeenderen* vereenigt. *Ossa femora.*

§ XLV. DE Vereeniging van de Laatste Lendewervel met het heiligbeen maakt altoos eene meer of minder groote uitpuiling in de bovenste ingang van het Bekken.

§. XLVI. HOE meerder deeze vereenigde beenderen na den As van het Bekken naderen, hoe het hoofd van het kindt meerder moeite zal hebben, om zich in eene natuurlijke gesteldheid te vertoonen en neder te daalen: het tegendeel heeft plaats in tegen overgestelde omstandigheeden. (ziet de §. 9 10. en 11,)

§. XLVII. IN het eerste geval is gemeenlijk het Bekken al te wijdt van onderen, en in het tweede al te ench: de eerste deezer gesteldheden maakt het begin en de voortgang van den arbeit zeer langwijlig, en bevordert deszelfs einde, de tweede in tegendeel maakt in den beginne dat het werk schielijk voortgaat, maar op het laast weder traager word (zie de §. 9 10. en 11.)

§. XLVIII. In beiden deeze gevallen zijn de Vrouwen aan eene Uitzakking van de Lijfmoeder onderheevig, te weten aan eene volkoomen in het eerfte, en aan eene onvolkoomen in het tweede geval.

§. XLIX. De Vrouwen zijn ook nog aan verplaatzing van de Baarmoeder geduurende de Swangerheid of zelfs ten tijden der Verlosfing onderworpen, zo geweldig zelfs dat de hals van dit Ingewand ten enemaal buiten het Ligbaam van de Vrouw kan hangen; en dit heeft plaats, als de holte van het Bekken over alle deszelfs afmeetingen te ruim is (ziet de §. 9.) (*)

§. L. Dit gebrek ontftaat gemeenlyk door de eerfte fchikking; en de twee voorgemelde koomen

(*) Ik heb eertijds gedagt, gelijk veele Schryvers verhaalt hebben, dat 'er wezentlyk volkoomen uitzakkingen der Baarmoeder zyn konden, naamlijk dat de Baarmoeder van haare natuurlyke plaats konde nederdaalen, en door de fcheede ten tyden der Swangerheid en der Verlosfing na buiten uitpuilen; ik heb zelfs een geval bygewoond, 't welk dit gevoelen fcheen te beveftigen waar voor ik ingenoomen was, nadien ik geloofwaardige Schrijvers geleezen had, die de mogelijkheid daar van beveftigden, en zelfs die deeze gevallen gezien en bygewoond hadden; maar naauwkeuriger waarneemingen hebben my van het tegendeel overtuigt, en ik heb ondervonden dat het geene de Schryvers voor eene volkoomen uitzakking der Baarmoeder aanzaagen, niets anders was als de verlengde en uitgerekte hals van dit Ingewand, dewelke zoo geweldig buiten de Scheede uitpuilde, dat ze een voet langte bezat. Levret.

koomen gewoonlijk na de geboorte. (ziet de §. 10 en 11.)

§. LI. De beweegbaarheid en de alte groote gedaante der Lende-wervelen hebben veel invloed om den Arbeit in deszelfs begin en voortgang te vertraagen. (λ)

§. LII. De geleeding van de Dije met de ongenaamde beenderen, betrekkelyk tot de goede gesteldheid dezer laatste, verdient zoo veel te meer oplettenheid, nadien zij de bewerkende oorzaak van het vertraagen der verlosfing kan zijn.

§. LIII. De as van het Lichaam van een welgesteld Dijebeen word bij den grond van den groote *Trochanter* door die van de hals en van het hoofd van het gemelde been, met een hoek van hondert en twintig graaden of daar omtrent doorsneeden.

§. LIV. De as van de hals en van het hoofd des Dijebeens doorkruist gemeenlijk die van

(λ) Om dat de Vrouwen in die gesteldheid, de Lenden wervelen zeer sterk inwaarts konnen buigen, het geen niet kan gefchieden zonder dat deeze eene geweldige uitpuiling voorwaarts in den Buik maaken, 't welk de Baarmoeder na vooren en over het Schaambeen dringt: en nadien dit geen plaats kan hebben zonder dat de as van de Baarmoeder, dewelke na de loodregte nadert, veel meer hellende word, bespeurt men ligtelijk dat eene dergelyke gesteldheid zeer veel de verlosfing kan vertraagen. LEVRET.

van de andere zijde met een hoek van 90 a 100 graaden, te weten als het onderwerp over endt ſtaat, en dat de onderdeeſte ledemaaten gelyk in eene evenreedige afſtand aan die van het hoofd van ieder dezer beenderen geplaatſt zijn.

§. LV. De doorkruizing dezer twee aſſen geſchiet digt bij het midden der vereeniging der twee grootſte wervelbeenderen van het *Heijligbeen*.

Os Sacrum.

§. LVI. Ieder dezer gemelde aſſen doorboort in 't midden beiden de holten der heupbeenderen, zo dat vertrekkende van dit punt van de ongenaamde beenderen, om in de holte van het Bekken te komen, gaat het op eenen gelijke afſtand van de rand der *vereeniging* van het Schaambeen en van het agterſte gedeelte aan ieder zijde der vereeniging van het Heilig met het darmbeen, en eindigt bij het bovenſte gat van het Heiligbeen van de overgeſtelde zijde.

Symphysis.

TWEEDE ARTICUL.

VAN DE KWALYK GESTELDE BEKKENS.

§. LVII. Het Bekken kan na de geboorte, en door onderſcheiden oorzaaken gebrekkig wor-

worden (*i*) maar dewelke alle meeſttijds ten tijden der Kindsheid hunne vermoogens oeffenen. (*k*)

§. LVIII. De tegennatuurlijke geſteldheeden van het Bekken in volwaſſenen zijn zeer onderſcheiden, 't zij met betrekking tot deszelfs bijzondere gedaante, of 't zij ten opzichte van de meer of minder groote trap van verenging die het in hunne holte ondergaan heeft.

§. LIX. Het Bekken kan van agteren na voren, van voren na agteren, van boven na onderen, van onderen na boven, of aan alle zijde te ench zijn.

§. LX. Het is ten deelen na de min of meerder groote Trap dezer onderſcheiden tegennatuur-

(*i*) De Oorzaaken van de Tegennatuurlyke geſteldheid van het Bekken konnen gevoeglyk in in- en uitwendige verdeelt worden. De eerſte dezer beſtaat voornaamlijk in het zagt worden der beenderen door de engelſche ziekte: de tweede of uitwendige oorzaaken zyn gemeenlyk beenbreuken, Ontleedingen, het gebruik van al te enge Keurslijven, Kneuzingen door het vallen op de Heupbeenderen veroorzaakt enz.

(*k*) Men heeft waargenomen dat eene Vrouw, die in haare eerſte Jeugt naamlyk in haar eerſte, tweede en derde Jaar haarer ouderdom met de Engelſche ziekte behept is geweeſt, zeer zeldzaam een welgeſteld bekken heeft, maar dezulke die met haar vierde a vyſde Jaar deeze ziekte krygen, zyn gemeenlyk welgeſteld van bekken.

tuurlijke gesteldheeden dat in veelen opzichte de moeijelijke verlossing of de volkomen onmoogelijkheid van dezelve afhangt.

§. LXI. Om oordeelkundig de volkoomen onmoogelijkheid der verlossing eener Vrouw die op het einde haarer dracht is te konnen bepaalen, moet de holte van het Bekken zoodaanig vernauwt zijn, dat de Hand van geenig Vroedmeester 'er kan inkoomen: 't is als dan eene der wezentlijkste gevallen waar in de Keizerlijke sneede te pas komt; gelijk wij zulks in 't vervolg zullen zeggen.

§. LXII. De Engelsche *Ziekte* is de gewoone oorzaak van de vernauwing van het Bekken.

§. LXIII. Het Bekken word altoos in deeze ziekte min of meer wanschaapen, en derzelver holte verliest altoos zeer veel in hunne grootte.

§. LXIV. Hoe meer de onderste Ledemaaten van een dergelijk zieklijk onderwerp wanschaapen zyn, hoe grooter gemeenlijk dat de tegennatuurlijke gesteldheeden van het Bekken zijn. (*μ*)

§. LXV.

(*μ*) Wanneer de engelsche ziekte de Dyebeenderen zagt en buigzaam gemaakt heeft, is het zeker dat die van het Bekken het ook zyn; zoo dat 'er twee eenstemmende oorzaaken zyn, die het bekken wanstallig konnen maken; naamlyk eerst het week worden van het beengestel van het Bekken, waar door zy een geringer

§. LXV. De wijze in welke de Dijen, de schenkels en de ruggegraat van een kindt gebogen zijn, bepaalt de kwaade gedaante dewelke deszelfs Bekken heeft aangenoomen. (ziet de §. 52.) (*)

§. LXVI. De min of meer wangestalte, dewelke de Borst van de Kinderen, die met de Engelsche ziekte behept zijn, ondergaat, heeft

ringer tegenstand aan het steunpunt van de Dijebeenderen bieden: ten tweeden de kwaade gesteldheid van de Dijebeenderen zelve. LEVR.

(*) De Dijebeenderen veranderen in deeze beenziekte hunne steunpunt, en dit verschilt naarmaate der wangestelte die zij hebben aangenoomen: om dat het evenwigt verandert naarmaate van de hoek die gemaakt word van den As van het Lichaam des Dijebeens met die van deszelfs hals en hooft: want als de Dijebeenderen buitenwaarts gekromt zyn, alsdan verwijderen zig het heilig en de schaambeenderen van elkanderen, de twee heup holten naderen digter by een, en de diameter van de eene tot de andere zijde vermindert. In tegendeel als de Dijebeenderen na binnen krom zijn, zoo brengen zij een tegengestelde uitwerking te weege, naamelijk dat de voorste doornen van de Darmbeenderen van elkanderen afwijken, en het heilig en de schaambeenderen tot elkander naderen; zoo dat de Diameter vermindert van voren na agteren, en die van de eene na de andere zijde word breeder. Deeze grondbeginzelen eens gelegt zijnde, zal men in staat zijn over de natuur der onderscheiden zoorten van wangestalte van het Bekken te oordeelen, zonder het Bekken zelve gezien te hebben. LEVRET.

heeft meede zeer veel invloed op die van het Bekken. (ξ)

§. LXVII. De Dijen, de Schenkels, en de Lendenen konnen ten deelen of geheel regter worden, zonder dat om die redenen het Bekken zijne kwaade gesteldheeden verlieft, die het ten tijden dat de beenderen zagt waren, aangenoomen heeft. (ο)

§. LXVIII.

(ξ) Indien de bogt van de Rugwervelen zeer gering en platagtig is, als dan zal het Borstbeen voornaamlyk deszelfs onderste gedeelte geweldig na boven en buitenwaarts worden gedreeven: dit vast gesteld zynde, volgt hier uit dat de regte spieren meerder als na gewoonte na boven worden getrokken en aanhoudent gespannen zyn: deeze nu tragten het Schaambeen naa het Borstbeen te trekken, en dit Laastgemelde weder naa het Schaambeen; dog dit Laastgemelde been zal eerder gehoorzaamen en na boven worden getrokken; want zagt geworden zijnde, zal hetzelve aan deeze geduurige werking der Spieren niet konnen wederstaan, waar door de Ingang van het Bekken zo veel te meer zal vernauwt worden, naarmaaten het Schaambeen hoger oprijst. Levret.

(ο) De wangestalte van de Beenderen van het Bekken verandert niet in evenreedigheid van die der Ledematen: en dat waarom, de rolronde beenderen worden omtrent de jaren van volwassenheid aanmerkelijk regter, want als dan eindigt de beenwording; maar deeze eindigt eerder in het midden als aan de uiteinden der beenderen, waar uit volgt dat het midden der beenderen eerder een trap van vastheid en hardheid zal hebben verkreegen, om aan de zwaerte van het Lichaam te wederstaan als de uiteinden der beenderen, die zelfs in de natuurlyke

§. LXVIII. De wangeſtalte der bovenſte Ledemaaten der genen die Engelſche ziekte hebben, en het vergrootte van de hoofden der beenderen heeft ten deelen of in 't geheel geen invloed op hunne bekkens; 't geeft alleenlijk te kennen dat de gebrekkige ſtaat der beenderen algemeen is.

§. LXIX. De geſtalte der genen die Engelſche ziekte gehad hebben, welkers onderſte Ledematen ten deelen of geheel regt geworden zijn, is dusdaanig, dat deeze Ledemaaten ten zelve tijdt, al te kort en te dik ſchijnen,

ke ſtaat van gezondheid in verre naa zoo vaſt niet zijn, en zoo bekwaam om aan de ſwaarte van het Lichaam te konnen wederſtaan: deeze zullen derhalven meede geven, en naarmaate dat het Lichaam der beenderen meerder tegenſtand biedt, ſchijnt de wangeſtalte van buiten veel minder, dog dezelve verandert alleenlijk van plaats, hebbende zig van 't midden afgetrokken, en in de uiteindens zig verplaatſt, alwaar dezelve zoo zigtbaar niet is, en egter daarom niet minder beſtaanbaar: derhalve zoo lang deeze beſtaat zal het ſteunpunt nooit op zijne natuurlijke plaats zijn, maar altoos zijne vermoogens oeffenen, om de tegennatuurlijke geſteldheid van het bekken te vermeerderen. Men moet in aanmerking neemen dat geduurende deeze tijdt de beenwording in de beenderen van het bekken ook eindigt, deeze hegten en vereenigen zig dus zamen, behouden altoos hunne kwaade geſteldheid, en wangeſtalte, en blijven dus het gantſche leven. Levret.

schynen, naar 't onderwerp waar aan zy behooren &c. (*)

§. LXX. Zoo men bij deeze algemeene waarneemingen, de kennisse die de weegkunde van het menschlijk Lichaam ons Leeraart, voegt, en dat men haar toepast op de wijze in welke de Dijen, de Schenkels, en de rugge graat van het onderwerp zig geboogen hebben, 't zij te gelijk of afzonderlijk; zal men zich niet alleenlijk in staat bevinden van te konnen oordeelen dat het Bekken eener Vrouw, die in haar Jeugt met de engelsche ziekte behept is geweest, kwaalyk gesteld is gebleeven; maar zelfs zal men nog konnen bepaalen op welke wijze, en bijna ook de trap van wangestalte die in de volwassenen ouderdom is overgebleeven: schoon de onderste Ledemaaten en de ruggegraat zelve regt geworden zijn.

§. LXXI. Om alle deeze aanmerkingen by een te voegen, behoort men in 't oog te houden al het geen is voorgesteld in de (§. 53. 54. 55. en 56.) om dat uit de zamenkomst dezer grondbegindzelen spruiten door tegenoverstelling gegronde en regte vergelijkingen voort, dewelke ons op leiden, om door de natuurlijke staat te ontdekken dat geen, 't welk tegen natuur-

(*) De Onderste Ledemaaten worden korter en dikker, om dat de week geworden beenderen van de onderste ledemaaten altoos de swaarte van het Lichaam moeten draagen.

tuurlijk is, en om te onderſcheiden tot welke trap de wangeſtalte der deelen geſteegen zij.

§. LXXII 'Er zijn Vrouwen die de Engelſche ziekte gehad hebben, welkers uitwendige kwaade geſteldheeden overblijven, en die daarom egter zomwijlen gemakkelijk verloſſen, ſchoon de wanſchaapenheid zeer groot zij; maar als dan doen 'er zich bij de zulke Vrouwen eenige gunſtige omſtandigheeden op, dewelke als de bewerkende oorzaaken deezer gelukkige verloſſing konnen beſchouwt worden.

§. LXXIII. De geboggelde en verminkte Vrouwen, die in haare Jeugt hunne beenderen niet week zijn geweeſt, verloſſen gemeenlijk even gemakkelijk, als de zulke die wel gemaakt van Lijf zijn, of niet mank gaan; en voornaamlijk indien zij eerſt na den tijdt van haare volwaſſenheid deeze wangeſtalte hebben gekreegen.

II. HOOFDSTUK.

VAN DE ZAGTE DEELEN DEWELKE HET BINNENSTE VAN HET BEKKEN BEKLEEDEN.

§. LXXIV. Het Bekken is van binnen met een vlies, met een celweefzel of vetvlies, met ban-

banden, ſpieren, peezen, zenuwen, ſlagaderen en bloedaderen bedekt.

Os Sacrum. Os Coccix. §. LXXV. Het *Heiligbeen* is voorzien met een beenvlies, en het *Staartbeen* is met een vlies, dat de werking daar van verrigt, bekleedt.

Os Sacrum Offa ilia. §. LXXVI. De vereeniging van het *Heiligbeen* met de *Darmbeenderen* word door verſcheidene bundels bandagtige vezelen, die zeer ſterk zijn, aan een gehegt.

§. LXXVII. Deeze peesagtige vezelen, dewelke gemeenlijk van de zijdelijkſche deelen der twee laatſte Lenden wervelen, en van het eerſte ſtuk van het Heiligbeen afkoomen, vermengen zich door zich uittebreiden, en door malkanderen met regte hoeken te kruizen, met het beenvlees, hetwelk de Darmbeenderen bekleedt; indien dit de vezeltjes van 't beenvlies zelfs niet zijn, dewelke met zich bij een te voegen, deeze bundels van bandagtige vezelen uitmaken.

§. LXXVIII. De zijdelijkſche binnenſte wanden van het Bekken zijn aan ieder zijde van agteren door het Lighaam van de *pyramids* of *peerwyſe Spier*, en door het beenvlies van het uitgerande gedeelte der Darmbeenderen bekleedt; maar het gedeelte dat meer voorwaarts is, is alleenlijk met het beenvlies dat het Lichaam van het zitbeen bedekt, overkleedt.

Musculus pyriformis ſeu pyramidalis.

§. LXXIX. De voorſte en zijdelijkſche wanden

den van het Bekken zijn ten deelen door de binnenſte ſtopſpier aan ieder zijde zamengeſteld; zij zijn van onderen en boven, door het beenvlies, dat de takken van het *Schaambeen*, en die van het *Zitbeen* bekleedt, overdekt.

Os pubus.
Os iſchion.

§. LXXX. De grond van het Bekken word door het *Staartbeen*, de twee Staartbeens ſpieren, de *Heilig-Zitbeenſche* banden, het onderſte gedeelte van de *regte Darm*, de *Aars opligters*, deszelfs ſluitſpier, en de bekleedzelen van de *Bilnaald* geſlooten.

Os coccix.
ſacro-iſchiatici.
Rectum
Elevatores Ani.
ſphynter perinæum.

§. LXXXI. In het bovenſte gedeelte van het Bekken zijn aan ieder zijde twee Spieren geleegen, waar van de eene die de binnenſte darmbeenſche holte vervult, de naam daar van behouden heeft, en de andere is de *Pſoas*, dewelke van de zijdelijkſche deelen der laatſte rugwervelen, langhs die der Lendenen, alwaar zij is vaſtgehegt, nederdaalt; zij gaat vervolgens over de darmbeenſche uitranding, waar over zij in de holte van het Bekken uitpuilt, en eindigt met de pees van de voorgaande ſpier bij de kleine draijer, lopende onder den bandt van Poupartius door.

§. LXXXII. Het agterſte gedeelte van het Bekken is met zeer veel zenuwen voorzien, waar van 'er eenige zeer groot zijn, en waar van het ten uitterſten noodzaaklijk is, de oorſprong, de vaſthegtingen, en de deelen waar in zij zich verſpreiden te kennen.

§. LXXXIII.

§. LXXXIII. DEEZE Zenuwen zijn de voorſte dijebeenſche, de agterſte dijebeenſche, de paaren zenuwen die uit het heiligbeen voortſpruiten, en de twee takjes van de Tuſſchen ribbige zenuw.

§. LXXXIV. DE voorſte dijebeenſche zenuw word gemeenlijk van de takken van het derde, vierde, en vijfde paar der Lenden zenuwen gemaakt; zij is eerſt tusſchen de darmbeenſche ſpieren en de *pſoas* geleegen, waar aan zij eenige takken gelijk ook aan aan de ſpieren en bekleedzelen van den onderbuik afgeeft.

§. LXXXV. Deeze zelfde zenuw gaat vervolgens onder het Ligament van Poupartius door, om zig ten deelen aan alle de ſpieren en bekleedzelen, die het binnenſte gedeelte van de Dije uit maaken en aan de belendende deelen van den binnenſten enkel, te verſpreiden; na dat deeze, de dijebeenſche ſlagader, de ſnijderſpier en het beloop van de hooftader gevolgt heeft.

§. LXXXVI. De Lenden zenuwen, dewelke de voorſte Dije zenuw maken, brengen eenige takjes voort, dewelke de ſtopzenuw zamenſtellen; deze, na dat zij langhs het onderſte gedeelte van de *Lendenſpier*, na de zijde van de holte van het Bekken geloopen heeft, gaat door eene peesagtige Ring, en verſpreidt zich in de ſtopſpieren, de *Schaambeenſpier*, de *drieboofdige*, en de *Smalleſpier* &c.

Pſoas.

Pectineus triceps.

§. LXXXVII.

§. LXXXVII. De agterste Dije zenuw, of de groote zitbeensche zenuw, word door de zamenkomst van de onderste tak van het laatste paar Lendenzenuw, van de drie eerste paaren heiligbeensche, en van een takje van de Tusschen ribbige zenuw zamengesteld. (ρ)

§. LXXXVIII. Deeze zenuw gaat schuinsch over het onderste gedeelte van de *Heijligdarmbeensche vereeniging*, en vervolgens door eene peesagtige ring onder de groote uitranding van de Darmbeenderen: maar voor derzelver volkoome vereeniging, geeft zij eenige takken af aan de Bilspieren. *Symphysis Sacro-iliaci.*

§. LXXXIX.

(ρ) Het is door de drukking dezer Zenuw dat de swangere Vrouwen zomwijlen die swakheedens in de geleedingen van de kniën en voeten hebben, waar door dat ze dikwils swikken. Indien dit aan beiden de Beenen plaats heeft ziet men deeze Vrouwen dikwils op de kniën vallen. Maar men zoude zeggen dat door de drukking van deeze groote Zenuw het gantsche onderste Ledemaat moest doof en als verlamt zijn, het geen egter zoo niet is, en dat om deeze reden; Deze groote Stam heeft eene grooter diameter in breete als in dikte, naamiijk dat zij breed en plat is, derhalve zoo word dezelve zomwylen maar in een punt van derzelver breedte gedrukt, waar door dat alle deszelfs vezelen niet lijden konnen; hier uit volgt dat het uitwerkzel maar alleenlijk zig in dat gedeelte zal bepaalen, 't welk na de scheiding van de Stam, het gedrukte gedeelte zal ontfangen. Dit is de reden dat de Swangere Vrouwen dan eens spanning in de bil, en dan eens in het bovenste gedeelte van de Dije hebben.

§ LXXXIX. De Zitbeensche zenuw uit het Bekken gaande geeft vezelen aan de pijramidswijze spier, aan de tweelingsspier, en aan de vierkante spier van de Dije; vervolgens loopt zij tusschen de knobbel van het zitbeen en de groote draaier, en daalt langhs het binnenste gedeelte van het Dijebeen neder.

§. XC. In derzelver loop, geeft deeze Zenuw verscheiden takken aan de groote Bilspier, aan de huid van de bil, aan de Bilnaald, aan de groote lippen, en aan de bekleedzelen van het agterste gedeelte van de Dije.

§. XCI. Een Tak van het vierde paar heiligbeensche zenuw vereenigt zig met kleine takjes van de groote zenuw, om een grooter tak te formeeren, dewelke aan de uitwendige deelen der voortteling van beide de kunnen zich verspreit.

§. XCII. De Stam van de agterste Dijezenuw geeft ook takjes aan de *tweehoofdige*, aan de *driehoofdige*, aan de *half zenuwige*, en aan de *half vliezige Spieren*, als meede aan de beursbandt van de geleeding van het Dije met het Scheenbeen, en eindelijk geeft zij haare laatste vlegtingen aan alle de Spieren en bekleedselen van het Been en van de Voet.

Beceps. *Triceps.* *semi-nervosus.* *semi membranosus.*

§. XCIII. Ik zal niet van de twee eerste paaren lendenzenuwen spreeken, dewelke maar zeer weinig zenuwen aan het Bekken geven, dog moet men de twee laatste paaren heiligbeensche zenuwen niet vergeeten, dewelke zich

zich in de regten darm, in de Spieren van den Aars, en in de bekleedzelen van het Staartbeen verſpreiden.

§. XCIV. Men moet, gelijk ik alreeds gezegt heb, altoos in het oog houden de verdeeling van alle deeze zenuwen, om in ſtaat te zijn van de oorzaak zommiger pijnen die zich opdoen, te ontdekken, 't zij in beſwaarlijke of moeijelijke verloſſingen, alwaar men zomwijlen genoodzaakt is Inſtrumenten te gebruiken, vooräl Tangen; en om de waare zitplaats van Lijmphatike gezwellen en zog verplaatzingen te kennen, waarmeede dikwils de Baarmoeder en deszelfs belendende deelen aangedaan worden.

§. XCV. Aangaande de ſlagaderen en aderen die zich in het bekken verſpreijden, en die in veele gevallen de meeſte oplettendheid verdienen, zijn de grootſte de in en uitwendige darmbeenſche.

§. XCVI. De inwendige darmbeenſche of onderbuikſche Slagader, waar van gemeenlijk de navel-ſlagader voortkomt, brengt het Bloed na de Blaas, na den regte darm, (alwaar zij de naam van de uitwendige ſpeen-ſlagader aanneemt,) aan de teeldeelen, aan de billen, en in de nabuurige ſpieren.

§. XCVII. De uitwendige darmbeenſche of opperbuikſche ſlagader, langhs de regte ſpier gaande vereenigt zich met de mamſlagader, en de ſchaamſlagader, deze

verſpreijden zich in de huid van de Teeldeelen.

§. XCVIII. De wortels van de in en uitwendige darmbeenſche aderen, brengen al het Bloed dezer gemelde deelen weder om, en vereenigen zich langzaamerhand om ſtammen te maaken, dewelke gemeenlijk de ſlagaderen van dien zelfde naam vergezellen.

§. XCIX. Alle de zenuwen, aderen en ſlagaderen die zich in het Bekken verſpreiden worden door een cel of vetvlies dat zeer los en ſlap is, vaſt gemaakt en zamen verbonden; het vereenigt zijdelijks het Buikvlies aan de wanden van het Bekken tot aan de doornen van het Zitbeen; en wederhoudt van voren het onderſte gedeelte van de Hals der Blaas, en van agteren de regte darm over deszelfs gantſche lengte.

§. C. Dit zelve celweefzel verbint en houdt zeer zachttelijk de zijdelijkſte deelen van het Lighaam van de ſcheede in deszelfs plaats, het omringt, onder de boog van het Schaambeen de pisbuis; op deeze plaats word het een vaster weefzel, om het bovenſte en voorſte gedeelte van de ſcheede ſterk tegen de onderſte takken van het ſchaambeen aan te houden; het vereenigt zich ſterk met het beenvlies waar mede hetzelve een zoort van eenen dwarſche bandt uitmaakt.

III. HOOFD-

III. HOOFDSTUK.

VAN DE EIGEN VROUWLYKE TEELDEELEN.

EERSTE ARTICUL.

VAN DE UITWENDIGE DEELEN.

§. CI. De uitwendige teeldeelen der Vrouwen zijn het Heuveltje, de groote Lippen, de Scheede, de Bilnaald, de Kittelaar, de kleine Lippen, de Mijrtswijze verheevenheeden enz.

I. AFDEELING.

VAN HET HEUVELTJE.

§. CII. Het *Heuveltje* en het *penil*, het welk het onderste gedeelte daar van is, zijn zamengesteld van de huid en het vet, dewelke het Schaambeen in de Vrouwelijke *Sexe* bedekken; deeze verheevenheid dewelke omtrent de jaren van volwassenheid met hair bedekt is, begint in zommige onderwerpen, om- *Mons Veneris.*

trent de tijdt dat de maandelijke ontlaſtingen ophouden, weder uit te vallen.

§. CIII. De ſpannende en ſteekende pijnen dewelke de Vrouwen en Vryſters zomwijlen onder het *penil* en in de Laſch gevoelen, zonder dat 'er hette, roodheid nog ſwelling in deeze deelen plaats heeft, zijn veeltijds teekenen eener verborgen ziekte in den Onderbuik.

II. AFDEELING.

VAN DE GROOTE LIPPEN.

Labiæ pudendæ §. CIV. De *groote Lippen* zijn twee groote verdubbelingen van het vel, met veel vet voorzien, en onder het Schaambeen geleegen, dewelke zig van boven op het *penil* en van onderen bij de *Bilnaald* zamen vereenigen; derzelver bovenſte gedeelte is gemeenlijk in Maagden breeder dan haare onderſte.

§. CV. De binnenſte oppervlakte der groote Lippen is altoos glad en effen, en veeltijds van eene roode koleur; daar derzelver buitenſte oppervlakte zomwijlen ruw, berimpeld, en gemeenlijk (uitgenoomen in de kindsheid) met hair bedekt is.

§. CVI. De groote Lippen zijn bij Maagden tamelijk vaſt van maakzel; zij zijn gemeenlijk zoo veel te breeder, zagter en nederhangende, naar maate dat de Vrouwen veelmaalen Kinderen gebaart hebben, vooral indien de

Vrou-

Vrouwen van eene zeer vette en welgeſtelde gedaante, tot eene vermaagerder ſtaat zijn vervallen.

§. CVII. Men moet de inſnijdingen die men zomwijlen verpligt is aan de groote Lippen te doen, zoo gering en klein maken als doenlijk zij, ten minſten zoo lang als de Vrouw in die jaren nog is van kinderen te krijgen; want deeze deelen zijn tot de bewerking der verloſſing noodtzaaklijk.

§. CVIII. De groote Lippen zijn aan vergaaderingen en ophoopingen van bloed of andere vochten, aan uitſtorting van bloed, aan waterägtige indringingen, aan geborſte aderen, en zomwijlen aan geſwellen door breuken van darm, net, of ook van de Waterblaas veroorzaakt, veeltijds onderheevig. (*l*)

III. *A F-*

(*l*) Deeze Verzaameiingen (*depots*) van Bloed of van anderen vochten komen zelden dan ten tijden der Verloſſing, door het verbreeken der aderlijken vaten, waar door geſwellen van grootte als eenen vuiſt te weeg worden gebragt: het is nuttig aan te merken dat wanneer deeze geſwellen zeer groot zijn, en zij derhalven eene groote oppervlakte van het vel hebben uitgerekt, dat als dan eene groote Inſnijding of opening door een Brandmiddel gemaakt ter ontlasting der beſlootene Stoffen, des anderen daags zeer klein zij: want na de ontlaſting der Stoffen, zijn de bekleedzelen, dewelke deeze ophooping bedekten, alsdan niet meer geſpannen maar los, en herneemen dan haren natuurlijke ſtaat weder aan.

III. AFDEELING.

VAN DE SCHAAMELHEID.

Vulva. §. CIX. De *Schaamelheid*, of de groote Spleet dient van binnen als tot eene tent op de uitwendige opening der ſcheede, aan het onderſte gedeelte van welke het ſchuitwyze kuiltje is, het toomtje, dewelke het zamenſteld, en de gatel of onderſte vereeniging der groote lippen.

Vulva. §. CX. De *Spleet* is zoo veel te grooter, naar maate dat de Vrouw kinderen gehad heeft: het is geheel anders geleegen met de uitwendige opening der Scheede, vooral ten tijden der zamenkomſt, uit hoofde van derzelver zamentrekkende ſpier, dewelke de grootte daar van vermindert.

Frena. §. CXI. Het *Toomtje* van de gafel verdwijnt gemeenlijk in de eerſte verlosſing, 't zij dat het zig uitwiſt, of dat 't ſcheurd, 't welk veeltijds gebeurt, maar de *gafel* blijft altoos, zoo lang de Bilnaald geheel blijft. *Fourchette.*

§. CXII. 'Er zijn zekere redekundige tekenen om ieder dezer zoort van verſcheuring te kennen, om zich in de keure der geneezing wijze te bepaalen, en zijne voorzegging te gronden.

Perinæum. §. CXIII. De *Bilnaald* is dat gedeelte, het welke tusſchen de gafel en en het Fondement is

is geleegen; dezelve word in de verlosfing verbroken, wanneer de Scheede door den *Anus* met de regte Darm gemeenfchap heeft, ingevolgen eener volkoomen verfcheuring van het middenfchot.

§. CXIV. Men kan en behoort in een dergelijk geval de vereeniging der gefcheurde deelen, zoo door de ligging als door het hegten tragten te bewerken. Maar 'er is door de voorzichtigheid eenen zekere tijdt bepaalt, om deeze bewerking aan de ziekke voor te ftellen, naamlijk die hegting, van de fcheede aan de regte Darm, en niet die van de Bilnaald. (*m*)

§. CXV. De *gafel* fcheurd meerder op zijde, als op eenige andere wijze: de enkele ligging is als dan voldoenend om de hereeniging daar van te bewerken. (*n*) *Fourchette.*

§. CXVI.

(*m*) Het algemeen teken van verbreeking of fcheuring is eene prikkeling in het watermaken. De Plaats dezer pijnlijkheid bepaalt ook die der verfcheuring; want als de Bilnaald gefcheurd is, gevoelt men deeze prikkeling dieper; wanneer de pijn zijdelijks word gevoelt, en dat 'er aldaar verbreeking plaats heeft, als dan vermindert zomwijlen deeze Pijn in agt of tien uuren, door eene behoorlijke Ligging aan de Vrouw te geven, zoodaanig dat de gefcheurde deelen aan elkanderen geraaken. Indien het middenfchot dat de fcheede van den regte darm affcheid van een gefcheiden is, alsdan heeft men wel veertien dagen nodig eer dat het geheeld zy.

(*n*) De Gafel (*fourchette*) is veeltijds eenen groote hin-

Vulva. §. CXVI. De *spleet* is zomwijlen in eerst gebooren Kinderen gesllooten, zodaanig dat men geene nitwendige deelen der voortteeling zien kan, en dat 'er geene andere opening als die van de Pisweg is, dewelke zijnen natuurlijke plaats heeft.

§. CXVII. In een dergelijk gebrek van vorming ontbreekt de scheede gemeenlijk geheel of ten deelen: de Mond van de Baarmoeder in die gevallen opent zich zomwijlen in den regte Darm.

§. CXVIII. Deeze kwaade schikking maakt altoos de Vrouw niet noodwendig onvrugtbaar; dewijl 'er zeer overtuigende voorbeelden van het tegendeel zijn.

IV. AFDEELING.

VAN DE KITTELAAR.

Clitoris. §. CXIX. De *kittelaar* is in veelen opzichte

hinderpaal in den uitgang van het Kindt, vooral als de Vrouw bejaard is, want als dan word het Hoofd als in eene hoofddekzel tegengehouden, naamlijk door de grootte en kleine lippen en de gafel; en indien men dan geen nauwkeurige voorzorge gebruikt, verscheuren deeze deelen zig noodwendig, waar van veeltijds de Vroedvrouw of Meester de Oorzaake zij. Deeze scheuring bepaalt zig zelden in de gafel maar gaat veeltijds tot aan den Anus toe door, waar door dat de opligters spieren veeltijds meede lijdenden zijn.

te in 't klein overeenkomſtig met een mannelijk Lidt, 't welk geen Pisbuis nog uitwerp ſpieren heeft; deszelfs gewoone gedaante, ten tijden van deszelfs oprijzing komt ten naaſten bij overeen met de natuurlijke gedaante van de Lel.

§. CXX. De Kittelaar in deszelfs volkoomen gezonde ſtaat, kan nimmer ſchaadelijk in het Verlosſen zijn, wat de Heer PEU daar van moogt zeggen, maar men is zomwijlen in de Kindsheid verpligt het hoofd daar van weg te neemen, en men kan het zonder eenig gevaar doen: het geen ik door mijne eigene ondervinding waargenoomen heb.

§. CXXI. De Kittelaar der Vrouwen die veel bijſlaapen, en die de geleegenheeden zeer ſterk daar van zoeken, is, alle zaken gelijk geſteldt, veel grooter als van dezulke die zich daar van onthouden; maar vrouwen, dewelke met moederkwaalen behept, onkuiſch of ongebonde leven, hebben dezelve gemeenlijk zeer groot.

§. CXXII. De Voorhuid van de *Kittelaar* is meer of minder ruim, naar maate dat het deel, 't welk zij bedekt meer of minder groot zij, en dat de Vrouw meer of minder Kinderen gehad heeft.

V. AFDEELING.

DE KLEINE LIPPEN.

Nymphæ. §. CXXIII. De *kleine Lippen* zijn twee roode Vliesagtige deelen, gelijkende naar de Lellen dewelke onder de keel van eenen Haan hangen: zij beginnen aan de voorhuid van de *Kittelaar* en zich allengskens van een verwijderende, daalen zij aan elker zijde van de Pisweg neder. Men bespeurt dezelve als men de groote Lippen van elkander verwijdert, buiten welke zij zomwijlen uitpuilen, dog zeer zelden in Maagden.

§. CXXIV. De kleine Lippen zijn zeer gevoelig om dat ze met eene menigte zenuwe tepeltjes voorzien zyn: zij zijn smeerig om dat zij met zeer veel smeerkliertjes doorzaaid zijn.

§. CXXV. De kleine Lippen zijn gemeenlijk zeer groot in Vrouwen die veel Kinderen gehad hebben: men kan zonder groot nadeel het overtollige daar van wegneemen, wanneer het onderwerp niet meer tot de voortteeling bekwaam is.

§. CXXVI. De Ontleedkundige hebben geoordeelt dat de kleine Lippen dienden om de loop van de Pis na buiten uit te leiden; maar zij hebben geen agt geslaagen dat deeze vliesagtige Lichaamen, die van ondere gescheiden zijn, geschikter voor een tegengesteld gebruik waren.

§. CXXVII.

§. CXXVII. Men moet in tegendeel toestemmen het nut dat de kleine Lippen hebben in de Verlosſing, om de ſcheede wijder te maken, wanneer de groote dwarſche middenlijn van het Hoofd des Kindts door de kring van de mondt der baarmoeder is gegaan, en dat hetzelve in 't midden van deeze vliesagtige buis gekoomen is.

§. CXXVIII. Als men dit nut aan de kleine lippen toeſtemt, dat inderdaat zoo is, kan men ligtelijk begrijpen, hoe ſchaadelijk het wezen zoude het nitpuilende gedeelte daar van weg te ſnijden, wanneer ze zoo lang zijn dat ze buitenwaarts uit hangen, ten minſten zoo lang als de Vrouw vruchtbaar is.

VI. *AFDEELING.*

Van de Myrtswyze Verheevenheeden en van het Maagdenvlies.

§. CXXIX. De *Mijrtswijze verheevenheeden* zijn kleine verlengzels of verheevenheden van het binnenſte vlies der ſcheede: zij zijn digt bij het Vel, 't welk de binnenſte oppervlakte van de grootte Lippen der ſchaamelheid bedekt, geleegen; zij omringen de opening der Scheede, door dezelve te bedek- *Carunculæ myrtiformæ.*

dekken en in te trekken op de wijze als het gat van eene hen.

§. CXXX. Deeze verheevenheeden zijn gemeenlijk vier in getal, twee aan ieder zijde; zij zijn dikwils door haaren grondt aan een gevoegt, door middel van verscheiden kleine kringswijze plooijen, dewelke zig ten minsten in eerst geboorene vertoonen.

§. CXXXI. Deeze kleine plooijen bij een gevoegt, zijn door de Ouden *hijmen* genaamt geworden; voornaamlijk wanneer ze zich verlengden tot aan de punten van deeze verheevenheden: Deeze zelfde plooijen scheuren zich van een met eenige ontlasting van bloed, op de aannaadering van Lichaamen, dewelke daar eenig geweld op oeffenen. (5)

Hymen. §. CXXXII. Wanneer de opening der kring van 't *maagdenvlies* gesloten is, als dan zegt men dat de Schaamelheid ondoorboort zij, het geene men gemeenlijk bij levendige niet kan weeten, dan ten tijden den huwbaarheid. (7)

§. CXXXIII.

(5) Ik zeg nadrukkelijk door eenige Lichaamen dewelke daar geweit op doen, en niet enkel op het aannaderen van het Mannelijk Lidt, om ons te gewennen van omzigtig te zijn zoo veel als men kan in zekere omstandigheeden, waar van men zomwijlen genoodzaakt is een juist berigt aan den regter te geven, en waar van veeltijds zeer veel afhangt, gelijk zulks door voorbeelden kan be[w]aarheid worden. LEVRET.

(7) In een dergelijk geval ontstaat 'er agter het gemelde vlies eene verzaameling van Bloed, door eene op-

§. CXXXIII. In geval van eene volkoomen toefluiting der Schaamelheid, moet men het vlies langwerping over deszelfs gantſche uitgeſtrektheid doorklieven; en dat is voldoenend.

§. CXXXIV. Eene Vrouwe kan zomwijlen Swanger worden zonder dat de kring van het maagdenvlies geſcheurd zij; daar zijn onteegenſpreekelijke voorbeelden van.

§. CXXXV. De Mijrtswijze verheevenheeden dienen om de Scheede wijder te doen worden, ten tijden der Verloſſing: ook verminderen zij telkens bij ieder Verloſſing, en wiszen zich zomwijlen ten enemaal uit, in Vrouwen die veel Kinderen gehad hebben.

TWEEDE ARTICUL.

VAN DE INWENDIGE VROUWLYKE TEELDEELEN.

§. CXXXVI. De inwendige Vrouwlijke Teeldeelen zijn de Scheede, de Baarmoeder met alle deszelfs middelijke of onmiddelijke afhanglijke deelen.

I. AF-

ophooping van de maandelijkſche zuiveringen veroorzaakt: deeze ophooping brengt dezelve veranderingen in de dierlijke huishouding te weege, als de ſwangerheid, zonder dat de perzoon ooit een Man gezien heeft. In dit Toeval behoort men door eene Langwerpinge Sneede het Bloed te ontlaſten.

I. AFDEELING.

VAN DE SCHEEDE.

Vagina. §. CXXXVII. De *Scheede*, dewelke in Maagden een buis is, gelijkende in veelen opzichte aan een gedeelte van het dunne gedarmte, begint bij de groote Lippen, en eindigt aan het onderſte gedeelte van de hals der Baarmoeder; zij is van twee vliezen zamengeſteld, waar van het een het Zenuwagtig en het andere het Spieragtige word genaamd, en van een Sponsagtig weefzel.

§. CXXXVIII. Het binnenſte Vlies der Scheede bekleedt de Mond der Baarmoeder: dit Vlies is met eene groote menigte Zenuwen tepeltjes voorzien, dewelke dezelve zeer gevoelig maakt, hetzelve heeft voornaamlijk in deszelfs bovenſte gedeelte veelen dwarſche rimpels van een halfmaanswijze gedaante, waar van de bolheid na de zijde van het Schaambeen ſtaat.

§. CXXXIX. De Spieragtige rok is uitwendig ten opzichten der voorgaande geleegen, hy omkleedt de Mond der Baarmoeder aan derzelver agterſte gedeelte hoger, dan aan het voorſte gedeelte: dezelve is aan den regte darm, aan de Hals der Blaas en aan de Pisbuis over deszelfs gantſche uitgeſtrektheid vaſtgehegt.

§. CXL.

§. CXL. Het ſponsagtig weefzel der Scheede beſluit in zich de kleine afſcheidende werktuigen dezer buis; het zelve is tusſchen de zenuwagtige en ſpieragtige rok geplaaſt, dewelke daar door zeer naauw zaamen vereenigt worden.

§. CXLI. De Ingang der Scheede is met een bundel vleesvezelen bedekt, dewelke denzelve voor het grootſte gedeelte omhelzen, en de werking eener ſluitſpier verrigtende zich aan de *Kittelaar* inhegten.

§. CXLII. De opening der Scheede, dewelke gemeenlijk enkel is, heeft ook een bijzonder celweefzel: dit weefzel bevat eene vaatagtige vlecht, dewelke dezelve volkoomen omringt.

§. CXLIII. De gewoonlijkſte diepte der Scheede eener volwaſſene Vrouw die geen Kinderen heeft gehad, is drie duimen, of daar omtrent: by Vrouwen die Kinderen gehad hebben is zij tusſchen de drie en vier duimen, het geen egter dikwils verſchilt.

§. CXLIV. De Scheede bij Maagden is eens zoo ſmal als ze lang is; maar in Vrouwen die Kinderen gehad hebben is zij bijna van dezelfde breedte als lengte, vooral in deszelfs midden: dit is niet even verſchillend.

§. CXLV. De holte der Scheede heeft ten naaſten bij eene ronde gedaante, waar van men den As geboogen zoude hebben, de bolheid naa de zijde van het heiligbeen geplaaſt, en wel-

welkers twee einden in een hellend vlak inwaarts na de zijde van het Heiligbeen gaande, gesneeden zoude zijn. Ik heb deeze bogt en deeze Sneede op de tweede plaat van dit Boek in de 6. 7. 8. 9. en 10 figuur vertoond.

§. CXLVI. De meetkundige groottens der Scheede worden in Maagden, van derzelver geboorte af tot haare volkoomene wasdom altoos uitgestrekter, en in de Vrouwen tot dat zij ophouden van Kinderen te krygen.

§. CXLVII. Bij eene Vrouw die geen Kinderen krijgt word de Scheede grooter naar maate het meer of minder veelvuldig gebruik van den Bijslaap; maar indien in eenen gevorderde ouderdom ze ophoudt daar van gebruik te maken word haare Sheede kleiner in lengte en breedte, maar de rimpels herstellen zig niet; de vliezen worden alleenlijk vaster en harder.

§. CXLVIII. In Maagden behoudt de Scheede haare rimpels tot in de hooge ouderdom, maar zij wissen zich terstondt ten deelen in de eerste Verlossing uit, en zelfs alleenlijk door het veelvuldig bijslaapen. (*o*)

II. AF-

(*o*) Het gebeurt zomwijlen na moeijelijke en swaare Verlossingen, dat de deelen der Scheeden door de drukking van het Hoofd des Kinds, gekneust, gewond, en verstorven zijn, deeze gekwetste deelen geneezen zijnde, laaten eenige lidtekenen na, dewelke in 't vervolg zeer veel nadeel in de verlossingen konnen te weeg brengen. De gewoone plaats dezer drukking is op de knobbels en doornen van de Zitbeenderen.

II. AFDEELING.

VAN DE BAARMOEDER.

§. CXLIX. De *Baarmoeder* is een Spier *Uterus.* en Vaatagtig hol ingewand; geschikt om de eerste begindzelen van de *Vrucht* te ontfangen, *fætu* en tot derzelfer agtervolgende ontwinding en aangroeijing van aller derzelver deelen te dienen; geduurende dien tijdt, dewelke van den Schepper daar toe bepaalt is.

§. CL. De gedaante van de Lijfmoeder, in volwassene Vrouwen en die buiten den staat van Swangerheid zijn, heeft veele overeenkomst met die van eene kleine peer, dewelke eenigzints platagtig, zoo van voren als van agteren, dog minder van agteren als van voren is.

CLI. De Holte der Baarmoeder, welkers gedaante zeer wel met de uitwendige oppervlakte van dit werktuig overeenkomt, kan naauwlijks een amandel in volwassene Vrouwen bevatten.

§. CLII. Men verdeelt de Baarmoeder in haare afperkingen en in haare deelen. Derzelver afperkingen worden in bovenste, voorste, agterste, onderste, en zijdelijksche verdeelt; haare deelen zijn derzelver bodem, haren Lichaam en hals: De bodem van dit ingewandt beslaat de bovenste afperking, derzelver Lichaam de voorste agterste en zijdelijksche, en haare hals

de onderſte afperking; alwaar haare opening is geplaaſt.

§. CLIII. De Baarmoeder in bejaarde Vrouwen is gemeenlijk drie duimen Lang en bijna twee duimen breedt van haaren bodem tot aan derzelver hals; en alleenlijk een duim van haare hals tot aan derzelver opening; zij is in haare dikſte gedeelte, dat haare bodem is, van 12 tot 15 Lijnen dik.

§. CLIV. De Lijfmoeder onbeſwangert zijnde is in het Bekken geplaaſt; haren bodem beantwoord aan de uitpuiling van het Heiligbeen, en op eene gelijke afſtand der Darmbeenderen, doch verder van het Schaambeen, dan van het uiteinde der ruggegraat, als de vrouw op de rug legt; het tegendeel heeft plaats als ze ſtaat.

§. CLV. De bodem van de Baarmoeder is altoos ten eenemaal van alle andere deelen los, haaren Lichaam is meede in zommige opzichte onbeſwangert zijnde volkoomen vrij, maar hetzelve is het voor 't grootſte gedeelte voornaamelijk in de Swangerheid.

§. CLVI. Het beloop van de Baarmoeder, geheel Ledig zijnde, is eenigzints ſchuins van voren na agteren, naamlijk van derzelver bodem tot aan haare Hals, de Vrouw ſtaande beſchoudt: maar in de Swangerheid derzelver helling word veel grooter. (Ziet de 2 plaat. figuur 5 8 en 9.)

§. CLVII. De vereeniging van de Baarmoeder

der met de Scheede is ten alle tijden geboogen, maar zij maakt eenen ſtompe hoek in de volkoomen ſtaat van Leegheid; eenen ſcherpe hoek in eene gevorderde Swangerheid; en bijna eenen regte hoek terſtond na de Verlosſing.

§. CLVIII. De Ouden kenden maar zeer weinig het maakzel van de Baarmoeder; ſchoon de hedendaagſche daar veel verder in gevordert zijn, is egter dit nog zeer onvolkoomen.

§. CLIX. De Ontleedkundige beſchouwing van de Baarmoeder leert ons eenigzints het werktuiglijke van derzelver vermoogens kennen; en de verwonderlijke werkingen van dit ingewandt, brengen ons wederom veel Ligt bij wegens derzelver maakzel.

§. CLX. Men moet zich dan wel ſtiptelijk toeleggen om het innerlijke maakzel van de Baarmoeder te ontwinden, en tragten de werktuiglijke wetten van haare werkingen te doorgronden.

CLXI. In het maakzel van de Baarmoeder komen zenuwen, zoo wel die het gevoel als de beweeging 'er in te weeg brengen; ſlagaderlijke en aderlijke bloed en watervaten, of ten minſten die 'er de werking van verrigten.

§. CLXII. Men ontdekt merkelijk door middel van de inſpuiting een groot getal ſlagaderen, dewelke zich in de eigen zelfſtandigheid van de Baarmoeder vereenigen, en bloed aderen dewelke even eens gemeenſchap maar geen klapvliezen hebben.

 §. CLXIII.

§. CLXIII Alle Natuurkundige ontleeders ſtemmen eenpaarlijk toe de beſtaanbaarheid der vleesvezelen van de Baarmoeder; maar zij zijn onder elkander niet eens gezindt wegens de Legging en het beloop dezer beweegbaare vezelen. (γ).

CLXIV. De Baarmoeder ontfangt zenuwen van de tuſſchen-ribbige en van de heilig en lenden zenuwen; derzelver ſlagaderen komen voort van de groote ſlagader, de opperbuikſche en Speenſlagaderen; de aderen, die van dit deel afkoomen vereenigen zich allengskens om takken en eindelijk aderlijke ſtammen te ma-

(γ) Nadien de Baarmoeder terſtond na de Verlosſing zoo geweldig zyne grootte vermindert, dat ze zig zamentrekt en hard word in den tijdt zomwijlen van weinig minuten, zonder eenige plooij of vouw te maken, heb ik de werking der vezelen op allerleij wijze lopende daar uit opgemaakt, en niet de werking eener biezondere ſpier, gelijk RUISCH zulks gewilt heeft, dewelke bovendien nooit vertoont is geworden. Om mij daar van verder te overtuigen, heb ik Baarmoeders in een mengzel uit Salpeter bereidt laten weiken, 't welk het vermogen bezit, van de vlees vezelen rood te doen worden; deeze Baarmoeders herhaalde rijzen onderzocht, en verſcheiden inſnijdingen daar in gemaakt hebbende, bevondt ik dat de Vleesvezelen op allerleij wijze liepen, waar uit men gemakkelijk kan opmaaken, hoe dat de Baarmoeder zich zoo evenreedig en in allen punćten kan zamentrekken en hard worden. LEVRET.

maken, dewelke eveneens als de Slagaderen genaamt worden. (φ).

§. CLXV, Het binnenste der Baarmoeder is met eene groote menigte kleine openingen doorboort, dewelke men niet klaarlijk ontdekken kan, dan in zekere omstandigheden, die dezelve zigbaar doen worden: (χ) deeze kleine openingen doorbooren een vlies 't welk zoo fijn en dun is, dat veele ontleedkundige de bestaanbaarheid daar van betwist hebben; dit vlies bedekt alsdan eene zelfstandigheid, dewelke gelijk als papagtig of çelwijze is.

§. CLXVI. Zommige dezer Waarneemers hebben gemeent dat de Holte van de Baarmoeder in derzelver midden als in twee gelijke deelen, zoo van voren als van agteren verdeeld was, door eene dunne en eenigzints uitpuilende streep; het is veeltijds zeer moeijelijk de bestaanbaarheid dezer streep aan te toonen.

§. CLXVII.

(φ) De Onderlingen vereeniging dezer slagaderlyke en aderlyke bloedvaten is de reden, dat de Ontsteeking der Baarmoeder zoo schielijk, door het vloeijen van de Speen of Ambeien vaten gestut en verdreeven worde. LEVRET.

(χ) Ik kan niet denken dat de Maandelijksche ontlastingen by Vrouwen door verbreeking van Vaten geschiet, om dat de Baarmoeder in deeze Veronderstelling door den tydt als vereelt moet worden, uit hoofden van de daar door veroorzaakte Lidteekens; weshalven ik vast geloof, dat 'er vaten in de Baarmoeder zyn, welkers openingen zich in de Baarmoeder ontlasten. LEVRET.

§. CLXVII. Maar 'er is iets dat zij niet waargenoomen hebben, naamlijk, buiten den ſtaat van ſwangerheid beſpeurdt men bijna altoos van buiten aan de Baarmoeder eenen meer of minder breeden Bandt, dewelke men gemakelijk ſchoon weinig uitpuilende bemerkt; en dewelke van boven den bodem en het Lichaam van dit Ingewandt tot aan derzelver hals alwaar hij eindigt, omhelſt.

§. CLXVIII. Het is waar dat deeze Bandt in den ſtaat van zwangerheid zoo plat word, dat ze bijna uitgewiſt word, maar egter laat ze niet na van korten tijdt na de Verloſſing weder te voorſchijn te komen: zelfs word hij grooter als te vooren, en vooral breeder.

§. CLXIX. Men gevoelt gemeenlijk in het onderſlaan in de dikte van de wanden van den opening der Baarmoeder, ten tijden van den Arbeid kleine rondagtige Lichaamen, die men voor alleen liggende klieren zoude aanzien, en welken zommige Ontleedkundige voor Waterblaasjes, en weder anderen voor eierjes beſchouwt hebben.

§. CLXX. De binnenſte omtrek van de wanden van de Hals der Baarmoeder is met veele onregelmaatige kleine rimpels voorzien, welkers ſchuinſche Loop in den omtrek eene menigte ongelijkhoekige ſtreepen, die onder en boven malkanderen zijn geplaaſt, uitmaaken.

§. CLXXI. Zommige Ontleedkundige hebben,

ben deeze kleine onregelmaatige rimpels met de naam van Klapvliezen, andere met die van een boom of van een palmblad bestempelt als men alleenlijk dat gedeelte beschoudt, 't welk men door middel ener loodregte snijding ontdekt: men onderscheid gemeenlijk vier van deeze soorten van palmen, eene van vooren, ene andere van agteren en de twee overige aan de Zijdelijksche deelen geplaast.

CLXXII. De Baarmoeder, dewelke gemeenlijk enkel bij Vrouwen is, en maar een holte heeft, is altoos van dezelfde deelen van de Kindsheid af, tot in een verdere gevorderde ouderdom zamengesteld; maar dit Ingewand behoudt niet altoos dezelfde gedaante in alle Jaaren.

§. CLXXIII. In Kinderen is de Hals van de Lijfmoeder zeer lang en dun, in vergelijking van de grootte derzelver Lichaam, schoon het zelve als dan zeer klein is.

§. CLXXIV. In Volwassenen is het Lichaam van dit Werktuig langer, door het korter worden van derzelve hals, maar deeze twee deelen zijn grooter geworden in haaren omtrek.

§. CLXXV. Deeze zelfde deelen veranderen nog haare gedaante ten tijden der Swangerheid, en der verlossing, gelijk ook na den Arbeid.

§. CLXXVI. In Jong gebooren kinderen bemerkt men ook dat de agterste Lip van de Mond der Baarmoeder veel korter is als de

voorſte: deeze gedaante verandert gemeenlijk niet dan na de eerſte bevrugting.

§. CLXXVII. In eene beſwangerde Vrouw is de agterſte Lip van de Mond der Baarmoeder gewoonlijk gelijk met de voorſte; het geene egter dikwils ten tijden der Swangerheid verandert.

§. CLXXVIII. Na de Verloſſing blijft de agterſte Lip meer of minder Langer, naar verſcheiden biezondere omſtandigheden, dewelke daar van de bewerkende oorzaaken zijn.

§. CLXXIX. De Opening van de Baarmoeder is zeer eirond bij Kinderen, en in den Maagdelijke ſtaat; ten tijden der volkoomen volwaſſenheid en zelfs tot aan de eerſte Verloſſing word ze veel korter; maar in 't vervolg word ze Langer, naar maate dat de Vrouw veel Kinderen heeft gehad.

§. CLXXX. De Mond der Baarmoeder is in Vrouwen die nog niet gekraamt hebben eſſen gelijk en glad; maar na dien tijdt word ze ongelijk en robbelig; zelfs is ze dikwils als Knobbelagtig, als dezelve door ſchielijke verloſſingen, kneuzingen of Scheuringen geleeden heeft, 't geen veeltyds gebeurt.

§. CLXXXI. De Mond der Baarmoeder word dikwils in ouden Vrouwen zoo hart, dat ze aan enen bandt of kraakbeen gelijk wordt, zonder dat om die reden dit deel als ziekelijk word beſchoudt; men beſpeurt 'er als dan

die

die Slijmagtige ſtoffe niet, dewelke dezelve altoos in andere tijden bevogtigt.

§ CLXXXII. De grootte van de Baarmoeder in derzelver Ledigen ſtaat, is niet overeenkomſtig met de dikte van de Vrouw, om dat in het maakzel van dit ingewandt geen vet komt. Dit is eene natuurkundige waarheid, dewelke geentzints tegen te ſpreeken is.

§. CLXXXIII. De goede en kwaade geſteldheeden der baarmoeder hangen in alle ſtaaten voornaamlijk van de goede of kwaade hoedaanigheid van het Bloed van het onderwerp af. Eene waarheid, dewelke alle Geneesheeren behooren in agt te neemen (✝).

§. CLXXXIV. De vaſtheid van de wanden der Baarmoeder in den gezonden ſtaat is in alle tijden overeenkomſtig met die der Spieren van de Vrouw, waar van dit werktuig is. Andere en zeer gewigtige waarheid voor de Vroedmeeſters.

§. CLXXXV. De gewoone grootte van de Baarmoeder in de volkoome Leegheid, en in den ſtaat van gezondheid, verandert alle maanden

(✝) Indien men derhalven genoodzaakt is in eene verloſſing, na de ontlaſtingen van het water, het kindt te keeren; moet men zich voorſtellen veel meerder moeiten te zullen hebben, als de Vrouw van een ſterk geſtel is, dan dat zij ſwak zij. In dit eerſte gemelde geval is 't, dat men aderlaatingen zal moeten doen, tot dat de Lijfmoeder in verſlapping zij.

den in Vrouwen die haare Stonden hebben, want derzelver bovenste gedeelte op het aannaderen van de maanlijksche Zuiveringen word altoos grooter als op eenige andere tijdt.

§ CLXXXVI. De Baarmoeder herneemt gemeenlijk weder ten naasten bij dezelve grootte aan, dewelke zij voor de Swangerheid, of voor ieder dezer gehad heeft, onmiddelijk naa de volkoome ontlasting der stonden, dewelke op het einde van de gevolgen der kraam komen.

§. CLXXXVII. Men neemt gemeenlijk waar in dergelijke omstandigheden, dat de Baarmoeder zoo veel kleinder word, als ze natuurlijk in vrijsters schoon bejaart is, naarmaate dat de Vrouw een grooter getal Kinderen heeft gehad, en dat zij in jaaren gevordert zij.

§. CLXXXVIII. De Baarmoeder Ledig en in alles welgesteldt zijnde, is veel kleinder, alle zaken gelijk gesteld, bij Vrouwen die aan ene uitteering, in gevolgen ener Bloedstorting sterven, als in dezulke die om zoo te zeggen opgevult met Bloed zijn, op 't oogenblik dat zij komen te overlijden.

§ CLXXXIX. Wanneer de Baarmoeder in een biezonder geval in twee holligheeden verdeelt is, heeft dezelve ook twee bodems en twee Lichaamen; maar het getal van de overige

rige afhanglijke deelen van de Baarmoeder is niet meerder (ω).

§. CXC. In deze biezondere gevallen zijn de twee Lichaamen der Baatmoeder zomwijlen loodtregt in haare gantſche Lengte aan malkanderen vereenigt; dan eens vermengen zich deeze werkruigen hoekwijze aan de Hals die haar gemeen word; en eindelijk gelijken zomwijlen deeze Baarmoeders naar die van ſchaapen enz.

§ CXCI. In het eerſte geval zijn 'er twee ſcheeden zeer van malkanderen onderſcheiden; ieder ſcheeden heeft zijne biezondere uitwendige opening, en elk dezer omhelſt als dan volkoomlijk met haare andere uiteijnden de mond van de Baarmoeder, dewelke daar aan beantwoord.

§ CXCII. In de twee andere gevallen in tegendeel, is het middenſchot, 't welk de Baarmoeder in twee afzonderlijke Holten verdeelt, meer of minder uitgeſtrekt, maar 't zelve verlengt zich zelden tot aan ondere van de ſcheeden, vooral indien de Baarmoeder verdubbelt (*bicorne*) is.

§ CXCIII. De Baarmoeder 't zij dat derzelver holte enkel of dubbelt zij, heeft uitpuilende deelen, dewelke middelijk aan derzel-

(ω) Naamlijk dat 'er maar twee Trompetten, twee Eijerneſten, twee ronden en twee breeden banden zijn; dog in eene dergelijke geſteldheid is ieder van deeze deelen gemeenlijk grooter.

zelver eigen zelfstandigheid toebehooren, en andere die onmiddelijk daar van afhangen: door deeze deelen is 't dat dit werktuig aan bijna alle de deelen die dezelve omringen, verbonden zij.

§ CXCIV. De eerste zijn de Trompetten van *Fallopius* en de ronde Banden, de andere zijn de breede Banden, de Eiernesten, ene groote menigtevan allerleij vaten en een zeer rekbaar celweefzel.

§ CXCV. Het Lichaam van de Baarmoeder word door de ronde en breede banden vastgehegt; derzelver hals is van onderen met de scheede, de Blaas en de regte darm vereenigt.

III. *AFDEELING.*

VAN DE BREEDE BANDEN.

Peritoneum.

Ligamenta. Larga.

§. CXCVI Het *Buikvlies* bekleed alle de afperkingen van de baarmoeder, uitgenoomen dat gedeelte van dit werktuig, hetwelk in den grondt van de scheede uitpuilt (α) Het Buikvlies

(α) Naar maate dat de baarmoeder dikker en grooter wordt, zoo neemt het buikvlies meede in dikte en uitgestrektheid aan; waar uit ik besluit dat 'er gemeenschap van vaten zij; maar men bespeurt 'er geen wezentlijk celweefzel, schoon dezelve door vlees vezelen, die van beiden voortspruiten, schijnen vereenigt te zijn.

vlies alleen maakt de *breede banden* uit, dewelke zich in de darmbeensche afperkingen vastbegte, na dat zij als ene zoort van ene scheede aan de ronde banden, aan de Trompetten van Fallopius, en aan de Eiërnesten afgegeeven hebben.

§. CXCVII. Deeze twee verlengzels van het Buikvlies zijdelijks uitgebreid, zijn elk aan haare zijde zamen vereenigt, door een zeer gering celweefzel, waar in zich zomwijlen zog verplaatzingen in gevolge van de kraam opdoen.

§. CXCVIII. Het Buikvlies loopt van voren tusschen de baarmoeder en de blaas, dewelke ten deelen daar van bedekt wordt; van agteren tusschen de *regte darm* en de *Baarmoeder*; en zijdelijks langsch de Hals van de baarmoeder, alwaar het de breede Banden uitmaakt; het geen twee zoorten van blinden zakken formeert, dewelke ten tijden van den arbeid zeer in agt moeten genoomen worden.

IV. *AFDEELING.*

VAN DE RONDE BANDEN.

§. CXCIX. De *ronde Banden* zijn alleenlijk dus genaamt geworden uit hoofden van derzelver gebruik, en van haare gedaante, en geentzints om reden *Ligamenta rotunda.*

den

den van haren maakzel, nadien het twee vaatagtige koorden zijn, die niets hebben, dat na geleedings of opſchorts banden gelijkt &c. Zij zijn volkoomen afhanglijk van de baarmoeder (ziet de eerſte figuur, van onze eerſte plaat.)

§. CX. Van de Kindsheid af tot de huwbaare Jaaren en zelfs in het begin der Swangerheid koomen de ronde banden altoos zijdelijks van den grondt der baarmoeder voort: maar na de eerſte verlosſing zijn zij gewoonlijk meer of minder van voren geleegen, naarmaate dat de Vrouw meer of minder Kinderen gehad heeft.

§. CCI. In alle Ouderdom en in alle ſtaaten, uitgenoomen in geval van ziektens in de baarmoeder zijn de ronde banden tusſchen de vijf en zes duimen lang, in ene Vrouw die vijf voeten of daar omtrent lang is (β).

§. CCII. Wanneer de baarmoeder Ledig is, maakt ieder ronde bandt eenen tamelijke groote Krommelijn in deszelfs beloop om door de

(β) De ronde Banden worden ten tijden der ſwangerheid niet langer, nadien de verwijdering der baarmoeder dezelve alleenlijk regter maakt; ook zijn ze in ene ſwangere Vrouw aan het onderſte gedeelte van de baarmoeder vaſtgehegt, daar ze in de ſtaat van Leegheid van de Baarmoeder van derzelver bovenſten gedeelte voortſpruiten. Het geen bewijſt dat het voornaamlijk de bodem der baarmoeder is, dewelke dermaaten wijder en grooter van gedaante in de ſwangerheid word.

de ringen van de Buikſpieren te gaan, en zig in het vet van de vouw van de Lieſch en in de omliggende deelen te hegten. De Heer de GRAAF heeft het beſte deeze Bogt beſchreeven.

§. CCIII. De bogten van de ronden banden zijn als dan van de baarmoeder afkomende, van ondere na bovene en van agtere na voren gerigt, en vervolgens van boven na beneeden, doch altoos van agteren naa vooren.

§. CCIV. De ronde banden ontwinden zich in de Swangerheid maar zij worden niet langer: het is waar dat zij zich zomwijlen als dan geweldig verſtoppen, men kent dit toeval door de pijnen dewelke de Vrouwen in de lasſchen en omtrent het heuveltje gevoelen (ziet de §. 103.)

§. CCV, Men vindt egter gemeenlijk in dergelijke gevallen maar een dezer banden verſtopt, om dat de oorzaak dezer verſtopping meeſtentijds afhangt, van de vaſthegting van de Moederkoek op de wortels van deeze ronde bandt, en dat dit vaatagtig Lichaam ter zelver tijdt niet aan beide de zijde van de baarmoeder kan ingeplant zijn, of 't moeſt in geval van een tweeling zijn, als dan zoude 't gebeuren konnen door dat 'er twee *nageboorten* zijn.

V. AFDEELING.

VAN DE TROMPETTEN VAN FALOPIUS.

Tubæ Falloppii. §. CCVI. De *Trompette* van *Fallopius* zijn twee spier en vaatagtige buizen, bijna van ene kegelagtige en wormwijze gedaante, dewelke zijdelijks van de bodem van de baarmoeder afkoomen; men denkt dar zij vatbaar voor de *Erectio* zijn.

§. CCVII. Het Lichaam van ieder trompet is over derzelver gantsche lenchte door den breede bandt omkleet: derzelver ciercel is gewoonlijk alleen in de buiks holte loshangende; dit Ciercel in welkers holte men ene middelmaatige dikke *Sonde* zoude konnen brengen, is in den omtrek, en eenigzints opklimmende uitgehoekt (γ) (ziet de tweede figuur van de eerste plaat.)

§. CCVIII. Deeze werktuigjes die ieder tusschen de vier en vijf duimen lang zijn, en trapwijze enige linien breeder wordende, doorbooren schuinsch van ondere na boven de zelfstan-

(γ) Het gemelde Ciercel omhelst het Eij, in de bevrugting, en wanneer dit verlamt is, zoo valt 't Eij in den buijk van den Moeder, ten tijden der bevrugting.

ſtandigheid van de baarmoeder digt aan derzel-
ver grondt, waar van zij een gedeelte uitmaaken,
en ontlaſten zich in de holte, met ene kleine
öpening, waar in men naauwlijks een zeer dun
ſtilet kan brengen.

§. CCIX. Ik heb onmiddelijk na de verlos-
ſing waargenoomen, dat de binnenſte opper-
vlakte van de baarmoeder aan de linker en
regter zijde met ene zeer groote hoeveelheid
kleine kromme ſtreepen, dewelke zeer veel
plaats beſlaan, voorzien is, in welkers midden-
punt de öpening der Trompetten geplaaſt is.

VI. *AFDEELING.*

VAN DE EIJERNESTEN.

§. CCX. De *Eijërneſten* zijn twee lange, *Ovaria.*
eenigzints platagtige Lichaamen, welkers dik-
te en grootte gemeenlijk na de jaren en geſteld-
heid veranderen; in volwasſene Vrouwen zijn
ze tusſchen de één en twee dragmen ſwaar; zij
zijn zeer klein, zeer platagtig, en als berim-
pelt in Vrouwen die bejaart zijn, en als dan
wegen ze naauwlijks een half dragme.

§. CCXI. Ieder Eijerneſt is onder de verdub-
beling van den breede Bandt van die zelfde zy-
de digt by het Ciercel van de Trompet, die daar
aan beantwoord, geleegen; en heeft haaren

biezondere bandt die dezelve aan de Baarmoeder hegt; de Ouden noemde dezelve *Canalis differens.*

§. CCXII. Men befpeurt met het bloote oog in bevrugte eijerneften, een meer of minder getal ronde blaasjes, naarmaate de jaren en de gefteldheid van het onderwerp; zij zijn volgens Proefneemingen met een eijwitagtig vocht opgevult; gewoonlijk zijn ze twaalf of vijftien in getal, zomwijlen zijn 'er veel minder, en zoo groot dat ze zonder behulp van een vergroot glas konnen gezien worden, maar men bemerkt als dan gemeenlijk kruiswijze Lidteekens op de plaatfen daar de blaasjes ontbreeken, voornaamlijk indien de Vrouw zedert korten tijd bevrugt is geraakt.

§. CCXIII. Behalven deeze blaasjes ontdekt men nog in de Eijerneften kleine geelagtige en als Klieragtige Lichaamtjes, maar die men niet gewaar word als in de huwbaare Jaren.

§. CCXIV. Deeze onderfcheide Lichaamen waar van het Eijerneft is zamengefteld, zijn alle door een zeer vaft celweeffel aan een gehegt en vereenigt; 't welk met een zeer fterk witagtig vlies overdekt is, en dat onafhanglijk is van het geen, 't welk door het Buikvlies voortgebragt word.

§. CCV. De Eijerneften zijn aan watergefwelletjes onderheevig, dewelke zekerlijk het begin van alle Waterzucht die in biezonderen

zak-

zakken van deeze deelen beslooten is, zamen-stellen; nadien men nooit in den natuurlijken of gezonden staat van het Eijernest dezelve bemerkt, (δ).

(δ) In dergelyke omstandigheeden zyn 'er gemeenlyk verscheiden zakken, deweike alsdan de enkele doorsteeking Vruchteloos maaken. LEVRET.

TWEEDE DEEL.

VAN HET

WERKTUIGLIJKE

DER

ZWANGERHEID.

§. CCXVI. ALLE dierlijk Werkingen zijn Werktuiglijk, en gevolglijk voor betooging vatbaar: derhalven kan men het Werktuiglijke der Zwangerheid, dewelke onder dit zoort van werkingen begreepen is, uitleggen; egter is dit onderwerp van zo ene groote uitgebreidheid, dat ik mij geenzints durf vleijen, 't zelve volkoomen uit te werken; weshalven ik mij alleenlijk zal vergenoegen, enige algemeene grondregelen over dit Werktuiglijke ter neder te ſtellen, tot dat ik ene uitgeſtrekter Kennis daar van verkreegen hebbe.

I. HOOFDSTUK.

DE DEELEN WAAR DOOR DE VRUCHT MET DE MOEDER GEMEENSCHAP HEEFT. enz.

§. CCXVII. Het is door middel der Werktuigen, dewelke de gemeenſchap tuſſchen de Vrucht en de Moeder uitmaaken, dat het voortbrengzel der bevrugting zich ontwind, vervolgens trapwijze zijne wasdom krijgt, en eindelijk tot zijne volkoomenheid geraakt; het is derhalven het geſchikſte dat wij met de beſchrijving der gemeene deelen tuſſchen Moeder en Vrucht beginnen.

I. AFDEELING.

VAN DE NAGEBOORTE.

§. CCXVIII. De *Nageboorte* is een vleesagtig Lichaam, van ene ronde platagtige gedaante, dewelke van ene groote menigte ſlagaderlijke en aderlijke bloed en water vaten en enige Klieragtige Lichaamen is zamengeſteld: dezelve is gemeenlijk zeven à agt duimen breedt en omtrent een duim dik. *Placenta.*

. CCXIX. De Moederkoek is in een meer of minder groot getal kleine onderſcheiden kwabben verdeelt, dewelke ieder hunner ſtammen en biezondere verdeelingen van vaten hebben. (*s*).

§. CCXX. Deze tepelwijze kwabben van de Nageboorte ieder afzonderlijk beſchouwt, komen zeer wel overeen met de Kwabben van de Moederkoek van groote Viervoetige dieren; en te zamen genomen hebben ze bijna alle dezelfde opzichtelijke grootte.

§. CCXXI. Ider dezer kleine tepels van de Moederkoek is op de openingen der vaten van de Baarmoeder geplant, eveneens als de Wortels eener plant zich in de aarde voegen; en deeze Tepeltjes, overeenkomſtig naar deeze Wetten, ontfangen de vochten van de Baarmoeder, dewelke tot ontwinding en aanwas van de Vrucht dienen, tot welkers voeding zij de eerſte werktuigen zijn.

§. CCXXII. De Nageboorte kan onbepaaldelijk op alle plaatſen van de binnenſte oppervlakte van den Bodem, en van het Lichaam van de de Baarmoeder, zonder zelfs den

(*s*) Dit kan men gemakkelijk beſpeuren; als men ene Nageboorte in het water laat weiken, als dan zal men bemerken dat ieder dezer Kwabben uit twee ſlagaderen en ene ader beſtaat, dewelke zich weder met anderen vereenigen, en dus zamen de Navelſtreng uitmaaken. LEVRET.

den omtrek van de binnenste opening van derzelver. Hals uit te zonderen, vast gehecht zijn; men meendt egter dat de Moederkoek veel eerder aan den bodem van de Baarmoeder, als op eenige andere plaats van dit Ingewandt is inplant.

§. CCXXIII. De biezondere vasthegting van de Moederkoek aan de Baarmoeder is veeltijds de werklijke oorzaak van de meer of minder gemaklijke of moeijelijke Verlossing, in Vrouwen die wel gemaakt van Lijf zijn.

§. CCXXIV. De vasthegting van de Nageboorte brengt onderscheiden uitwerkzelen te weege, naar de plaats dewelke zij beslaat, waar van men noodwendig onderrigt moet zijn, en dat men altoos in 't oog moet houden. (ziet de tweede plaat, deszelfs uitlegging, en het vervolg mijner Waarneemingen over de moeijelijke Verlossingen enz. pag. 41. en vervolgens.)

§. CCXXV. Dat gedeelte der Baarmoeder alwaar de Moederkoek is ingehecht, is altoos veel dikker als dat 'er dit Vaatagtig Lichaam zich niet hadde ingeplant. (ζ).

§. CCXXVI. Wanneer de Nageboorte aan den bodem van de Baarmoeder is vastgehegt, is dat gedeelte van de Lijfmoeder veel dikker,

(ζ) Om dat de Vaten, op dat gedeeltte daar de Moederkoek ingeplant is, veel dikker en met meerder bloed opgevult zyn.

ker, in weerwil van derzelver geweldige uitrekking op het einde van de Swangerheid.

§. CCXXVII. Indien de Moederkoek in tegendeel op enen andere plaats als aan den Bodem van dit werktuig zich heeft vastgehecht, als dan verliest de bodem zeer veel van haren natuurlijke dikte.

§. CCXXVIII. De tegenovergestelde plaats der vasthegting van de Moederkoek is dunner, indien het in enen der wanden van het Lichaam der Baarmoeder is, dat de Moederkoek wortel geschooten heeft: (ziet mijn eerste Boek der waarneemingen over de moeijelijke verlossingen enz. pag. 123. No. 5.)

§. CCXXIX. In dit laatste geval begeeft zich altoos de bodem van de Baarmoeder na de zijde der vasthegting van de Nageboorte, volgens de wetten van swaarte der Lichaamen, hetgeen de gantsche baarmoeder zal doen overhellen.

§. CCXXX Uit dien hoofden kan de Baarmoeder voornaamlijk op drieërlij wijzen overhellen; naamlijk na voren, zijdelijks en schuinsch.

§. CCXXXI. In welgestelde Vrouwen kan de Bodem der Baarmoeder nimmer zich recht na agtere begeeven, gelijk VAN DEVENTER en zijne opvolgers zulks tot heden toe gedacht hebben. Zij zijn in deeze dwaaling geraakt, om dat zij in genen deelen de tekenen gekent hebben, waar uit men weet dat het

kindt

kindt met het aanzicht na de vereeniging van het Schaambeen gekeert, zich voordoet. (*)

§. CCXXXII. Wanneer de Baarmoeder haren bodem na agteren en na boven doet hellen, terwijl de Mondt van de Baarmoeder zich na het Schaambeen begeeft, hangt dit af, om dat de Lende wervelen in eenen tegen gestelde zin van de natuurlijke staat zich geboogen hebben.

§ CCXXXIII. Indien de Nageboorte in de agterste wandt van de Baarmoeder zich heeft ingeplant, is 't het bovenste gedeelte van de voorste wandt van dit werktuig, 't welk de plaats van derzelver bodem inneemt, zonder dat om die reden de Mondt van de Baarmoeder zijne natuurlijke plaats verliest, (ziet §. CCXIV. §. CCXXXIV.

(*) Wanneer de Nageboorte in het agterste gedeelte van de Baarmoeder is vast gehegt, alsdan klaagt de Vrouw over benauwtheedens, en zy kan op de rug niet liggen: maar de Baarmoeder kan zich niet naar agteren begeeven, om dat zy van de Lendenwervelen word tegengehouden; of deeze moesten na agteren geboogen zyn, en alsdan is de Mond der Baarmoeder na het Schaambeen geleegen; waar door, het hoofd des kinds zich voortdoenende, op het Schaambeen wort tegen gehouden: dus om in dit gemelde geval te verlossen, behoort men de Vrouw op de Elleboogen en kniën te liggen, de Lyfmoeder zich alsdan na voren begeevende, brengt men buiten de tydt van de zamentrekking der Baarmoeder twee vingeren in, en als de zamentrekking begonnen is, dan brengt men de opening der Baarmoeder na agteren, en men eindigt gemakkelyk de Verlossing. LEVRET.

§. CCXXXIV. Als de Moederkoek van voren is vastgehegt, als dan helt de Baarmoeder volkoomen na voren, (ziet de §. CCXXIX.) en geeft van voren aan den Buik de gedaante van enen bedelzak (ziet de 5. 8. en 9. figuur van de tweede plaat.)

§. CCXXXV. Indien de Nageboorte op de zijde is vastgehegt, als dan word het Lichaam van de Baarmoeder na de Darmbeensche afperkingen van dien zelfde zijde overgebragt (ziet de §. CCXXVIII.) en de Hals van dit Ingewant word na de tegen over gestelde zijde gevoert. (Ziet de elfde figuur van de tweede plaat.)

§. CCXXXVI. Indien de Moederkoek zijne Inhegting in de tusschen ruimtens der plaatzen dewelke boven aangehaalt zijn, genoomen heeft; alsdan neemt de Baarmoeder ene schuinsche ligging van agtere na voren, of van voren na agteren aan (ziet §. CCXXIX.)

§. CCXXXVII. Wanneer de Nageboorte zich van agteren en schuinsch heeft ingeplant, kan men weinig wangestalte aan den Buik der Vrouw bespeuren; zij klaagt over pijn in de Heup en in de Dije van dien zelfde zijde, en dat van de eerste Maanden der Swangerheid af, tot na de Verlossing (ziet de §. 87, 88, 89, 90, 91 en 92). (9).

§. CCXXXVIII.

(9) Deeze pijnen worden veroorzaakt door de verslopping en trekking der ronden banden.

§. CCXXXVIII. In tegendeel als de Moederkoek van voren en ſchuinſel is vaſtgehegt, daalt de Buik op de Dije van dien zelfde zijde neder, het geen denzelve zeer mismaakt, dog veroorzaakt geen pijn in de Dije, maar in de Heup van de tegen overgeſtelde zijde, (ziet de Artic. 5. en 6. van het vervolg mijner Waarneemingen.)

§. CCXXXIX. Het is alleenlijk, als de Nageboorte enkel of dusdaanig geacht, zich aan den Bodem van de Baarmoeder, in derzelver agterſte gedeelte, of aan de binnenſte omtrek van derzelver Hals heeft ingeplant, dat de Baarmoeder in het midden gedeelte van de Buik der Vrouw, wel gemaakt zijnde, is geplaaſt.

§. CCXL. De vaſthegting van de Moederkoek aan den bodem, en aan de agterſte wandt van de Baarmoeder valt het meeſte voor; zelden is ze op derzeluer opening vaſt gehegt: in de twee eerſte gevallen is het de Bodem of het agterſte gedeelte, en in het derde geval is 't de Hals der Baarmoeder dewelke het dikſte word. (ziet de §. CCXXIV)

§. CCXLI. Zoo dikwils als in ene welgeſtelde Vrouw, de Nageboorte aan den Bodem of van agtere in de Baarmoeder zich vaſt gehegt heeft, blijft altoos dit Werktuig lootregt geplaaſt, na de hellende vlakte van de opening van het Bekken, tot op het einde der Swangerheid; beſchouwende dezelve in

al-

allen opzichte natuurlijk, (ziet §. XXXIV. tot aan §. XLI. en van §. CLIV. tot aan §. CLVII.)

§. CCXLII. Wanneer de Nageboorte in het bovenste gedeelte van de eigen Hals der Baarmoeder is vast gehegt, moet de Vrouw noodwendig aan Bloedvloeijingen in de Laatste tijdt der *Zwangerheid* onderheevig zijn, (ziet mijne Verhandeling over dit onderwerp.) (i).

§. CCXLIII. In diergelijke Omstandigheden, is het alleenlijk de gedwongen Verlossing, dewelke het Leven der Vrouw in zekerheid kan stellen, en ten minsten het toedienen van den Doop aan het Kindt kan be-

(i) Dezulke Vrouwen hebben meestyds omtrent de 6de en 7de maand kleine bloedvloeijingen, dewelke door Aderlaaten, door ene sobere Leefregel, door de Rust, en door het gestolde bloed, gestut worden. Hoe verder deeze Vrouwen in de Swangerheid vorderen, hoe dikwyler en heviger deze Toevallen opkoomen; om dat de Hals zich langzaamerheid verwydert, om de noodige ruimte tot het doorpasseeren van het Kindt te krygen, waar door eenige deelen van de nageboorte los raaken. Als men de Vrouw onderslaat, moet men wel zorg draagen van het gestolde Bloed niet weg te neemen, uit vreeze van de Bloedvloed weder te doen ontstaan: in het onderslaan vind men de Mond van de Baarmoeder dik, opgezedt, eveneens als of men een uitwas in de Scheede voelde, doch zonder hette; derhalven moet men terstondt zo dra de eerste pijnen zich openbaaren, tragten de Vrouw te Verlossen, en de Nageboorte te krygen.

beveiligen, (ziet de zelfde verhandeling en het 3de Hooftst. van het vervolg myner waarneemingen.)

II. AFDEELING.

VAN DE NAVELSTRENG.

§. CCXLIV. De *Navelstreng* is zamengesteld van twee Slagaderen en een Ader; deeze drie Vaten zijn door een Celweefzel zamen verbonden, en met een Vlies dat het *chorion* afgeeft, bekleedt: dit bekleedzel komt niet van de Blaasbandt, gelijk zommige voorgegeeven hebben, ook is hetzelve onafhanglijk van het *Amnios*, het welk een half duim of daar omtrent van het Lichaam van de Nageboorte zich eindigt. *Funiculus Umbilicalis.*

§. CCXLV. Deeze Streng is aan de ene zijde aan de Moederkoek, en aan den andere kant aan den onderbuik van het kindt vastgehegt; aan dit uiteijnde is dezelve met het Vel enige linien hoog bedekt: Het is deeze plaats dewelke de Natuur geschikt heeft, om in 't vervolg de navel van het Kindt te maken. (λ)

§. CCXLVI.

(λ) Het vel van den Buik des kindts klimt altoos niet even hoog op de navelstreng; wanneer het kindt geschreidt heeft, rekt het vel van den Buik des kindts door het gewelt der ademhaaling zich uit, en trekt het zelve eenigzints te rug: in tegendeel zyn 'er we-

§. CCLVI. De Navelader neemt haaren Oorſprong uit de Worteltjes van de Nageboorte, dewelke, door zich allengskens te vereenigen deszelfs ſtam uitmaaken: deeze door de Ring van den Onderbuik gegaan zijnde, hegt zich in de Sleuf van de poort ader. (μ).

§. CCXLVII. De twee Navel ſlagaderen, ſpruiten gemeenlijk van de Darmbeenſche ſlagaderen van het Kindt voort, en zomwijlen van de grootte ſlagader zelve: zij begeeven zich in het Lichaam van de Moederkoek, alwaar

der gevallen daar het vel de navelſtreng byna twee duimen hoog bedekte; indien men als dan geen naauwkeurig agt geeft, zoude men den bandt op het vel konnen liggen: het geen pyn ontſteeking en zelfs het uitkoomen der ingewanden kan veroorzaaken; en in dit Toeval zyn veelen enzelfs ſchrandere Konſtoeffenaaren gevallen. Indien 'er ene Breuk van de Navel 't zy door het net, of darm, of van beiden veroorzaakt, plaats heeft; moet men den Bandt ene groote duim breedte boven de Breuk leggen, waar naa men de Deelen zal binnen brengen, en dezelve door enen bekwaame banden in haren plaats houden. LEVRET.

(μ) Myn gewoonte is, voor dat ik den Bandt leggen, het Bloed na de ſtreng te perſen, tot dat het gedeelte dat tusſchen my vingeren is, plat en ledig zy, en als dan den Bandt te plaatzen; myn oogmerk is om te beletten dat het overtollige Bloed in deszelfs loop niet vertraagt wordt, en geen beletzel aan den omloop des bloeds in de Lever zij; en 't is moogelijk bij gebrek dezer voorzorg, dat zommige Kinderen de Geeling krijgen. LEVRET.

waar zij zich verdeelen en onderdeelen in een oneindig getal van takken. (*r*).

§. CCXLVIII. De Navelſlagaderen zijn veel dunner als de Ader; deeze laaſte heeft gemeenlijk de dikte van ene ſwaane Pen, en men kan naauwlijks ene dunne ſonde in de ſlagaderen brengen.

§. CCXLIX. Deeze vaten lopen onderſcheidentlijk de ene om den anderen; de ader is gemeenlijk opgezet, en als met knoopen hier en daar voorzien, zomwijle is ze om de ſlagader als geſlingert, en dan weder zijn het de ſlagaderen die om de Ader gaan.

§. CCL. De Slagaderen nog de Ader geven gemeenlijk geen takken af, ook hebben ze in haaren loop geen gemeenſchap zoo lang als ze de ſtreng uitmaaken; zoo dat indien de ſtreng op enige plaats gedrukt worde, is het uitwerkzel het zelfde, als of ze dit over derzelver gantſche uitgeſtektheid gedaan wierde.

§. CCLI. De gewoonlijke Lengte der Streng

(*r*) Zoodraa het Kindt geademt heeft ſchijnen de Slagaderen der ſtreng wit: maar wanneer deeze ſlagaderen haaren oorſprong van de grootte ſlagader neemen, kloppen dezelve zoo geweldig, dat 'er zomwijlen den Bandt afglijt; in een dergelijk geval behoort men den Bandt zeer vaſt te leggen, en op drukdoekjes vaſt te knoopen, om dit toeval voort te komen. LEVRET.

Streng is anderhalf voet of daar omtrent; egter heb ik ze ontmoet die veel langer en ook korter waren.

§. CCLII. Men vindt zomwijlen de Navelſtreng wezentlijk geknoopt; men heeft dezelven zomwijlen dubbelt geſtrengeld gezien; zelfs heeft men 'er ontmoet, dewelke volkoomen van de Nageboorte afgeſcheiden waren; Indien eene dezer drie gemelde omſtandigheeden vootvalt, ſterft het kindt gemeenlijk voor dat het voldraagen zij, of het word ten minſten zeer vermaagert gebooren.

§. CCLIII. Er is niets zo verſchillend als de dikte en de vaſtheid van de Streng van een voldraagen kindt: gewoonlijk hebben de ſtrengen vijf à zes Linien middenlijn; de geringſte hebben op het minſt drie linien, en de dikſte zelden meerder als twaalf linien.

§. CCLIV. Het zijn altoos de dunſte ſtrengen niet, dewelke het zachſte, nog de dikſte dewelke het vaſtſte zijn; wat meer is, een ſtreng die vaſt ſchijnt, breekt egter zomwijlen ligtelijk, terwijl ene andere, dewelke zacht en ſlap zich vertoont, zeer taaij is, en het trekken kan wederſtaan.

§. CCLV. Het Celweefzel, 't welk de navelvaten zamen verbindt, is zeer onderheevig om met ene geleij en ſlijmagtige ſtoffen doordrongen te worden, dewelke dezelve breekbaar maakt, en gemakkelyk om door de Bandt doorgeſneeden te worden.

§. CCLVI.

§. CCLVI. De navelstreng is niet altoos in het midden van het lighaam van de Moederkoek geplaast; het geen zomwijlen het uithaalen daar van moeijelijk maakt, (ziet het vervolg mijner Waarneemingen over de moeijelijke Verlossingen, Art. 6. pag. 111. en vervolgens.

III. AFDEELING.

VAN DE VLIEZEN.

§. CCLVII. De Vliezen van de Vrucht zijn het *Chorion* en het *Amnios*. Het *Chorion* is na de zijde der Baarmoeder, en het *Amnios* na die van het Kindt geleegen. De Menschelijke Vrucht heeft gemeenlijk geen *Pisvlies*.

§. CCVIII. Het buitenste vlies van de Vrucht (*Chorion*) is voornaamlijk van twee plaaten zamengesteld, dewelke door een zeer dun Celweefzel vereenigt zijn: de binnenste plaat is effen, zonder enige merkelijke ruwheid op beide de Oppervlakten, maar de uitwendige is ten enemaal ruig van vezeltjes, waar door dezelve aan de Baarmoeder is vastgehegt. *Alantoidea.*

§. CCLIX. De twee plaaten van het *Chorion* verdeelen zich weder in een groot getal blaadjes, waar van 'er een de donsagtige oppervlakte van de Nageboorte, en de andere de zijde daar de streng vastzit, bekleedt; de overige ma-

maken een Celweefzel, hetwelke de kleinſte zoo wel als de grootere vaten van dit vleezig Lichaam in plaats houdt.

§. CCLX. De twee voornaamſte blaaden van het *Chorion* ſchijnen onmiddelijk af te hangen ('t zij dat ze hare oorſprong of dat ze haare inhegting daar neemen,) van ene ronde bandtagtige kring, dewelke men gemeenlijk meer of minder duidelijk op alle de Nageboorten bemerkt.

§. CCLXI. Het binnenſte vlies van de Vrucht, (*Amnios*) is op beiden derzelver oppervlakte glad en effen, dit vlies bekleedt het *Chorion* en de Moederkoek, en hegt zich zeer ſterk op dezelve wijze aan de ſtreng, als de Huid van de Buik van het Kindt aan het andere uiteinden van de zelfde Streng zich vaſt maakt.

IV. AFDEELING.

VAN DE WAARE EN VALSCHE WATEREN.

§. CCLXII. Het Vocht in het *Amnios* beſlooten, is in de eerſte tijdt der Zwangerheid, zuiver, helder en doorſchijnend, maar het word kleuriger en ſlijmagtig in 't vervolg, voornaamlijk op het einde der Zwangerheid zonder egter enigzints ſcherpte aan te neemen: Dit Vocht is ge-

gedeeltelijk slijmagtig, en ten deelen Lil en wateragtig.

§. CCLXIII. Het is zeer waarschijnlijk en ik ben zelfs van gevoelen, dat het zuivere wateragtige gedeelte van het Vocht, door de openingen die men in de wanden van de holte der Baarmoeder bemerkt, uitzijpelt; (ziet §. CLXV.) en dat het gedeelte 't welk hetzelve kleurig maakt en verdikt, van de uitwerpselen der huid van het Kindt, en van de Drekstoffen van hetzelve vocht voortkomt.

§. CCLXIV. Ook ben ik zeker, dat een gedeelte van dit vocht, door middel der vliezen die het kindt omkleeden, en dewelke van ene groote menigte watervaten voorzien zijn, word voortgebragt.

§. CCLXV. Ik vind mij eindelijk genoodzaakt te denken dat de hairagtige vaten waar meede het *Chorion* na deszelfs afscheiding van de Baarmoeder schijnt voorzien te zijn, de wezentlijke oorsprongen zijn, waar door het grootste gedeelte van het vocht van het Kindt voortgebragt wordt. Want deeze vaten zijn 'er terstond als het Eij, of iets dergelijks, in de Baarmoeder is gekoomen, en ze zijn even zoo vast gehegt in 't vervolg als de *Nageboorte*, dewelke als 't waare maar alleenlijk een verdikt punt van het *Chorion* is.

§. CCLXVI. Het nut van het Vocht dat in het *Amnios* beslooten is, bestaat (1) om

enigermaate als tot voedzel van het Kindt te dienen, van het begin der Zwangerheid tot op derzelver eijnde; (2) om in de eerste maanden der Zwangerheid het uitwerkzel der schokken deweike de Vrucht in de eerste maanden door het beweegen van de Moeder bij gebrek van dien zoude konnen ontfangen, te bepaalen; (3) om in 't vervolg in tegenoverstelling te beletten dat die van het Kindt niet te veel pijn aan de Moeder veroorzaaken; (4) en eindelijk om tot het verwijderen van de Opening der Baarmoeder ten tijden der Verlossing meede te helpen.

§. CCLVII. Wanneer men de Kwikstrijkingen gereegeld aan ene Swangere Vrouw met Venussmet behebt, toedient, indien haare kindt daar door geneezen is geworden, erkent men in het vocht van het *Amnios*, ene Kwikagtige hoedaanigheid; want behalven dat het als dan ene Kwikagtige koleur heeft aangenoome, maakt het zelve het roodtkoper wit enz.

§. CCLXVIII. Hoe meerder Kwik men genoodzaakt is geweest aan de Zieke te doen gebruiken, hoe meerder het vocht van het Kindt met dit mineraal beswangert is; 't welk bewijst dat het *Amnios* dit vocht niet opslorpt.

§. CCLXIX, Men vind nog, behalven dit Vocht een ander, 't welk men het valsche Water noemt, en dat uit dezelfde oorsprong voort-

voortkomt; maar deeze bijde hebben geentzints altoos een en dezelfde plaats (ξ).

§. CCLXX. Er zijn nog valsche vochten, dewelke door de weg der echte wateren niet ontlaſt worden, en deeze hebben ene gantſche andere vergaderplaats; (ziet §. CLXIX.)

§. CCLXXI. De Valſche wateren zijn altoos zonder Koleur, reuk, en vloeijbaar; zij beſmetten het ſchoonen linnen niet, wanneer zij alleen zich ontlaſten. (ziet §. CCLXI. II. III. en IV.

§. CCLXXII. De ontlaſting der valſche wateren veroorzaakt nooit eenig nadeel aan de Moeder nog aan het Kindt, maar de volkoomen

(ξ) De gewoone zitplaats van het valſche water is tusſchen het *Chorion* en het *Amnios*. Wanneer het ten tijden der Swangerheid zich ontlaſt, is dit in genen deelen gevaarlijk; Ik ken een Vrouw welkers valſche water met de derde Maand zich ontlaſte, en egter zeer gelukkig met de negende maand verloſte. In tegendeel als het waare vocht zich ontlaſt, het Kindt nog niet voldraagen zijnde, trekt de Baarmoeder zich zamen, en drukt de navelſtreng tegen het Lichaam van het Kindt, en het ſterft gemeenlijk. Men onderſcheid het waare van het valſche water, om dat het eerſte Lilagtig en Slijmagtig is, daar in tegendeel het valſche water helder als zuiver water is: ook moet men aanmerken dat de valſche wateren weder konnen aangroeijen, zoodaanig datze geduurende veertien daagen lang zich ontlaſten konnen. LEVRET.

men ontlasting der echte wateren veroorzaakt gemeenlijk de doodt aan een onvoldraage kindt, of dat nog niet ver gevordert is.

II. HOOFDSTUK.

VERSCHEIDEN OMSTANDIGHEDEN BETREKKELYK TOT DE ZWANGERHEID.

I. AFDEELING.

VAN DE MAANDELYKSCHE ONTLASTING.

§. CCLXXIII. Gezonde en welgestelde Vrouwen zijn, door haare natuurlijke schikking, geduurende dertig Jaren of daar omtrent van haren Leeftijd, aan ene gereegelde ontlasting van Bloed onderhevig, dewelke gemeenlijk uit de Baarmoeder door de Scheede geschiet. (*).

§. CCLXXIV.

(*) Mij is een geval bekent ener Vrouw die gereegeld haare stonden vloeijden, schoon zij geene opening in de Mondt van de Baarmoeder hadt: men zou-

§. CCLXXIV. Men heeft, naar de Landt-aart deeze vloed verschillende Namen gegeven; onder ons heeft men dezelve gemeenlijk met de Naam van *Stonden* bestempelt. De meeste Vrouwen hebben deeze ontlasting alle dertig dagen, de ene minder, en de andere meermaalen, naar maate haarer gesteldheid en de meer of minder Lichaamoeffening die zij doen; het geen ook de hoeveelheid van het Bloed bepaalt dat zij verliezen, en de tijdt die zij voor elk ene gereegelde ontlasting nodig hebben. *Regles.*

§. CCLXXV. De Gezondheid der Vrouwen hangt veeltijds van de gereegelde Orde en van de genoegzaame hoeveelheid der Stonden af; en derzelver vermindering, of al te groote vermeerdering, of haare geheele ophouding, word als eene ziekkelijke staat erkent, indien men de Zwangere staat en de gevorderde Ouderdom 'er buiten steldt. (π).

§. CCLXXVI.

zoude deeze ontlasting speenen der scheede konnen noemen; ik denk dat de Swangere Vrouwen, die haare stonden hebben, dezelve meede enkel door de scheede en niet uit de Baarmoeder ontlasten. LEVRET.

(π) Men behoort vooral in aanmerking te neemen; de tijdt dat de stonden komen; 'er zijn Vrouwen dewelke haare stonden alle drie weeken, andere alle 40 dagen, en zommige om de twee maanden krijgen: dog het gewoonlijkste is alle dertig daagen. 2de De hoeveelheid verschilt ook zeer veel zomwijlen is ze 6, 8,

§. CCLXXVI. De waarschijnlijkste oorzaak van de noodzaaklijkheid der maandelijksche ontlasting, kan uit het doolende maakzel der vaten van de *Uterus* opgemaakt worden (ziet §. CLXII.) het welk dit ingewandt aan ene gereegelde bloedrijkheid, dewelke aan hetzelve eigen is, onderheevig maakt.

§. CCLXXVII. Men kan derhalven besluiten dat dit biezondere maakzel der Lijfmoeder nog in de Kindsheid onvoltooidt zij; dat hetzelve onvolmaakt in Vrouwen die geen Kinderen krijgen, blijve; dat het ongesteldt zij in Vrouwen die niet gereegeld haare stonden krijgen; en dat het enigermaate, schoon inderdaat op verschillende wijze in de Swangerheid en in de ouderdom verandert zij.

§. CCLXXVIII. De gewoone ouderdom dat de stonden het allereerst te voorschyn komen is in Vrankrijk en in (Holland) tusschen de twaalf en vijftien Jaren, dan eens vroeger en dan weder laater, en zij houden gemeenlijk tusschen de vijfenveertig en vijftig Jaren op.

§. CCLXXIX. Zelden gebeurt het dat de Stonden zich aanstons rood voortdoen; zij vertoonen zich gemeenlijk eerst met ene wateragtige ontlasting voornaamlijk in koude landen,

10 ja zelfs twintig oncen groot. 3de De hoedanigheid is gemeenlijk dezelfde als van bloedt dat in andere vaten rondt loopt.

den, en in ſwakke Lichaamen (ziet §. CLXI. (ρ).

§. CCLXXX. De hoedaanigheid van het Bloed dat zich door de ſtonden ontlaſt, hangt ſtandvaſtig af, van de overige geſteldheid der vochten.

§. CCLXXXI. Het Bloed der ſtonden van ene in alle opzichte gezonde Vrouw, is even natuurlijk, als het geen uit enig ander gedeelte van haare Lichaam zoude ontlaſten, zoo het zelve niet lang wederhouden is geweeſt, of dat het niet met enige drekſtoffen vermengt zij (σ).

§. CCLXXXII.

(ρ) Het is van de uitterſte noodzaaklijk de kenteken der verſchillende ontlaſtingen, die door de ſcheede geſchieden te weten: de ontlaſting waar meede de ſtonden zich openbaaren is wateragtig, de vlakken dewelke zij op het linnen maken gelijken naa die van het wit van een Eij; wanneer deeze ontlaſting met Bloed vermengt wordt, kan men verzeekeren dat dit de volgende reijs volkoomen Bloed zal zijn.

2o. Indien de Vloet uit ene *gonnorhea* ontſtaat, erkent men dit door de kwaade groene koleur, en de biezondere lucht die ze van haar afgeeft.

3o. De vlekke, dewelke de witte vloed nalaaten, zijn van ene ligte geele koleur, en gaan door het vrijven ligtelijk weg. LEVRET.

(σ) Dat geene, 't welk PLINIUS zegt van de Vrouwen dewelke haare ſtonden hebben, dat zij de Bloemen doen verleppen is in enige opzichte waar van dezulke die ſcheurbuikig of in ene kwaade geſteldheid zijn: ik heb zelfs eens ene dienſtmaagt gehad, die, ſchoon in de Winter, het Vleeſch dat zij bereijde ten

§. CCLXXXII. De Vrouwen dewelke een zittend leven lijden, die gespierd en Bloedrijk zijn, hebben deeze ontlasting rijklijk, en dikwijler, indien ze gezondt zijn: het Bloed is roodt, zonder te kleurig te zijn, het is behoorlijk dik, en bezit als het zich ontlast, geene kwaade lucht (τ).

§. CCLXXXIII. Vrouwen die van ene kwaade gesteldheid zijn, ontlasten meerder een wit als een roodt vocht; haare stonden zijn gemeenlijk van ene kwaade koleur, en geven ene bedorve lucht van zich. Deeze Vrouwen zijn gewoonlijk in haare Swangerheid gezonder, als op enige andere tijdt (υ).

CCLXXXIV.

tijden harer stonden, bedorf; ik liet mij gedagte over haren staat gaan, en bevond eindelijk dat zij scheurbuikig was: doch aangaande gezonde Vrouwen is deeze regel zeer valsch. LEVRET.

(τ) Vrouwen die sterk werken hebben haren stonden in ene zoo groote Hoeveelheid niet, schoon ze gespiert zijn.

(υ) Het is standvastig waar dat Vrouwen, die kwaadzappig zijn, veel gezonder ten tijden harer Swangerheid als op enige andere tijdt zich bevinden, en de reden daar van na het mij toescheijnd is deeze: De Swangere Vrouwen zijn gemeenlijk warmer van gestel als datze niet Swanger zijn, 't welk bewijst dat de omloop rasser geschied, en dat 'er diens volgens meerder bloed word voortgebragt: wijders zoo is 't zeer waarschijnlijk dat de Vrucht voornaamlijk het wateragtige gedeelte van het Bloed tot des.

zelfs

§. CCLXXXIV. Vrouwen die bloedrijk zijn behooren verscheiden reijzen in haare Swangerheid adergelaaten te worden, en die van ene kwaade gesteldheid moeten dikwils buikzuiverende middelen gebruiken.

§. CCLXXXV. Het volkoomen te rug blijven der stonden bij Maagden, is in den staat van het Huwelijk bijna ene onfeilbaare oorzaak van ene volkoomen onvruchtbaarheid.

§. CCLXXXVI. Ene Vrouw kan vrugtbaar worden, schoon ze nooit haare stonden heeft gehad, indien ze gesteld is van ze in 't vervolg te krijgen.

§. CCLXXXVII. Zommige Vrouwen worden dikwils weder Swanger schoon haare stonden zedert de laatste verlossing nog niet zijn te voorschijn gekoomen, en zonder dat het van enig kwaadt gevolg zij.

§. CCLXXXVIII. Eene Swangere Vrouw heeft gemeenlijk haare stonden niet: men behoort derhalven in ene tegengestelde staat, tragten voorzigtig deeze gesteldheid te verbeteren, dewelke men als tegen natuurlijk moet beschouwen.

§. CCLXXXIX.

zelfs voedzel heeft; waar uit volgt dat 'er een geringer gedeelte wateragtig vocht is, naarmaate van het roode Bloed; derhalve is het Bloed dat men van kwaadzappige Swangere Vrouwen aflaat, zoo wateragtig niet, als buiten de staat der Swangerheid. LEVRET.

§. CCLXXIX. Het bloed der ſtonden ener Swangere Vrouw is ter zelver tijdt bleeker, wateragtiger, en in geringer hoeveelheid als naar gewoonte.

CCXC. Dit Bloed komt gemeenlijk maar van de Speenaderen der ſcheede, of op het beſte van die der Hals van de baarmoeder.

§. CCXCI. Wanneer door de ſcheeden, ten tijden der Swangerheid, zuiver en geklonterd bloed ontlaſt word, als dan is het een Bloedvloeijing van de baarmoeder, door het Losraaken van enig gedeelte van de Nageboorte ververzaakt.

§. CCXCII. In het eerſte geval moet men aderlaaten, wanneer de gereegelde tijdt daar van zal aannaaderen. En in het tweede geval, zoo draa men geroepen is, indien de Arbeid niet begonnen zij: want in deeze onderſtelling, zal de aderlaating niets omtrent de Bloedvlied helpen (φ).

§. CCXCIII.

(φ) In het tweede geval moet men tragten de verloſsing ſpoedig te eijndigen, dog wanneer het Hoofd allengskens nederzakt en zich inwikkelt, en dat de buik niet opſwelt, als dan kan men geruſt alles aan de natuur oveilaaten; in tegendeel als de buik opſwelt, en dat de Vrouw ſwak wordt moet men zijne toevlucht tot de Tang neemen, zonder dit hulpmiddel zal de Vrouw in groot gevaar zijn van door de Bloedvloed haar leven te verliezen. LEVRET.

§. CCXCIII. Deeze twee omſtandigheden zijn veeltijds geen gunſtige tekenen van de gezondheid van het kindt, en de eerſte geeſt gemeenlyk te kennen dat de Vrouw van ene kwaade geſteldheid zij.

II. AFDEELING.

TEKENEN DER ONVRUCHTBAARHEID, DES MAAGDOMS, DER VRUCHTBAARHEID, EN DER SWANGERHEID.

§. CCXCIV. De klaare betoogbaare Tekenen der onvruchtbaarheid ener levendige Vrouw, kan men tot een zeer klein getal brengen: het is geenzints eveneens met de verborgen oorzaaken, van de onbekwaamheid dezer bewerking geleegen, dewelke zeer menigvuldig zijn, en dewelke men zelden als door het openen van het Lijk kan ondekken: zelfs blijven 'er zomwijlen als dan nog enige onnaſpeurlijke voor ons onderzoek overig.

§. CCXCV. De Tekenen des Maagdoms zijn veeltijds zeer twijffelagtig en het beſwaarlijkſte te bewijzen, nadien men ene Vrouw bevrucht gezien heeft, welkers maagde vlies geenige ſcheuring geleeden hadt, (ziet §. CXXXIV.)

§. CCXCVI. Men kan geene zekere en overtuigende tekenen van de Vruchtbaarheid der Vrouwen hebben, dan na de bevruchting, vermits 'er diens aangaande niets dan waarſchijnlijkheden plaats hebben.

§. CCXCVII, De Tekenen ener nieuwe bevruchting zijn alle zeer onzeker, en elk afzonderlijk beſchouwd konnen zij in dwaaling geleiden; zij zijn waarſchijnlijker als ze te zamen genoomen wel overwoogen worden, maar men moet 'er zich nimmer volkoomen op vertrouwen.

III. AFDEELING.

VAN DE ONDERSCHEIDEN ZOORTEN VAN ZWANGERHEID.

§. CCXCVIII. Men kan de Zwangerheid in 't algemeen bepaalen ene trapswijze agtereenvolgende vergrooting van de natuurlijke grootte van den Buik der Vrouwen, veroorzaakt door de tegenwoordigheid van eenig Ligchaam, 't welk door de bevruchting zijne Oorſprong en aanwas verkreegen heeft.

§. CCXCIX Men onderſcheid gemeenlijk de Zwangerheid in waare en valſche; de eerſte beſtaat in de tegenwoordigheid van een

of

of verſcheiden Kinderen; de tweede door eenige vreemde Lichaamen, dewelke in de Baarmoeder wederhouden worden.

§. CCC. De waare Zwangerheid kan weder in goede, kwaade, enkele, meervoudige, en in zamengeſtelde verdeelt worden.

§. CCCI. Men verſtaat door ene goede en waare Zwangerheid, dusdaanige, waar in het Kindt in de Baarmoeder is beſlooten; en men noemt waare en kwaade Zwangerheid, ene zulke, alwaar de Vrucht in enig ander gedeelte als de Baarmoeder zijn zetel heeft.

§. CCCII. Men heet waare en enkele Zwangerheid, zoodaanige waar alleen één Kindt in de Lijfmoeder Beſlooten is, en meervoudige, als 'er verſcheiden in zijn.

§. CCCIII. De zamengeſtelde Zwangerheid heeft haren naam daar van ontleendt als 'er ter zelver tijdt eenig vreemd Lichaam met het Kindt in de Baarmoeder bevonden word. Deeze zoort van Zwangerheid zal hier niet beſchreeven worden, vermits derzelver getal en zoorten zoo menigvuldig zijn, en te meer nadien ze niets overeenkoomſtig, met het werktuiglijke van de Natuurlijke Verloſſing heeft.

VI. AF-

IV. AFDEELING.

VAN DE KEN- EN VOORZEGGINGS TEKENEN DER ZWANGERHEID.

§. CCCIV. De Tekenen ener waare Swangerheid konnen ons altoos misleiden, ten minste tot zoo lang als het Kindt zich nog niet bewoogen heeft. (x).

§. CCCV. Het Kindt doet zomtijds deszelfs beweegingen gevoelen terstond van de tweede maandt der Zwangerheid af: maar 't is gemeenlijk anders niet voor de derde of vierde Maandt, en zomwijlen zelfs nog later, schoon zeldzaam, dat de Vrouw daar iets van gewaar wordt.

§. CCCVI. In twijffelagtige omstandigheeden van waare of valsche Zwangerheden, moet men, na een rijp onderzoek, alle tekenen van beiden in vergelijking en in tegenoverstelling brengen, om, als 't moogelijk is, de Waarheid te ontdekken.

§. CCCVII.

(x) Men moet met geen zekerheid over de staat der swangerheid oordeelen voor dat men het Kindt zelfs heeft voelen beweegen; want de Vrouwen konnen misleid worden, denkende datze het kindt voelen beweegen, en dat het in tegendeel krampagtige beweegingen zijn.

§. CCCVII. Het onderslaan, schoon als 't aller zekerste middel erkent, om over de natuur der Zwangerheid met zekerheid te oordeelen, bevrijdt ons niet altoos voor dwaaling, voornaamlijk in de eerste maanden.

§. CCCVIII. Men moet veel omzigter zijn, om over de Staat van Vrijsters, als over die der Vrouwen ons uit te laaten, voor welke laaste onze bepaling van minder aangeleegenheid zij. Men moet zich ook wel wapenen in dergelijke gevallen tegens alle de opgaaven dewelke men zoude konnen bijbrengen, ten voordelen ener Ziekelijke staat, voor die van ene Zwangerheid.

§. CCCIX. De Beweegingen van het Kind bewijzen ons altoos ene waare Swangerheid, maar deeze konnen ons niet overtuigend verzeekeren, dat dezelve in alle opzichte goet en natuurlijk zal zijn.

§. CCCX. Ten einde de Zwangerheid natuurlijk zij, is het noodzaaklijk dat het Kind zijne aanwas in de Baarmoeder genoomen hebbe: want indien het in de Trompet, in het Eijernest, of in de holte van den Onderbuik beslooten is, zal de Swangerheid, schoon echt, tegen natuutuurlijk zijn, door de verdwaaling van plaats, (zie §. CCCI.).

§. CCCXI. Wanneer het Kind elders anders dan in de Baarmoeder zijne aanwas genoomen heeft, is het noodwendig verlooren, zoo men hetzelve niet door de Keijzerlijke

Sneede uit den buikholte redt; deze ſtaat ſtelt altoos de Moeder in een nakend en zeker gevaar, 't zij dat men deeze bewerking doet of niet.

§. CCCXII. In het geval dat wij nu voorgeſteld hebben, word de Baarmoeder grooter, en derzelver holte ruimer, ſchoon ledig; maar alleenlijk dan als het Kind zijnen Aanwas in de Trompet, of in 't Eijerneſt, of ook als de Nageboorte zich van buiten op den Bodem van de Baarmoeder heeft vaſtgehegt.

§. CCCXIII. Wanneer het Kind buiten de Baarmoeder in den Buik is gebooren, geraakt de Vrouw gemeenlijk, dog vruchteloos, op de door de natuur geſtelde tijdt van te verloſſe in arbeidt, en het Kindt ſterft gemeenlijk korten tijdt daar naa.

§. CCCXIV. De zelfde verſcheinzelen zouden waarſcheinlijk zich voordoen, wanneer de Vrucht in de Trompet of in het Eijerneſt is beſlooten, indien dezelve tot op de negende Maandt der Swangerheid 'er konde in beſlooten blijven; maar deeze bekleedzelen worden gemeenlijk voor dien tijdt geſcheurt, en de Moeder ſterft door de Bloedvliet, met het Kindt bij haar beſlooten.

CCCXV. Dit deernis waardig Toeval ſchijnt de *Buikſneede* te vereiſchen, maar ik twijfel zeer ſterk of men wel daar meede zoude gelukken, ſchoongenoomen men zelfs overtuigende redenen hadt, om zich terſtond

daar

daar toe te bepaalen; om dat het noodzaaklijk zij, in hopen van daar in te slaagen, dat de plaats, alwaar de nageboorte zoude vastgehegt zijn, het zelfde vermoogen zouden moeten bezitten, als de Baarmoeder om zich schielijk en sterk zamen te trekken.

§. CCCXVI. Wanneer het Kind in de Trompet of in het Eijernest zich bevindt, heeft de Vrouw zelden haare Stonden; in plaats dat als het Kind in den Buik ligt, zij gemeenlijk haare Maandlijksche ontlastingen heeft, uitgenoomen in het geval, 't welk §. CCCXII eindigt.

§. CCCXVII. In de omstandigheeden van §. CCCXII. heeft de Vrouw gemeenlijk Melk in de Borsten gelijk als in ene goede Swangerheid; in tegendeel in die gevallen van §. CCCXI. bespeurt men dezelve zeldzaam.

§. CCCXVIII. Het beweegen van het Kind bewijst ontegenspreeklijk dat het Leeft; dog dit niet bespeurende, is geen zeker teken van deszelfs Dood.

§. CCCXIX. Het slap worden van de borsten der Vrouw, en het plaatzelijk nederhangen van deszelfs Buik, zijn altoos geen vaste en zekere bewijzen van de Dood des Kints, maar zij toonen stantvastig aan, dat het Kint swak en kwijnende zij. (Ω).

§. CCCXX.

(Ω) Zie hier een voorbeeldt van ene Swangere Vrouw

 van

§. CCCXX. Het Kindt, 't welk moeijelijk in ene ruime Baarmoeder zich beweegt, is gemeenlijk niet alleenig, en vooral indien dee-

van zes maanden, die zedert veertien dagen haare kint niet voelde beweegen; haare Borften waren ontfwollen, en zij befpeurde ene groote fwaarte in den onderbuik: zij had drie voldraagen Kinderen gehad, dewelke uit hoofden haarer grootte zeer moeijelijke verlosfingen te weege hadden gebragt; om dit enigzints voor te koomen, nuttigde zij zeer weinig zedert twee maanden tijdt, ook was zij zeer verfwakt en vermaagert, zij gebruikte toen maar vier oncen broodt op enen dag: Ik beveelde haar van goed voedzel en in ene behoorlijke hoeveelheid te gebruiken; ik voegde 'er by dat als het kindt in Leven was, gelijk ik wel dagt, dat het zich als dan wel herftellen zoude, dat in tegendeel als 't doodt was, zij hier door genoegzaam in kragten zoude aanneemen om de kwaade kraam door te ftaan, en dat ik niet dagt dat dit kindt zoo groot zoude zijn als de andere, uit hoofde dat het veel geleeden hadt; inderdaat het wierdt voldraagen en was middelmaatig van grootte, en de verlosfing was zeer gelukkig geeijndigt: verfcheiden dergelijke gevallen heb ik ontmoet, dewelke ik zoude konnen te berde brengen. De reden dat een kwynend Kindt ene dergelijke fwaarte in den buik veroorzaakt, is, dat deszelfs natuurlijke warmte geringer zijnde, de vochten zich verdikken, en alles zich zamentrekt; dus vermindert de grootte van 't kindt en deszelfs eigenaartige fwaarte word meerder als die van het vocht van het *Amnios*, waar door dat het door deszelfs eigenaartige fwaarte naar het laagfte gedeelte van den Buik valt, het geen ook gebeurt als 't kindt fterft. LEVRET.

deeze beweegingen dikwils herhaalt en menigvuldig zijn. (α).

§. CCCXXI. De Vrouwen die de beweeging hunner Kinderen uittermaaten gewaar worden, zijn zelden dik van buik; zij worden gemeenlijk van ſtuipen gedreigt, indien zij bloedrijk of met dampen behebt zijn. (β).

§. CCCXXII. In even ver gevorderde, enkele en natuurlijke Swangerheeden is de ſwaarte van een Levendig Kindt zoo ongemaklijk niet voor Vrouwen die zeer dik van buik zijn, als voor dezulke die dezelve in vergelijking weinig uitpuilende hebben.

§. CCCXXIII.

(α) Dit is geloof ik 't aller zekerſte teken van tweelingen bij dit voegt zich gemeenlijk enen platte dikke buik; vetdoovingen en pijnlijkheden in de Dijën; gelijktijdige en menigvuldige beweegingen in afgeleegene deelen, dewelke dikwils herhaalt worden; om dat het de beweeging zij van twee of meerder Kinderen; wijders kan het beweegen van den een den andere aanzetten tot hetzelve. Aangaande de ſtreep dewelke men zegt dat in een dergelijk geval de oppervlakte van den Buik verdeelt, daar vertrouw ik geenzints op: om dat ik één enig Kind dwarſch geplaaſt gezien heb, welkers hoofd ene uitpuiling aan de ene zijde maakte, en een ander gedeelte aan de andere zijde. LEVRET.

(β) Indien de Moeder, als 't kindt zich beweegt, als geſtooten wordt, en ſchrikt; en dat zij te gelijk bloedrijk zij, moet men haar aderlaaten, want zonder dit zal zij ſtuipen krijgen, zoo draa zij in arbeidt geraakt. LEVRET.

§. CCCXXIII. De eerste zijn onderhevig, om het vocht in het *Amnios* beslooten, voor dat ze in arbeidt geraaken, te verliezen; voornaamlijk indien ze zeer vet zyn; en de laaste worden gedreigt van te vroegtijdig te verlossen.

§. CCCXXIV. Beide zijn ze veeltijds met Swelling aan de onderste Ledemaaten behebt, voornaamlijk in de laaste tijden der Swangerheid, gelijk ook gemeenlijk in geval van Tweelingen.

§. CCCXXV. De ongemakkelyke Swaarte van ene waare Zwangerheid, dewelke onafhanglijk van de buitengewoone grootte van den Buik is; geeft gemeenlijk te kennen dat de Vrucht of de Baarmoeder ene kwaadeligging te zamen of afzonderlijk hebben aangenoomen, of ook dat de wateren in al te geringen hoeveelheid zijn, betrekkelijk tot de grootte van het Kindt.

II. HOOFD-

III. HOOFDSTUK.

VAN DE VOORTEELING,

EERSTE ARTICUL.

OVER DE ONBESTAANBAARHEID DER LEERREGELEN AANGAANDE DEEZE BEWERKING.

§. CCCXXVI. Men vindt in de Natuur niets geheïmer dan de Voorteeling van den Mensch, indien men de bewerking, waar van zij het onmiddelijk uitwerkzel is, daar buiten stelt.

§. CCCXXVII. Alle stellingen, waarscheinlijkheeden en gissingen van verscheiden Schrijveren over de Voorteeling, zijn geenzints voldoenende om in staat te zijn daar over ene regte bestaanbaare leerregel te vestigen.

§. CCCXXVIII. De Overeenkomst zelve is van weinig nut, om ons de Verwonderlijke bewerking van het Voortbrengen van den Mensch te helpen doorgronden.

§. CCCXXIX. De naauwkeurigste waar-

neemingen ten dien einde eigentlijk ingerigt en nagespoort, brengen ons maar in een draaikolk van verwarring, waar tot heeden toe nog geene Natuurkundige volkoomen zich heeft uitgeredt.

§. CCCXXX. De geringe Kennisse van den Waarneemer ontdekt niets wezentlijks dan naa de eerste ontwinding van het verward zamenstel, wanneer de Vrucht gestorven is: en wat onderscheid men alsdan nog? een schets van de Oppervlakte der gedaantens, en niets anders.

§. CCCXXXI. Zoo lang de bevrugte Zelfstandigheid doorscheinende is, verbergt derzelver gelijkvormigheid de onbegrijpelijke schikking der grondbegindzelen; wel verre van ons het geringste gedeelte daar van te laaten onderscheiden;zoo draaze ondoorscheinnende word, bedekt de gedaante derzelver inwendige maakzel; dus is alles alsdan voor ons onderzoek een enkel ondoorgrondelijk zamenstel, daar wij alleenlijk de paalen onzer onwetenheid duidelijk in gewaar worden.

§. CCCXXXII. Wij zullen ons hier vergenoegen met oppervlakkig in de Voorteling, het voortbrengzel van de Schikking der grondbegindzels te ondekken, zoodraa het ene genoegzaame bepaalde gedaante heeft aangenoomen, dat het eenigzlnts vatbaar voor onze zintuigen zij.

TWEE.

TWEEDE ARTICUL.

VAN HET AANWASSEN DER VRUCHT enz.

§. CCCXXXIII. Wanneer men de eerſte beginzelen der Vrucht kan beſpeuren, is het voortbrengzel der bevruchting alleen van grootte als een duive Eij, welkers ſchaal alleenlijk vliesagtig is.

§. CCCXXXIV. Dit Vlies is eenigzints doorſcheinende ſchoon vezelagtig in deszelfs omtrek; en zelfs eenigermaate in ene tamelijke groote uitgeſtrektheid wolagtig, het is ten eenemaal aan de Baarmoeder vaſtgehegt. (ziet §. CCLXV.)

§. CCCXXXV. Indien men dit kleine eijronde beursje voorzigtig opent, loopt 'er gemeenlijk een zeer helder vocht uit, (ziet §. CCLXII.) en men beſpeurt in deszelfs midden een ſlijmagtig wolkje, 't welk van drie blaasjes, van onderſcheiden grootte ſchijnt zamengeſteld te zijn.

§. CCCXXXVI. De midden ſtreep dezer drie blaasjes dewelke de deelen zijn, waar uit het Hoofd de Borſt en de Buik moeten voorſpruiten, beſchrijft eene paraboliſche gedaante, welkers bocht naa den hals van de Vrucht ſtaat.

§ CCCXXXVII. Op het grootste dezer Blaasjes bemerkt men twee bruine slippen, en een klein doorscheinend draatje, 't welk van een punt der oppervlakte van het derde blaasje afkomende, aan den vliesagtige zak dewelke deeze blaasjes onder het vezelagtige gedeelte insluit, is vastgehegt, (ziet §. CCCXIV.)

§. CCCXXXVIII. Wanneer het voortbrengzel der bevrugting tot de grootte van een hoender Eij is gegroeit, is het wolagtig gedeelte der Eijronde beurs dik en roodagtige geworden, het vezelagtige (ziet §. CCLXV.) is dikker, en het vlies veel ondoorscheinnender.

§. CCCXXXIX. De Vrucht is alsdan van grootte als ene honing beij of daar omtrent; dezelve is ondoorschijnend, en de onderste zoo wel als de bovenste Ledemaaten beginnen als kleine Tepeltjes te voorschein te komen.

§. CCCXL. Men bemerkt als dan ook duidelijk genoeg het Gezicht, als meede de Navelstreng, dewelke lang genoeg is geworden om tot in het midden van het Eij te gaan.

§. CCCXLI. Zoo draa dit eens zoo groot is geworden het geen omtrent het eijnde van de eerste Maand der Swangerheid is, heeft de Vrucht volkoomen zijne uitterlijke bepaalde gedaante aangenoomen, gelijk ook derzelver Sexe, de uiteinden der vingeren alleen zijn gemeenlijk maar afgeschets.

§. CCCXLII.

§. CCCXLII. In de tweede Maand zijn de uiteijnden der vingeren voltooijt, uitgezondert de Nagels, dewelke niet hardt zijn of haare volkomen lengte hebben, dan omtrent het eijnde van den bepaalde tijdt der Swangerheid.

§. CCCXLIII. Geduurende dezen tijdt, doen zich verſcheiden verſcheinzelen op, dewelke alle onze oplettenheid verdienen, vermits deeze het zijn, dewelke ons ten deelen voor oogen liggen, maar trapwijze en bijna ongewaarwordelijk, het waare werktuiglijke der Swangerheid.

DERDE ARTICUL.

VAN DE VERWIJDERING DER BAARMOEDER.

§. CCCXLIV. Zoo draa de Baarmoeder het dierbaare goedt dat haar toevertrouwt is, heeft ontfangen, worden de wanden over derzelver gantſche uitgeſtrektheid dikker, door het bloed 't welk overvloedig in alle de vaten, dewelke derzelver wanden zamenſtellen, word gevoert; (ziet de 3 figuur. van de eerſte plaat en §. CCCXII.)

§. CCCXLV. Ik denk dat de Leegheid der holte van de Baarmoeder in 't begin in alle deszelfs punčten moet verminderen, dit uit

uitwerkzel kan egter niet lang duren; want het bevruchte Eij, (of het geen 'er een ſchijnt te zijn) bekomt wel haaſt enige gedaante of lichaam, waar door de wanden van de Baarmoeder genoodzaakt zullen worden om aan de te rug ſtootende uittrekking meede te geeven.

§. CCCXLVI. De Baarmoeder is derhalven volkoomen werkelijk in de eerſte oogenblikken der bevruchting, en word vervolgens ten deelen lijdende, zoodraa derzelver voortbrengſel zoo groot is geworden als haare holte over alle derzelver afmeetingen ruimte hadt, ten tijden harer volkoomen leegheid.

§. CCCXLVII. Ik zeg eensdeels dat de baarmoeder ten deelen en niet volkoomen lijdende word geduurende de overige tijdt der Swangerheid, en van de andere kant ſtem ik toe de werkzaamheid op het voortbrengzel der bevrugting.

§. CCCXLVIII. Ik heb gegronde reden om niet te geloove, gelijk men tot heeden toe gedacht heeft, dat de baarmoeder volkoomen lijdende zij, geduurende de gantſche tijdt der Swangerheid; (ziet § CCXII.) Ik onken egter geenzints dat het voortbrengzel der bevrugting, niet enigen werking op de wanden van dit werktuig hebbe; verre van daar.

§. CCCXLIX. Deeze biezondere werking van een dergelijk klein en zagt lichaam heeft

niets

niets dat ſtrijdig is voor een gezondt oordeel, dat door de grondbegindzelen der proef ondervindelijke natuurkunde verligt is. En inderdaat om zich daar van te overtuigen.

§. CCCL. Is 't genoeg van den enen kant de ondrukbaarheid der vochten, de ondoordringlijkheid der ſtoffen, en het werktuiglijke waar door de vochten tegen hunne eigen ſwaarte in de hairagtige buizen opklimmen, te overweegen.

§. CCCLI. Van den andere kant beſchouwende het voortbrengzel der bevruchting als een zamenſtel van zoo veel hefboomen, als men van alle puncten na den omtrek zich verbeelden kan, en dewelke alle voor een ſteunpunt het midden van dit Lichaam hebben, moet men gevolglijk noodwendig beſluiten, dat het uiteijnde van ieder dezer zoort van hefboomen op het punt van de wandt der baarmoeder dewelke daar aan beantwoort op gelijk wijze werkt, als tegen het engſte gedeelte van een Sleutel eens verwulfts.

§. CCCLII. Indien men vervolgens bij deeze rechte kennis voegt, dat elk vat van de baarmoeder wijder wort, naarmaate dat het voortbrengzel der bevrugting in groote toeneemt, en dat deeze zelfde vaten om zoo te zeggen zich als ontwinden, (ziet §. CCCXXII.) zal men niet alleen zich moeten onderwerpen aan het baarblijklijke onzer voorſtelling, maar men zal zelfs nog gemakkelijk

toeſtemmen, dat het zeer beſwaarlijk zoude zijn, om niet te zeggen onmooglijk, dat dit werktuiglijke op ene andere wijze wiert uitgevoert.

§. CCCLIII. Men moet het eerſte beweegradt van dit gantſche werktuiglijke in het uitvoeren der wetten, dewelke den Schepper daar omtrent heeft vaſtgeſtelt, erkennen: Men weet dat het 't bevruchte vermooge van het zaat des Mans zij, 't welk de eerſte bewerker daar van is; maar men moet toeſtemmen dat de *inwendige ontfanging* (*intus ſuſceptio*) de tweede oorzaak daar van zij.

§. CCCLIV. Geduurende dat deeze onſcheiden wonderen geſchieden, ſluit zich van binnen de opening van de hals der Baarmoeder na de zijde van derzelver holte, zoo door de veerkragt derzelver beweegbaare vezelen, als door de tegenwoordigheid der Slijmagtige ſtoffen, dewelke uit de rondagtige lichaamen in derzelver eigen zelfſtandigheid verſpreijt, uitzijpelen (ziet §. CLXIX.)

§ CCCLV. Men vind alsdan ook den opening van de Mond der Baarmoeder aan alle zijde volmaakt geſlooten, indien het een eerſte Swangerheid zij: Zij is gemeenlijk enigermaate open, maar op ene kegelwijze gedaante en enigzints diep, indien de Vrouw reeds Kinderen gehad heeft. In het eerſte geval word zij na agteren en in het tweede geval naa voren gevoert.

§. CCCLVI.

§. CCCLVI. Het zij dat de Mond der Baarmoeder open of geslooten zij, is ze altoos enigzints grooter en vaster in alle opzichte geworden, zij schijnt ook digter aan de Schaamelheid als voor de bevrugting te zijn.

CCCLVII. De mond der Baarmoeder ener Vrouw, die zedert weinig tijdt is bevrucht geraakt, is heeter als voor de bevrugting; men kan dit met de vinger gewaar worden, als men de hette van dit gedeelte vergelijkt, met die der omliggende deelen.

§. CCCLVIII. Deeze hette vergaat naa de eerste dagen der bevruchting, en de grootte van de hals der Baarmoeder blijft in lengte en breedte toeneemen, tot omtrent de agste maand; maar derzelver vastheid vermindert en blijft verminderen zonder tussenpoozing, tot in de laatste maand der Swangerheid.

§. CCCLIX. Zoodraa de Baarmoeder in den onderbuik begint op te rijzen plaast zich derzelver voorste gedeelte juist tegen de wandt van den onderbuik, dewelke daar aan beantwoort, zoo dat, geduurende de gantsche Swangerheid, legt 'er van vooren genig gedeelte tusschen dit werktuig, en de wanden van den onderbuik.

VIERDE ARTICUL.

GEWIGTIGE WAARNEEMINGEN OVER DE GEVOLGEN DER SWANGERHID.

§. CCCLX. Het kindt, deszelfs ſtreng en zijne vliezen groeijen gelijklijk en evenreedig van het begin tot het einde der Swangerheid, en de voortgang derzelver aanwas is gelijkvormig in alle derzelver tijden.

§. CCCLXI. Het is geenzints het zelfde met den aanwas der Nageboorte en der wateren in het *Amnios* beſlooten, geleegen; dewelke eigentlijk in enen tegengeſtelde zin met die van het Kindt, van de ſtreng en der vliezen, voortgroeïjen; de helft van de Swangerheid is de eigentlijke tijdt op welken haare grootte ns het minſte merkbaar op alle opzichte zijn (ziet de derde figuur van de eerſte plaat en derzelver uitlegging bladz. 7 en 8.)

§. CCC-LII. Het vaſte weefzel van de wanden der Baarmoeder word losſer naarmaate van de voortgang der Swangerheid, zoo dat derzelver zamenhang des te ſlapper en zagter word, naar maate dat de Vrouw aan haren natuurlijke tijdt der verloſſing naadert; maar het gedeelte van het Buikvlies dat de

de baarmoeder bekleedt, neemt volkoomen enen tegengeſtelden ſtaat aan.

§. CCCLXIII. De trappen van het ſlap en zacht worden van de wanden ener beſwangerde baarmoeder; zijn geenzints eveneens in alle Swangere Vrouwen, ſchoon veronderſteldt op gelijke tijden en in alle opzichte in ene even gelijke ſtaat van Swangerheeden (ziet §. 134.) maar het trapwijze verdikken van het Buikvlies verſchilt zeer weinig.

§. CCCLXIV. De Baarmoeder ſtaat haren uittrekking dóór geduurende de gantſche tijdt der Swangerheid; zij ſtelt zich egter zoo veel tegen dezen uitrekking door haren veerkragt, dewelke altoos inwendig werkt, als ze kan: waar uit volgt dat 'er nimmer eenige plaats in dit werktuig ledig zy. (ziet §. CCCXLV. en §. CCCXLVI.)

§. CCCLXV. De beſtendige vermoogens dezer uittrekking dog altoos van ene beſwangerde baarmoeder zijn de lichaamen, dewelke in haare holte beſlooten zyn, en het geweldig vermeerderen, ſchoon agtereenvolgende der vochten, dewelke langzaamerhand de vaten van de Baarmoeder verwyderen. (ziet §. CCCXLVI. XLVII, XLVIII, XLIX. LLI. en LII.)

§. CCCLXVI. In de eerſte maanden der Zwangerheid ſcheint de buik niet dikker; 't is alleenlijk omtrent de derde maand dat men 'er gemeenlijk iets van begint gewaar te wor-

den; maar van de vierde op de vijfde maandt schijnt de buik kloodtwijze op te zetten, en deszelfs bekleedzelen zijn duidelijke overal gespannen (γ).

§. CCCLXVII. Het vorderen dezer uitzetting blijft aanhouden tot op het einden der Zwangerheid, op welken tijdt men als dan dikwils bespeurt dat het vel van het bovenste gedeelte der dijën tot aan de zijdelijksche deelen der onderbuik gereezen zij, en dat van de billen tot op de heupen.

§. CCCLXVIII. De hals der Baarmoeder word vervolgens dikker, langer en zagter geduurende de zeven eerste maanden der Swangerheid; maar deeze tijdt voorbij zijnde, begint ze korter te worden, uit hoofde van derzelver verwijdering, en eijndelijk wist ze zich allengskens uit. (ziet §. CCCLVI.) (δ).

CCCLXIX.

(γ) De reden daar van is dat de Baarmoeder in de eerste Maanden der Swangerheid nog in het kleine bekken ligt: maar naarmaate dat ze hoger rijst, drukt ze de Ingewanden weg, dewelke op dit gladde verwulft zich niet konnen wederhouden, maar zich zijdelijks plaatzen: dit is de Oorzaak dat de Vrouwen zodaanig haren rokken niet konnen sluiten, schoon de buik platagtig zij, in ene gevorderde Zwangerheid.

(δ) Waar uit men gemakkelijk kan opmaaken, dat ingevallen daar de Nageboorte in de Hals van de Baarmoeder is vastgehegt, 'er noodwendig ene Bloedvloed moet ontstaan, door het verwijderen dezer hals.

§. CCCLIX. 'Er blijft alsdan dikwils de kring alleen van de opening over, dewelke ene kleine ronde boordt, op ene groote kloot gehegt, vertoont. Dit teken kan gemeenlijk dienen, om de tijdt der aanstaande verlossing aan te kondigen, vooral wanneer men in deeze opening veele slijmagtige stoffen vindt.

§. CCCLXX. Het gebeurt egter zomwylen dat deeze kring nog zeer dik is, schoon de Vrouw op 't punt staat van in arbeid te treeden, maar als dan is ze zeer zagt; Vrouwen, dewelke met de witte vloed behebt zijn, bevinden zich veeltijds in dezen staat, dewelke gemeenlijk veel toebrengt om de verlossing voort te zetten (ziet §. CLXXXIII.)

§. CCCLXXI. De grootste dikte van de wanden der Baarmoeder dewelke volkoomen ledig is, is aan derzelver bodem; (ziet §. CLIII. en de derde figuur van de eerste plaat.) de geringste aan derzelver hals; en de middenste in derzelver Lichaam. Het is ook haren bodem dewelke het meeste in de Zwangerheid zich uitrekt, de hals rekt het geringst en het Lichaam naar evenreedigheid.

CCCLXXII. Omtrent de helft der Zwangerheid begint het Lichaam der baarmoeder zich duidelijk te verwijderen, en op 't laatste der dragt is 't dat de hals tot deeze uittrekking meede helpt: (ziet §. CCCLXVIII.) maar de opening verwijdert zich niet van binnen als in

in den arbeid, ten minste meestentijds. (ziet de laaste plaat en deszelfs uitlegging.)

§. CCCLXXIII. De Baarmoeder is op het laatste der Zwangerheid zoo dun niet als MAURICEAU, en veelen andere met hem dagten; maar derzelver wanden blijven ook zoo dik niet als VAN DEVENTER getragt heeft te verzeekeren: zij houdt bijna een juist midden tusschen deeze twee uitterste.

§. CCCLXXIV. Beiden de ronde Banden van de Baarmoeder ontwinden zich en worden regter naarmaate dat de Bodem en het Lichaam van dit werktuig hoger in den Buik van de *S*wangere Vrouw oprijst, en derzelver Loop, na dat zij op de helft der dracht Looodlijnig geweest zijn, word meerder van voren naa agtere hellende, (ziet §. CCII. en CCIII.)

§. CCCLXXV. In een volkoomen Ledige staat van ene welgestelde Baarmoeder zijn de ronde banden dun, naarmaate van de grootte dewelke zij in de Zwangerstaat krijgen, vooral wanneer ze gevordert is: ook komen zij onmiddelijk van de Baarmoeder voort gelijk de Trompetten, (ziet de eerste figuur van de eerste plaat en deszelfs uitlegging.)

§. CCCLXXVI. Dat gedeelte van het Buikvlies 't welk den bodem, het Lichaam en een gedeelte van de hals der Baarmoeder bekleedt, lijdt ene geweldige rekking ten tijden der Swangerheid; (ziet §. CCCLXII.) maar de breede Banden rekken zeer weinig in vergelijking

king van 't vorige: zij veranderen maar om zoo te zeggen haren loop, (ziet §. CCCXXIV.)

§. CCCLXXVII. Het Lichaam van ieder ronde Bandt verandert niet van Lengte in de Zwangerheid, verondersteld in allen opzichte natuurlijk; maar derzelver wortels volgen de trap van uitrekking dewelke de bodem van de Baarmoeder lijdt, (ziet de eerste figuur van de eerste plaat en derzelver uitlegging.)

§. CCCLXXVIII. Het is eveneens geleegen met een gedeelte van ieder Trompet, van haren uitgang uit de Baarmoeder tot aan derzelver Opening in de holte van dit werktuig, (ziet de zelfde figuur, van de zelfde plaat.)

§. CCCLXXIX. De Eiernesten ondergaan geene andere merkelijke veranderingen in de Zwangerheid, dan haare verplaatzing: deeze is overeenkomstig met die, dewelke de breede banden, dewelke haar ondersteunen, lijden.

§. CCCLXXX. Wanneer de Nageboorte op enen der zijdelijksche deelen der Baarmoeder is vastgehegt word de ronde Bandt van dien zelfde zijde dikker, en korter, als van de tegenovergestelde zijde. (ziet §. CCIV. en CCV.)

§ CCCLXXXI. Ten zelven tijdt word de ronde Bandt van de overgestelde zijde der vasthegting van de Nageboorte eenigzints langer, om dat hij getrokken word; maar hij word dunner, als dezelve natuurlijk geweest zoude zijn, indien de Nageboorte zich aan den Bodem van

 de

de Baarmoeder hadt ingeplant, (ziet § C CXXIX en CCXXX.)

§. CCCLXXXII. Indien men alsdan in een lijn de gantſche lengte van beiden deeze Banden meet, om de geheele uitgeſtrektheid harer lengte te hebben, zal deeze Lengte overeen komen met die, dewelke deeze banden zouden gehad hebben, indien de Nageboorte ergens anders als aan de zijdelijkſche deelen zich hadde vaſtgehegt.

§. CCCLXXXIII. Als de Nageboorte aan het laagſte gedeelte van het lichaam van de Baarmoeder is vaſtgehegt, zijn beiden de ronde Banden van ene gelijke lengte in verſcheidene tijden der Swangerheid; maar zij worden zoo dik niet als in gevallen van eenige andere vaſthegtingen van de Nageboorte.

IV. HOOFD-

IV. HOOFDSTUK.

VAN EENIGE WEINIG BEKENDE TOEVALLEN DER BEVRUCHTING.

§. CCCLXXXIV. Indien de vezelagtige plek van het eironde beursje, (ziet §. CCCXXXIV. en CCCXXXVIII.) in ene behoorlijke tijdt, geen genoegzaame zelfstandigheid aanneemt, en dat het wolagtige (*tomentum* ibid.) al het overige van de uitwendige oppervlakte van dit zelfde beursje niet gelijk bekleedt, of indien het *Chorion* gelijk de *Nageboorte* vaatagtig word, of ook als de Nageboorte zeer groote en waare slagader en aderbreuken heeft, of eindelijk wanneer de streng van derzelver begin af een blaasje op de Nageboorte heeft, moet noodtwendig het voortbrengzel der bevrugting vergaan: maar hetzelve ontlast zich veeltijds niet dan langen tijdt na het volkoomen ophouden van den Aanwas der Vrucht.

§. CCCLXXXV. In dergelijke voorkomende geleegenheden kan de konst het miskraamen niet voorkomen; de aderlaatingen zijn

zelfs alsdan gevaarlijk voor de Moeder, en men behoort alleen te tragten, zoo draa de weiën en de vloed zich openbaaren, ene schielijke ontlasting van het voortbrengzel der bevruchting te weeg te brengen, 't welk in allen opzichte een vreemd Lichaam is geworden.

§. CCCLXXXVI. Deeze biezondere gevallen van Miskraamen, dewelke altoos onverwachts overkomen, vallen het meeste voor; en 't is bijna altoos in de derde Maand der Zwangerheid dat de natuur zich bepaalt om deze onvolmaakte bevruchtingen te ontlasten.

§. CCCLXXXVII. In deeze geleegenheid ontstaat 'er altoos ene meer of mindere groote Bloedvloed, naarmaate de biezondere omstandigheeden dewelke de bewerkende oorzaaken daar van konnen worden. (ε).

§. CCCLXXXIX.

(ε) Deze Omstandigheden hangen af van de gesteldheid der vaste en vloeibaare deelen van de Vrouw; van derzelver Leefregel; van de behandeling des Geneesheers of Vroedmeester en van een oneindig getal andere zaken; ten dien einde zal ik mij bepaalen bij enige gewigtige Waarneemingen diensaangaande. naamlijk,

Ten Iste. Dat de Vloed zoo veel te sterker is, naar maate dat dezelve schielijker op de Bevruchting volgt.

2de Dat drie Maanden verloopen zijnde, het tegenovergestelde plaats hebbe, om dat alles alsdan in rust zy, en dat de Baarmoeder zich alsdan gemakkelyk zamentrekt.

3de Dat, als het over de derde Maand der Zwangeris, en de Vrucht nog leeft, de Bloedvloed alsdan veel ge-

§. CCCLXXXVIII. De Drift van de Bloedvloed is alsdan niet altoos overeenkomsting met de grootte van de Vrucht, noch van het Lichaam van het gantsche voortbrengzel der bevrugting; want het gebeurt dikwils dat dit voortbrengzel zeer klein, en dat de Bloedvloed zeer heweldig zij, (ziet §. CCCXI. en CCCXLIII.) terwijl ene andere bevrugting die veel grooter zal zijn, maar eene middelmatige bloedstorting zal te weeg brengen.

§. CCCLXXXIX. Indien de vliesagtige zak vol-

geweldiger zy, als dat dezeive gestorven is; want als de Vrucht doot is, is 'er geen gemeenschap tusschen de Baarmoeder en de Moederkoek overig.

4de Dat ene schielijke Vloed veel gevaarlijker zij, dan ene zulke, welke Langzaamerhand ontstaat, om dat in dit laatste geval de vaten tijdt hebben, van haare veerkragt weder aan te neemen; en dat de Voedzelen, dewelke de lijderesse geduurende dien tydt der vloed gebruikt, de Kragten ten deelen weder herstellen.

5de Dat, hoe de Vrouwen sterker en Bloedrijker zijn des te gevaarlijker 't zij; om dat de Vloed driftiger is, en de Lijdressen veeltijds door flaauwtens overvallen worden, eer dat ze ten eenemaal daar van ontlast zijn; nadien de Baarmoeder zich niet zamentrekt, uit hoofden van de Zwakheid en flaautens der Vrouw.

6de Dat Vrouwen, die ene geweldige Vloed doorgestaan hebben, ene geruimen tijdt onderheevig zyn aan zwaare hoofdpijnen, waar voor het aderlaaten en slaapverwekkende middelen schaadelijk zyn; maar dat ene gepaste Leefregel daar voor het dienstigste zij; naamlijk goed voedzel in ene geringe hoeveelheid genoomen, ene frische Lucht, en ene matige beweeging.

volkoomen, en korten tijdt na dat de Vrucht heeft opgehouden te groeijen, zich ontlaſt, ſchijnt alles alsdan duidelijk; maar indien dezelve zich zeer langen tijdt daar na ontlaſt, is alles dikwils verwart, men vindt 'er alleenlijk een witagtig troebel vocht in.

§. CCCXC. Wanneer de vliesagtige zak geſcheurt wort voor deszelfs ontlaſting uit de Baarmoeder, lopen de vochten weg, en worden met het Bloed vermengt, 't welk zij alleenlijk bleeker maken, en 'er blijft geenige bevrugte ſtoffe over, als de Nageboorte en de Vliezen, dewelke vervolgens uitgedreeven worden.

§. CCCXCI. Dezulke, die deezer omſtandigheden onbewuſt zijn, beſluiten in een dergelijk voorval dat de Vrouw ene valſche bevruchting gehad heeft: deeze bepaaling is geenzints juiſt voor een waar Wijsgeer; zij kan alleenlijk van dezulke, die aan de gewoonten verbonden zijn, aangenoomen worden; (ziet het XII Articul van het vervolg mijner Waarneemingen over de Verloskunde &c.)

§. CCCXCII. Het gebeurt Zomwijlen dat de Vliezen ſcheuren, dat de Vrucht ontlaſt, en onderſcheidenlijk gekend wordt: het overige van het voortbrengzel dat vervolgens ontlaſt word, ſchijnt in alles overeenkomſtig aan de voorige gevallen.

§. CCCXCIII.

§. CCCXCIII. De Waarneemingen toonen ons, dat de Vrucht zeer vroeg gestorven zijnde, de *Nageboorte* en de Vliezen enen geruimen tijdt aan de Baarmoeder vastgehegt zijn gebleeven, en om zoo te zeggen zoo vleesagtig en vast geworden, als de zelfstandigheid van het Hart zelve.

§. CCCXCIV. Men bemerkt gemeenlijk in een dergelijk geval ene meer of mindere uitgestrekte holte in het midden van het Lichaam, 't welk de Schrijvers goedgevonden hebben *Mola* te noemen. (1).

§. CCCXCV. De holte van dit Lichaam (*Mola*) is alsdan zomwijlen met een witagtig vocht vervult, 't welk door het verteeren van de Vrucht troebel is geworden, (ziet §. CCCLXXXIX.) en zomwijlen is 't helder; maar alsdan is de Vrucht onverandert gebleeven.

§. CCCXCVI. Als men zich bepaalt op de ondrukbaarheid der Vochten, en op de ondoordringbaarheid der stoffen, als dan zal men in

(1) Deze Lichaamen (*Mola*) tot verrotting overgegaan zynde door derzelver verblijf, konnen door opslorping dezer Stoffen Rotkoorzen veroorzaaken; om dit Toeval zoo veel als 't mogelijk is voor te koomen, is 't zeer dienstig Inspruitende met Laauw Water in de Baarmoeder te doen, om door die weg deze rot stoffen te ontlasten, en de uitdrijving van dit vreemde Lichaam te bevorderen.

in ſtaat zijn; uit de ledige ruimte dewelke in het midden van dit lichaam overgebleeven zal zijn, de grootte dewelke de Vrucht gehad heeft, als ze geſtorven is, na te gaan; en van de tijdt der bevruchting ten naaſten bij oordeelen wegens de ouderdom van het vreemde Lichaam.

§. CCCXCVII. De bloedvloed dewelke ontſtaat zoo draa den arbeid begint, om die Lichaamen uit te werpen, duurt altoos niet tot de volkoomen ontlaſting van dezelve: 't is alleen genoeg, als deeze klein zijn, dat ze de holte van 't Lichaam der Baarmoeder verlaaten hebben, en dat ze zich in derzelver hals weêrhouden, om de Bloedvloed te doen ophouden, of ten minſten om ze veel te doen verminderen.

§. CCCXCVIII. Indien de Natuur in het werk der voortteeling niet geſtoort word, blijft de Vrucht, de Streng, de vochten in welken zij ſwemt, de Nageboorte, en de Vliezen bij aanhoudenheid groeijen, gelijk wij alreeds gezegt hebben, (ziet §. CCCLX. en CCCLXI.) volgens haare ſchikking, tot den tijdt, dewelke door den Schepper om natuurlijk te verloſſen bepaalt is.

V. HOOFD-

V. HOOFDSTUK.

VAN DE TWEELINGEN.

§. CCCXCIX. De Tweelingen in allen deelen alleen zijnde, hebben ieder haare Nageboorte, haare ſtreng, hunne Vliezen, en haren biezonderen wateren.

§. CCCC. De Nageboorten worden zomwijlen in een meer of minder groot gedeelte harer omtrek gedrukt, zoo dat men op het eerſte gezicht zoude zeggen, dat 'er maar ene Moederkoek was, ſchoon 'er in der daat twee zijn, maar welkers groote vaten in de Nageboorten zelve gemeenſchap hebben.

§. CCCCI. Wanneer de Nageboorten van Tweelingen als zamen vereenigt ſchijnen; is het *Chorion* aan de twee Kinderen gemeen; maar ieder Kint heeft zijn biezonder *Amnios*, 't welk, door hunne ruglingſche onderlinge vereeniging, de vliesagtige zak in twee afzonderlijke afſcheidinge verdeelen, in ieder van welke een der Kinderen met deszelfs water beſlooten ligt.

§. CCCCII. Het gebeurt zomwijlen dat een blaadje van de binnenſte plaat van het *Chorion* aan ieder zijde tuſſchen beiden lopende, het *Am-*

Amnios verzelt; en alsdan is 't de buitenſte plaat alleen van het *Chorion*, dewelke aan beide de Kinderen gemeen zij, dewijl de binnenſte het middenſchot verſtrekt.

§. CCCCIII. Bij dergelijke geleegenheid, en ten tijden der Verlosſing, doorboort het eerſte Kint alleen het gedeelte van het *Chorion* dat alles omkleedt, maar het ſcheurt het Middenſchot niet; het tweede Kint doorboort 't zelve, 't welk vervolgens door de opening van den zak, dewelke aan hen gemeen is, en die het eerſte Kint daar in gemaakt heeft, gaat; zoodat indien men geen naauwkeurig acht gaf, zoude men denken dat beide de Kinderen zamen in een en hetzelve vocht waren, (ziet de twaalfde figuur van de tweede plaat.)

§. CCCCIV. Dit Middenſchot wordt niet gevonden bij Tweelingen welkers Nageboorten volkoomen geſcheiden zijn: elk Kint heeft alsdan een *Chorion*, een *Amnios*, en biezonderen vochten (ziet §. CCCXCIX. en de 13 en 14. figuur van de tweede plaat, alwaar voorbeelden vertoont worden van gevallen van drie Kinderen.)

§. CCCCV. Deze geringe ondekking moet dienen om te betoogen waarom, een der Tweelingen doot zijnde, den ander geen gevaar loopt van ook te ſterven, door de ſchaadelijke indrukking dewelke het daar van zoude konnen ontfangen, uit hoofden van de tegengeſtelde

ſtelde ſtaat der vochten, en van het Lijk, om dat 't zeker is, als de Tweelingen volkoomen alleen zijn, hebben zij altoos elk haren biezondere zak; en als de Vruchten niet zamen vermengt zijn, is 'er altoos een middenſchot dat haar afſcheidt.

§. CCCCVI. Wanneer Tweelingen zamen vereenigt zijn met het Hoofd of met den Tronk, behalven dat het *Chorion* haar altoos gemeen is, gelijk aan dezulke, die volkoomen geſcheiden zijn, hebben zij ook een gemeen *Amnios*; 'er is niets dat haar op eenige plaatzen afſcheidt; zelfs tot aan de Nageboorten, dewelke inderdaat alsdan zamen verſmolten zijn.

§. CCCCVII. Wanneer Tweelingen met de Navel afperkingen zamen vereenigt zijn, hebben zij maar ene ſtreng, maar deeze ſtreng is gemeenlijk van twee aderen, als 'er twee levers zijn, en van vier ſlagaderen, indien 'er twee bekkens zijn, zamengeſteld: Indien in tegendeel deze afperking vrij en geſcheiden in deze Kinderen is, zijn 'er twee ſtrengen, dewelke aan een zelfde Moederkoek toebehooren; 'er zijn eenige voorbeelden van geſpleeten ſtrengen.

§. CCCCVIII. Het enkel geval van Tweelingen is zeer gemeen; beſwangert te zijn van drie Kinderen is zeltzaam; en van een grooter getal is nog veel ongemeener.

§. CCCCIX.

§. CCCCIX. Het is zeker dat Tweelingen zelden tot het einde van de Negende Maand worden gedraagen, en hoe meerder Kinderen 'er zijn, hoe minder ze tot deze tijdt geraaken, gelukkig voor de Moeders, maar ongelukkig voor de Kinderen! want als 'er meerder als twee in getal zijn, gebeurt het zeer zelden, dat 'er een enige van in 't leven blijft.

§. CCCCX. De biezondere omstandigheeden van §. CCCXCIX tot §. CCCCIX. voor Tweelingen beschreeven, konnen in allen opzichten op Zwangerheden van drie en zelfs van een grooter getal kinderen toegepast worden.

VI. HOOFD-

VI. HOOFDSTUK.

WAARNEEMINGEN OVER DE VRUCHT.

I. AFDEELING.

VAN DE VOEDING DER VRUCHT.

§. CCCCXI. Het is onbetwistelijk waar, dat de Moeder aan het Kint, geduurende deszelfs verblijf in de Baarmoeder, de eigen zappen tot deszelfs voeding verschaft; maar men is nog niet eens wegens de Natuur dezer zappen. *Zommige* Auteurs willen zelfs dat het Bloed zij, zodaanig als het in 't Lichaam is; anderen beweeren dat het roode gedeelte bijna niets 'er toe bewerkt; en ik ben van het laatste gevoelen.

§. CCCCXII. Het voedend vocht, (hoedaanig 't zij) dat de Moeder aan het Kint overbrengt, gaat door de openingen van de vaten der Lijfmoeder, in de worteltjes van de Nageboorte, door *innerlijke ontfanging* (ziet §. CCXXI.) *intus susceptio.*

§. CCCXIII Ik dagt eertijds dat het in de *Vrucht* was, alwaar de allereerste bloedmaaking geschieden; om dat, in het begin, het voortbrengzel der bevruchting volkoomen wit is, en dat de Nageboorte zelve alsdan geen merkelijke roode koleur bezit. Maar nieuwe Waarneemingen, tot overtuiging mijns zelfs, hebben mij onderrigt, dat het in de Nageboorte zij, alwaar het Bloedmaaken van de Vrucht het allereerst plaats hebbe; en daarin kom ik met onzen Ouden over een, die de Nageboorte (*Hepar Uterinum*) noemden; dewijl zij op de Moederkoek de werking toepasten, die zij van de Lever vermoeden, naamlijk die, van het roode gedeelte van 't Bloed te formeeren.

§ CCCCIV. Dewijl de Nageboorte in de eerste dagen der bevruchting veel duidelijker als de Vrucht kan bespeurt worden, is 't byna zeker dat de vochten, dewelke de Nageboorte bereidt en afscheidt, verstrekken tot het begin van het ontwinden en groeijen van 't Kint; maar het is geenzints beweezen dat 'er van de Vrucht na de Moederkoek niets weder word over gevoert, voor dat deeze laatste aan de eerste gemelde Bloed heeft gezonden.

§. CCCCXV. Het Bloed van de Nageboorte word vervolgens door de Naveläder aan het Kind gebragt, en de Strengslagäderen voe-

voeren het weder van het Kind in de Nageboorte; deeze zaak is egter niet voldoenend om te bewijzen dat 'er eene biezondere omloop tusschen moeder en Kind zij; dewijl de allerfijnste inspuitingen van de Nageboorte in de Baarmoeder niet konnen doordringen, schijnen ze ons 't tegendeel te kennen te geven, en aangaande die van de Kwik, deeze bewijzen mijns oordeels niets.

§. CCCCXV. Verondersteld zelfs eens dat de gemeenschap van het Kint met de Moeder zoo duidelijk beweezen zij, als die, dewelke van de Moeder aan het Kind geschiet, zo zou 'er nog overig blijven het onderzoek of al het Bloed van het Kindt weder aan de Moeder overgaat, dan of 'er alleen een gedeelte daar van wederkeere.

§. CCCCXVI. Het is zeer twijffelagtig of het Kint gedeeltelijk door de Mond gevoet word, schoon in de Maag een overeenkomstig vocht gevonden word, met dat, 't welk in 't *Amnios* is beslooten; maar men is genoodzaakt te erkennen, dat de *inwendige ontfanging*, dewelke door de openingen der Huid van het Kind geschiet, ten minste voor een groot gedeelte tot deszelfs voeding meede helpt; vermits wij veele voorbeelden hebben van Vruchten die groot geworden en gegroeit zijn, schoon zij geene andere uitwendige opening dan de Huid gaatjes hadden, zelfs geen Navelstreng, *intus susceptio.*

noch iets dat daar van de werking zoude konnen verrigten. (ζ).

§. CCCCXVIII. Men ondekt geen Chijl of witagtig vocht in de Melkäderen van het Darmſcheijl eens Kints dat in de geboorte ſterft, maar alleen een bitteragtig vocht van eene watergroenagtige koleur.

II. AFDEELING.

VAN DE UITWERPZELEN DER VRUCHT.

§. CCCCXIX. Het *Meconium* van het Kint word zeer waarſcheinlijk voortgebragt, door het overblijfzel van de Gal van de Galblaas

(ζ) Het bevroore Vocht, 't welk van de Mond tot in de Maag en zelfs tot in het gedarmte van Vruchten van dieren, bij bevroore Wijfkens gevonden word, bewijſt niets ten voordeelen van de Voeding der Vrucht, door de Mond; uit hoofde dat de oppervlakte van 't Vocht, daar het Kind in ligt, het allereerſt bevrieſt, vervolgens dat het ijs een meerder plaats beſlaat, dan het water; waar uit men kan beſluiten dat het Vocht, 't welk de Vrucht omringt, als met geweld in de Mond en in het gedarmte word gedreeven, want 't is zeker dat het Kind niet kan ſlokken. Indien men de Hand in de Baarmoeder brengt, en dat zo men de Vinger in deszelfs mond ſteekt, zal hij dezelve drukken, maar zal in genen deelen zijne Tong beweegen.

blaas en van die van de Lever, van het Maag, Alvlees en Klieren zap der darmen, 't welk geduurende de gantſche tydt dat het Kind in de Baarmoeder gehuisveſt heeft, word afgeſcheiden, en waarvan het fijnſte gedeelte in het Bloed van het Kind is overgegaan, na dat het door de Melkäderen van het Darmſcheil is opgenoomen geworden.

§. CCCCXX. Het *Meconium* dat in de regte Darm word gevonden is dikker en van ene donkerder groene Koleur, als 't geen in de Kronkeldarm zit; zoo dat het ſwartſte en ſwaarſte gedeelte dezer ſtoffen het digſte aan den *Anus* zit, en dat gedeelte 't welk ligter van koleur is en dunner, ligt in de Blinden darm: men vind 'er niets van in de dunne darmen.

§. CCCCXXI. Wanneer ene zwangere Vrouw de Kwijlkuur door geſtaan heeft, is het *Meconium* van haare Kind ten allen tijden Loodkleurig; maar de vaſtheid dezer drekſtoffen is overeenkomſtig met de Ouderdom van de Vrucht, gelijk in de gewoone gevallen.

§. CCCCXXII. De Pis van de Vrucht is in genen deelen overeenkomſtig, met het Vocht 't welk in derzelver Maag, of dat, 't welk in het *Amnios*, word gevonden.

§. CCCCXXIII. Het is zeer waarſchijnlijk dat het Kint uitwaazemd voor al in de laatſte tijden der Zwangerheid, en dat het deze ſtof-

fen der Uitwaazeming zijn, dewelke ten deelen het Vocht dat in het *Amnios* beslooten is, dik en troebel maaken; de Drekstoffen van dit Vocht helpen daar meede toe; ook zijn 't deze dikke stoffen, dewelke de smeer of de slijmagtige stoffen waar mede het Kind gemeenlijk ten tijden van deszelfs geboorte bedekt is, zamenstelden.

III. AFDEELING.

VAN DE NATUURLIJKE LIGGING VAN HET KINT EN DESZELFS BUITELING.

§. CCCCXXIV. Het Kind word standvastig in ene zittende in eengedronge gestalte, zo lang als het zich niet beweegt, gehouden; en dit is de eenigste gestalte, dewelke aan hem natuurlijk zij, (ziet §. CCCXXXVI.) (*).

§. CCCCXXV.

(*) Men kan gemakkelijk begrijpen, dat deeze gestalte zeer natuurlijk voor 't Kint zij; maar na de geboorte beginnen de Kindertjes geweldig te schreijën en te schreeuwen, door 't bakeren: dit word alleen door de Luiëren veroorzaakt, waar meede dat de borst gedrukt, en de Ademhaaling enigermaaten belet word, het geen de Kinderen blaauw om 't hoofd maakt en doet schreien: men denkt gemeenlijk dat het schreijën de

§. CCCCXXV. Het is van veel meerder aangeleegenheid als men denken zoude, naamlijk de geſtalte of ſtant van het Kint in de Baarmoeder met deszelfs ligging in dit werktuig niet te vermengen; want de geſtalte is onafſcheidelijk, en de Ligging is maar betrekkelijk.

§. CCCCXXVI. In de Natuurlijke ſtaat naa de vierde Maand der Zwangerheid heeft het Kind het Hoofd na boven, het agterſte naa lagene en den Buik na voren; maar wanneer de tijdt van deszelfs geboorte nadert, is de Rug na voren, het Hoofd om lagene, en de Billen na boven geleegen.

§. CCCCXXVII. Deze dagelijkſche Waarneeming van de konſt toont ons, dat het Kint gemeenlijk in de laatſte Maanden der Zwangerheid, deszelfs Hoofd op die plaats brengt, daar te vooren deszelfs agterſte was geleegen, en dat het Kint, met zich voor over te buigen 't zij allengkens of eensklaps, het Hoofd aldaar brengt; en dit is eigentlijk datgeen,'t welk de Ouden de Buiteling noemde.

§. CCCCXXVIII. Het kan geenzints ſchaadelijk zijn de Buiteling van het Kint toe te ſtaan, het zoude zelfs in zommige omſtandighe-

de Kindertjes paars om 't hoofd doet worden, maar indien men de Borſt meer ſpeeling en ruimte gaf, zoude men gewaar worden dat ze niet meerder blaauw zoude zyn, en met ſchreijen zoude ophouden.

heden gevaarlijk zijn, daar aan te twijffelen; ik heb 'er onbetwisbaare bewijzen voor.

§. CCCCXXIX. Wanneer het Kint in plaats van de buiteling na voren te doen, zich na de zijde went, vertoont het in een dergelijk geval, het aanzicht na de zijde van het Schaambeen van zijne Moeder gekeert.

§. CCCCXXX. De meeste Hedendaagsche beschouwen het gevoelen der Ouden wegens de Buiteling van het Kint als belachlijk, dog ten onrechte; want ik voor mij zie 'er niets in, dat tegen de natuur strijdig zij, en het is voor 't overige zeer gemakkelijk aangaande deze verandering van gestalte, reden te geven (*θ*).

§. CCCCXXXI.

(*θ*) Van de hondert voldraagen Kinderen zijn 'er naauwlijks vijf, die met het hoofd niet voorkoomen, en van een gelijk getal verlossingen, dewelke voor de zevende maand voorvallen, ontmoet men 'er naauwlijks vijf of zes, of de Kinderen komen met de Voeten of met het agterste te voorschein: ik ben verzekert dat zulks ontstaat door 't vermeerderen van de grootte, van de vastheid en van de swaarte van 't hoofd des Kints waar door 't zelve het middenpunt van swaarte verandert; ik heb ook dikwils waargenoomen dat Kinderen die zeer groot van hoofd waren, zelfs voor de zevende Maand de buiteling verrigten. In dergelijke gevallen haalde ik ze zeer zelden bij de beenen, maar in andere gevallen, ben ik door de ondervinding overtuigt, dat het hoofd zal passeeren als de beenen doorge-

IV. AFDEELING.

VAN HET ZAMENSTEL VAN HET HOOFD DES KINTS EN VAN DESZELFS GELEEDINGEN.

§. CCCCXXXI. Het Hoofd eens Kints dat op deszelfs geboorte ſtaat, is natuurlijk grooter, in vergelijking van het overige van deszelfs Lichaam, en zagter, als geduurende de gantſche leeftijdt.

§. CCCCXXXII. De waare gedaante van het

gaan zijn; derhalven als 't hoofd groot is, is 't beter hetzelve met de Tang te ontwikkelen, als de voeten te gaan zoeken.

De Buiteling van het Kint geſchiet zomwijlen zoo ſchielijk en geweldig, dat de Opening van de Baarmoeder daar door verwijdert en met ſlijmagtige ſtoffen bevogtigt word, even als in enen waren arbeit: nadien dit in de zevende Maand, enen al te vroegtijdig tijdtſtip om te verloſſen, voorvalt, zoo zoude men ſchaadelyk de Vrouw in arbeid konnen brengen, en dezelve pogingen laten aanwenden, om zulks te bevorderen, ſchoon ze anders geenzints daar toe nog geneigt zoude zijn: men behoort in tegendeel in een dergelijk geval de Vrouw te bed te laten gaan, haar ruſt bezorgen, als dan is alles gemeenlijk de volgende dag over: Deze waarneeming is van het uiterſte aanbelang.

het Hoofd eens eerst gebooren Kints, is eenigzints kegelagtig, maar in twee onderscheiden zinnen, zoodat 'er twee voedstukken en twee Kruinen aan konnen beschoudt worden.

§. CCCCXXXIII. Het eerste der twee voedstukken is het Aanzicht, en de tweede, dat gedeelte van het Hooft, waarmede 't aan de Hals is vereenigt; deeze heeft de kruin of het bovenste gedeelte van het Hooft voor deszelfs toppunt, en de andere deszelfs agterste gedeelte.

CCCCXIV. Deeze Waarneeming is van 't uitterste belang om naauwkeurig het werktuiglijke van de natuurlijke Verlossing te bezeffen, wanneer het Hoofd van het Kint aan de opening van de Baarmoeder zich vertoont, dat het door de Scheede gaat, en buiten de Schaamelheid uitkomt.

§. CCCCXXXV. Wanneer men deeze Waarneeming uit het oog verliest, is men telkens verleegen zoo dikwils als men bij ene moeijelijke of werklijke verlossing geroepen word, waarin het Hooft het eerste zich voordoet.

§. CCCCXXXVI. Het Hooft heeft inderdaad verscheiden middenlijnen; de grootste strekt zig uit van de vereeniging van de Kin tot aan de Kruin van 't hooft; de kleinste, van 't een tot aan het ander Oor; en de Middenste Middenlijnen zijn alle die, dewelke meer of

of minder ſchuinſch, tusſchen de twee vorige begreepen zijn.

§. CCCCXXXVII. Men begrijpt derhalven, dat ene der gunſtigſte omſtandigheden van gelukkig te verlosſen ten deelen daarin is geleegen, dat de Middenlijnen van het Hooft des Kints zich voordoenen, op ene overeenkomſtige wijze met die van het Bekken van de Moeder. (†).

§. CCCCXXXVIII. Alle de Beenderen dewelke het Aanzicht van het Kindt zamenſtellen, zijn in 't algemeen vaſter, en onder haar naauwer vereenigt, als de Beenderen van het Bekkeneel.

§. CCCCXXXIX. Het maakzel van de beenderen van het Aanzicht belet dezelve dat zij, gelijk die van het Bekkeneel om zoo te ſpreeken in het doorgaan, bewoogen worden, wanneer ze zich het eerſte vertoonen; uit dien hoofden, behalven dat zy de grootſte middelijn van het Hooft alsdan voordoenen, bieden zij veel meerder tegenſtandt, als de beenderen van het Bekkeneel, het geen de Verlosſing des te moeijelijker maakt.

§. CCCCXL. De Bekkeneels beenderen der

(†) Bij ene levendige Vrouw ſtrekt de grootſte middenlijn van haare bekken zich uit, van het heiligbeen tot aan de vereeniging van het Schaambeen, en de kleinſte van het een tot het ander Darmbeen.

der Kindertjes zijn ter plaatzen der Naden niet volkoomen verbeent, en deze Naden zijn alleen maar met de bekleedzelen bedekt; in plaats dat het Aanzicht, welkers beenderen natuurlijk vereenigt zijn, het grootſte gedeelte der Zintuigen nog daar en boven bevat. (x).

§. CCCCXLI. De Kruin of *Fontanelle* is nimmer bij eerſt geboornen verbeent; deze plaats is bijna altoos vliezig, maar zeer zelden kraakbeenig; zij heeft ene vierkante gedaante, dewelke haar van enen andere vliezige plaats onderſcheid, dewelke zomwijlen aan de voorſte hoek van het agterhoofds been ge-

(x) Wanneer een Kind met het Aanzicht na de Schamelheid voorkomt, ſwellen deszelfs zagte deelen, dewelke tegen de beenderen van het aanzicht gedrukt worden, naarmaaten dat hetzelve verder doorgaat; zoo dat deeze Kindertjes het gantſche aanzicht blaauw en opgeſwollen hebben, en als monſters te voorſchein komen. In een dergelijk geval moet men vooral zorg draagen van zulks aan het famillie te waarſchouwen, om daar door voor te komen dat de Vroedmeeſter of Vrouw desweegens niet beſchuldigt worde.

Dezulke Kindertjes komen gemeenlijk doot of verlamt ter werelt, door de drukking dewelke het *Apophijſis Odontoideus* op het ruggemerg veroorzaakt: dog als zulks geen plaats heeft, kan men de moeder om haar te trooſten, verzeekeren, dat de Swelling van het Aanzicht in 24 Uuren tijds geweldig zal verminderen, en na verloop ven 8 of 10 dagen ten enemaal zal verdweenen zijn.

gevonden word, deze heeft ene driekante gedaante. (λ).

§. CCCCXLII. De Vastheid en uitgestrektheid dezer beenlooze plaats, verschilt naarmaate de meer of mindere volkoomen Voldraagenheid des Kints, en naar deszelfs goede of kwaade gesteldheid; misschien ook naar andere biezondere omstandigheden, dewelke ons nog onbekent zijn.

§. CCCCXLIII. Het agterhooftsbeen is dik, vast, ongelijk, en bestaat uit een stuk, over derzelver gantsche uitgestrektheid, dewelke met den vinger kan bevoelt worden; in tegendeel het voorhoofdsbeen is essen, dun, buigzaam, het wijkt voor het drukken, en is in twee gelijke deelen verdeelt, dewelke door enen naadt, waar door hetzelve in deszelfs gantsche lengte gescheiden is, zijn vereenigt.

§. CCCCXLIV. De Opperhoofds beenderen zijn gelijk het agterhoofts been uit een enkel deel zamengestelt; ze zijn buigzaam gelijk het voorhooftsbeen; deze hebben egter iets

(λ) Uit het verschil dezer gedaantens is 't, dat men onderscheid of 't de *Fontanelle*, of wel het vleesagtige gedeelte is, 't welk aan de bovenste punt van het agterhoofds been gevonden word, dat zich voordoet; het geen van de uitterste noodzaaklijkheid is, wanneer men het hooft met de Tang moet ontwikkelen, om dit wel te weten.

iets biezonder, naamlijk dat zij een veel grooter oppervlakte vertoonen, en dat zij in de gantſche lengte van de pijlnaadt, eenigzints over elkanderen glijden, wanneer zij zich in de enchte van de beenderen van het bekken wikkelen.

§. CCCCXLV. De Beenderen van den Romp en der ledemaaten zijn altoos meer of minder buigzaam; men moet egter niet te veel op haare buigzaamheid vertrouwen; want men zoude dikwils gevaar loopen van dezelve te breeken, en voornaamlijk de lange beenderen, naar deze of geene omſtandigheden, dewelke de toevallige oorzaaken daar van konnen zijn.

§. CCCCXLVI. Alle de Uitſteekzels zijn bij eerſt gebooren Kinderen aanhangzels, tot zelfs de Knokkels en hoofden der beenderen; de Randen der holten, dewelke dezelve ontfangen, in plaats van been te zijn, zijn ze alleen zeer zacht kraakbeen, even eens als peesagtig.

§. CCCCXLVII. Alle vleesagtige of Bandtagtige deelen, dewelke de beenderen van ene voldraage Vrucht zamen vereenigen, zijn zeer zacht, maar uittermaaten rekbaar; het geen bij zekere geleegenheeden dezelve buitgewoon aan ontleedigen onderheevig maakt. (μ)

VII. HOOFD-

(μ) Wanneer de Arm van een eerſt gebooren Kint ont-

VII. HOOFDSTUK.

VAN HET ONDERSLAAN.

§. CCCCXLVIII. Men verſtaat door het onderſlaan van ene Vrouw of Vrijſter in de Vroedkonſt, het inbrengen van een of twee vingeren in de Scheede, met oogmerk om ene Zwangerheid of enige Ziekte van de Baarmoeder of van de Scheede te ondekken.

§. CCCCXLIX. Wanneer het wegens een geval van Zwangerheid, in 't werk geſteld word, alsdan is de beſte geſtalte die men aan ene Vrouw om haar te onderſlaan geven kan,

haar

ontleedt is, ſchijnt 'er niets gemakkelijker als dezelve weder te herſtellen; ik ben egter verſcheiden maalen geroepen om lijken van dergelijken Kindertjes te openen, die door de ontſteeking en het Koudvuur dat 'er vervolgens bij gekoomen was, geſtorven waren: na dergelijke te regtſtelling gebeurt het zomwijlen, dat de beursbandt der geleeding tuſſchen het hoofd en de holte beneepen zit, en dat daar door deze toevallen worden te weege gebragt: uit dien hoofden is men genoodzaakt als men deze herſtelling doet den Arm tegen te houden, op dat het Hooft niet al te ſchielijk in de holte glijde, en dat de Beursbandt, tijdt hebben van zich in te trekken.

haar op de rug te liggen, het onderlijf en het Hooft, opgeheeven, beenen na de billen gebogen, en de kniën van een verwijdert: het is zelfs dienſtig van haar het onderlijf eenigzints van de vlakte daar ze op ligt, te doen opligten, als men haar onderſlaat. (*)

§. CCCCL. Wanneer het geſchiet aan eene Vrijſter, uit hoofden van eenige vermoeden van Zwangerheid, moet men in 't begin de Vinger met omzigtigheid inbrengen, uit vreeze van haar te ontmaagden, indien zij 't niet was.

. CCCCLI. Indien het eene onteerde Vrouw of Vrijſter was, moet men de beſmeerde Wijsvinger aan het onderſte gedeelte van de ſchaamelheid en van de Scheede inbrengen, tot bij het Staartbeen, alwaar gemeenlijk de mond van de Baarmoeder geleegen is.

§. CCCCLII. Men moet ook de andere Hant op de onderbuikſche afperkingen plaatzen, om zagtjes de Baarmoeder, na de Vinger

(*) Deze ligging maakt dat de mondt van de Baarmoeder na voren word gevoert, en meerder in de de Scheede komt; want de werking der buikſpieren en het na agteren vallen van de bodem der Baarmoeder brengt dezelve meerder voorwaarts: in tegendeel als de Vrouw ſtaat, alsdan gaat de bodem van de Baarmoeder na voren en derzelver opening word na het Heiligbeen gevoert.

ger dewelke in de Scheede is, te drukken; terwijl dat deze de Hals van de Baarmoeder naar de Hand, dewelke op den Buik ligt, weder ligtelijk aanbrenge: door deeze beurtwijze beweeging is men in ſtaat, om naauwkeuriger over de grootte, de vaſtheid, en de ſwaarte van ene Beſwangerde, Leedige, of verſtopte Baarmoeder te oordeelen.

§. CCCLIII. Men is in zommige geleegenheden verpligt de Vrouw op de zijde te doen liggen, om de ingewanden van boven van de Lijfmoeder te verplaatzen, en om des te gemakkelijker den bodem van dit ingewant te konnen voelen; en wel voornaamlijk als de Vrouw vet of zeer ſwaarlijvig is.

§. CCCCLIV. Men is ook zomwijlen genoodzaakt om dit onderzoek beurtlings op beiden de zijde te doen; 't is zelfs dikwils dienstig in zekere omſtandigheeden de Vrouw te laten na beneden perzen, en weder in andere gevallen, van haar ſtaande of op de Knieën liggende, te onderſlaan.

§. CCCCLV. Een enkele Vinger is gemeenlijk voldoenend om ene Vrouw op vermoeden van ene Zwangerheid te onderſlaan; maar 't is zomwijlen noodzaaklijk 'er twee te gebruiken, wanneer het geſchiet om Ziekten te ondekken; 't zij om des te beter de dikte en uitgeſtrektheid der natuurlijke ziek geworden deelen, 't zij om de grootte of de vaſtheid der vreemde Lichaamen dewelke 'er zich

konnen wederhouden , te erkennen. Indien de Ziekte huisveſt in het middenſchot, 't welk de Scheede van den *Anus* afſcheidt, behoort men twee vingers, gelijk de twee wijsvingers zamen te gebruiken, de een voor den *Anus*, en den anderen voor de Scheede; doch indien het gezwel klein is, en van ondere ligt, zijn de duim en de Wijsvinger van de zelfde hand in ſtaat dit werk te verrigten.

§. CCCCLVI. Men zal ligtelijk door het onderſlaan konnen oordeelen, of ene Vrouw, welkers bekken wangeſteldt is, door de natuurlijke wegen zal konnen Verlosſen, of dat 'er enen onoverwinlijke hinderpaal zij, dewelke de uitgang van het Kint volſtrekt onmooglijk maakt.

§. CCCCLVII. Het onderſlaan is van zeer veel nut in den Arbeid; om te weten of het valſche of waare Arbeid is; of 't in deszelfs begin is, of ze vordert, en of denzelven ten einde loopt; welke dat de deelen zijn, die zich het eerſte aan de opening voordoen, en hoe dat ze geleegen zijn enz.

§. CCCCLVIII. Men moet zoo veel als 't mogelijk is vermijden ene Vrouw in de eerſten maanden der Zwangerheid te onderſlaan, om dat, vermits het voortbrengzel dezer bewerking dikwils trouwloos is, en het gemeen altoos geneigt is om onbezonnen te oordeelen, alsdan de bepaaling van den Vroedmeeſter tot zijne nadeel zoude konnen uitvallen.

§. CCCCLIX.

§. CCCCLIX. Men moet zeer zelden in het begin van enen echte arbeid onderslaan, maatlijk in deszelfs vordering, en weinig of geheel niet op deszelfs einde als alles wel gaat; en als 't geen eerste Zwangerheid zij. (‡).

§. CCCCLX. Wanneer ene Zwangere Vrouw, die nog niet op het einde haarer dragt is, van ene Bloedvloed word aangetast, moet men haar niet onderslaan, als den arbeidt niet begonnen zij, uit vreeze van dezelve daar door niet te bewerken.

§. CCCCLXI. In een dergelijk geval, moet men liever de Vrouw op den Arm aderlaaten, haar beveelen 't bedt te houden, en zoo veel stilte en rust als 't moogelijk zij, bezorgen; dezelve geduurende enige tijdt ene sobere Leefregel voor schrijven, en door die weg tragten het Leven van 't Kint te spaaren.

§. CCCCLXII. Maar indien 'er wezentlijk met de Bloedvloed Arbeit plaats hebbe, op wel-

(‡) Men moet zorgvuldig het gedrag van zodanige Vroedvrouwen vermijden, die de Vrouwen geduurig onderslaan, en de deelen, om dezelve slapper te maken, met boter of Vet besmeeren, 't welk veeltijds veroorzaakt dat 'er ligte ontsteekingen, droogheid, prikkeling enz. plaats grijpen: het geen belet dat de Slijmklieren dat vocht niet afscheiden, 't welk geschikt is, om deeze deelen genoegzaam te bevogtigen en rekbaar te maken.

welken tijd der Swangerheid 't zij, kan 't niet schaadelijk zijn, de Vrouw te onderslaan; maar het aderlaaten is vruchteloos en kan zelfs zomwijlen in dergelijken omstandigheden nadeel toebrengen.

§. CCCCLXIII. Men kan in 't algemeen over geenige Staat van arbeid een vast oordeel strijken, indien men de Vrouw, ten tijden dat de Pijnen plaats hebben, en naa dat zij zijn opgehouden, niet heeft onderslaagen. (ω)

DER-

(ω) Men onderslaat gemeenlijk geduurende de Weiën, maar dit is ene zeer kwaade gewoonte, om over den staat van de opening der Baarmoeder te konnen oordeelen: de Schrijvers zeggen gemeenlijk dat ieder zamentrekking de opening verwijdert, hetwelk geen net denkbeelt geeft van de wijze op welke deeze verwijdering geschiet: zie hier wat ik daar omtrent heb waargenoomen. Wanneer de zamentrekking plaats heeft, trekt de mond van de Baarmoeder zich toe, en wanneer ze gedaan is, word ze wijder, als ze voor de zamentrekking was: bij voorbeelt, de Opening van de Baarmoeder hadt geduurende de eerste Zamentrekking een duim middenlijn, alsdan zal ze 13 a 14 linien op de tweede Zamentrekking hebben, en na dat deze geeindigt zal zijn, heeft ze 20 of 21 Linien grootte, en zoo vervolgens :- zoo dat men zeer verschillend zoude konnen oordeelen, over den staat dezer opening, door 't onderslaan ten tijden van de zamentrekking, of van de verslapping.

DERDE DEEL.

VAN DE

VERLOSSING enz.

I. HOOFDSTUK.

VAN HET WERKTUIGLIJKE DER VERLOSSING.

§. CCCCLXIV. De *Verlossing* is ene natuurlijke waare werktuiglijke bewerking, dewelke voor ene meetkundige betooging vatbaar is. (ziet de derde plaat en derzelver uitlegging.)

§. CCCCLXV. De kennisse derhalven der werktuiglijke wetten van het baaren, is van de uitterste noodzaaklijkheid voor de geene, die zich op de verloskunde toeleggen. En inderdaat een Vroedmeester ontbloot van deeze kennisse, is gantschelijk onbekwaam om de natuur, naar den aart der oorzaaken, te hulp te komen, wanneer zij eenige beletzelen ter

uitvoering der grondwetten, dewelke haar door den Schepper zijn opgelegt, ontmoet.

§. CCCCLXVI. De korfte en zekerfte weg om gemakkelijk dit oogwerk te bereiken, beftaat om wel te leeren kennen al 't geen natuurlijk in de gewoonlijkfte Verloffingen voorvalt: want 'er word zoo veel kundigheid vereifcht, om wel te weten wanneer de Natuur alleen in ftaat is, om dit werk te verrigten, als 'er in de Verloskunde wetenfchap gevordert word, om haar ten regten tijden te hulp te komen.

EERSTE ARTICUL.

DE NATUURLIJKE OORZAAKEN DER GEWOONLIJKSTE VERLOSSING.

§. CCCCLXVII. De Oorzaaken ener natuurlijke en gemakkelijke Verloffing zijn voornaamlijk aangaande de Moeder, de goede gefteldheid harer Lichaam, en voornaamlijk van haare Bekken; dat derzelver Baarmoeder behoorlijk in den Onderbuik geplaaft zij, en dat ze niet zeer in Jaren gevordert zij.

§. CCCCLXVIII. Wegens het Kint, dat het Levendig, en natuurlijk in de Baarmoeder geplaaft zij; dat het welgefchaapen zij; dat het niet te groot zij; dat het maakzel van het

Hoofd

Hoofd niet te vast zij, en dat het zich behoorlijk voordoet.

§. CCCCLXIX. Het is natuurlijk, dat ene zwangere Vrouw, die welgestelt is, (ziet §. CCCCLXVII.) van zelve en met pijn op de negende Maant, van een Levendig en ook welgeschaape Kint, dat met het Hoofd voorkomt, het Aanzicht na de zijde van het *Heiligbeen* van de Moeder gekeert, verlosse.

§.CCCCLXX. 'Er is niets zoo verschillend', als de volkoomen geduurzaamheid ener natuurlijke verlosﬁng; want de enen arbeit gaat zeer traag voort, terwijl enen andere in korten tijdt eindigt, schoon 'er in genen van beiden iets biezonders plaats hebbe; dit verschil hangt volkoomen af, van een oneindig getal onderscheidene omstandigheeden, dewelke als meede helpende en bewerkende Oorzaaken daar van konnen beschoudt worden. (*)

§. CCCCLXXI.

(*) Deeze Oorzaaken zijn Menigvuldig, ik verdeel dezelve in twee Classen, verborgen naamlijk en zigbaaren; Ik zal van de verborgene niet spreeken, uit vreeze van niets grondeloos voor oogen te brengen, maar ik zal eenig der zigbaare Oorzaaken hier bepaalen.

1ste Indien de Hals van de Baarmoeder zeer vast is, zal dit den Arbeid traager doen voortgaan; indien men de Vrouw niet heeft doen aderlaaten, zal men haar alsdan eenige reizen den ader doen openen, tot dat zij als flaauw worde; en om daarin beter te slaagen, laat ik haar over endt zitten. Als dat gedaan i

§. CCCCLXXI. Even hetzelve is 't met enen eerſte Arbeit, in vergelijking van de daar op volgende Verloſsingen bij een en dezelfde Vrouw. Het is egter zeker, alle zaken gelijk geſtelt, dat ene natuurlijke Verloſſing van een

zal alles in Verſlapping komen. Ik twijffel geenzints of deze vaſte ſtaat van den opening ontſtaat uit verſtopping. Indien in tegendeel de opening dun en zagt is, en dat ze zich gemakkelijk verwijdert op ieder zamentrekking, als dan zal de Verlosſing ſpoedig eindigen.

2de Indien de Vrouw met dampen behebt is, beſpeurt men dikwils dat de Baarmoeder in ſtuip of Kramptrekkingen is; in dit geval oordeel ik de Campher het beſte middel; ik geef ze alsdan van een half ſcrupel tot een half dragme, in de Doijer van een Eij onthouden, en onder een melkdrank gemengt, om de lijdreſſe alle half uuren daar van een klein kopje vol te laten gebruiken; ik heb dezelve dus tot een dragme toe voorgeſchreeven zonder eenig nadeel daar door gewaar te worden, als zomwijlen eenigzints pijn in 't hoofd, als de gifte wat al te groot was: Indien de Vrouw kramptrekkingen in de onderkaak heeft, ben ik gewoon om een ſtukje kurk tuſſchen de Tanden te liggen, om daar door te beletten dat de Tong niet gekweſt worde.

3de Indien de Vrouw eigenzinnig of hoofdig is, is men zomwijlen genoodzaakt, om de Vrouw zagtjes aan 't Oor te vraagen, of aan de famillie te onderzoeken, wat dat haar ongeruſt maakt, en alsdan alles zoo veel uit den weg rnimen als men kan; men zoude niet gelooven welke uitwerkzelen dat dit zomwijlen heeft, de Baarmoeder was te voren in kramptrekking, en nu gaat alles naar wenſch.

een eerste Kint gemeenlijk langer duure, als de daar op volgende. (ρ)

§. CCCCLXXII. Het gebeurt dikwils dat, door eenige biezondere omstandigheden, de natuurlijke Verlossing, zonder wijders van derzelver aart iets te zeggen, buitegewoon schielijk voortgaat: deze rasse vordering van den Arbeit is onderheevig aan toevallen, het geen zeer noodzaaklijk is, om van te vooren te voorzien.

§. CCCCLXXIII. Ook gebeurt het zomwijlen, dat de Natuurlijkste Verlossing naar oogenschijn, door tegengestelde omstandigheden vertraagt word, zonder dat men, uit hoofden dezer verandering, ene dergelijke Verlossing tegen natuurlijk kan beschouwen, ze is alleen in zekere opzigte moeijelijker. (σ)

§. CCCCLXXIV. Men ziet ook veeltijds dat enen Arbeit, dewelke alle vereischte gestel-

(ρ) Inderdaat Vrouwen, die Kinderen gehad hebben, krijgen haare Kinderen meestentijds terstond na dat het Water is weggeloopen; en in tegendeel is niets zeldzaamer als dit, in ene eerste Verlossing; want in dit laatste geval komt het Kint gemeenlijk twee of drie uuren na dat het Water ontlast zij.

(σ) Dit is in tegenoverstelling van het voorgaande: naamlijk indien het Bekken klein, en het Hoofd groot is, en dat de Opening der Baarmoeder moeijelijk zich verwijdert, hoe sterk dat de Weiën dan ook zijn, zal alsdan den Arbeit zeer lang duuren.

ſtelheden bezat, om natuurlijk beſchoudt te worden, eensklaps enen meerder of mindere langen tijdt ſtil ſtaat, vervolgens weder begint, en voortduurt, tot dat hij gelukkig eindigt. (*r*).

TWEEDE ARTICUL.

I. AFDEELING.

DE TEKENEN DEWELKE ENEN AANSTAANDE ARBEIT AANKONDIGEN.

§. CCCCLXXV. Wanneer een *Zwangere Vrouw*, tot den tijdt nadert, dat de bewerken-

de

(*r*) Vrouwen welkers Bekken wijder van boven als van ondere is, zijn veeltijds daar aan onderheevig, voornaamlijk indien de doornen van de zitbeenderen zeer binnewaarts zijn, en dat het Hooft van het Kint op het Staartbeen ruſt. Dit kan ook voortkomen, wanneer men de Vrouw al te vroeg op het Bedt der Verlosſing brenge; zoo lang de Vrouw ſtaat zijn de Weiën zeer ſterk, maar zoodra ze te bedt gaat, word het Staartbeen na binnen gedrukt, onderſteunt het Hooſt van 't Kint, en ſtuit de Weiën, dewelke aanſtonts weder beginnen als men de Vrouw het onderlijf laat opheffen. Men kan hetzelfde uitwerkzel te weege brengen, als men 't Hooft met de hant onderſteunt, de zamentrekkingen zijn alsdan even ſterk, en zoo pijnlijk niet.

de oorzaak der Verlosſing zijn vermogen moet oeffenen, begint haare Buik meerder of minder neder te zakken, en als plat te worden, ze bevindt zich ligter als de voorige dagen.

§. CCCCLXXVI. Weinig tijdt daar naa, krijgt de Vrouw dikwils neigingen om te wateren, deze vertoonen zig met enig ongemak, en ze zijn dikwils met ene ontlaſting van ſlijmagtige ſtoffen verzelt.

§. CCCCLXXVII. 'Er ontſtaan vervolgens geringe pijnen aan het onderſte der Lendenen, en niet omtrent de Nieren, gelijk egter veeltijds de Vrouwen zich uitdrukken. Deze pijnen worden gemeenlijk van het gemeen Vlaagen (*Mouches*) genaamt.

§. CCCCLXXVIII. Indien de Vrouw wezentlijk op het einde van haare dracht is, en dat de arbeit natuurlijk moet geſchieden, ondekt men in het onderſlaan, de Hals van de Baarmoeder verwijdert, en bijna volkoomen uitgewiſt; de wanden van de Mondt van dit werktuig dun, en deszelfs opening begint van voren omtrent het midden der ſcheede wijder te worden, waar door zich alsdan ſlijmagtige ſtoffen ontlaſten.

§. CCCCLXXIX. Het miſſen van zommige dezer Tekenen, moet de echtheid van den arbeit zeer twijffelagtig maken, voornaamlijk indien de Hals van de Baarmoeder niet genoegzaam vetwijdert is, en dat derzelver mond nog al te lang zij.

§. CCCCLXXX. De kwaade ligging van de opening van de Baarmoeder dreigt in een dergelijk geval ene moeijelijke of in zommige opzichte ene werkelijke Verlosſing; vooral indien den Buik wangeſtelt zij.

II. AFDEELING.

DE TEKENEN DEWELKE AANTOONEN DAT DEN ARBEIT BEGINT.

§. CCCCLXXXI. Bij de lenden pijnen, voegen zich alsdan veeltijds nog anderen, dewelke in de heupen, op het Schaambeen, en zomwijlen in de Dijën gevoelt worden; de Vrouw begint over enige Swaarte op het onderlijf te klagen.

CCCCLXXXII. De ontlaſting van ſlijmſtoffen vermeerdert, en zoodra als deeze Stoffen met eenig bloed vermengt, te voorſchein komen, heeft het gemeen de gewoonte van te zeggen, dat de Vrouw tekend (*marque*).

§. CCCCLXXXIII. Ten zelven tijdt vindt men gemeenlijk de Wanden van de Mondt der Baarmoeder dikker en vaſter, derzelver opening enger, en meerder na hogene en na agtere geleegen. (l)

§. CCCCLXXXIV

(l) De §. CCCCLXXVIII. toont de eerſte trap de Verr

§. CCCCLXXXIV. De afweezenheid van het grootste getal dezer tekenen en voornaamlijk van de laatste, alsdan wort de Vrouw van ene schielijke Verlossing gedreigt.

§. CCCCLXXXV. Wanneer deze Tekenen in tegendeel enen zekere tijdt in den zelfden staat blijven, of dat deeze laaste Toevallen geweldig vermeerderen, is het Aderlaaten van de uitterste noodzaaklijkheid, en men moet dezelve niet uitstellen.

III. *AFDEELING.*

DE TEKENEN, DEWELKE DE VOORTGANG VAN DEN ARBEIT BEVESTIGEN.

§. CCCCLXXXVI. Alle de Weiën, of alleen zommige der genen, dewelke de Vrouw in haren arbeit doorstaat, vermeerderen geweldig;

Verlossing aan, en deeze de tweede; de Verlossing gaat zomwijlen van de eerste terstont tot de derde trap over §. CCCCXXXVIII. en vervolgens tot de vierde, alsdan komt het Kint ter weirelt. Maar indien de Arbeit zeer lang op de tweede trap blijft staan, heeft de Vrouw alsdan geweldige pijnen, doch indien men de voorzorg gebruik van de Vrouw te doen aderlaaten, gaat den Arbeit terstont tot de derde trap over.

dig; zij komen zelfs schielijk op elkander, en ieder van haar duurt langer als te voren.

§. CCCCLXXXVII. De Mondt der Baarmoeder schijnt alsdan volkoomen wangestelt; want zij gelijkt veel eerder aan ene kleine ronde, meer of mindere dikke boort, dewelke op een gedeelte van ene kloot gelegt is, als aan de snuit ener zeelt, of aan die van ene kleine Hont enz.

§. CCCCLXXXVIII. De opening van de Mondt der Baarmoeder verlaat gemeenlijk ten zelver tijd het agterste gedeelte van de scheede, waar zij naa toe gereezen was, om zijnen eerste plaats te herneemen, en word allengskens wijder. (υ).

§. CCCCLXXXIX. De pols dewelke tot dus verre bijna natuurlijk geweest was, word rasser, en het Aanzicht word roodt; de Vrouw krijgt nu en dan beevingen en trilling, voornaamlijk in de dijën; zij gevoelt ene hette, dewelke over het gantsche Lichaam zich verspreit, en deze hette eindigt met ene volkoomen zachte douwing. (φ)

§. CCCCXC.

(υ) Dit is de derde Trap.

(φ) Dit alles word door ene enkele aandoenlijkheid der zenuwen veroorzaakt; maar 'er ontstaat zomwijlen ten tijden van den Arbeit ene waare Koorts, ene wezenlijke aanval van Koorts; dewelke inderdaat van ene Kwaade aart zijn kan, waar omtrent men zeer onzigtig moet zijn, van den tweede aanval, niet voor de

§. CCCCXC. Het is alsdan op 't allerlaast, dat het gedeelte der vliezen, 't welk zig het digtste aan de opening der Baarmoeder bevint, bij ieder Wei, 'er word ingedrongen, met ene meerder of minder groote hoeveelheid water, 't welk zij bevatten, en dat ze zamen ene uitpuiling in de Scheede maken.

§. CCCCXCI. Wanneer dit Laaste Teken niet te voorschein komt, moet men zich op de wezentlijkheid van den Arbeit niet vertrouwen; 't is ien minste een bewijs dat de wateren te vroegtijdig weggeloopen zijn, of ook dat 'er natuurlijk zeer weinig water is.

DE TEKENEN DEWELKE AANTOONEN DAT DE VERLOSSING AANSTAANDE, EN DEN ARBEIT BIJNA GEEINDIGT ZIJ.

§. CCCCXCII. De Weiën, in dezen tijd van den Arbeit worden heviger en rasser; zij

de melkkoorts aan te zien. Men moet geenzints in dit geval de Vrouw aderlaaten, maar men behoort alsdan de famillie wegens het gevaar te waarschouwen, en de nodige middelen in 't werk stellen. Deze Koortzen eindigen gemeenlijk met de elfde of veertiende dag, indien de Lijderesse het geluk heeft van het zoo lang goed te maken.

zij duuren langer, en de Vrouw word als werktuiglijk aangedrongen, om dezelve neder te perzen.

§. CCCCXCIII. De Vliezen Scheuren alsdan in ene geweldige pijn van zelve, het hooft van het Kint zakt lager, de opening van de Baarmoeder verdwijnt, en in de Scheede maakt zich alles gereedt, om 't zelve volkoomen te ontfangen.

§. CCCCXCIV. Indien op dat Tijdstip zich niets tegens de natuurlijke wetten van den Arbeit aanstelt, eindigt de Verlossing gemakkelijk, en in zeer korten tijdt.

§. CCCCXCV. Maar indien het Hooft van 't Kint, den weg der Schaamelheid geduurende de vlaag, dewelke onmiddelijk volgt op die, waardoor dat de vliezen gescheurt zijn, niet aflegt, word 'er gemeenlijk ene zekere hoeveelheid water op het einde van de Wei ontlast; het geen zomwijlen verscheiden reijzen agter een gebeurt.

§. CCCCXCVI. Wanneer het Water, in ene meer of mindere groote hoeveelheid, doch voor het grootste gedeelte, is weggeloopen, zakt het Hooft verder door; het vertoont zich in de laatste doorgang, en het Kint komt ter Werelt.

§. CCCCXCVII. Maar indien de Verlossing zich niet van zelfs scheint te konnen eindigen, moet men met veel oplettenheid onderzoeken, waar het beletzel van afhangt, om

naar

naar den aart van den hinderpal, hulp toe te brengen.

§. CCCCXCVIII. Op 't minste dat het Hoofdt enen zekeren tijdt in den doorgang blijft staan, glijden de Opperhoofts beenderen eenigzints langs de pijlnaadt over elkander, en kort daar op swellen de Deelen van de Moeder: 'er ontstaan alsdan ook dikwils Braakingen, dewelke gemeenlijk veel goeds voorspellen. (x)

DERDE ARTICUL.

I. AFDEELING.

ALGEMEENE GRONTBEGINZELEN VAN HET NATUURLIJKE WERKTUIGLIJKE DER VERLOSSING en derzelver GEVOLGEN.

§. CCCCXCIX. De Opening en de hals der

(x) Maar het braaken is zeer schaadelijk in den beginne van den Arbeit, behalven als het door overdaat van genoomen voedzelen is veroorzaakt, men moet hetzelve alsdan door gene middelen tragten te stillen, gelijk men gemeenlijk doet, men dient alsdan Laauw water te geven, om zulks te bevorderen.

der Baarmoeder zijn geduurende de gantſche tijdt der Swangerheid de Tegenwerkers van den Bodem en van het Lichaam van dit werktuig. Want zonder dit zoude zekerlijk de Vrucht voor dat ze voldraagen was, ontlaſt worden; waar uit volgt dat van het getal der Vrouwen dewelke te vroegtijdig verloſſen, het grootſte gedeelte dezulke zijn, waar in dit toeval plaats hebbe, uit gebrek dezer werktuiglijke Werking.

§. L. Het Lichaam en de Bodem van de Baarmoeder worden in tegendeel gelijklijk ten tijden der Verloſſing de Tegenwerkers van de Hals en van de opening van dit Werktuig. Zonder dit zoude het Kint nimmer van zelve door de opening van de Baarmoeder konnen gaan, als de bewerkende natuurlijke oorzaak van het baaren zich in werking ſtelde; en indien door ene tegengeſtelde orde, de Hals en de opening van de Baarmoeder alsdan de overhandt op het Lichaam en de Bodem van dit Werktuig kreegen, zoude enen dezer twee deelen noodwendig moeten wijken, waar door verſcheuring van dit Ingewant zoude ontſtaan, en gevolglijk de doot van de Moeder en van 't Kint, en moogelijk heeft dit zomwijlen op deze wijze plaats, als dit ſmertelijk toeval voorvalt.

§. LI. Zoodra het Kint ter werelt is, word de Hals en de Opening van de Baarmoeder weder meeſter van den bodem en

en van 't Lichaam van dit Werktuig; nadien de eerste zoo langen tijdt niet lijdende geweest zijn, als de andere deelen van de Baarmoeder, en dezelve in vergelijking veel minder uitgerekt zijn, volgt hier uit dat zij korter tijdt nodig hebben om haare veerkragt weder aan te neemen, als 't Lichaam en den bodem van dit Ingewant; de inwendige bloedstortingen uit de holte van dit Ingewant, zonder uitwendige ontlasting van bloet, bewijzen zulks duidelijk. (♆)

§. DII. Doch korten tijdt daar na word de bodem en het Lichaam van de Baarmoeder weder op nieuws meester over haare hals en over derzelver opening, om de Nageboorte uit te drijven. Het vrijwillig ontlasten van de Nageboorte als de Vrouwen onverwagts verlossen, is daar een onbetwisbaar bewijs van,

(♆) Deze Bloedstortingen in het binnenste der Baarmoeder zonder uitwendige ontlasting van bloed worden gekent, door de opswelling en dikte van den Buik der Vrouw, zuizingen der Ooren, en door de flaauwtens: moet men in dergelijke gevallen de handt in de Baarmoeder brengen, en de bloed klonters wegneemen; indien na deze bewerking de Baarmoeder zomwijlen nog veel werk hadt, om zich genoegzaam te zamen te trekken, alsdan behoort men het ene tweede reijs te herhaalen. Men is verpligt om ten minste 2 à drie uuren bij ene eerst Verloste Vrouw te blijven, om in staat te zijn, de Vrouw hulp toe te brengen, in gevalle dat 'er ene dergelijke Bloedstorting plaats hadde.

van; men kan ook, door het onderslaan, de veranderingen, dewelke onmiddelijk naa de geboorte van het Kint, aan de bovenste opening van de Baarmoeder plaats hebben, duidelijk gewaar worden, geduurende dien Tijdt, dewelke de Natuur gebruikt, ten einde de bovenste deelen van de Baarmoeder op nieuws over derzelver onderste de overhant krijgen, en dat, terwijl de Nageboorte los gaat en ontlast, de Baarmoeder in ene ogenblikkelijke zamentrekking treet, gelijk dezelve voor 't Kint gedaan hadt, en dat deze zamentrekking, op dezelve wijze pijnen verwekt, als die van 't Verlossen. (ω)

§. 1511. Terstont naa dat de Nageboorte met derzelver toebehoorende deelen uit de Baarmoeder ontlast zijn, stelt de Bodem, het Lichaam, de Hals en de Opening van dit Werktuig zich te zamen in werking, om de ontlasting der vochten waarmede deze deelen opgevult zijn, te bevorderen. Het zoude zeer

(ω) Men ziet meestentijds wanneer men geroepen is, om ene Vrouw de Nageboorte af te haalen, na dat de Vroedvrouw de streng gebrooken heeft, dat de Vrouw natuurlijk, door de enkele werking der Natuur dezelve kwijt raakt, dewelke men veeltijds alleen moet laten werken; en ik houw staande dat het veel beter is, in de meeste gevallen hetzelve volkoomen aan de Natuur over te laten, dan dezelve met ene onkundige hand te helpen.

zeer ſchaadelijk en ongelukkig zijn, zoo zulks niet geſchiede; want niet alleen dat de vochten in de vaten en miſſchien ergens anders zoude ſtilſtaan, indien de Vrouw lang genoeg deze ſtaat van werkloosheid konde doorſtaan, maar ze zoude nootwendig door de Bloedſtorting in korten tijdt ſterven, gelijk wij daar maar al te veel droevige voorbeelden van hebben, wanneer onvoorzigtige Konſtoeffenaarenin ongunſtige omſtandigheden, al te vroegtijdig de Nageboorte af haalen. Aangaande de zamentrekking van de Opening van de Baarmoeder, ſchoon zij wezentlijk en meedewerkende zij, ter ontlaſting der vochten waar van wij ſpreeken, nadien ze niet volkoomen is, belet ze de ontlaſting der ſtoffen niet, dewelke uit alle deelen van de Baarmoeder afgeſcheiden worden.

§. IɔIV. Indien de tegenſtant der Vochten, dewelke in het weefzel der Baarmoeder weerhouden worden, groot genoeg is, dat de zenuwen van dit Werktuig daar door geweldig aangedaan worden, gevoelt de Vrouw alsdan pijnen, dewelke men gewoon is, met de naam van Naaweiën te beſtempelen. In dit geval word de Opening van de Baarmoeder door de Pijn volkoomen geſlooten, want men neemt ſtandvaſtig waar, dat 'er niets uit de Baarmoeder ontlaſt word, zoo lang de zamentrekking duurt, maar zoo draa deze verſlapt is, word de opening ontſlooten en de Vrouw

gevoelt alleen dat gene te ontlasten, 't welk de zamentrekkende werking der Baarmoeder uitgeperst, en in de holte van dit werktuig gestort hadde.

§. LV. Wanneer de Vochten, dewelke in de Vaten van alle de Wanden van de Baarmoeder wederhouden worden, door derzelver geduurige aangenoomen zamentrekking, in tegendeel gemakkelijk geleegenheid vinden om zig te ontlasten, zal de Vrouw geen naaweiën hebben; en zij gevoelt het ontlasten der afgescheide vochten niet, schoon zij geduurig daar van kwijt raakt; het geen van den enen kant bewijst dat 'er zamentrekking zij, vermits 'er afscheiding is, maar dat dezelve zoo zagt is, dat ze geen pijn veroorzaakt, en dat, nadien ze niet ogenbliklijk of bij schokkingen geschiet, deze geene genoegzaame aandoening op de opening van de Baarmoeder maakt, om te veroorzaaken dat zij haar zamentrekt; en van den andere kant, dat in gewoonen gevallen de Baarmoeder zich altoos en zeer sterk zamentrekt, 't zij dat de zamentrekking pijnlijk, of dat ze 't niet zij.

§. LVI. Indien bij toeval eenig vreemd Lichaam, naa de ontlasting der Nageboorte, in de Baarmoeder was gebleeven, ontstaat 'er op nieuws een zoortgelijke kleine arbeit, dewelke niet ophoudt vóór en aléér het vreemde Lichaam, welke dat 't ook zij, vol-

koo-

koomen ontlast is, 't welk altoos met ene Bloedstorsting uit de Baarmoeder en ene swaarte op den *Anus* verzelt gaat. Dit bewijst, dat na de geboorte van 't Kint, de Natuur altoos zoo veel als ze kan door de zelfde wetten tragt, alles wat haar schaadelijk zoude konnen worden, in welke opzichte dat 't zij, te ontlasten; het geen door ene aanéénschaakeling van betoogde waarheeden onbetwistelijk bewijst, dat alles 't geen wij hier over deze stoffen voorgestelt hebben, den waare weg der natuur in deze verwonderlijke werking is, dewelke haar zonder ophouden vereeuwigt. Deze wet is eindelijk zoo onveranderlijk dat:

§. IↃVII. Indien door ene schielijke of onverwagte omstandigheid het gebeurde, dat ene Vrouw, zeer naa bij het einde van ene in allen opzichte natuurlijke Verlossing zijnde, stierf, zoude zij gemeenlijk naa haren doot Verlossen. Er zijn zoo veel Schrijvers die daar voorbeelden van te berde brengen, dat het voldoenende zal zijn, enige daar van hier aan te haalen, om hetzelve daar door des te meerder te bevestigen. (*a*) Maar men dient in aan-

(*a*) Ziet *Salmuth* 1, en 36. van zijne tweede Centurie. Ephem. Germ. Dec 1. an 3 T. 3. Observ. 318. *Bethardingius* pag. 77. de l'appendix, de Dec. 1. an 3. van 't zelfde Journal. *P. Barth.* cent 2. van de 99. Hist. der Ontleeedk. Journal des Curieux de la nature de l'annce 1685 en 1686. Les recherches de *M. Heli.*

aanmerking te neemen, dat de zaak waar het eigentlijk hier op aankomt, voor de agtste Maant der Zwangerheid geen plaats kan hebben, om dat voor dien tijdt, de hals van de Baarmoeder nog niet uitgerekt zijnde, deze genoegzaam wederstant biedt, om de zamentrekking van het Lichaam van dit werktuig werkeloos te doen worden, om den uitgang van het Kint na de doot te bevorderen; men vint ook bij geenige Schrijver, dat dit verscheinzel voor dien tijdt gebeurt is.

II. *AFDEELING.*

BREEDER UITLEGGING DEZER GRONTBEGINTZELEN.

§. IↃVIII. Het Baren geschiet van deszelfs begin tot haren einde, door behulp van verscheiden vermoogens, dewelke ieder volgens bijzondere bepaalingen werken. (*α*)

§. IↃIX.

lianthus in de Eph. Gem. de dec No. 2. de l'année 1 l'Obferv. 185. en vervolg. in de Journal d'Allemagne dec 2. L'an 3 Obf. 141. en vervolg. eindelijk bij *Jean Mathons* en anderen, voor 't overige heb ik zelfs een voorbeeld daar van.

(*α*) Deze vermoogens zijn de zamentrekkingen der Baarmoeder; die der Buikspieren, en der genen, dewelke tot de Ademhaaling dienen; maar de Baarmoeder werkt alleenlijk in 't begin der Weiën, en de Meedehelpende Vermoogens voegen 'er zich in 't vervolg bij.

§. IↃIX. Deze onderſcheiden vermoogens, dewelke alle te zamen en vrijwillig werken, oeffenen egter hunne vermoogen niet gelijktijdig, ſchoon dezelve kort op elkander volgen.

§. IↃX. De Werking dezer Vermoogens is zeer kort en bijna oogenbliklijk; men bemerkt tuſſchen ieder nieuwe aanval dezer Werking, een meer of minder tijdt van ruſt; dog altoos kennelijk.

§. IↃXI. De veréénigde werklijke ſtaat dezer vermoogens is bij de Natuurkundige bekent onder de naam van zamentrekkingen der Baarmoeder, en bij het gemeen, onder die van Vlaagen of Weiën. Men moet egter deze oogenblikkelijke zamentrekkingen niet met de Weiën van 't baren vermengen, 't welk het uitwerkzel met derzelver oorzaak zoude te zamen mengen, het geen in de zuivere natuurkunde ene onverdeediglijke dwaaling zoude zijn.

§. IↃXII. De natuurlijke en oogenbliklijke zamentrekking der Baarmoeder in den Arbeit, is uit zich zelve of uit haare natuur niet pijnlijk. Inderdaat indien de Lichaamen in de Baarmoeder beſlooten, en ook de belendende deelen van derzelver hals aan dit Werktuig geen tegenſtant boden, ten tijden derzelver zamentrekking, alsdan zouden de Vrouwen zonder Pijn baaren.

§. IↃXIII. De Weiën dewelke de Vrouw in 't Verlossen gevoelen, hebben derhalven hunne zitplaats in de deelen der Baarmoeder, dewelke door de harde en vaste deelen, die in dit werktuig beslooten zijn, en door de beenderen, dewelke van ondere belendende zijn, gedrukt worden; zoo dat 't aan de hals en aan de opening van de Baarmoeder is, daar de pijnlijke aandoening haren zitplaats heeft, en eigenlijk niet in 't Lichaam van dit Werktuig, vermits het 't Lichaam is dat werkt, en dat 't de hals en de opening van de Baarmoeder is, dewelke door haare verwijdering gewelt lijden. (β)

§. IↃXIV. De herhaalden zamentrekkingen van de Baarmoeder werken niet alle met gelijke kragten, 't zij betrekkelijk naar de onderscheiden deelen van dit Werktuig, of 't zij naarmaate van de verschillende staat van den Arbeit.

§. IↃXV. Ten opzichte van de onderscheiden deelen, is 't het eigen Lichaam van de Baarmoeder dat het sterkste werkt, de Bodem het

(β) Of 'er moest ene Ontsteeking in de Baarmoeder plaats hebben, en alsdan is den Buik hart, pijnlijk en met hette verzelt; men is genoodzaakt in een dergelijk geval de Vrouw Ader te laten, waar door men gemeenlijk gelukkig slaagt; en men dient vooral op de Leefregel der Vrouw agt te slaan, anders loopt men groot gevaar, dat de Ontsteeking na de Verlossing weder op nieuws beginne.

het geringſt, de Hals geeft meede, en de opening van de Baarmoeder gehoorzaamt; maar egter biedt dezelve zoo veel tegenſtant als ze kan, zoo dat men ſtreng zoude konnen zeggen, dat alles bepaalt is, maar volgens verſchillende trappen.

§. IↄXVI. Aangaande de verſchillende tijdt van den Arbeit; in 't begin heeft de Bodem van de Baarmoeder geen andere werking als derzelver tegenſtant, het Lichaam heeft een ſterker vermoogen, de hals en de opening lijden naar evenreedigheid. In het vordere van den Arbeit vermeerdert de werking van 't Lichaam, die van den bodem beſtaat in ſterk tegenſtant te bieden; de Hals en de opening geven gemaklijker meede, als te voren. In den ſtaat, blijft het Lichaam geweldig in werking, de Bodem helpt daar meede toe, de Hals gehoorzaamt volkoomen, en de opening wort allengskens verwijdert; op het einde werken de Bodem het lichaam en de hals te gelijk, en de opening lijdt al 't gewelt, tot dat de veerkragt der wanden van deze opening volkoomen overwonnen zij.

§. IↄXVII. Het is geenzints hetzelve met de Vermoogens dewelke de Zamentrekking der Baarmoeder ſterken, en helpen bewerken; want deze oeffenen alle te zamen en genoegzaam gelijklijk, over hun geheel, hunne vermoo-

moogen, door dien ze ieder gedeeltelijk, om zoo te ſpreeken, daar toe mede helpen.

§. IↃXVIII. Deze laaſte vermoogens veranderen zelfs haare wijze van zijn niet, in het meede deelen van alle hunne werking tot de Verloſſing, nadien ze naa de Verlosſing in dien zelfde ſtaat blijven, gelijk ze te voren waren.

§. IↃXIX. De Baarmoeder in tegendeel ondergaat, over haar geheel, groote veranderingen, voor, in, en na de Verlosſing (ziet de figuuren van de derde Plaat.)

§. IↃXX. De zamentrekking van de Baarmoeder is de naaſte Oorzaak der Weiën, en deze ſtelt de vermogens, dewelke de Verlosſing begünſtigen, in werking.

§ IↃXXI. Het ophouden der Pijn hangt alleen af, van het verſlappen der oogenblikkelijke zamentrekking der Baarmoeder; deze verſlapping bewerkt zelfs die, van de andere meede helpende vermoogens.

§. IↃXXII. De zamentrekkingen, dewelke in zommige gevallen, de konſt door 't onderſlaan, vrijwillig in 't werk ſtelt, volgen ene gantſche andere orde. De Pijn gaat alsdan vooraf; de meede helpende vermoogens ſtellen zich vervolgens in werking, en die der Baarmoeder werken het laaſte (ziet §. LXXXIII.) (∂).

§. IↃXXIII.

(∂) Bij voorbeelt in geval ener Verloſſing bij ene Vrouw,

§. IↃXXIII. Geduurende het ophouden der Pijnen, dewelke door de Konst bewerkt zijn geworden, volgt de te ruggang van ieder dezer vermoogens haren werklijke voortgang niet, maar gaat die, dewelke aan de vrijwillige pijnen der Verlossing gemeen is, (ziet §. IↃXXI.)

§. IↃXXIV. Geduurende de aanhoudenheid der zamentrekking van de Baarmoeder in het begin van den Arbeit, scheint den staat van de Hals en van de opening der Baarmoeder zich tegen de geboorte van het Kint aan te kanten; in plaats dat men op het einde van de zelfde Arbeit, stantvastig het tegen gestelde waarneemt. Inderdaat in het begin brengt de Tegenstant van de Hals en van de opening der Baarmoeder ten tijden derzelver zamentrekking waarscheinlijk dit uitwerkzel te weege, in plaats dat op het einde deze twe deelen, om zoo te spreeken, op het Hooft van het Kint, hetzelve vermoogen oeffenen, als de twe vingeren op ene noodt zoude doen, dewelke daar onder uit glijde. (ε)

§. IↃXXV.

Vrouw, die zeer uitgeteert is, veroorzaakt het onderslaan zomwijlen enige zamentrekking in de Buikspieren, en deze door 't vermeerderen der pijn, beweegt de Baarmoeder mede, dat ze haar zamentrekt.

(ε) Het zamentrekken van de hals en van de opening der Baarmoeder begunstigen de geboorte van 't Kint, zoodra 'er een gedeelte gepasseert is; het gebeurt

§. IↃXXV. De vrijwillige Zamentrekkingen der Baarmoeder, dewelke den Arbeit uitvoeren, zijn in 't begin weinig vermoogende; haare werking vermeerdert vervolgens allengkens, en eindelijk worden dezelve zoo ſterk, dat in gewoone gevallen, deze altoos noodzaaklijk meeſter van al het geen dat haar tegenſtant biedt, worden.

§. IↃXXVI. Het is niet volkoomen even eens geleegen met de Weiën, dewelke deze zamentrekkingen veroorzaaken; want, met uitzondering der laatſten, gebeurt het dikwils dat geringe zamentrekkingen van de Baarmoeder zeer hevige Weiën veroorzaaken, en dat de allerſterkſte zamentrekkingen, zomwijlen zeer ligte te weege brengen. (ζ)

§. IↃXXVII.

beurt zelfs ook dat het Kint in de Vliezen beſlooten ter werelt komt; in een dergelijk geval, moet men de Vliezen terſtont openen, om het Kint adem te doen halen; daar naa moet men zien of de Baarmoeder niet omgekeert zij, 't welk zomwijlen plaats heeft: dit zoo zijnde, moet men dezelve niet met de vinger, maar met de gantſche hant tragten te herſtellen; indien vervolgens de Baarmoeder zich niet zamentrekt, behoort men de Vrouw te onderſlaan; waar door men enige pijnen te weeg brengt, dewelke de Baarmoeder tot derzelver zamentrekking aanzet; bij gebrek van dien zoude de Vrouw groot gevaar lopen, van door de Bloedſtorting te ſterven.

(ζ) De hevigheid der Weiën word veroorzaakt doordien dat de hals der Baarmoeder tuſſchen het Hooft van 't Kint, en het uitpuilende gedeelte van het

§. IↃXXVII. Aangaande de Natuur det Pijnen, deze hangt eigentlijk af van den ſtaat, de Ligging, en het maakzel der onderſcheiden deelen, dewelke daarvan aangedaan worden, van de Trap der zamentrekkingen der Baarmoeder, dewelke daar de naaſte oorzaak van is, en van de vaſtheid der Lichaamen, dewelke, door dat ze weder hunne vermoogen op deze zelfde deelen oeffenen, de onmiddelijke oorzaak daar van worden.

III. AFDEELING.

VAN DEN VALSCHEN ARBEIT.

§. IↃXXVIII. Het gebeurt zomwijlen in zwangere Vrouwen, dewelke met ene Colijk pijn in het gedarmte behept zijn, dat deze Darmwei aan de bodem, en aan de Wanden van de Baarmoeder door tuſſchenkomſt van het Buikvlies, worden medegedeelt.

§. IↃXXIX. In dit biezonder geval, veroorzaaken de krimpingen van den regte darm dik-

het Heiligbeen gedrukt worde. Men dient ook in aanmerking te neemen, dat een vaſt hooft, in weerwil van deszelfs kleine gedaante veel pijnen veroor zaakt. In tegendeel een zagt hooft geeft mede en word langer; zij hangen mede af van de meer of mindere tegenſtant der opening van de Baarmoeder.

dikwils die van de Baarmoeder; maar men kan ze gemakkelijk van de Weiën van enen waare Arbeit onderſcheiden; want in dezen Valſche Arbeit, word de Mondt van de Baarmoeder op de zelfde wijze als in den Echte Arbeit zamengetrokken.

§. IↃXXX. Indien deze Neigingen tot afgaan geweldig zijn, konnen ze, in dergelijke geleegenheeden ſchielijk de Baarmoeder noodzaaken van zich zamen te trekken, en de Arbeit vertoont zich alsdan ook op welken tijdt der *Zwangerheid* dat 't zij.

§. IↃXXXI. De Graveel pijnen, waar meede de zwangere Vrouwen zomwijlen behept zijn, bewerken mede bijna altoos den Arbeit; uit hoofden van de geweldige ſchokkingen, dewelke de Niervlecht aan de Baarmoedervlecht meededeelt; dit zelfde gebeurt ook in de Roode loop, dewelke met heevige pijnen verzelt gaat.

§. IↃXXXII. In het eerſte geval moet men zijn toevlucht tot het aderlaaten en de Baade neemen; en in het tweede, behalven het aderlaaten, tot het Clijſteeren, waar van de beſte, die van melk en van een afkookzel van de ingewanden van eenig dier, zijn. (*v*)

§. IↃXXXIII.

(*v*) Ik zeg dat het beſte middel in Graveel pijnen der Zwangere Vrouwen het aderlaaten en de Baden zijn

§. LXXXIII. De Weiën der Baarmoeder, dewelke de Vrouwen onverwachts in de laatste maanden der Zwangerheid aantasten, zonder enige baarblijklijke oorzaaken; ontstaan gemeenlijk uit hoofden dat het Kindt zich eensklaps en met gewelt gekeert heeft.

§. LXXXIV. In deze geleegenheden gevoelt de Vrouw terstont geweldige pijnen in de Lendenen en ene zwaarte op het onderlijf, de pols is rasser en het aanzicht zeer roodt. (θ)

LXXXV. Indien men haar in dezen staat onderslaat, vindt men de opening der Baarmoeder tot op den gront open, en zomwijlen zeer sterk verwijdert, maar zij word niet of ten min-

zijn tegen het gemeen gevoelen, 't welk voorgeeft dat het Badem den arbeit bewerkt, het geen met de Waarneeming niet over een komt; het is zeker dat het water niet als een plaats middel hier werkt, want het zelve komt niet in Scheede.

(θ) En de gedaante van den Buik verandert, dezelve word van boven platter: de Pijnen door deze schok veroorzaakt, verminderen allengskens, en houden zonder eenig toeval op, vooral indien de Vrouw zich op 't bedt houdt, om dat alsdan de opening van de Baarmoeder van de ongemakkelijke zwaarte van 't Kindt ontheft is. Jonge Konstoeffenaaren neemen dikwils dit voor 't begin van enen waaren Arbeit aan, en doen alles wat ze konnen om Weien te weeg te brengen, en zij gelukken maar al te dikwils, waar door de Vrouw in enen echte Arbeit gebragt word.

minsten zeer weinig zamengetrokken: derzelver kring is voor 't meesten half gespannen; haren wanden zijn vast, en op het gevoel pijnlijk, ze is ook veel langer; men bespeurt aan haar meerder hette als in de na bij zijnde deelen; de Vliezen, dewelke men door deze opening kan voelen, zijn zacht en flesch.

§. IↃXXXVI. Ene Vlakke Ligging der Vrouw, geduurende ene zekeren tijdt, is veeltijds alleen in staat, om alle deze dreigende Toevallen te stillen; het aderlaaten, en eenvoudige Clijsteeren zijn ook zeer dienstig, om deze storm te doen bedaaren.

VIERDE ARTICUL.

DE DEELEN, DEWELKE AAN DE OPENING DER BAARMOEDER, VOOR DE DEELEN VAN 'T KINDT, ZICH VERTOONEN.

§. IↃXXXVII. Naarmaate dat de zamentrekkingen der Baarmoeder met de meede helpende vermoogens, dewelke den Arbeid begunstigen, de hals en de Opening van de Baarmoeder verwijderen en uitrekken, ontlasten 'er zich slijmagtige stoffen, dewelke, door de Wanden te bevochtigen, en gedwee te maaken, het nederzakken der deelen van 't Kint, de-

wel-

welke zich het allereerst voordoen, begunstigen. (*t*)

§. IↃXXXVIII. Omtrent in 't midden van den Arbeit, ten tijden van de Zamentrekkingen der Baarmoeder, word 'er een meer of minder groot gezwel geformeert, 't welk, van 't binnenste der Baarmoeder, door derzelver opening in de Scheede uitgepuilt, (ziet §. CCCCXC).

§. IↃXXXI. Dit gezwel, 't welk door een gedeelte der vliezen, en der vochten, dewelke daarin beslooten zijn, gemaakt word, verstrekt verwonderlijk om de opening der Baarmoeder te verwijderen, en om zoo, door deszelfs aanwas, als door haare biezondere gedaante, dewelke het aanneemt, de onderscheidenheid der aanstaande Verlossing, aan te toonen (ziet de eerste figuur van de derde plaat en derzelver uitlegging) gij zult 'er de gedaante der Vliezen, volgens verschillende omstandigheeden, dewelke daar uitgelegt worden, in vinden.

§. IↃXL. Wanneer men in 't onderslaan dit opkoomende gezwel ondekt, is men gewoon

(*t*) Het is geheel valsch dat Vrouwen, welkers Vliezen vroegtijdig breeken, droog Verlossen; Het Water dient maar om de Opening te verwijderen en geenzints om den doorgang lenig of smeerig te maken, 't welk 't werk is der slymagtige stoffen, waar van wij hier spreeken.

woon te zeggen, dat het water word gemaakt; ſchoon hetzelve, gelijk men weet, zig op gelijke tijdt heeft begonnen te formeeren, als 't Kindt; maar dit moet eigentlijk verſtaan worden, van 't gezwel dat daar door voortgebragt word.

§. IↃXLI. Na het ophouden van ieder zamentrekking der Baarmoeder, trekt het water zig weder op, voornaamlijk indien de Vrouw ligt, het Gezwel verdwijnt volkoomen, hoe groot dat 't zij; en het gedeelte van 't Kindt dat zich het allereerſt voordoet, neemt zeer ſchielijk deszelfs plaats in. (x)

§. IↃXLII. Zoodraa de Zamentrekking op nieuws begint, reiſt dit zelfde gedeelte weder op in de Hals der Baarmoedet, naarmaate dat het Gezwel weder te voorſchein komt, voornaamlijk indien het 't Hooft of het agterſte van 't Kint zij; het geen bij ieder Wei herhaalt word, tot dat de Vliezen geopent zijn. (ziet de eerſte figuur van de derde plaat, en derzelver uitlegging.) gij zult 'er vinden het geen aan de Hals van de Baarmoeder geduuren-

(x) Om te weten welk gedeelte het Kindt vertoont, moet men diensvolgens na de Zamentrekking de Vrouw onderſlaan; de Vliezen zijn alsdan fleſch, en de Baarmoeder zachter. Wanneer het water een Gezwel op de wijze als een vuiſt maakt, is het gemeenlijk de Streng, ook wel een Arm of een Been van 't Kindt, dewelke daar in beſlooten is.

rende de Zamentrekking van 't Lichaam van dit werktuig, en naa 't ophouden derzelve voorvalt.

§. IↃXLII. Deze Vliezen worden gemeenlijk door de Natuur zelve geopent, en men behoort nimmer te ſchielijk te zijn, om dezelve te ſcheuren in de gewoone gevallen.

§. IↃXLIV. Maar men kan, in tegendeel niet te ſchielijk het ontlaſten van het water bewerken, als 'er een bloedſtorting uit de Baarmoeder plaats hebbe, ten minſte indien ze eenigzints hevig zij, waardoor dat het Leven van de Lijdereſſe eenigermaate in gevaar geſtelt word.

IↃXLV. Het is ook zeer nodig vroegtijdig de Vliezen te openen, zoo dikwiis men genootzaakt is een Kint te keeren; maar men dient eerſt wel te onderzoeken, of de Opening van de Baarmoeder genoezaam verwijdert zij, om het inbrengen van de Hant toe te laaten, of ook, of derzelver wanden buigzaam genoeg zullen zijn, en bekwaam om genoegzaam meede te geven, om dit zonder eenig gevaar toe te laaten.

IↃXLVI. Men is ook verpligt de Vliezen te openen, wanneer ze een groot Gezwel van deszelfs oorſprong af, 't welk de gantſche ſcheede vervult, formeeren; om dat het van derzelver tegenſtanr is, dat in dergelijke gevallen, de moeijelijkheid, dewelke zij

hebben om van zich zelve door te breeken, en dus het vertraagen van de Verlossing, af hangt. Indien men daar in nalaatig is, gebeurt het zomwijlen dat het hooft bij voorbeelt nederdaalt, het water zich na agtere trekt, en dat de Vliezen vlak op 't hooft gehegt zitten blijven. (λ)

§. IↃXLVII. Geduurende de aanhoudenheid der pijn zelve, behoort men zich in staat te stellen, de noodzaaklijkheid te erkennen, om de

(λ) Ik zeg van derzelver Oorsprong af, naamlijk wanneer het Gezwel aan de Moedermont begint, en dat het zoo breed als de Scheede word. Wanneer het water agter blijft, alsdan komt het Hooft met de Vliezen bedekt te voorschein, en de Opening omhelst de hals. Indien men dit bespeurt, moet men de Vliezen met de Nagel doorslijten: het gebeurt zomwijlen dat men 't *Amnios*, uit hoofden van derzelver fijnheid niet met de nagel kan doorsnijden, en alsdan word 't Kindt met een Helm gebooren, naamlijk met 't *Amnios* bekleedt, 't welk zeer doorschijnend is, en zomwijlen zoo vastgehegt, dat men 't zelve niet gewaar word, en dat de Kinderen daar door gestikt worden, door 't verzuim van daarop agt geslaagen te hebben. Men dient in deze kleine bewerking zorg te dragen, van het vel van 't Kint niet met de nagel te kwetzen. Het gebeurt ook dikwils dat 't hooft van 't Kint met de Mond der Baarmoeder te gelijk voortgaat, men moet alsdan wel zorg dragen van de Moedermondt met de nagels niet te kwetzen, gelyk zommige gedaan hebben. Men weet dat het de Moedermont is, door de geweldige pijnen dewelke men aan de Vrouw verooorzaakt.

de natuur door deze kleine bewerking te hulp te komen, dewelke in de eerste omstandigheid alsdan gemakkelijk bewerkt word met de top van de Vinger, en in de tweede, door de Vliezen met de Nagel, door 't vrijven, te doorbooren.

§. IↃXLVIII. De Vliezen openen zich zomwijlen in het begin van den Arbeit, en zelfs voor dat denzelve opkomt, 't welk schadelijk kan zijn, vooral als de Vrouw voor 't overige niet in de aller gemakkelijkste en natuurlijkste omstandigheid zig bevint. (μ)

§. IↃXLIX. Dit Toeval gebeurt in zommige opzichte eerder aan Vrouwen, dewelke zeer vet of wateragtig of ook aan dezulke, dewelke zeer dik zijn, als aan andere. (ν)

§. IↃL. De Vliezen openen zich zomwijlen heimelijk, en in een dergelijk geval, zijn ze los van deszelfs plaats daar ze open zijn af, tot aan de Mond der Baarmoeder. (ξ)

§. IↃLI.

(μ) Naamlijk wanneer het vereist word, dat men het Kindt keere.

(ν) Om dat de vette en wateragtige Vrouwen de Vliezen zeer dun hebben, en zeer dikke Vrouwen hebben dezelve sterk gespannen.

(ξ) Ik zeg heimelijk, naamlijk op enen verborgen, of op enen andere plaats dan in de Moedermont; ik weet zeer gemakkelijk op welken plaats dat de Vliezen doorgebrooken zijn, om dat, als de Vrouw op de Opening der Vliezen Ligt, het water zich alsdan niet

§. IↃLI. In dit zelfde geval, bedekken de Vliezen altoos de deelen van 't Kindt, het welk diensvolgens het toedienen van den Doop, door middel ener ſpuit, kragteloos maakt.

§. IↃLII. Het gebeurt ook gemeenlijk, dat de vliezen alsdan op het gedeelte van 't Kindt, dat 't eerſte voorgekoomen is, gehegt blijven; en als 't het Hooft is, gelijk het gemeenlijk gebeurt, zegt het gemeen dat deze Kinderen met ene Helm gebooren zijn; waar uit in gevolgen van dien afgeleidt word, dat ze gelukkig zullen zijn. (o)

§. IↃLIII. Zoodraa de Vliezen doorgebrooken zijn, word 'er ene meer of mindere hoeveelheid water ontlaſt, naar biezondere omſtandigheden, waar van deze verſchillendheden afhanglijk zijn.

§. IↃLIV. Het water loopt zomwijlen voor, geduurende of naa ieder Wei weg: dan ontlaſt het zich eens voor, dan weder naa, in zommige gevallen nog voor, nog geduurende, nog naa ieder pijn, ſchoon 'er zeer veel wa-

ontlaſten kan, om dat het gedeelte van 't Kint dat 'er op ruſt, de opening toeſluit; indien de Vrouw op de overgeſtelde zijde ligt, alsdan zal ze veel water kwijt raken.

(o) Het Kindt word ook met ene Helm gebooren, als 'er valſche Wateren tuſſchen het *Corion* en het *Amnios* zijn beſlooten; want alsdan word *Corion* eerſt geſcheurt, en het *Amnios* blijft op het Hooft en het Aangezicht vaſtgehegt zitten.

waer in de Baarmoeder is; eindelijk weder in andere gevallen, word het water volkoomen, zoodraa de Vliezen doorgebrooken zijn, ontlaſt.

§. ɔLV. Deze biezonderheden, hebben ieder haren onderſcheiden oorzaak, dewelke wel gekent, de biezondere wijze aantoont, om de Moeder en 't Kint te helpen, vervolgens wijſt dezelve ook de voorzegging aan, dewelke men naar de verſchillende omſtandigheid behoort voor te draagen. (*).

ɔLVI.

(*) Wanneer het Hooft voorkomt, ontlaſt 'er zich alleenlijk dat gedeelte water, 't welk voor 't Hooft zit; want als de Vliezen doorgebrooken zijn, ſluit het Hooft de Opening, en rijſt niet weder naa boven; indien de billen van 't Kint het eerſte zich vertoonen, loopt het water na de eerſte Wei weg, maar op de volgende wei ontlaſt 'er zich geen meerder water, vooral indien 't Kindt een jonge is, om dat de Balzak van 't Kint, de ſleuf daar 't water door ontlaſte, toeſluit; indien 't Kindt dwarſch ligt, loopt het water geſtaadig weg, zoo lang 'er is, door de ruimtens, dewelke deeze ligging overlaat; hetzelfde heeft plaats als het de ſtreng, de Voeten of de Handen zijn, dewelke voorkoomen; het water eindelijk loopt ſchielijk en met golven weg, indien het de Elleboog, of de Knie is, dewelke aan de Moedermont zijn. Indien in tegendeel het hooft het eerſte voorkomt, en dat de vliezen zeer dik en vaſt zijn, alsdan komt hetzelve in de opening, zonder dat 'er water vóór is; de vliezen hegten zich daar aan vaſt, als of 'er geen water in de Baarmoeder was. Wat meer is, indien het Hooft bezwaarlijk doorgaat, en dat de Vrouw wel geſpiert zij,

VYFDE ARTICUL.

DAT GEEN 'T WELK GEMEENLIJK VOORVALT NAA DAT DE VLIEZEN DOORGEBROOKEN ZIJN.

§. IↃLVI. Zoodraa de Vliezen doorgebrooken zijn, kan men niet alleenlijk het gedeelte van 't Kint, dat zich het eerste aan de opening der Baarmoeder vertoont, bloot voelen, maar zelfs dikwils volkoomen 't zelve onderscheiden.

§. IↃLVII. Het is gemeenlijk 't Hooft, 't welk allengkens nederzakkende, zich in de Krooning wikkelt, en vervolgens trapswijze in de Scheede komt.

§. IↃLVIII. Wanneer het Hooft gereedt staat, om buiten de Schaamelheid te komen, ondergaan de groote lippen, de Bilnaadt, en den

alsdan kan het Hooft gebooren worden, zonder dat 'er water te voorschein komt; om dat de Moedermont zich om de Hals van 't Kint heeft geslooten, en alsdan hebben de schouders zeer veel moeite om door te passeeren; eindelijk gaan zy schielijk door, en het water volgt zeer ras, als of 't uit een kan loopt: als dit gebeurt, moet men zeer omzigtig zijn om de Vrouw de Nageboorte af te haalen.

den *Anus* aanmerklijke veranderingen, dewelke zomwijlen veel oplettenheid verdienen, om het ſcheuren van de *Gafel* voor te komen, voornaamlijk wanneer het een eerſte Kindt zij. (p)

§. IↃLIX. In gewoone gevallen, zoodraa het Hooft van 't Kindt volkoomen doorgegaan is, pasſeert hetzelve ſchielijk door de Scheede, en veeltijds volgt het Lichaam van 't Kindt kort daarnaa. (s)

IↃLX.

(p) Zier hier deeze Veranderingen, dewelke deze deelen ondergaan, het toomtje van de Gafel verdwijnt allengskens, de Bilnaadt dewelke maar zes linien lengte in den natuurlijke ſtaat bezat, word verſcheiden duimen lang; de groote Lippen zijn zomwijlen geheel uitgewiſt: den *Anus* behoudt zijne ronde gedaante niet, maar gelykt naar enen open beurs, welkers hoeken na de Billen, en de bovenſte randen omgekeert zijn; waar uit men leert dat denzelve niet plat kan worden, naamlijk dat haare Lengte zich van het ſtaartbeen tot aan de Bilnaadt zich uitſtrekt.

(s) Men moet hier aanmerken, dat wanneer het Kindt in 't begin ener geweldige zamentrekking ſchielijk ter waerelt komt, de hevigheid der Pijn alsdan veroorzaakt, dat de Werking der Buikſpieren aanhoudt, ſchoon de Zamentrekking der Baarmoeder ophoudt; het gebeurt alsdan ook zomwijlen dat de Nageboorte onmiddelijk het Kint volgt, voornaamlijk indien het Water meede eensklaps wegloopt, en dat de Bodem der Baarmoeder volkoomen of ten deelen word omgekeert; wanneer dit plaats heeft, moet men de Baarmoeder met de Hant herſtellen, voor dat de Hals en het Lichaam tijdt hebben om haar zamen te trekken.

§. IↃLX. Wanneer het Hooft enige tijdt, zonder voort te gaan, blijft zitten, naa dat het de opening der Baarmoeder gepasseert is, alsdan word hetzelve gedrukt en gevormt, om zoo te spreeken, naar de weg, dewelke het moet doorgaan; zoo dat van rondt gelijk het was, word hetzelve langwerpig. (ziet de tweede figuur van de derde plaat en derzelver uitlegging,) (ziet ook §. CCCCXLIV. en CCCCXCVIII.) (r)

§. IↃXLI. Het Hooft neemt inderdaat altoos ene langwerpige gedaante aan terwijl het na

Maar om voor te komen dat 't Kint niet schielijk ter weirelt komt in ene hevige Wei, ben ik gewoon met mijne Vingeren het Hooft des Kints te ondersteunen, tot dat de Wei vermindert zij; waar naa ik het Kint naa buiten laat komen.

Vrouwen, dewelke gespiert en bloedrijk zijn, bevint men zomwijlen in enen gantsche tegen gestelde staat, de Baarmoeder mont naamlijk gaat zeer schielijk over het Hooft des Kindts om deszelfs Hals zitten, het geen het Kint paers om het Hooft maakt, en veroorzaakt dat hetzelve opzwelt, en als zugtig word, en indien men dit niet spoedig helpt, verliest het Kint daardoor het Leven.

(r) Indien zulks plaats heeft, moet men geentzints, zoodaanig enen Hooft, als 't naa buiten is gekoomen, drukken; om dat 't zelve van zelfs door de zwaarte des Luchts zijne behoorlijke gedaante zal aanneemen: indien dit eenig Gezwel had te weege gebragt, moet men 't zelve door zagtjes te vrijven, of met de Samaritaansche balsem te smeeren, voornaamlijk indien men 'er wat Zeezout bij voegt, tragten te verdrijven.

naa buiten komt; maar zoodraa het gebooren is, is hetzelve zoo lang niet, als het in den doorgang was, indien 't Kindt leeft.

§. IↃLXII. Indien het Hooft in tegendeel zoo lang in deze Enge weg gebleeven is, dat het Kindt ſterft, behoudt hetzelve, naa de geboorte, dezelfde gedaante, dewelke het genoodzaakt was aan te neemen, om de Scheede door te gaan.

§. IↃLXIII. Voor 't overige 't zij dat het Kindt levendig of doot zij, zoodraa het Hooft geen gewelt meer op de opening der Baarmoeder oeffent, trekt deze zich om de Hals van 't Kindt te zamen, waarom dat ze zomwijlen maar al te ſterk ſluit

§. IↃLXIV. De Schouders, en de Hals van 't Kindt verwijderen weder op nieuws de opening der Baarmoeder; maar zoo draa de Romp naar buiten is gekoomen, ſluit de Moedermont zich vervolgens om de Dijën, en om de Schenkels van 't Kindt; zoo dat terſtont naa derzelver doorgang, ſluit dezelve zich weder toe. (φ)

§. IↃLXV.

(φ) De geringſte geoeffende in de Vroedkonſt zijn dezes zaak bewuſt, derhalven wenden zij ook alle moeiten aan, om de Vrouw terſtont van de geboorte Verlosſen; het is waar dat de Moedermont, na verloop van vijf minuten naa de Verlosſing geſlooten is, maar ene gelijke tijdt daar naa is ze het niet meer, en op de eerſte Wei verwijdert ze zig, er geſchiet ene nieuwe

§. IↃLXV. Het is zeer nuttig hier aan te merken, dat de Lucht leedigheid van de Hals der Baarmoeder zich niet altoos zoo volkoomen van de zijde der Scheede sluit, (ziet de aanteekening (*b*) bladzijde 218 van 't derde deel in 4to. *des Memoires de l'Academie Royale de Chirurgie*,) maar dat dezelve van de zijde van de holte der Baarmoeder 't nooit ontbreekt, als in gevalle van werkloosheid van dit werktuig, of in een zoort van flaauwten.

§. IↃLXVI. De opening der Baarmoeder daalt in de Scheede neder, naarmaate dat deze zich verwijdert, tot dat de dwarsche middenlijn van 't Hooft des Kints dezelve is doorgegaan; maar

Verlossing, en de Nageboorte ontlast zig; in plaats dat wanneer men de Nageboorte tragt schielijk te krijgen, loopt men dikwils gevaar van de Baarmoeder om te keeren, en andere Toevallen te veroorzaaken. Wanneer de Nageboorte volkoomen zijdelijks vooral omtrent de Trompetten zich heeft vastgehegt, gebeurt het zomwijlen dat de gantsche Baarmoeder zich zamentrekt, en alleenlijk dat gedeelte alwaar de Nageboorte vast zit, en ene opening dewelke 'er naa toe gelijdt, vrijlaat; indien de Nageboorte alsdan niet ontlast word, zoo brengt men de Hant in, en op 't ogenblik dat de Opening zich verwijdert, maakt men zoo spoedig als 't moogelijk is met de vier Vingeren bij een gevoegt, de Nageboorte los. De vier vingeren moeten bij één gevoegt zijn, want anders haalt men de Nageboorte bij stukken uit de Baarmoeder, en men kwetst zelfs zomwijlen de Baarmoeder.

maar men bespeurt van dit ogenblik af, dat ze weder op die plaats rijst, die zij gemeenlijk beslaat, als de Vrouw niet Zwanger is, (ziet de derde plaat en derzelver uitlegging.)

§. IↃLXVII. 'Er is niets dat de echtheid dezer zaak beter bewijst, dan de waarneemingen dewelke men heeft van Kinderen, die geduurende den arbeit, door de opening der Baarmoeder gepasseert zijn, en in plaats van ter weirelt te koomen, in den Buik zijn gegaan, door ene scheuring, die zij in de Scheede gemaakt hadden, zonder om zoo te zeggen de Mond der Baarmoeder te beleedigen.

ZESDE ARTICUL.

TOEVALLIGE OMSTANDIGHEEDEN DEWELKE DEN NATUURLIJKE ARBEIT KONNEN VERKORTEN EN DE VERLOSSING VERHAASTEN,

§. IↃLXVIII. Indien ene zwangere Vrouw, die in allen opzichte gezont en welgeſtelt is, zeer ſterk met de wittevloed behept is; dat de geſteltheid haarer Lichaam ſlap en fleſch is; dat haar Kindt middelmaatig groot en ſlap is; dat deszelfs Hooft natuurlijk voorkomt; dat de Weiën der Verlosſing ſchielijk met zeer veel gewelt en ſterkte opgekoomen zijn, alsdan zal den Arbeit gewis verkort, en de Verlosſing zeer ras voortgaan.

§. IↃLXIX. Het gemeen, 't welk alleen uit de Verſcheinzelen oordeelt, beſchouwt deze zoorten van Verlosſingen als de gelukkigſte, maar 't zij verre, dat een regte kenner 'er altoos even gunſtig over oordeelt.

§. IↃLXX. Ene te ſchielijke Verlosſing is inderdaat zeer zelden aan 't Kindt ſchaadelijk, maar

maar dezelve is al te dikmaalen nadeelig, en zelfs zomwylen gevaarlyk voor de Moeder. (*x*).

§. IↃLXXI. Vrouwen die schielijk verlossen, lopen gemeenlijk gevaar van kort na de Verlossing door ene Bloedstorting haare leven te verliezen, (ziet het tiende Articul van het vervolg mijner waarneemingen over de verlossingen.)

§. IↃLXXII. Het is ook zeer zeltzaam, dat in ene rasse Verlossing het Kindt ter weirelt komt, zonder de Gafel of de Bilnaat zelve te scheuren, schoon 't Kindt maar van ene middelmaatige grootte zij; gelukkig is 't dat dit toeval altoos gemakkelijk door de ligging alleen herstelt wordt.

§. IↃLXXIII. 'Er zijn nog drie andere biezonderen Omstandigheeden, waar in de Gafel gevaar loopt van te scheuren; de eerste naamlijk is, als het agterhooft het eerste zich

(*x*) Ze is gevaarlijk ten 1ste door de verscheuring en kneuzing van verscheidene deelen der Vrouw, ten 2de uit oorzaak van de doodelijke Bloedstorting, dewelke door het losgaan van eenige deelen van de Nageboorte, dewelke door het Kindt losgetrokken zijn, word veroorzaakt. In een dergelijk geval moet men de Hant inbrengen, om de Baarmoeder te prikkelen, en haar aan te zetten, dat ze zig zamentrekt: zoodraa men bespeurt dat dit plaats heeft, moet men de Hant naar buiten brengen, en de Vrouw is geredt.

zich vertoont, en dat het Aanzicht des Kints niet te voorschein komt, naarmaate dat het in de Scheede nederdaalt: de tweede is, als het Aanzicht het eerste voorkomt; en de derde is als de Billen het eerst komen. Maar deeze drie gevallen wel verre van de Verlossing te verhaasten, vertraagen dezelve. (♆)

ZE-

(♆) Het Aanzicht des Kints komt niet te voorschein, als de Kin op de uitpuiling van 't Heiligbeen word tegen gehouden, en dat het Voorhoofdsbeen in deszelfs holte is gevoegt; het welk veroorzaakt dat het Agterhooft zich vertoont: om deeze ligging te veranderen moet men den *Anus* in de Palm van de Hant plaatzen, de vingers na het staartbeen uitstrekken, en dus het onderlijf opligten; terwijl men met de andere Hant het Agterhooft te rug brengt: indien dit niet gelukt, brengt men twee vingeren in den *Anus*, waar meede men, door dezelve uit te strekken en krom te buigen, het Hooft uit de Holte van het Heiligbeen werkt, terwijl men met de andere Hant het Agterhooft op ligt, waardoor men gemeenlijk gelukt: Deze wijze is veel beter dan die van VAN DEVENTER, welke aanraadt dat men de Mont van 't Kint moet zoeken, en dus het Hooft verplaatzen; want dit is zeer Moeijelijk gelijk ik ondervonden heb; men loopt gevaar van 't Hooft te beleedigen, en terwijl men de Mondt zoekt, stoot men 't Hooft te rug.

ZEVENDE ARTICUL.

DE TOEVALLEN, DEWELKE DE NATUURLIJKE ARBEIT KONNEN VERTRAAGEN, EN DE VERLOSSING WERKLIJK OF ZELFS GEVAARLIJK MAKEN.

§. IↄLXXIV. Indien ene zwangere Vrouw, ſchoon volkoomen welgeſtelt, zeer ſterk geſpiert en bloedrijk is, of dat haare Kint zeer groot en ſterk is; alsdan zal het hooft des Kints zeer veel moeite hebben, om de bovenſte engte van 't Bekken door te gaan, hoe voordeelig dat deszelfs ligging zij.

§. IↄLXXV. In dergelijke omſtandigheeden zijn de zamentrekkingen der Baarmoeder gemeenlijk, en zelfs langen tijdt zeer flaauw, ſchoon kort op elkander volgende, zij worden zelfs beſwaarlijk uitdrijvende, eveneens als in gevallen daar de Navelſtreng om de Hals des Kints geſlingert is.

§. IↄLXXVI Het vertraagen der verloſſing door dergelijke omſtandigheden veroorzaakt, is zomwijlen de Oorzaak van verſcheiden zeer

gevaarlijke toevallen; naamlijk van Ontsteeking en versterving der Blaas, des regte Darms, en der scheede, of van eenige derzelver deelen; of ook van die der Hals van de Baarmoeder, en zelfs van het verscheuren van 't Lichaam van dit Werktuig.

§. IↃLXXVII. Het beklemmen van 't Hooft des Kints, wanneer 't lang duurt, is de voornaamste Oorsprong van alle deze Wanorders, met uitzondering egter der schaadelijke Handgreepen, dewelke men zoude hebben konnen in 't werk stellen, om zulks te verhelpen.

I. AFDEELING.

OMSTANDIGHEEDEN AFHANGLIJK VAN DE NAVELSTRENG.

§. IↃLXXVIII. Indien de Navelstreng te kort, of om de Hals van 't Kint geslingert is, word de Verlossing daar door merkelijk tegen gehouden.

IↃLXXIX. In dit laatste geval zijn de zamentrekkingen der Baarmoeder volkoomen uitwerkende, maar de Weiën zijn onvolkoomen; en deeze zijn 't, dewelke men gemeenlijk afgebrooken Weiën noemt.

§. IↃLXXX.

§. IↃLXXX. De Buikſpieren in plaats van de Baarmoeder van boven na beneeden te drukken, doen haare werking alsdan in eenen tegengeſtelde Zin, en de Vrouw word werktuiglijk aangedrongen, om tot deeze tegen natuurlijke beweeging, door ene ſterke en ſchielijke inaademing, meede te helpen.

§. IↃLXXXI. Indien de Vroedmeeſter ten zelven tijdt de Vinger in de Scheede brengt, voelt hij duidelijk en eensklaps het Hooft des Kindts, om zoo te zeggen, oprijzen, in plaats dat het moeſt neder zakken, ſchoon 't ſcheint telkens bij ieder nieuwe zamentrekking van de Baarmoeder, dat dit Hooft buiten de ſcheede zal uitkoomen.

§. IↃLXXXII. Wanneer 't Hooft in de doorgang nederdaalt, vertoont het zich in enen regte lijn, maar wanneer het weder na boven rijſt, draait hetzelve zomwijlen iets over deszelfs As, naar de zijde daar 't zelve naa toe getrokken word. Deze omſtandigheid toont de noodzaaklijkheid aan om het nederzakken van 't Hooft in dien zelfde zin te bevorderen, om dus het naa buiten gaan van 't zelve te verhaaſten, en het volkoomen ontlaſten der vochten in het *Amnios* beſlooten, te begunſtigen.

§. IↃLXXXIII. Het gebeurt zelden in een dergelijk geval, dat de Verlosſing zonder bloedvloed uit de Baarmoeder zich eindigt; maar

zoodraa dezelve plaats hebbe, komt het Kint kort daar naa ter weirelt.

§. IↃLXXXIV. Deeze Kinderen worden zelden levendig gebooren, niet om dat ze gestikt zijn, gelijk het Gemeen ten onrechte voorgeeft, vermits het Kint nog niet behoeft Adem te haalen; maar zij sterven, zoo door het toedrukken der uitwendige Strot aderen, als door die, van de Navelstreng vaten.

II. AFDEELING.

VAN DE ONSTEEKING MET VERSTERVING DER TEELDEELEN, DOOR 'T BEKLEMMEN VAN 'T HOOFT DES KINTS VEROORZAAKT.

§. IↃLXXXV. De Ontsteeking dewelke de eigen Hals der Baarmoeder naa de Verlossing aantast, is gemeenlijk doodelijk; door de Versterving, dewelke daar op volgt, en de Vrouw eindigt bijna altoos geduurende de Melkkoorts, of weinig dagen daar naa haare Leven.

§. IↃLXXXVI. Indien de Ontsteeking der Scheede door de versterving eindigt, veroorzaakt

zaakt ze ook gemeenlijk het verlies der Lijderesse ten zelven tijdt der Verlosfing.

§. IↃLXXXVII. Indien de Zieke bij geluk in het Leven blijft na de Ontsteeking en de Versterving der Scheede, is dezelve geduurende haren gantsche Leeftijdt aan zeer elendige ongemakken onderheevig.

§. IↃLXXXVIII. Indien de Versterving, bij voorbeelt, de Regtedarm heeft aangetast, ontstaat hier door gemeenlijk eene gemeenschap tusschen deeze Darm en de Scheede, en de Lijderesse is onderheevig aan eene onwillige ontlasting der drekstoffen door de Scheede.

§. IↃLXXXIX. Wanneer de Blaas daar van word aangedaan, loopt de Vrouw groot gevaar, van geduurig haare Pis droppelwijze door de Scheede te ontlasten.

§. IↃXC. Als de regte darm en de Blaas gelijk met het Koudvuur aangedaan zijn, word de Vrouw even 't zelve gedreigt, van onwilwillig haare Pis en derzelver Drekstoffen te ontlasten.

§ IↃXCI. Maar indien de verstorvene korsten alleen de zijdelijksche deelen der Scheede beslaan, is de Vrouw gemeenlijk van dergelijke ongemakken bevrijdt.

§. IↃXCII. In dergelijke Omstandigheid, komen 'er alleen in de Scheede eenige Lidteekenen, dewelke meer of minder deeze vliezige Buis, naar de meer of mindere groote uit-

gebreidheid van 't verlies van zelfſtandigheid; 't welk door 't afvallen der korſten veroorzaakt word, enger maken.

§. IↃXCIII. Men dient aan te merken dat dit verlies van zelfſtandigheid altoos min of meer de Mondt der Baarmoeder verplaaſt; 't zij dat dezelve daar door lager als natuurlijk nederdaalt; 't zij dat ze rechts of Lingſch, of na bijde de zijde te gelijk getrokken word.

III. AFDEELING.

VAN HET SCHEUREN DER BAARMOEDER EN DER SCHEEDE, (ziet §. IↃLXVII. en de Aanteekening hier onder (*a*)).

§. IↃXCIV. Wanneer de Baarmoeder voor de Verlosſing geſcheurt is, zijn Moeder en Kindt

(*a*) Ik neem hier de geleegenheid waar om opentlijk de Heer CRANTZ (†). Mijn Leerling en mijn Vrind. dankzegging te doen, wegens al 't geen hij van mij gezegt heeft, in zijne Verhandeling over het Scheuren der Baarmoeder in de Zwangerheid, (§) en wegens dat

(†) *Geneesheer der Faculceit van Weenen, Lid der Keizerlijke Academie.*

(§) *Waar van de overzetting agter de verhandeling der Verloskunde van den Heer* PUZOS *is ingelaſt.*

Kint beiden reddeloos; men kan geen andere toevlucht neemen om de Moeder en 't Kindt te ſpaaren, dan tot de Keizerlijke Sneede, dewelke men terſtont in 't werk moet ſtellen. Maar welk Vroedmeeſter zoude ſtout genoeg zijn, om zoo ſchielijk deeze Bewerking te onderneemen? en welken naaſtbeſtaande zoude zoo kloekmoedig zijn om toe te ſtaan dat men zonder uitſtel daar toe overging.

§. IↃXCV. Onderſtelt egter dat men tot dit uitterſte hulpmiddel overging, dewijl men niet voorzichtig deeze zaak zoude konnen onderneemen, dan na eenige zekere tekenen, zoo is 't van de uitterſte noodzaaklijkheid deeze zoo klaar als 't moogelijk is, voor te ſtellen, op dat ze tot geleide en beſcherming in dit hoopeloos geval zoude konnen ſtrekken.

§. IↃXCVI.

dat ik met genoegen verneem, dat 'er geen paragraaf zij, of hij maakt gebruik van mijne Leerreegelen, uitgenoomen in de negen en dertigſte en veertigſte, waar van hij zich als alleen Auteur opgeeſt. Deeze twee Paragraafen bevatten volgens hem *het punt, 't welk het voornaamſte oogmerk zijner verhandeling uitmaakt*. Wel verre van deeze Auteur den Eijgendom dezes zaaks te betwiſten, ik betuige dat mijne geneegenheid en mijne Vriendſchap voor den Heer CRANTZ mij geduldig de tijdt zullen doen afwagten, tot dat deeze edele Heer opentlijk belijdt, dat hij zig in dit ſtuk bedroogen heeſt.

§. IↃXCVI. Het Scheuren der Baarmoeder, onafhanglijk van uitterlijke Oorzaaken, word veeltijds door de ſtuipen van 't Kint, welks Hooft geklemt zit, veroorzaakt.

§. IↃXCVII. De Voeten van 't Kindt, door dezelve om zoo te zeggen eensklaps uit te ſtrekken, en door de geweldige en herhaalde ſchokkingen, ſcheuren altoos de Baarmoeder.

§. IↃXCVIII. Het Kindt, na enen zekere tijdt ſtil geweeſt te zijn, begint indedaadt zeer ſchielijk en geweldig zig te beweegen, als of 't opſpringt, 't welke hevige pijnen op de zitplaats der Baarmoeder te weege brengt, dewelke alsdan van verſcheuring gedreigt word; maar 't is nuttig aan te merken dat de Angſt altoos zijn voornaamſte zitplaats, omtrent het middenſte gedeelte van de onderbuikſche Afperking heeft.

§. IↃXCIX. Deeze toevallen worden gemeenlijk herhaalde reijzen, en onbepaaldelijk op onderſcheiden tijden herhaalt; 'er volgt eindelijk naa alle deeze herhaalde ſchokken, ene laatſte beweeging, of ene zeer geweldige ſprong, dewelke de Doot van 't Kindt aankondigt.

§. IↃC. De Moeder, na ene ſterke en ſchielijke Inaademing met ene klaagende ſchreeuw vergezelt, eveneens als ene hevige en onverwagte pijn zoude konnen doen voorſpruiten, valt alsdan in ene flaauwten; de ſchrik

des

des doods neemt vervolgens by haar plaats; zonder dat ze terstont haare Kennis verliest; haare Aanzicht verandert kort daar naa zijne koleur de Pols word langzaamerhand flaauwer; haare Lijf is gespannen, maar word breeder en platter; zij klaagt over ene biezondere doch zagte hette; haare Ledemaaten worden koudt; het dootzweet vertoont zich; op dit ogenblik raakt ze het verstant en het gevoel voor altoos kwijt, en eindelijk verliest ze gemeenlijk in stuipagtige beweegingen haar Leven.

§. IↃCI. Deze doodelijke Toevallen komen zomwijlen zoo schielijk, dat de Vrouw zeer zelden eenige uuren dezelve kan doorstaan. Zij sterft zomwijlen veel rasser, en weder andere rijzen blijft ze langer in 't Leven.

§. IↃCII. Het Kint scheurt altoos de Baarmoeder regt lootlijnig; en indien de Nageboorte aan de Bodem van dit Werktuig is vastgehegt, vint men de Baarmoeder in deszelfs midden doorboort. LA MOTTE verhaalt een dergelijk geval.

§. IↃCIII. Wanneer in tegendeel de Nageboorte op enen der zijdelijksche deelen der Baarmoeder zich heeft vastgehegt, alsdan is 't de Wandt van dit Werktuig, dewelke regt tegen over geleegen is, die de Scheuring heeft geleeden, bij deeze geleegenheid is de Nageboorte geheel.

§. IↃCIV.

§. IɔCIV. Het Kindt is zomwijlen volkoomen, en andere keeren maar ten deelen buiten de Baarmoeder.

§. IɔCV. In de Omſtandigheid van de §. IɔCII. vint men 't Kint meer of minder in den Buik van voren door de Scheur uitkoomen, maar zodaanig dat de ruggeſtreng des Kints naar 't beloop van die der Moeder gerigt is.

§. IɔCVI. Ingevallen van de §. IɔCIII. is het Lichaam van 't Kindt ook meer of minder buiten de Baarmoeder, maar de Ruggegraat des Kindts overkruiſt die van de Moeder.

§. IɔCVII. Bij deze geleegenheeden is de Baarmoeder altoos over het gedeelte van 't Lichaam van 't Kint, dat ze in haare holte bevat, geſlooten; en 't welk zij van allen kanten met ene verwonderlijke ſterkte omſluit.

§. IɔCVIII. Aangaande de voorbehoedende Geneeswijze van dit deernis waardig Toeval, moet men, naa de eerſte pijnlijke Schok, waar over dat de Vrouw in arbeit zittende, in de onderbuikſche afperkingen zal klaagen, terſtondt zoo veel Bloed uit den Arm aflaaten, dat ze in flaauwten valt, indien zulks moogelijk is, om dus de Baarmoeder zagt en buigzaam te maaken.

§. IɔCIX. Indien men vervolgens een gelukkig ogenblik kan aantreffen, om de Handt in de Baarmoeder te brengen, en dat het Hooft zonder gevaar kan te rug gebragt worden,

den, moet men ſchielijk het Kindt tragten te keeren, om dus door deeze voorzigtige voorzorg te onderzoeken of Moeder en Kindt beiden te behouden zijn.

IV. AFDEELING.

MIDDELEN TER REDDING VAN EEN GEKLEMT HOOFT.

§. IↄCX. Men zoude veeltijds alle de wanorders, dewelke op het beklemmen van 't Hooft eens Kindts volgen konnen, voorkoomen; indien men ſchielijk zijne toevlucht nam om de Verloſsing door middel van de Tang te eindigen, en vooral van de Kromme Tang volgens mijne laatſte verbeetering.

§. IↄCXI. Een Vroedmeeſter die eenige menſchelijkheid bezit, moet bijna altoos de onderſcheiden andere wijze en Inſtrumenten, in die gevallen gebruiklijk, met afgrijzen beſchouwen; te meer dewijl ze thans en met billijke reden als veragtelijk voor GODT en voor de Menſchen geoordeelt worden, naamlijk wanneer men iets beters kan in 't werk ſtellen, gelijk men veeltijds, om niet altoos te zeggen, in ſtaat is te doen, wanneer 't Bekken van de Moeder welgeſteldt is.

§. IↄCXII.

§. IɔCXII. Het zekerſte teken om de Heelmeeſter ſchielijk tot het gebruik van de Tang te doen overgaan, met oogmerk om de Moeder en haare Vrucht te behouden is, als 'er op het geklemde Hooft des Kints een Gezwel komt, en dat hetzelve niet verder vordert, ſchoon de Arbeit niet ſtilſtaat, maar alleen trager in zommige opzichten voortgaat, (ziet het vervolg mijner waarneemingen, enz.)(α).

§. IɔCXIII. Het Hooft eens voldraage Kints, of dat 'er digt aan is, geraakt nooit in een zeer kwaalijk geſtelt bekken beklemt, men moet

(α) Het hooft kan zoo wel beklemt zijn als 't nog in de hals der Baarmoeder is, als dat het bloot zij; het gezwel dat op het Hooft des Kints komt, is een bewijs van deszelfs beklemming. Indien 't Gezwel in groote en in vaſtheid aangroeit, alsdan is het Kindt nog in 't Leven; maar men moet wel zorg draagen van zulks aan de familie te zeggen, want het kan gebeuren dat het Kint kort daar naa ſterft, en men zoude niet nalaaten van 'er de Vroedmeeſter of Vrouw meede te beſchuldigen; men dient alleen te zeggen dat de bewerking met de Tang het eenigſte middel is, om het Kint indien 't nog in 't leven is, te ſpaaren. Indien in tegendeel het Hooft beklemt blijft, dat het gezwel niet grooter word, en dat het zacht zij, is het duizent tegen een dat het Kindt leeft. Wanneer het Gezwel ook veel voorwaarts komt, moet men niet denken dat het Hooft onklemt is, en dat de Vrouw derhalven zal verloſſen, want het Bekkeneel des Kints is beklemt op deszelfs plaats gebleeven; het is de Huid alleen dewelke uitpuilt, zelfs zomwijlen tot aan de Knobbels van de Zitbeenderen.

moet alsdan zich niet van de Tang bedienen. Het is waar dat als de wangeſtalte niet zeer veel de holte van 't Bekken vernauwt, dat hetzelve 'er zich in zal konnen wikkelen, en aldaar geklemt blijven, vooral indien 't het onderſte gedeelte van 't bekken is, dat zich het engſte bevint, en alsdan zoude dit inſtrument noch met Vrucht gebruikt konnen worden.

ACHTSTE ARTICUL.

HET NUT VAN DE KROMME TANG.

§. IↃCXIV. Het eerſte geval, waarin men met zeer veel Vrucht gebruik van de Tang kan maken, bij ene welgeſtelde Vrouw, is voornaamlijk wanneer de gront van 't Bekkeneel nog boven de Opperſte engte van de Beenderen van 't Bekken geplaaſt is, terwijl de beenige Calot in de Scheede zit, en dat de Mondt der Baarmoeder door 't ſterk rekken als uitgewiſcht is. (β)

§. IↃCXV.

(β) Men moet nooit zeggen dat het Kindt zonder het gebruik van de Tang niet ter weirelt kan komen, maar alleen dat Moeder en Kindt beiden in gevaar zijn.

§. IↃCXV. Indien eenige dezer omſtandigheden onbreeken, 't zij dat het Bekken kwaalijk of welgeſtelt zij, word het Hooft niet beklemt geoordeelt; men moet derhalven niet zonder noodzaaklijkheid, of in gevallen daar 't van weinig dienſt kan zijn, het gebruik van een altoos heilzaam Werktuig, wanneer het niet dan regttijdig gebruikt wordt, onderneemen in 't werk te ſtellen.

§. IↃCXVI. De Tang, volgens mijne laatſte verbeetering, is even dienſtig om in alle gevallen het Hooft des Kints te ontwikkelen, 't zij dat het na het Schaambeen of na het Heiligbeen gekeert, of wel na de ene of andere zijde der Darmbeenderen gevoegt is; of ook dat het zich het eerſte in doorgang voordoet, 't zij eindelijk dat het 't Agterhooft zij, 't welk het eerſte is doorgedrongen; want in alle deze Omſtandigheeden ben ik met dit Inſtrument gelukkig geſlaagt.

§. IↃCXVII. Het is wijders zeer nuttig aan te merken dat het geklemſte Hooft altoos het inbrengen der Blaaden van eene Tang, dewelke zeer wel en handelbaar gemaakt is, toelaat; om dat het Hooft genoegzaam tot het inbrengen van dezelve meedegeeft, zonder dat men eenig gewelt behoeft te gebruiken, 't welk aan de Moeder of aan 't Kint ſchaade zoude konnen toebrengen.

§. IↃCXVIII. Men moet derhalven niet ver-

verzuimen de Tang te gebruiken, wanneer het Hooft eenes kints, dat voor 't overige wel gestelt, maar zeer groot is, zonder dat het met water opgevult is, in de doorgang van een welgestelt Bekken blyft geklemt zitten; want door middel van dit Instrument maakt men allengskens het Hooft langer, en men begunstigt gevolglijk daar door deszelfs doorgang.

§. IↃCXIX. Indien men bij deeze door de Praktijk bevestigde waarneemingen, de Uitlegging voegt, dewelke ik verscheiden maalen gedaan heb, van de biezondere zamenvoeging der Beenderen van het Bekken eener Vrouw, in vergelijking met die van het Bekken eens Mans, alsdan zal men overtuigt zijn dat deeze beenderen meer of minder naar omstandigheid van zaken van een verwijdert worden.

§. IↃCXX. De Tang kan ook van groot nut zijn, om de gevaarlijke gevolgen voor te komen, van eene al te traagen verlossing eens Kints, welks Hooft in de scheede, zonder aldaar beklemt te zijn, is gevordert; gelijk als ten 1ste in gevallen van eene doodelijke Bloedvloed. Ten 2de bij een Toeval van Stuipen, dewelke de Moeder en het Kint grootelijks in gevaar stellen. Ten 3de als de Weien der Verlossing volkoomen ophouden. Ten 4de bij verlies van kragten. Ten 5de Wanneer de Navelstreng uit zich zelve al te kort, of van lengte verminderd is door derzelver omwendingen om eenige deelen van 't Kint, zodaanig dat het hooft

niet ter weirelt kan komen. Ten 6de Als de hals der Baarmoeder zoo ſterk om die van 't Kint ſluit, dat de Verlosſing zich niet van zelve kan eindigen. Ten 7de In geval van eene geweldige opſtopping van 't Water: en ten 8ſte kan dit Inſtrument ook zeer dienſtig zijn, om de billen van 't Kint buiten de ſcheede te brengen, wanneer dezelve zich het eerſte voordoenende, in het onderſte gedeelte van het Bekken zijn geplaatſt, en dat de Bilnaat daar door gevaar loopt van geſcheurt te worden (*x*).

§. IↃCXXI.

(*x*) Ik voeg hier bij dat in het eerſte geval moet men de Tang gebruiken niet alleenlyk als den Arbeit ſtilſtaat, en de Bloedvloed bij blijft, maar voornaamlijk als het hooft, nedergezakt zijnde, den Buik van de Vrouw opzwelt, dat ze ſwak word en met flaauwtens en zuigingen der Ooren behebt raakt, want dit toont eene inwendige Bloedſtorting aan, ſchoon 'er niets door de ſcheede ontlaſt word.

By het 2de geval voeg ik, dat de Stuipen veroorzaakt konnen worden door eene al te groote hoeveelheid van Bloed, 't welk na het Hooft word gevoert, by Vrouwen, dewelke zeer langen tydt geweldige Weiën hebben door geſtaan; in dit geval moet men niet nalaaten de Vrouw ader te laaten. Bij het 3de, geval voeg ik, dat, wanneer het Hooft ingewikkelt is, en den Arbeit ſtilſtaat, alsdan moet men de Vrouw niet laten Kliſteeren, of hartſterkende middelen geven, om den Arbeit weder te doen beginnen; want de eerſte brengen de Roodeloop te weege, en de verſterkende middelen veroorzaaken dat men de Bloevloed niet kan ſtillen; en naa dat deeze gemelde middelen haare werking verrigt hebben, is 'er gebrek van Bloed, en

§. IↃCXXI. De kromme Tang heeft nog zijn biezonder nut om de Schouders van 't Kint te ontklemmen; wanneer ze dusdaanig geleegen zijn, dat de eene ten naasten bij op de vereëniging van het Schaambeen, en de andere op de Heilig-Darmbeensche vereeniging steune.

§. IↃCXXII. Ik heb waargenoomen dat in dit geval het Hooft des Kints niet beklemt is; hetzelve is volkoomen in de Scheede, dewelke daar van ten eenemaal opgevult word, en waar in men hetzelve op de Ruggestreng, als op een Spil kan draijen; maar men vint altoos het aanzicht eenigzints schuins naa eene der zijdelijksche deelen van 't Bekken gedraait.

§. IↃCXXIII. Het is waar, dat elk dezer gevallen, waar van wij spreeken, eene biezondere handelwijze in eenige opzichte schijnt te vereischen; maar ik heb 'er eene algemeene uit-

en de Vrouw uit gebrek van dien, verlieft haar Leven.

Bij het 4de Geval voeg ik, de Stuipen uit zwakte veroorzaakt; want deeze zijn inderdaat zeer gevaarlyk.

Bij het 7de voeg ik, dat men in dit geval de *Sonde* niet gebruike kan, om dat de Hals der Blaas tegen de vereeniging der Schaambeenderen gedrukt word.

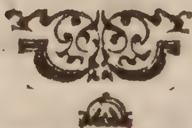
Bij het 8ste Geval, dat men met de Tang geen ontleedigiug der Dijën zal te weeg brengen, gelijk men met de Haken en zelfs met de Vingers zoude konnen doen.

uitgedacht, dewelke op alle deeze gevallen toepasselijk is (ziet het 6de Art. van 't vervolg mijner waarneemingen pag. 161, en vervolgens.)

§. IↃCXXIV. Aangaande de verschillenheeden, waar voor deeze behandeling vatbaar is, ter volkoomen verbeetering dezer bewerkingen; zal ik altoos mij pligtschuldig erkennen van ze alle in mijnen onderrigtingen, 't zij op een daar toe gemaakt werktuig, of op een Levendig onderwerp aan te toonen.

§. IↃCXXV. De kromme Tang kan eindelijk van groote dienst zijn, om het hooft eens Kints, 't welk in de Baarmoeder is gebleeven, uit te neemen, na dat hetzelve van 't Lichaam ten tijden deszelfs geboorte, is afgescheiden.

§. IↃCXXVI. Deeze Tang is zonder tegenspreeken in allen opzichte boven de beste en gemaklijkste Haken, in allen gevallen die wij voorgestelt hebben, te verkiezen.

NE-

NEGENDE ARTICUL.

VAN HET GEBRUIK DER HAAKEN.

§. IↄCXXVII. Er zijn, naar mijne gedagte, maar drie gevallen, dewelke gelukkig zeer zeldzaam voortkoomen, waar in men bezwaarlijk de verlosſing, zonder behulp der Haken, kan eindigen.

§. IↄCXXVIII. Het eerſte is, wanneer tweelingen zamen verëenigt zijn, zodaanig dat na andere wijze, terwijl zij leefden, beproeft te hebben, het volkoomen onmoogelijk is, zonder dezelve te beſchaadigen, deeze ter weirelt te doen komen.

§. IↄCXXIX. Het tweede geval is, als het Hooft van een voldraage en doot Kint in een te eng bekken beklemt is gebleeven, zodaanig dat het inbrengen en het Kruislings vasthegten van de Tang belet word.

§. IↄCXXX. Het derde geval is, wanneer men, in plaats van de Tang te gebruiken, om het Hooft des Kints te ontklemmen, hetzelve door eene onbedreeve Handelwijze, heeft afgeſcheurt, en dat het ten enemaal onmoogelijk zal zijn, om ene der Schouderen van dit ongelukkig ſlagtoffer der onkunde, te vatten.

§. IↃCXXXI. In dit laatste geval moet men de Haak met ene Scheede, dewelke ik ten dien einde heb uitgevonden, boven alle andere verkiezen te gebruiken: Door middel van dit Werktuig, naar de Wijze, dewelke elders anders beschreeven is, ingebragt zijnde, zullen de deelen van de Moeder niet bloot gestelt zijn, om door de Haak van dit Werktuig beschaadigt te worden, en de Vroedmeester zal schielijker, zekerder en gemakkelijker dan met enig ander instrument dat tot heden uitgedagt is, werken, (ziet het vervolg mijner Waarneemingen. enz.)

§. IↃCXXXII. In de twee andere gevallen zijn de stompe en kromme haken in alle opzichte het minste gevaarlijk, en het gemakkelijkste in kundige Handen om te gebruiken. Maar nadien de gevaarlijke Toevallen, dewelke ik beschreeven heb, eerstelijk en meestentijds van de kwaade Ligging der Baarmoeder ener bevruchte Vrouw afhangen, oordeel ik verpligt te zijn 'er hier van te spreeken.

TIEN-

TIENDE ARTICUL.

VAN HET SCHEEFLIGGEN DER BAARMOEDER.

§. IↃCXXXIII. De Oorzaak van het Scheefliggen van de Baarmoeder hangt gemeenlijk van dat gedeelte van dit Werktuig af, alwaar de Nageboorte is ingeplant: want indien ze niet op den Bodem, nog in de Opening van dit Ongewant is vaſtgehegt, alsdan brengt ze altoos dit deel naar de zijde van derzelver vaſthegting (ziet het derde Articul van het vervolg mijner waarneemingen, en de §. CCXXIX.)

§. IↃCXXXIV. Hetzelve word ook veroorzaakt, doch veel zeltzaamer, door ene kwaade vorming der Baarmoeder van de eerſte beginnen, of toevallig te weeg gebragt, gelijk ook van enige derzelver deelen, of zelfs van de belendende deelen (*d*).

§. IↃCXXV. De Baarmoeder, door deeze verſchillende Oorzaaken, kan in alle rigtingen ſcheef liggen; doch 'er is eene biezondere oorzaak, dewelke dezelve bepaalt om naa agteren over te hellen, naamlijk wanneer de Lendenwer-

(*d*) Dus kan eene ſcheeve Ruggegraat, eene zijdelijkſche helling der Baarmoeder te weegbrengen.

wervelen in enen tegen gestelde zin van de natuurlyke staat geboogen zyn.

§. IↃCXXXVI. Het grootste ongemak dat deeze helling van de Baarmoeder kan veroorzaaken, is naamlijk het Ademhaalen van de Vrouw, geduurende de Zwangerheid en der Verlossing geweldig te verhinderen; want zelden brengt ze eenige andere schaadelijke toevallen te weege (*e*).

§. IↃCXXXVII. Wanneer de Baarmoeder in tegendeel naa ene der Zijdelijksche deelen overhelt, als dan heeft de Natuur, alle zaken voor 't overige gelijk gestelt, veel meerder moeiten om alleen deeze verlosfing te eindigen, dan dat dit Werktuig naa agtere of zelfs naa voren geleegen was. Doch dezelve is altoos op veel naa zoo bezwaarlijk niet als van DEVENTER heeft voorgegeeven.

§. IↃCXXXVIII. Wanneer de Baarmoeder alleen naa de tusschen ruimtens der voorgemelde plaatzen is gevoert, alsdan is den Arbeit in verre naa zoo langduurig en moeijelyk niet.

§. IↃCXXXIX.

(*e*) Deeze helling veroorzaakt ook dat de Mont der Baarmoeder naa de vereeniging der Schaambeenderen word gevoert; men moet in dergelijke Verlossingen, de Vrouw met het Hooft hoog of op zijde liggen, of anders haar op de stoel van VAN DEVENTER laten zitten.

§. IↃCXXXIX. Twee dezer vier hellingen of ſcheef liggingen der Baarmoeder, waar in het Hooft des Kints zich naa agtere begeeft, verhinderen veel minder de Verlosſing, dan dezulke, waar door het Hooft naa voren word gebragt, onderſtellende altoos de overige omſtandigheden in evenreedigheid.

§. IↃCXL. In de zijdelijkſche helling der Baarmoeder loopt men gevaar van het Hooft des Kints af te rukken, indien men daar aan onbedachtzaam en met geweld trekt, voor dat men de kwaade ligging der Schouders heeft verandert (ziet §. IↃCXXIV. en §. IↃCXXV.) (ζ).

§. IↃCXLI. In dit zelfde geval, komt het Kint met een Gezwel op het opperhoofts-been ter weirelt, 't welk in de Schaamelheid uitpuildt; maar dit gezwel verdwijnt gemeenlijk kort na de geboorte, (ziet het vervolg mijner Waarneemingen enz.)

§. IↃCXLII. Voor 't overige zijn de Verlosſingen, in alle de biezondere zoorten van overhellingen altoos meer of minder gevaarlijk, naar biezondere verſchillende Omſtandigheeden, dewelke de bewerkende Oorzaaken daar van worden. (η)

§. IↃCXLIII.

(ζ) Deeze kwaade Ligging hangt daar van af, dat de Schouders ſchuins nederzakken, en dat dezelve door de Uitpuiling van het Heiligbeen en door het Schaambeen worden tegen gehouden.

(η) Deeze Omſtandigheeden zijn bij voorbeeld; de goede

§. IↃCXLIII. Ene goede Ligging eens Kints in eene hellende Baarmoeder, brengt zeer weinig toe ter verbeetering van den Arbeit; maar deszelfs kwaade Ligging maakt dezelve veeltijds veel moeijelijker. (*l*)

§. IↃCXLIV. Het eerſte dezer twee gevallen is evenreedig met ene ſchuinſche ligging eens Kints in ene natuurlijke geplaaſte Baarmoeder; en het tweede is met deszelfs dwarſche ligging in deze zelfde Baarmoeder overeenkomſtig.

§. IↃCXLV. Ik heb waargenoomen dat van de twintig Kinderen, dewelke ſchuins in de Baarmoeder geplaaſt zijn, is 'er naauwlijks een naa de linker zijde. Dit uitwerkzel heeft ene bepaalde Oorzaak, dewelke ik in geenige Auteur beſchreeven vinden. (*i*)

ELF-

goede of kwaade geſteldheid van 't Bekken; de ſtijf of ſlapheid der deelen van de Moeder; de grootte of kleinheid van het Hoofd des Kints; de hartheid of zachtheid van dit zelve Hooft; de tijdt dat het Water weggeloopen is; de meer of minder geſchiktheid of gezeglijkheid der Kraamvrouw, der helpſters, of der genen die 'er tegenwoordig zijn; eindelijk de meer of minder groote bekwaamheid van de Vroedmeeſter of Vrouw,

(*l*) Wanneer de Baarmoeder hellende is, en dat het Kint verkeert legt, naamlijk als het niet in dezelfde rigting van de Ruggeſtreng van de Moeder legt, als dan heeft men ene menigte van toevallen te wagten.

(*i*) Wanneer de vaſthegting der Nageboorte de Oor-

ELFDE ARTICUL.

GEVALLEN WAARIN DE VROUW IN 'T BAAREN, VAN EENE UITZAKKING VAN DE HALS DER BAARMOEDER GEDREIGT WORD, VOOR DAT ZE VERLOST.

§. IↃCXLVI. Indien bij ene welgestelde Vrouw, in 't midden van den Arbeit, de agterste lip van de Mont der Baarmoeder langer is, als de voorste, alsdan kan men voorzeker zeggen dat de Vrouw met eene onvol-

Oorzaak daar niet van is, ontstaat dit uit hoofden dat de Darmen, dewelke door het verwijderen der Baarmoeder, naa agteren gedrukt worden, zich niet in de regter zyde konnen weêrhouden, om dat de Lever aldaar enen groote plaats beslaat, en dezelve dus genoodzaakt zijn de Linker zijde in te neemen; waar door de Baarmoeder naa de regter zijde word gevoert: De Keijzerlijke sneede is meede veel gemakkelijker aan de regter dan aan de Linker zijde te doen, uit hoofden van de Darmen, dewelke veel ongemak in een dergelijke Operatie veroorzaaken. Ik heb veel geleegenheid gehad om zulks waar te neemen, door dien ik veel gestorven swangere Vrouwen geopent heb, om het Kint nog te doopen.

volkoome uitzakking van de Baarmoeder voor deszelfs Zwangerheid behebt was, of ten minſten dat ze van dit Toeval gedreigt word.

§. IↃCXLVII. Indien de Mont der Baarmoeder, in het vordere van den Arbeit, blijft nederdalen en zelfs geheel tot aan de groote Lippen nadert; is het grootelijks te vreezen, dat 'er ene volkoomen uitzakking van de Hals van dit werktuig, voor dat de Vrouw verloſt is, zal plaats grijpen.

§. IↃCXLVIII. Maar als het de voorſte Lip van de Mont dezer Hals alleen is, dewelke zich verlengt; indien de agterſte Lip zich maar weg trekt, en naar evenreedigheid korter word, alsdan zal dit toeval geen plaats hebben.

§. IↃCXLIX. Dit laaſte verſcheinzel, naamlijk het verlangen en het uitzakken van de Hals der Baarmoeder heeft veeltijds plaats bij Vrouwen welkers lendenen naar agtere gekromt zijn, en het eerſtgemelde in gevallen, alwaar de Nageboorte naar de zijde der Lendenen is vaſtgehegt, voornaamlijk wanneer het Bekken zeer ruim is, of dat de Vrouw nog niet op het einde harer dracht is. Vrouwen dewelke geweldig met de witte Vloed behebt zijn, zijn daar meede aan onderheevig.

§. IↃCL. Deze Vrouwen hebben in een dergelijk geval, zeer geweldige doch geringe uitdrijvende Weiën; of om beter te zeggen, alle de zamentrekkingen van de Baarmoeder zijn

met

met deeze pijnen vergezelt, tot aan de geboorte des Kints.

§. IↃCLI. In deeze biezondere omſtandigheeden, moet men de Vrouw het perzen verbieden; men dient ook vervolgens het Hooft des Kints te helpen, dat het de Krooning door komt, met het te rug gaan van de Mont der Baarmoeder bij ieder Wei, te begunſtigen. (*x*)

§. IↃCCII. Indien men deze Leerreegel verzuimt in 't werk te ſtellen, of dat men te laat geroepen is, om van deeze handelwijze ten regten tijdt gebruik te maken; indien eindelijk de Hals der Baarmoeder met het Hooft, of met eenige andere deelen van 't Kint belaaden, ten eenemaal buiten de Scheede komt, moet men het met iets zachts laaten onderſteunen, en tragten ſchielijk, door de Opening der Baarmoeder allengskens te verwijderen enz de Vrouw te verloſſen.

§. IↃCLIII. Zoodraa de Vrouw verloſt zal zijn, moet men de Hals der Baarmoeder in de Scheede weder herſtellen, (ziet het derde deel van de Gedenkſchriften der Koninglijke Academie der Heelkunde van Vrankrijk, in 4to. noot (*b*) pag. 218.) en het overige moet men van de Natuur, de Leefregel, de Ligging,

(*x*) Dit begunſtigt men door de voorſte Lip met de Duim, en de agterſte, met de vier vingeren, te onderſteunen.

ging, de Ruſt, en van het gebruik van een *paisſaire* afwagten, dewelke men, naa dat de Kraam geeindigt zal zijn, doch voor dat de Vrouw weder op de Been komt, zal plaatzen.

TWAALFDE ARTICUL.

DE KEIZERLIJKE SNEEDE TER GELEEGENHEID ENER VOLKOOMEN ONMOOGLIJKHEID VAN TE VERLOSSEN.

§. IↃCLIV. De volkooomen onmooglijkheid van 't Kinderen Baaren is geenzints zeltzaam, en dit is ook het eenigſte bepaaldſte geval, waar in de Keizerlijke Sneede op eene levendige Vrouw kan in 't werk geſtelt worden.

§. IↃCLV. De buitegewooone engte van de Holte van 't Bekken, is de weezentlijke Oorzaak waar van de onoverwinbaare onmoogelijkheid van 't Verloſſen afhangt. De *Rachitis* is zonder tegenſpreeken de gewoonſte en bijna eenigſte Oorzaak, dewelke dit ongelukkig uitwerkzel kan te weeg brengen.

§. IↃCLVI. Om de volkoomen onmoogelijk der verloſſing van een levendig Kint te bepaalen, moet de Vroedmeeſter niet in ſtaat

zijn,

zijn, zijne Handt in de holte van 't Bekken te konnen brengen, om vervolgens in de Baarmoeder te komen, of ten minsten dat hij bij mogelijkheid dezelve niet kan te rug haalen, wanneer hij enen der voeten van 't Kint vast heeft.

§. IↃCLVII. Het is zonder eenige gegronde reden dat de meesten Auteuren de Keizerlijke Sneede aanraden, in een geval waar in den uitgang van 't Hooft des Kints door een Vleesagtig gezwel belet word. (λ)

§. IↃCLVIII. Ook is 't even nutteloos dat ze deeze bewerking voorstellen, wanneer de Scheede met Lidteekens of harde toomtjes vervult is, of ook wanneer de Scheedê door een sterk middenschot gesllooten is. (μ)

§. IↃCLIX. Wij hebben thans ene menigte voorbeelden om te bewijzen dat de Natuur al-

(λ) Naarmaate dat het Kint vordert, gaan deze gezwellen ter zijde; men moet alleen de Vrouw op de overgestelde zijde van het Gezwel liggen, gelijk men in Engelant verlost: Ik heb Vrouwen zeer gelukkig zien verlossen, schoon ze dergelijke gezwellen hadden; maar indien het Gezwel al te groot is, moet men het afbinden; dit is mij menigmaalen zeer wel gelukt.

(μ) Indien het een Middelschot is moet men 't doorsnijden; indien de Lidteekens of toomtjes eenige verhindering baaren, moet men gedult hebben, de Natuur zal zulks te boven komen, gelijk ik daar veele voorbeelden van heb.

alleen in ſtaat is om deeze biezondere beletzelen te overwinnen, of dat ze dezelve eindelijk is te boven gekoomen, als de Konſt door oneindelijk veel zagter, en minder gevaarlijke middelen, dan de Keizerlijke Operatie, haar heeft weten hulp toe te brengen.

§. IↃCLX. Konſtoeffenaaren, eindelijk, dewelke deeze bewerking voorſtellen, wanneer bij ongeluk de Nageboorte, in 't laagſte gedeelte van 't Lichaam van dit werktuig vaſtgehegt zijnde, de geboorte van 't Kint belet; en de Moeder, door de geweldige Bloedſtorting, dewelke altoos in een dergelijk geval plaats heeft, als den arbeit begint, in gevaar van haar leven ſtelt, (ziet §. CCXLII.) deze zeg ik werken even grondeloos; want het is zeer gemakkelijk het Leven zoo van de Moeder als van het Kint te ſpaaren, als men tijdig de gedwonge verlosſing in 't werk ſtelt, (ziet §. CCXLII)

§. IↃCLXI. Behalve de volkoomen onmooglijkheid der Verlosſing, dewelke van de buitengewoone engte van de holte van 't Bekken af hangt, en het verſcheuren van de Baarmoeder in den Arbeit, dewelke beiden de noodzaaklijkheid van de Keizerlijke Operatie bij ene Levendige Vrouw aantoonen, zijn 'er noch die zoorten van Zwangerheeden, waar in het Kint buiten de Baarmoeder zijn aanwas heeft genoomen.

IↃCLXII.

§. IↃCLXII. Deze Operatie of ten minste de Buiksneede moet derhalve in 't werk gestelt worden, als het Kint in het eiërnest gebooren of gegroeit is, of dat het in de Trompet zich heeft wederhouden, of eindelijk dat deszelfs Nageboorte aan enige deelen van de Onderbuik is vast gehegt. (v)

§. IↃCLXIII. Maar om voorzichtig in dergelijke omstandigheden tot zodanig ene zwaare Operatie over te gaan; diende men door wezentlijke beslissende tekenen 'er toe gewettigt te zijn, en deze tekenen ontbreeken ons ongelukkig tot heden toe.

§. IↃCLXIV. De Schrijvers hebben nog geene, in allen opzichten voldoende wijze, om de Keizerlijke Operatie op een levendig Voorwerp te doen, beschreeven; men kan mijn gevoelen over dit stuk in 't 9de Articul van 't vervolg mijner waarneemingen over de moeijelijke Verlossingen, enz. nagaan.

§. IↃCLXV. Aangaande de Sneede, dewelke men gewoon is bij ene Zwangere Vrouw dewelke overleeden is, te doen; in een dergelijk geval kan een ieder dezelve verrigte, ge-

(v) Ik twijffel egter zeer sterk of de Buiksneede in een dergelijk geval kan toegestaan worden; het schijnt mij toe, dat de Vrouw voorzeker daar van zal moeten sterven, gelijk ik reeds op andere plaatzen gezegt heb.

gelijk het hem behaagt, als men maar geen tijdt verzuimt om des te zekerder, dat wezentlijke oogmerk te bereiken, 't welk den Operateur, op dat tijdstip bepaalt, om deze Operatie te verrigten. Ik raade egter om mijne wijze alsdan te volgen, om daar door de gewoonte te krijgen, en zekerder te zijn, van dezelve op een levendig Voorwerp wel te doen. Maar op welke wijze dat men dezelve ook verrigt, men moet vast staat maken dat men noodwendig veel meer van den Bodem der Baarmoeder dan van deszelfs Lichaam opent; 't welk tegen het aangenomen gevoelen is. (§).

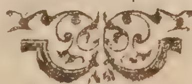
§. IↃCLXWI. Het is alleen als men de Keizerlijke Operatie verrigt, in gevallen daar de Vliezen noch niet doorgebrooken zijn, dat men juist de waare dikte van de wanden der Baar-

(§) Ik doe deze Operatie gelijk de Auteurs dezelve beschrijven; maar ik maak de Sneede tegen haar gevoelen, naamlijk van ondere naar boven. Wanneer men van boven naar beneeden snijdt, als dan glijden de Darmen buiten de opening; in tegendeel volgens mijne Wijze vertoont de Baarmoeder zich het eerst, en met de opening te sluiten, belet men het uitglijden der Darmen: men moet ook zeer schielijk het Kint vatten zodra men de Baarmoeder geopent heeft, want de Baarmoeder zoude zich zamentrekken, en dus zoude men genoodzaakt zijn de opening in de Baarmoeder te verwijderen; zelfs trekt de Baarmoeder naa de Dood zich nog zamen.

Baarmoeder geduurende de Zwangerheidt kan ontdekken, (ziet §. CCCLXXIII.)

§. IↃCLXVII. Bij ene dergelijke geleegenheid bespeurt men ook duidelijk dat het *Chorion* in deszelfs gantsche uitgebreidheidt aan de Baarmoeder is vast gehegt, door een oneindelijk getal draaden, dewelke met elkanderen gemeenschap hebben, even eens als of ze aan beide deze deelen gelijklijk toebehoorden, (zit §. CCCXXXIV. en CCCXXXVIII.)

§. IↃCLXVIII. Ook is het door gelijke, doch dikwils herhaalde omstandigheeden dat men standvastig bewijzen kan, dat de Nageboorte niet altoos, gelijk men gemeenlijk denkt, aan het bovenste gedeelte van de Baarmoeder, maar onverschillig overal is vastgehegt. Het is eindelijk in een dergelijk geval dat men met genoegen, zoo veel als 't gezicht, geholpen door een goed vergrootglas toelaat, de verwonderlijke werktuiglijkheid van 't vasthegten van de Nageboorte, en van 't gantsche *Chorion* met de Baarmoeder kan onderscheiden.

II. HOOFDSTUK.

MOEIJELIJKE VERLOSSINGEN DEWELKE MET DE HANT ALLEEN KONNEN VOLBRACHT WORDEN.

§. IↄCLIX. Alle moeijelijke Verlosſingen vereiſchen niet altoos dat men met Inſtrumenten dezelve moet volbrengen; vermits men ondervonden heeft, dat in de meeſte gevallen de Handt alleen in ſtaat is, om gelukkig zijn oogmerk te bereiken; en dat de meeſte dezer, door de verſchillende liggingen, dewelke men aan de Lijdereſſe kan geven, konnen begunſtigt worden.

EERSTE ARTICUL.

DE ONDERSCHEIDE LIGGINGEN DEWELKE MEN AAN ENE VROUW DIE IN ARBEIT IS, BEHOORT TE GEVEN.

§. IↃCLXX. 'Er is niets moeijelijker dan de waare Ligging te bepaalen, dewelke men aan ene Vrouw in Arbeit zijnde, moet geven; om dat 'er eensdeels geene Liggingen zijn, of het Kint kan gemakkelijk, de Verlosſing in alle opzichte natuurlijke veronderſtelt, ter waerelt komen; en ten anderen dat men veel kundigheid en kennis moet gebruiken, om ene oordeelkundige keuze der Liggingen, in andere gevallen bijzonder noodzaaklijk, en dewelke menigvuldig zijn, te doen.

§. IↃCLXXI. Behalven deze algemeene redenen, dewelke het gegrondſte zijn, heeft men veeltijds het vooroordeel des Landaarts, de gewoone gebruiklijke handelwijze dezer volkeren, en zelfs zomwijlen het onbezonnen aanraaden der bij zijnde lieden, en de eigenzinnigheid der Vrouwen, tegen te ſpreeken en te vernietigen; zodanig, dat wanneer een kun-

dig Schrijver ten dien einde ene volkoomene en zeer breedvoerige verhandeling wilde ſchrijven, om alle de onderſcheiden gevallen te bepaalen, dewelke volgens de reden dusdaanige of dergelijke bijzondere Ligging zoude vereiſchen, zoude het zeer onzeker zijn, of zijn gevoelen nog wel zoude gevolgt en aangenoomen worden.

§. IɔCLXXII. Ik vinde mijn egter verpligt enige algemeene Waarneemingen over dit onderwerp hier ter neder te ſtellen, waar van een ieder naar voorkomende geleegenheden zich zal konnen bedienen; terwijl mijn oogmerk hier ook is, om het vooroordeel te helpen vernietigen, 't welk ik als 't vergift der reden beſchouwe: ik zal tragten met weinig woorden de Oogen der genen, die daar door verblint zijn, zonder dat zij 't merken, te openen.

§. IɔCLXXIII. Het zoude nutteloos zijn dat men bij voorbeelt aanhaalde, dat 'er bijna geen Landſtreek is, of men heeft ten dien einde verſchillende gebruiken aangenoomen, en dat de Vrouwen overal Verlosſen; dit zoude voor 't meeſten bewijzen dat 'er op alle plaatzen en ten allen tijden moeijelijke Verlosſingen geweeſt zijn, vermits men middelen ter redding van dezelve heeft uitgedacht, en dat de ligging zonder twijffel het voornaamſte is geweeſt, 't welk men heeft in 't werk ge-

ſtelt,

ſtelt, vermits het onderwerp werktuiglijk door de Natuur daar toe bepaalt is.

§. IↃCLXXIV. Het is zelfs zeer waarſcheinlijk, dat in ieder gedeelte van de Weirelt de eerſte Ligging, dewelke in ene moeijelijke verloſſing zal ſcheinen gelukt te hebben, dezelve ook zal zijn, waar van men vervolgens ene Wet heeft gemaakt, om na te volgen; zo dat, nadien zommige Liggingen alleen in ſtaat zijn, de Verlosſing, in het een of in het ander geval naar verſchillende bepaalde omſtandigheeden te begunſtigen, en dewelke in 't oneindige konnen verſchilen, zal derhalven ieder Landſtreek vermoeden de beſte, en voordeeligſte van alle Liggingen te bezitten.

§. IↃCLXXV De Konſtoeffenaaren van die Landſtreeken zijn, door gebrek van navorzing of door agteloosheid, in 't vooroordeel waarin zij opgekweekt zijn, gebragt geworden, zonder dat een eenige van hun tot nog toe heeft reden konnen geven van den Oorſprong dezer Keuze, en wat eigentlijk het gebruik daar van heeft gewettigt.

§. IↃCLXXVI. En indedaat, is het noodzaaklijk dat men zoo veel onderſcheiden algemeene handelwijze heeft? Men weet dat de Natuur eenvoudig is in het uitvoeren van derzelver wetten, van welke natuur dat ze zijn, zij behoudt zelfs haare evenredigheid in derzelver verſchillenheeden, ſchoon onnoemlijk,

in alle de zoorten, dewelke elk dezer geslachte insluiten, en biezonderlijk in dat onderwerp waar van ik handel.

§. IↃCLXXVII. Ter verklaaring daar van zeg ik dat 'er onuitzonderlijk in alle deelen van den Aartbodem, van ieder der onderscheiden zoorten van moeijelijke Verlossingen voorvallen; en dat gevolglijk de zekerste wijze om dezelve gelukkig te helpen, eenig moet zijn, voor alle overeenkomstige gevallen, van ieder dezer zoorten.

§. IↃCLXXVIII. Deze handerwijze moet indedaat zoo zamengesteld zijn, als de natuur der beletzelen verschillent zal zijn; uit dienhoofden moet dezelve op grondregelen steunen, welken Grondbegindzelen van 't werktuiglijke der natuurlijke verlossing zullen moeten worden afgeleit, en deze zullen in vergelijking gebragt worden, met ieder der beletzelen, dewelke dezelve van haar natuur heeft doen veranderen.

§. IↃCLXXIX. Wanneer men uit dit grondbeginzel redeneert, en dat men genoegzaam op alles wat men te voren over deze gewigtige stoffen voorgestelt heeft, acht slaat, zoo geloof ik dat men zich zeer gemakkelijk van 't schaadelijk vooroordeel zal konnen ondoen; voor 't overige zoodraa men ene grondige kennis, uit de beredeneerde ontleedkunde en weegkunde van 't menschelijk Lichaam afgeleidt, tot een voed-

spoor

ſpoor heeft, wegens de Werktuigen dewelken ten tijden van 't baren hunne vermoogen oeffenen, zal men in ſtaat zijn om met Kennisſe van Oorzaaken, de geſchikſte Ligging, voor ieder biezonder geval eigen, te bepaalen; en dewelke ik in mijnen biezondere Lesſen zorgvuldig zal aantoonen.

TWEEDE ARTICUL.

DE WIJZE OM HET KINT TE ONTFANGEN DAT MET DE VOETEN VOORKOMT.

I. AFDEELING.

VOORAFGAANDE OMZIGTIGHEDEN IN DEZE BEWERKING.

§. IↃCLXXX. Wanneer een Kint de Voeten vertoont, moet men nimmer onderneemen hetzelve te keeren, om het met eenig andere gedeelte te doen voorkoomen, gelijk de Ouden ons geleert hebben. Men kan over dit onderwerp mijne gedagte nazien op de 46 bladz. van het eerſte boek mijner

waarneemingen over de moeijelijke Verlossingen enz.)

§. IↃCLXXXI. Men moet vooreerst in een dergelijk geval altoos beginnen met het Kint onder voorwaarde te Doopen, zelfs wanneer men verzeekert was dat het Kint Leefde; en dat alleen, om van alle verwijting bevrijt te zijn.

§. IↃCLXXXII. Men moet vervolgens de Vrouw behoorlijk plaatzen, en voor zich zelve ook enen gemakkelijke, zekere en bestendige plaats verkiezen, om dus met alle gemak te konnen werken.

§. IↃCLXXXIII. De gemakkelijkste Ligging voor de Vrouw, wanneer de Mont der Baarmoeder niet verplaast is, is haar zodaanig op de rug te Liggen, dat de Borst bijna vlak, het Hooft en het Bekken een weinig verheeven liggen, dat de knieën bijna in eenen regte hoek geboogen, en de Deijen in eene gelijke graat van een verwijdert zijn.

§. IↃCLXXXIV. Men moet wel zorg draagen, dat de Ligplaats der Vrouw wel verzeekert en vast staane, dat het rugsteunzel tegen de Muur leune, dat het Bedt liever hart dan al te zacht zij; en dat hetzelve op de hoogte van het Lijf der genen, dewelke de Verlossing moet eindigen, gerigt zij.

§. IↃCLXXXV. De Vroedmeester moet staande zijn, en de voeten op vijf en veertig graa-

graaden of daar omtrent van een verwijdert houden; hij moet een zijner voeten voorwaarts en den andere naa agtere plaatzen, de Rug geboogen hebben, en de Hant die niet werkt op ene vaste vlakte steunen.

§. IↃCLXXXVI. Hij moet aan elk zijner zijde ene helpster hebben, die ieder een Voet der Lijderesse op haren kniën zullen plaatzen, en dezelve met de ene Hant vast houden, terwijl de andere Hant op de Knie van de zelfde voet zal liggen.

§. IↃCLXXXVII. Twee andere helpsters dienen aan 't boven einde van het Bedt, ene aan de linker zijde, en de andere aan de regter zijde geplaast te zijn; de ene Hant zullen ze op de geleeding van de Schouder liggen, om de Vrouw tegen te houden van naar agteren te weiken, en met de anderen zullen ze de Handen vast houden.

§. IↃCLXXXVIII. Indien 'er maar drie, in plaats van vier waren, zal de derde op het Bedt klimmen, en zich zoodaanig plaatzen, dat zij de Lijdresse belet van niet naar agtere te glijden, noch met haren handen enige hinderlijke beweegingen te verrigten.

II. *AFDEELING.*

GRONTREGELS BETREKKELIJK TOT ALLE DIE VERLOSSINGEN, WAAR IN MEN VERPLIGT IS HET KINT BIJ DE VOETEN TE HAALEN.

§. IↃCLXXXIX. Indien een voldraage en Levendig Kint maar een voet vertoont, moet men zo veel als mogelijk de andere tragten te krijgen, om dezelve bij de eerste te voegen, en dus ze te zamen uithaalen. (*)

§. IↃCXC. Wanneer een Kint dat met de voeten voorkomt, de hielen der voeten na den *Anus* van de Moeder gekeert staan, is des-

(*) Men moet derhalven de beiden voeten gelijk haalen, want anders loopt men groot gevaar van een ontleeding te veroorzaaken, naamlijk van de Hals van het Dijebeen, van dit zelve been af te scheiden, 't welk men door eenig geluit of gekraak gewaar word; wat meer is, indien men bij een been trekt, haalt men de Billen van 't Kint in de holte van 't Heiligbeen; in dit geval is men genoodzaakt het Kint bij het bovenste der deijen te vatten en het dus te haalen.

deszelfs Hooft gemeenlijk na boven, en het Aanzicht na voren geplaast.

§. IↄCXCI. Indien de Teenen der Voeten zijdelijks zijn, alsdan heeft het Lichaam insgelijks ene zijdelijksche Ligging.

§. IↄCXCII. Het Kint wiens hielen na het schaambeen van de Moeder toe staan, heeft gemeenlijk het Aanzicht schuins geleegen.

§. IↄCXCIII. In het eerste geval wanneer het Kint tot op de billen gebooren is, moet men hetzelve volkoomen zijdelijks half rondt omkeeren.

§. IↄCXCIV. In het tweede geval moet men het Kint in dien zelfde gestalte daar het zich in voordoet, ter weirelt doen komen, om dat deze de beste is. Het is even eens met het derde geval geleegen.

§. IↄCXCV. Zoo dikwils als het Kint maar een Voet vertoont, zijn de Teenen zijdelijks geleegen. (π)

§. IↄCXCVI. Dit hangt daar van af, dat het Lichaam des Kints schuins, en zomwijlen ook dwarsch is geleegen.

§. IↄCXCVII. Indien men het Kint bij de-

(π) Dit heeft altoos plaats, om dat het onderlijf des Kints niet op de verheevenheid van 't Heiligbeen kan blijven zitten; maar hetzelve glijdt na den ene of andere zijde, en steunt dus op de Darmbeenderen.

deze voet alleen trekt, zonder de andere te zoeken, plaatzen de Teenen zich, naar maate dat dezelve uitkomen, naa boven of naa onderen; naar de voet die zich het eerste vertoont; maar 't is bijna altoos de agterste, dewelke alleen uitkomt.

§. IↃCXCVIII. Indien bijde de voeten te gelijk uitgekomen waren, heeft dit uitwerkzel geen plaats; want in dit geval zijn de Teenen gemeenlijk naa boven.

§. IↃCXCIX. Deze onderscheiden omstandigheeden toonen ons de noodzaakelijkheid aan om het beentje, 't welke het eerste zich vertoont, in de Scheede te laaten, en het andere te zoeken, om ze dus zamen te voegen.

§. IↃCC. Ten dien einde moet men de Hant over de Voet, dewelke uitgekoomen is, laaten gaan, om dus gemakkelijker de andere, dewelke in de Baarmoeder is, te vatten.

§. IↃCC. Wanneer men beiden de Beentjes zamenvoegt, moet men dezelve met fijn linnen bedekken, en ene der vingers van die Hant, dewelke dezelve gevat heeft, tusschen de twee binnenste enklaauwen plaatzen.

§. IↃCCII. Dit is van de uitterste noodzaaklijkheid, eensdeels om voor te komen dat het een tegen het ander niet beschaadigt worde, en ten anderen om het vatten, het regt uit trekken, en den uitgang derzelver te begunstigen.

§. IↄCCII. Men moet het Kint bij de voeten, wanneer men ze dus gevat heeft, vervolgens bij de beentjes, en bij de Deijen, tot aan de Billen doen uitkoomen, voor dat men denkt om het Kint half zijdelijks te draijen, (ziet §. IↄCXCIII.) wanneer men oordeelt zulks noodig te zijn.

§. IↄCCIV. Maar zoodraa de Billen buiten de Scheede gevordert zijn, moet men dezelve schielijk naa boven toe keeren, uit vreeze dat als het aanzicht naa voren bleef, de Kin alsdan tegen het schaambeen van de Moeder zoude vast gehegt blijve. (p)

§. IↄCCV. Het is dienstig, zoo draa de Buik van het Kint zich voordoet, een weinig de navelstreng naa zich toe te trekken, om daar door de Scherpe hoek die ze alsdan met de Buik des Kints maakt, te veranderen; en ook om het breeken van dezelve, gelijk 'er voorbeelden van zijn, voor te komen.

§. IↄCCVI. Indien de Navelstreng tusschen

(p) Men moet deze Hantgreep niet te vroeg nog te laat doen; men moet ook niet terstont keeren, zoo draa men de voeten vast heeft, gelijk de Schrijvers willen; men behoort met ene zamengestelde beweeging naa zich toe te trekken en te keeren, naa die zijde, alwaar de Teenen na toe wijzen, om dat het aanzicht na die zijde is geleegen; en dus loopt men geen gevaar van 't Hooft des Kints te ontwrigten, in gevallen dat 't zelve op enige plaatzen wiert vast gehouden.

ſchen deijën van 't Kint geplaaſt was, moet men dezelve genoegzaam, om haar vrij te krijgen, uithaalen; en alsdan door het oog, 't welk dezelve maakt, ene der Ledemaaten van 't Kint, naa de Knie daar van geboogen te hebben, doen doorgaan.

§. IↃCCCVII. Men moet wel zorg draagen, om met de volle Hant, al opklimmende, de deelen van 't Kint zoodaanig te omvatten, dat men van de voeten naa de beentjes, doch zonder de eerſte te verlaaten, overgaat, en dat vervolgens de Hant, dewelke de voeten vaſthielt, de deijën omvat, en gevolglijk die der beentjes, de lendenen enz. Het geen ene zeer goede wijze is om de geleedingen en de Aanhangzels der langen beenderen te beſchermen, door het geheele gewelt bij kleine gedeeltens op elk dezer deelen aangewent, te verdeelen. (ſ)

§. IↃCCVIII. Het is zomwijlen zeer goed, dat men den Arm van 't Kint buiten brengt, zodra het Kint tot aan de Hals gebooren is, voor dat men 't Hooft haalt; men moet derhalven deze zaak niet verzuimen, (men kan nazien het geen ik over dit ſtuk geſchreeven heb

(ſ) Men moet de Vroedvrouw niet bij de voeten van 't Kint laten trekken, want het is gebeurt dat ze het Kint zonder Hooft ter weireit haalde in tegenwoordigheid van de Hr. LA MOTTE, om dat ze al te geweldig trok.

heb en wat mijne gedagte daar over zijn in mijn eerste Werk, pag. 48.)

§. IↃCCIX. Men moet derhalven den Arm, dewelke het digste aan het Staartbeen is, voor die, dewelke het verste daar van afligt, vrijmaken; en acht geven dat deze niet tusschen de Hals van 't Kint, en het Schaambeen van de Moeder vast zitten blijft.

§. IↃCCX. Het is in een dergelijk geval beter, de Elleboog van ieder Arm, de ene naa de andere, buiten te brengen; de eerste door een of twee vingeren in de Vouw van ieder der elleboogen te plaatzen, of ook door 't onderste gedeelte van den Opperarm, tusschen de duim en de voorste vinger te vatten.

§ IↃCCXI. Indien men deeze voorzorg niet gebruikt, loopt men groot gevaar van den Arm of de Voorarm des Kints te breeken, of ten minsten de deelen van de Moeder te beschaadigen.

§ IↃCCXII. Men moet altoos het Hooft des Kints, met het aanzicht zijdelijks gekeert boven alle andere liggingen verkiezen, en het dus tragten te doen zakken; hetzelve zal van zelve naa onderen draijen om buiten de Schaamelheid te komen.

§. IↃCCXIII. Op het minste dat het Hooft tegenstant biedt, moet men terstont onderzoeken, of het de zijdelijksche halve ronde keering, dewelke men de romp heeft doen on-

dergaan, gevolgt heeft; en als men bespeurt dat men daar niet in geslaagt heeft, alsdan is men verpligt om het Lichaam van 't Kint, om zoo te zeggen in de Scheede weder te rug te brengen, om de Kin des Kints van 't Schaambeen van de Moeder vrij te maken. (7)

§. IↃCCXIV. Als men dit verrigt heeft, moet men deszelfs uitgang bewerken, door twee vingeren in de Mont van 't Kint te brengen, en 't bij de Kin vattende, uit te werken; terwijl men met de palm van de andere Hant, de schouders bepaalt houde, de Hals tusschen de voorste en middenste vinger geplaast, de duim onder in de holte van de ene schouder, en de andere vingeren onder in de holte van de overgestelde schouder van 't Kint. (v)

§. IↃCCXV. Men moet voorzichtig zijn het Kint met geene schokkingen, maar alleen door zachte beweegingen, op verschillende wijze en agter malkanderen herhaalt, of rondgaande, te trekken, en de beweeging van den As over zich zelve te vermijden.

§. IↃCCXVI. Men moet alleen en zonder hulp

(7) Dog nooit ten tijden van de zamentrekking der Baarmoeder; maar om het Kint ter weirelt te brengen, kan men zelfs, als de Baarmoeder zich zamentrekt, werken.

(v) Men moet altoos twee vingeren in de Mont van 't Kint brengen, want men loopt anderzints groot gevaar, om de Vereeniging van de Kin van een te scheiden, 't welk gebeurt is,

hulp het Lichaam van 't Kint tragten ter weirelt brengen, in gevallen daar 't Hooft veel tegenstant biedt, (ziet het eerste boek mijner waarneemingen bladz. 54 en vervolgens.)

§. IↃCCXVII. Voor 't overige moet men altoos wel zorg draagen, om de Gafel, van 't begin tot het einde van den Arbeit, voor 't scheuren te bewaren.

§. IↃCCXVIII. Indien het Kint een Waterhooft heeft, kan deszelfs Hooft het laaste niet ter weirelt komen, wat dat men ook zoude mooge aanwenden, of men diende, het Vocht dat 'er in beslooten is, eerst te ontlasten.

§. IↃCCXIX. Indien men in een dergelijk geval verzuimt uittocht aan het vocht te geven, en dat men onagtzaam voortgaat om het Kint ter weirelt te doen komen, alsdan zal men het Lichaam van het Hooft, 't wel in de Baarmoeder zal blijven, afscheiden.

§. IↃCCXX. De *Perce Crane* met twee blaaden, dewelke men gemakkelijk in het bekkeneel van het doode Kint kan brengen, als men dezelve onder het schaambeen van de Moeder laat doorgaan, herstelt het eerste toeval, met die oplettenheid te gebruiken egter om de Takken van dit Instrument sterk van een te verwijderen.

§. IↃCCXXI. Aangaande het tweede Gebrek na de Ontlasting van het Vocht, alsdan komt het geslonke Hooft gemeenlijk zeer gemakkelijk naa buiten, als men het bij de On-

derkaak vasthout; en indien 't Hooft bezwaarlijk konde doorpasseeren, alsdan zal de *Tire Tête à Bascule*, dewelke men dóór het groote gat van 't Agterhoofdsbeen zal inbrengen, het uithaalen van het Hooft zeer veel begunstigen.

§. IↃCCXXII. Indien het Kint een Etterborst, of water in de Borst heeft, alsdan zal de Borst zeer moeijelijk de natuurlijke wegen doorpasseeren; en zoodraa het Kint ter weirelt is gekoomen, indien 't nog leeft, alsdan sterft 't, door dien 't geen Adem kan haalen. Dit geval valt zeltzaam voor, en ik weet 'er maar twee voorbeelden van. (φ)

§. IↃCCXXIII. Indien 't Kint het Buikwater heeft, als dan is men zelden in staat om deszelfs lichaam naa buiten te brengen; men is veeltijds verpligt om zulks te bevorderen, dat

(φ) Ik heb in een dergelyk geval een middel uitgevonden, om 't Kint, zonder de Borst van de Etter of Water te ontlasten, ter weirelt te doen komen, waar meede ik zeer gelukkig geslaagt ben. De vergaadering van Stoffen doet gemeenlyk het Borstbeen zeer veel naa boven ryzen, 't welk veroorzaakt dat 't zelve tegen de vereeniging van 't Schaambeen word vastgehouden, en den Buik is veeltyds zeer plat; alsdan breng ik myne hant in, en ik druk het Borstbeen van boven naa beneeden, 't welk veroorzaakt dat het Middenrif meede geeft, dat het Borstbeen losraakt, en de Borst na buiten kan gebragt worden.

dat men den Buik doorboore, en het water daar door ontlaste. (x)

§. IↃCCXXIV. Ik verkies in een dergelijk geval het uiteinden mijner vingeren boven alle andere Instrumenten; ik breng dezelve in de Opening van de Navel, dewelke gemeenlijk alsdan nog met geen Huid bedekt zijnde, geen andere tegenstant aanbiet, dan van 't Buikvlies, 't welk meede nog zeer dun is.

§. IↃCCXXV. Het is mij egter verscheiden malen gelukt dat ik het Kint zonder 't vocht te ontlasten, heb ter weirelt doen komen; edoch naa dat ik altoos hoog genoeg mijne Hant in de Baarmoeder gebragt hadde, om de Borst en den Buik van boven na beneeden te drukken, terwijl ik van buiten met de andere Hant de voeten van 't Kint vasthielt.

DER-

(x) Men moet in dit geval te werk gaan, gelijk ik in de voorgaande Aanteekening gezegt hebbe; men vind zomwijlen in dit geval meede den Buik platagtig, om dat het Vocht het middenriff naa boven doet rijzen; als men daar niet meede gelukt, moet men den Buik van het Kint doorbooren, op dat het vocht zich ontlaste.

DERDE ARTICUL.

OMSTANDIGHEEDEN DEWELKE DE NOODZAAKLIJKHEID AANTOONEN OM EEN BIJNA OF GEHEEL VOLDRAAGE KINT TE KEEREN.

I. AFDEELING.

VOORZEGGINGEN BETREKKELIJK TOT VERSCHILLENDE GEVALLEN.

§. IↃCCXXVI. Zoo dikmaalen als 't Kint met het Hooft of met de Voeten niet voorkomt, is men genootzaakt 't zelve te keeren; en het is veel beter, alle zaken gelijk gestelt, om een Kint, dat deszelfs Hooft niet wel voordoet, terstont te keeren, dan de Verlossing aan de zorg der Natuur over te laten.

§. IↃCCXXVII. Het is ook in alle opzichte veel voordeeliger, een Kint dat het agterste vertoont, bij de beentjes te haalen (als 't maar niet in de grond van 't Bekken is gezakt) dan het-

hetzelve dubbelt ter weireit te laten komen, men moet even het zelfde van die gevallen denken, alwaar de Navelstreng het eerste naa buiten komt.

§. IↄCCXXVIII. Het Kint dat het agterste of de Billen in den doorgang vertoont, heeft bijna altoos den Buik naa het Schaambeen van de Moeder gekeert, en gevolglijk het Aanzicht naa voren.

§. IↄCCXXIX. De stuiptrekkiegen zoo van Moeder als van 't Kint vereischen enen schielijke voortgang in de behandeling; anders zijn ze beiden in groot gevaar. (ziet §. IↄXCVIII. (♆).

§. IↄCCXXX.

(♆) Wanneer ene Vrouw, in Arbeit zijnde, stuiptrekkingen heeft, moet men geenzints spaarzaam in het aderlaaten zijn; men mag zelfs bij deeze aderlaatingen zachte braakmiddelen geven, indien ze neigingen heeft tot overgeeven; en zoo het gevaar groot is, moet men geenzints bevreest zijn de Campher te laten gebruiken; schoon ene groote dosis, in 't vervolg Hoofpijnen zoude konnen veroorzaaken. Om de Arbeit schielijk voor te zetten, moet men zich van de Tang bedienen, als 't hooft het eerste voorkomt; of 't Kint schielijk keeren; als zulks vereischt word. Men moet in deeze laaste bewerking zeer omzigtig zijn, en dezelve in de Tusschentijdt der stuipen doen: en indien, zelfs bijna op 't eindigen der Verlossing, de stuip weder aanvang nam, moet men alles laten zitten en de Hant schielijk te rug trekken; want, als men de Hant laat binnen blijven, geduurende de stuip, alsdan zal men niet vorderen, men lijdt ge-

§. IↃCCXXX. Men moet in zommige opzichte het zelfde wegens de Bloedvloeijingen oordeelen, 't zij dat ze uit de Baarmoeder of uit eenige andere natuurlijke opening, gelijk als door de Mont, Neus enz. voortvloeijen; voornaamlijk indien ze geweldig zijn, en dat de Vrouw op het einde haarer Dracht of in Arbeit is.

§. IↃCCXXXI. Indien bij het openen der Vliezen, het daar in beslooten Water met het *Meconium* vermengt, en gekoleurt is; alsdan heeft men veel reden om voor het Leven van 't Kint te vreezen: men kan niet even ongunstig wegens den staat van 't Kint oordeelen, wanneer deeze Drekstoffen, naa het wegloopen van het water, zich ontlasten. (*a*)

§. IↃCCXXX. Hoe Langer het Water weggeloopen is geweest, hoe moeijelijker alle zaken gelijk gestelt, het Kint kan gekeert worden,

weldige pijnen, en men is buiten staat om de Verlossing te eindigen, uithoofden dat men de Vingeren in eenige uuren niet beweegen kan.

(*a*) wanneer het *Meconium* met het water vermengt is, voor dat de Vliezen zijn doorgebrooken, alsdan is dit een teken van de Doot des Kints, want dit bewyst ene verslapping van de Sluitspeer van den *Anus*; indien 't Kint geduurende de Verlossing het *Meconium* ontlast, is dit geenzints een teken van de Doot des Kints, want dit gebeurt bij alle Kinderen dewelke het onderlijf voordoen.

den, en des te noodzaakelijker om het Kint tot het naa buiten brengen te bereiden, alvoorens men deeze bewerking onderneemt.

§. IↃCCXXXIII. Hoe enger het Bekken van de Moeder, en het Kint grooter is, hoe beſwaarlijker deeze bewerking kan verrigt worden, indien het mogelijk is de Hant te konnen inbrengen.

§. IↃCCXXXIV. Hoe nader het Hooft des Kints aan de Mont der Baarmoeder ligt, des te moeijelijker is het 't zelve te keeren; waar uit volgt dat, alle zaken gelijk geſtelt, hoe verder het Hooft van deze Opening aflegt, des te gemakkelijker dit te verrigten is.

§. IↃCCXXXV. Wanneer het Hooft des Kints in de Scheede is, of dat 't aldaar beklemt zit, alsdan kan 't niet meerder gekeert worden.

IↃCCXXXVI. Een Kint dat de enen voet met beiden de Handen vertoont, is zoo moeijelijk niet te keeren, als dat hetzelve maar ene Hant of den gantſche Arm voordoet. (*)

§. IↃCCXXXVII.

(*) De Schrijvers beſchouwen het geval zeer moeijelijk, als 't Kint enen of beiden de Armen en het enen been voordoet; egter is dit geenzints zoo bezwaarlyk; het is in tegendeel een groot voordeel als men maar een been vaſt heeſt. Men tragt vruchteloos de uitgekoomen Handen weder naa binnen te brengen, eensdeels om dat dit zeer moeijelyk is, en ten anderen als men 't bij de voeten trekt, gaan ze van zelve naa binnen.

§. IↃCCXXXVII. Een Kint, welks enen uitgekoomen Arm geweldig gezwollen of blaauw geworden is, door de aanhoudende knijping of verſtropping, dewelke denzelve van de opening der Baarmoeder heeft geleeden, moet noodwendig met de Moeder het Leven verliezen; welken middelen dat men, om dezelve te ſpaaren, mooge in 't werk ſtellen. (β)

§. IↃCCXXXVIII. Het is veeltijds niet even eens geſtelt, wanneer den Arm tot aan de

(β) Ik zeg aanhoudende Knijping of verſtropping, en dit is naamlijk dat geene, 't welk, dit geval van 't volgende artikel afſcheid; om dat deeze knelling uit ene Ontſteeking der Baarmoeder ontſtaat, en dat de Moedermont niet in verſlapping kan geraaken, dan naa dat het Koutvuur deszelfs ſpanning heeft weg genoomen. Men kan de Moedermont niet voelen, ſchoon ze in 't midden der ſcheede zij; om dat de opgezwollen Arm dezelve volkoomen bedekt; en men beſpeurt 'er ene geweldige hette. Ik heb dit deernis waardig toeval meenigmaalen zien Voorvallen, en men zoude moogelijk Moeder en Kint door ſterk ader te laten, in 't leven hebben konnen houden; maar men diende daar voor in een ziekkehuis te zijn, daar men alles naa zijnen wil konde beſtieren, en alle uuren bijnaa de Ader doen openen: edog ik heb 'er geenige van gezien in 't leven blijven. Men moet in een dergelijk geval niet voorzeggen, dat het Kint niet ter weirelt zal komen; ik heb 't zelve zien ter weirelt komen, als de Moeder bijna op ſterven lag, om dat 't Kint verrot, en daardoor zoodaang geſlonked was, dat het naa buiten konden komen.

de Schouder is uitgekoomen; naamlijk wanneer onbedreeven Handen dezelve met gewelt en langduurig zoodaanig getrokken hebben, dat ze daar door gekneuſt en blaauw is geworden; want in een dergelijk geval is het nog wel mogelijk om Moeder en Kint beiden in 't leven te houden. (γ)

§. IↃCCXXXIX. Het is een zeer gevaarlijk Teken als men de Navelſtreng voor 't Kint ziet naa buiten komen, in welken omſtandigheeden dat 't zij, vooral als 't Hooft te gelijk daar meede naa buiten komt. (δ)

II. AF-

(γ) Schoon dit geval met 't voorgaande zeer veel overeenkomſt hebben, is 'er in deze egter een groot onderſcheit; want in dit geval kan men de Moedermont voelen, en 'er is ene agtereenvolging van zamentrekking en verſlapping der Baarmoeder, waar door men zomwijlen de Hant kan inbrengen.

(δ) Het is vruchteloos dat men moeiten aanwendt om de ſtreng weder na binnen te brengen, ik heb 't op allerei wijzen onderzocht, zonder te konnen ſlaagen om dezelve binnen te houden: men moet derhalven alles aanwenden om de Verloſſing te eindigen, en als 't Kint zich niet wel voordoet, moet men de beentjes zoeken. Indien de ſtreng langen tijd buiten is geweeſt, alsdan is 't Kint gemeenlijk doot.

II. AFDEELING.

LEERREGELEN BETREKKELIJK TOT DE WIJZE OM HET KINT TE KEEREN.

§. IↃCCXL. Wanneer men genootzaakt is een Kint te keeren, moet men beginnen, indien 't mooglijk is, met hetzelve onder voorwaarden van het te doopen, op dat gedeelte hetwelk 't eerste is uitgekoomen; of ten minste op dat deel, 't welk men in de Scheede, naa hetzelve gekeert te hebben, heeft gebragt.

§. IↃCCXLI. Voor dat men tot de bewerking overgaat, moet men tragten uit de omstandigheeden, kenmerken op te maken, waar door men kan weten, aan welken zijde de Voeten van het Kint geplaast zijn, om te konnen oordeelen welke Hant het beste is in de Baarmoeder te brengen, om dezelve te vatten. (*)

§. IↃCCXLII.

(*) Dit is van 't uitterste aanbelang, om geen vruchtelooze arbeit te doen, 't welk altoos zeer schaadelijk voor de Moeder is. Wanneer 't Kint dwarsch ligt, is het bovenste gedeelte van den Buik platagtig, en de Vrouw voelt aan beiden de zijde ene pijnelijke plaats; de zijde daar 't Hooft ligt, is altoos veel gevoeliger, het geen de zijde aantoont daar de voeten liggen, en gevolgelijk de Hant aanwijst, dewelke men moet gebruiken.

§. IↄCCXLII. *Zoo* dikwils als de moeijelijkheid der verlosſing niet van de kwaade Ligging des Kints in de Baarmoeder afhangt, moet men zoo veel gedult hebben als men kan, tot dat de Opening van dit Werktuig genoegzaam verwijdert is, om de Hant zonder veel moeiten door te laten, of ten minſte tot zoo lang dat de Mont der Baarmoeder ten zelven tijdt zeer kort en zacht is, om geen gevaar te lopen van dezelve te beſchadigen. (ζ)

§. IↄCCXLIII. Men moet vervolgens de Vrouw 't geſchikſte liggen, om de beentjes van 't Kint gemakkelijk te konnen vinden.

§. IↄCCXLIV. Indien de Buik der Vrouw van voren afhangt op de wijze als eenen bedelzak, of dat het Aanzicht van 't Kint naa 't Schaambeen van de Moeder is gekeert, is het 't voordeeligſte de Vrouw op de Kniën en de Elleboogen te liggen, of op de ene of andere zijde. Deze laatſte Ligging is de beſte van alle voor Vrouwen, welkers bodem van de Baarmoeder zijdelijke overhelt. (η)

§. IↄCCXLV.

(ζ) Behalven in gevallen alwaar men de gedwongen Verlosſing moet in 't werk ſtellen, maar deze gevallen gebeuren zelden; de ſtuipen en de Bloedvloeijingen noodzaaken ons, gelijk wij gezegt hebben, 't aller meeſten daar toe: maar 'er is nog een geval, dat zeer buitengewoon is, naamlijk als 't Kint buiten de Baarmoeder ligt.

(η) Als men de Vrouw op de Kniën en de Elleboogen

§. IↃCCXLV. Indien men deze bijzondere gevallen uitzondert, is in allen opzichte, de beste ligging die, dewelke in § IↃCLXXXII en III. is beschreeven, met die voorzorg egter van zich te laten helpen, gelijk het in §. IↃCLXXXV, VI en VII. is geleeraart.

§. IↃCCXLVI. Als men de gemakkelijkste Ligging voor de Vrouw uitgekoozen heeft, en dat men zich bepaalt heeft met welke Hant men het gevoeglijkste de voeten van het Kint zoude konnen vatten, moet men deze Hant, wel besmeert zijnde, in de tusschen tijdt van twee Weiën allengskens in de Baarmoeder brengen; maar men moet wel acht geven, dat men de Hant niet verder brenge, zoo dikwils als de zamentrekkingen van de Baarmoeder weder op nieuws zullen beginnen, tot dat ze volkoomen opgehouden zijn. Men moet de Vrouw ook

gen ligt, moet men haar een Kussen onder den Buik liggen, op dat zij haar niet zal beschaadigen; de Vrouw dient ook de Dijën sterk van malkanderen te verwijderen: men ziet als dat de Vroedmeester in deze ligging zijn Hant veel gemakkelyker naa het voorste gedeelte van den Buik kan brengen. Wanneer de Baarmoeder zijdelijks overhelt, is het vruchteloos de Vrouw op de overgestelde zijde der helling te liggen, want de pijn, dewelke alsdan door de trekking van de Ronde Bandt in de Liesch der Vrouw word veroorzaakt, maakt deze ligging onmoogelijk, men moet derhalven de Vrouw op die zijde liggen daar de Baarmoeder na toe is gehelt.

ook beveelen van niet na beneeden te perzen, en indien 't mogelijk is van zelfs niet te ſchreeuwen.

§. IↄCCXLVII. Indien men genootzaakt is, ſchielijk te werken, moet men daar trapwijze meede beginnen, en brengen eerſt twee vingeren in, vervolgens drie, en daar naa de anderen, zonder dat men tragt de gantſche Hant terſtont in te brengen: men moet vooral het ſtooten vermijden, 't welk de aller gevaarlijkſte toevallen zoude konnen veroorzaaken. (θ)

§. IↄCCXLVIII. Indien de Vrouw in Arbeit zijnde, ſtuiptrekkingen krijgt, en dat de Opening der Baarmoeder genoegzaam verwijdert ſchijnt, of ten minſten zacht genoeg is, om buiten de tijdt van den ſtuip, het Kint te konnen keeren, moet men wagten tot op het eindigen van den ſtuip om deeze bewerking te verrigten; maar men moet zorg draagen om ſchielijk de Hant te rug te trekken, indien 'er eene nieuwe ſtuip, terwijl men werkt, zijne aanvang neeme.

§. IↄCCXLIX. Wanneer ene Vrouw in den Arbeit van ene Bloedvloeijing uit de Baarmoeder word aangetaſt, en dat de Vliezen nog niet

(θ) Deze wijze is veel beter, als alle de Vingeren te gelijk, op de wijze als eene Kegel, in te brengen, gelijk de Auteurs aanraaden; want dit doet de Moedermont naa binnen toe gaan, en men kneuſt de deelen.

niet zijn doorgebrooken, zal men zoo schielijk als 't moogelijk is tragten dezelve te doorbooren; want door deeze konstgreep zal men een goet gedeelte water in het *Amnios* besloo-ten, voor dat men 't Kint keere, ontlasten; met inzicht om het aanhouden van de Bloedvloeijing, dewelke eene gewisse Doot aan de Vrouw, kort naa de Verlossing zoude veroorzaaken, te stuiten, (ziet over dit Onderwerp de voortreffelijke verhandeling van den Overleeden Heer PUZOS in de eerste verzaameling der Gedenkschriften van de Koninglijke Academie der Heelkunde van Parijs.

§. IↃCCL. Indien, in 't veronderstelde geval, het Bloed niet uit de Baarmoeder, maar door de Mont of Neus enz. zich ontlasten; moet men des te schielijker tragten de Verlossing gedwongen, te eindigen, om de Bloedvloed te doen stillen, nadien dit toeval aller gevaarlijkst is. (Dit geval en het volgende moet afgezondert worden van dat, waar over de voor aangehaalde Verhandeling schrijft.)

§. IↃCCLI. Als de Bloedvloeijing der Baarmoeder ontstont uit het losraaken van de Nageboorte, dewelke ongelukkig op de bovenste Opening van de Hals der Baarmoeder kan ingehegt zijn, moet men nog schielijker tot de gedwongen Verlossing over gaan; nadien 't in dit geval is, dat van ene spoedige verlossing, het Leven van de Moeder en voornaamlijk van

't

't Kint afhangt, (ziet over dit ſtuk de verhandeling aan 't einde der Verloskunde geplaaſt. (i)

§. IↃCCLII. Zoo dikwils als men genootzaakt is een Kint te keeren, moet men voorál zorg draagen, dat men de Hant niet tusſchen de Vliezen en de Baarmoeder laat glijden; indien men daar geen acht op geeft, zal men groot gevaar lopen van veel wanorders te veroorzaaken, voornaamlijk door 't losraaken van de Nageboorte.

IↃCCLIII. Als men onachtzaam deze fouwt begaan hadt, alsdan zal men ſchielijk gewaar worden, dat men de Leeden van 't Kint niet bloot voelt; men moet derhalven terſtont de Hant tot in de ſcheede terughalen, en dezelve alsdan zodaanig inbrengen dat ze recht op de Vliezen aankomt.

IↃCCLIV. Het is bijna altoos noodzaaklijk om de Hant, dewelke men in de Baarmoeder brengt, over den Buik van 't Kint te laten gaan, en de Kniën vóór deszelfs Voeten aan te vatten, wanneer het Hooft om laag is; in tegendeel moet men de Voeten vóór dat men

(i) De Aderlaatingen zijn in dit geval, en dat van 't volgend Articul, zeer nadeelig; indien de Heer Puzos deze uitzondering in zijne Verhandeling gemaakt had, zoude dit ſtuk onwaardeerlijk zijn.

men de Kniën aanvat, in de Hant neemen, indien het Hooft naa boven is geleegen.

IↃCCLV. Het is aller moeijelijkst om de Voeten van het Kint, zoo lang ze nog in de Baarmoeder beslooten zijn, zamen bij één te voegen; maar nadien het schaadelijk is om het Kint bij een enkele voet te haalen, moet men 'er eerst een in de Scheede brengen, dezelve aldaar laten zitten, zonder deze te ver buiten te brengen, en alsdan de andere zoeken. (*x*)

§. IↃCCLVI. Wanneer het Kint de Rug vertoont, moet men voorzigtig en langzaam zoo veel als men kan, het onderlijf of het Hooft tragten te rug en naa boven te brengen; schoon dit zeer moeijelijk is te doen; vervolgens de Hant naa de zijde van den Buik brengen, om daar door ten minsten grooter moeijelijkheeden voor te komen.

§. IↃCCLVII. Indien 't Kint met de billen voorkomt, en dat deszelfs *Anus* digt aan de Gafel van de Moeder was genaadert, alsdan kan men 't zelve niet meer keeren, voornaamlijk indien 't water is weggeloopen: Het is alsdan veel beter dat men 't Kint dubbelt laat ter

(*x*) De Schrijvers raden om beiden de beenen zamen naa buiten te brengen, doch dit is onmoogelijk; men moet den een naa den ander buiten de Baarmoeder brengen, plaatzende de Heil van 't Been in de Hant; men gelukt nimmer om ze zamen te gelijk te haalen.

ter wereldt komen, deszelfs doorgang te begunstigen, zorgvuldig de Gafel bevrijdende, als te onderneemen om het zelve in de Baarmoeder te rug te voeren, (ziet §. IↃCCXXVI.)

§. IↃCCVIII. Wanneer de Navelstreng eens buiten de Baarmoeder is, werkt men te vergeefs om dezelve weder naa binnen te brengen, vermits men dezelve nimmer weder volkoomen kan inbrengen, of ten minsten dezelve binnen houden; het is veel beter 't Kint te keeren, dan de Verlossing aan de Natuur alleen over te laten, of zijne toevlucht tot alle die vruchtelooze bewerkingen te nemen, dewelke verscheiden Schrijvers in een dergelijk geval aanraaden.

§. IↃCCLIX. Men moet nooit tragten eenen Arm, dewelke volkoomen in de Scheede zal gekoomen zijn, weder na binnen te brengen; men moet dezelve laten zitten, en de Hant aan de zijde van dat deel inbrengen, om de voeten te zoeken; want zoodraa men deeze in de Scheede heeft gebragt, en dat het Hooft die plaats daar te voren het onderlijf was, heeft ingenoomen, zal den Arm van zelfs naa binnen gaan.

§. IↃCCLX. Men moet zich even eens gedraagen, als beiden de Armen in de Scheede neder gedaalt zijn, schoon alles alsdan veel moeijelijker is.

§. IↃCCLXI. Wanneer men bij ene Vrouw, dewelke in Arbeit zit, geroepen is, en dat men den enen Arm van 't Kint in de Scheede vint, moet men zorgvuldig onderzoeken of de genen, die voor ons daar aan gewerkt heeft, de Scheede op die plaats niet beſchaadigt heeft, alwaar dezelve met de mont van de Baarmoeder verééenigt is, ten tijden dat ze moeiten aanwenden, om dit Lidmaat weder in de Baarmoede te brengen, naar de ongegronde Raad van den Heer MAURICEAU.

§. IↃCCLXII. Men moet verdacht zijn dat deze beſchaadigde deelen altoos, in dergelijke omſtandigheeden, aan de zijdelijkſche deelen van de Scheede zich zullen voordoen, en nooit van voren nog van agteren. (λ)

§. IↃCCLXIII. Indien de Vroedmeeſter enige Kwetzing of verſcheuring beſpeurt, moet hij terſtont de naaſtbeſtaande of vrinden daar van verwittigen, om dat hij voor de gevaarlijke

(λ) Deze beſchaadiging ontſtaat, door dien de Vroedvrouwen altoos weder de Armen willen naa binnen brengen; alsdan drukken en ſcheuren de Elleboogen des Kints op de zijdelijke deelen der Scheede; zoodaanig dat de Arm in de Baarmoeder ſchijnt gegaan te zijn; maar zoodraa men dezelve trekt, komt ze weder uit; men kan de Scheur met de Vinger voelen: deze verſcheuringen geneezen gemeenlijk zeer gemakkelijk, om dat het onder het Buikvlies is, en dezelve gebeuren zeer dikmaalen.

lijke Toevallen van dit ongemak, indien 'er eenige ontſtonden, alsdan niet heeft in te ſtaan.

§. IↃCCLXIV. Wanneer hij voorneemens is, om met de bewerking voort te varen, alsdan zal hy het Lijf van de Vrouw door kundige handen laten vaſthouden, zoo lang als hij beezig zal zijn om 't Kint te keeren.

§. IↃCCLXV. Indien het water enen geruimen tijdt uit het *Amnios* is weggeloopen, en dat het Kint zoodaanig geleegen is, dat deszelfs bovenſte ledemaaten beletten, de onderſte te konnen vatten, alsdan moet men enen der Armen van 't Kint in de Scheede brengen, om plaats in de Baarmoeder voor de Hant te maken; en indien 'er nog geen ruimte genoeg was, moet men zonder te zuimen, de twede 'er bij inbrengen, om des te gemakkelijker zijn oogmerk te bereiken, dog zoo ſchielijk als men kan. (μ)

§. IↃCCLXVI.

(μ) Dit is ene zeer moeijelijke en fijne Hantgreep, dewelke in den tuſſchen tijdt van ene Wei moet verrigt worden; zoodraa men de Arm van 't Kint buiten heeft gebragt, moet men zonder eenig uitſtel de Hant weder inbrengen, want anders als de Baarmoeder aanhoudt van zich zamen te trekken, zoo neemt dezelve terſtont deze ruimte weder weg: ik heb meer als eens deze Hantgreep gelukkig gedaan, zonder dat ik mij in tegenwoordigheid der bijzijnde Lieden eenigzints daar op beroemde, uit vreeze dat de Vroedvrouw hen niet zoude doen gelooven, dat het een misſlag was,

§. IↃCCXLVI. Het is van 't uitterſte gewigt, als men de voeten van 't Kint zoekt, dat de Arm van de Vroedmeeſter, het Lichaam van 't Kint, en voornaamlijk deszelfs hals, niet overkruiſt.

§. IↃCCLXVII. In een geval alwaar 't water enen geruimen tijdt is weggeloopen geweeſt, kan men bij geene mogelijkheid een Kint dat men keere, en welks hooft om laag is, ter weirelt doen komen; dan naa dat men deszelfs onderlijf, op die plaats daar het Hooft geleegen was, geplaaſt heeft; het geen geſchieden kan met het onderwerp daar toe te bereiden, of ook zonder dezelve tot deze bewerking te bereiden: het bereiden is noodzaaklijk als het water zeer lang is weggeloopen geweeſt, en indien dit nog zeer kort geleeden is, behoeft men zulks niet te doen.

§. IↃCCLXVIII. Maar zoodraa de Vroedmeeſter alsdan zoo verre gevordert is, om het Hooft des Kints van het ſteunpunt, daar 't te voren vaſt zat, los te doen gaan, word hij terſtont zulks gewaar, door ene ſchok, dewelke hij in zijne hant gewaar wordt, dewelke alsdan de voeten vaſt houdt, en naa buiten brengt.

§. IↃCCXIX. Het aanleggen van enen ſtrik; met

was; en dat men de Hant voor de Voet hadde buiten gebragt.

met dit inzicht, om met gewelt de eerfte voet van 't Kint naa buiten te brengen, wanneer dezelve weder fchijnt naa binnen te gaan, naa dat men hem gevat heeft, is niet alleenlijk nutteloos, maar kan veeltijds gevaarlijk zijn; men moet in tegendeel deze voet laten zitten, en de andere zoeken. (v).

III. *AFDEELING.*

BIJZONDERE WAARNEEMINGEN INGEVALLEN VAN TWEELINGEN.

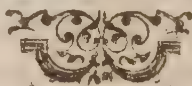
§. IↃCCLXX. Men moet geenzints in twijfel ftaan, om Tweelingen, die zich kwaalijk voordoen, te keeren; men behoort dat geene aan ieder te doen, indien men 't nodig oordeelt, 't welk men voor één alleen zoude in 't werk ftellen.

§. IↃCCLXXI.

(v) De Voet is geneegen om weder naa binnen te gaan, als de beenen door malkanderen zijn gekruift, en dat men de bovenfte heeft naa buiten gebragt; in dit geval moet men deeze voet verlaaten, en den andere zoeken, de ftrikken moeten niet dienen om de kracht te vermeerderen, maar men kan dezelve liggen om de voet dewelke men laat zitten, naa buiten te konnen brengen, zonder op nieuws weder de Hant in te brengen.

§. IↃCCLXXI. Het is egter zeer nootzaaklijk aan te merken, dat, als ene onkundige Hant, het Middenschot, dat haar altoos van malkanderen afscheit, indien ze alleen zijn, (ziet §. CCCCI.) gescheurt hadt, dat men alsdan de voeten van deze twee Kinderen niet zamen vermenge. Men zal in dit geval ligtelijk deeze Misslag vermijden, indien men de Hant langs de Dije, dewelke aan het uitgekoomen been beäntwoort, laat glijden, om de andere dije te vatten, en de Voet naa buiten te brengen.

§. IↃCCLXXII. Aangaande de Tweelingen, dewelken met eenigen hunner deelen 't zij met het Hooft, Borst, of Buik, aan malkanderen vast gehegt zijn, deze gevallen zijn zoo moeijelijk, dat ieder Vroedmeester dezelve zoo goet als hij kan, moet eindigen; het is voor 't overige zeer moeijelijk, enige vaste regelen, om zig in dergelijke Omstandigheeden gelukkig te redden, te bepaalen; want 't is onmoogelijk om zich daar juist altoos naa te konnen gedraagen.

VIER-

VIERDE ARTICUL.

DE WIJZE OM DE NAGEBOORTE VAN ENE VERLOSTE VROUW UIT TE NEEMEN.

I. AFDEELING.

GRONDREGELEN DAARTOE BETREKKELIJK, EN GEVESTIGT DOOR GEDAANE WAARNEEMINGEN.

§. IↃCCLXXIII. Schoon 't Kint ter weirelt gekoomen is, alsdan is den arbeit nog niet volkoomen geeindigt; nadien de Nageboorte, de Streng en de Vliezen gemeenlijk niet ontlast worden, dan eenige tijdt naa de Verlossing.

§. IↃCCXXIV. De Natuur heeft zelfs een tijdt bepaalt om de Nageboorte te doen losgaan; dus is het ene zaak van de Konst om juist dit bepaalde Tijdstip te weeten, om de ontlasting regtijdig daar van te bevorderen.

§. IↃCCLXXV. Deze, alhoewel algemeene grondregelen, zijn van 't uitterste gewigt in de Verloskunde: wat meer is, indien men dezelve als geene onbetwistelijke waarheden aanneemt, zal men zig veeltijds aan 't gevaar bloot stellen, van zeer schaadelijke mishandelingen te begaan.

§. IↃCCLXXVI. Men moet het derhalven nimmer van zijnen plicht agten, de Natuur in het ontlasten en het uitdrijven van de Nageboorte te hulp te komen, dan alleen wanneer zij haar bereit heeft, om dezelve los te maken, of dat zij zeer wel geschikt schijnt om derzelver ontlasting toe te laten.

§. IↃCCLXXVII. 'Er zijn Konstoeffenaaren, die, indedaat weinig in het waare werktuiglijke der Verlossing gevordert zijnde, aanraaden, gelijk MAURICEAU gedaan heeft, om de Vrouw, zoodraa het Kint ter weirelt is gekoomen, de Nageboorte af te haalen, voor zelfs dat zij de Navelstreng hebben gebonden; uit vreeze dat de Baarmoeder zich niet schielijk koome toe te trekken: Men zal de ongerijmtheid dezer gevoelens in §. CCCCXCIX, IↃ, IↃI, IↃII, en IↃIII. duidelijk gewaar worden.

§. IↃCCLXXVIII. Men oordeelt dat de Nageboorte naa buiten zal komen, zoo dikwils als 'er ene overvloedige ontlasting van Bloed, 't zij vóór, in, of onmiddelijk na de geboorte van 't Kint plaats neeme.

§. IↃCCLXXIX.

§. IↃCCLXXIX. Wanneer 'er geen Bloedvloeijing vóór, in, of naa de geboorte van 't Kint ontſtaat, moet men zich wel wachten om terſtont de Nageboorte af te haalen; want alsdan zoude men, of het gedeelte van de Baarmoeder alwaar de Nageboorte is vaſtgehegt, naa buiten trekken, of men zoude gevaar lopen van de Vrouw door ene doodelijke Bloedvloeijing te laten ſterven, (ziet het vervolg mijner waarneemingen Articul 10.)

§. IↃCCLXXX. Wanneer het Kint met ene ſwaare Bloedvloed vóór, in, of naa deszelfs geboorte, ter weirelt is gekoomen, is het nutteloos tweemaalen de ſtreng te binden, uitgenoomen in gevallen van tweelingen; maar men moet dit in geenige dezer tijdperken der Verloſſing verzuimen, wanneer 'er geen Bloedvloed plaats heeft gehad; men moet zelfs afwagten, dat de Baarmoeder volkoomen buiten ſtaat van werkloosheid zij, om de Nageboorte uit te neemen.

§. IↃCCLXXXI. Men kan dit gemakkelijk gewaar worden, als men de Hant op de Onderbuikſche afperking der Lijdereſſe ligt, men ondekt alsdan dat dit Werktuig een Peerwijze, tamelijk hard, en bepaalt gezwel formeert.

§. IↃCCLXXXII. Indien de Nageboorte het Kint onmiddelijk volgt, gelijk het zomwijlen gebeurt, moet men ſchielijk ene enkele bandt om de ſtreng doen, en tragten de Vrouw te

hel-

helpen, die alsdan van ene doodelijke Bloedvloed gedreigt word, als de Baarmoeder zich niet terſtont zamentrekt, (ziet het vervolg mijner waarneemingen Articul 10.)

§. IↃCCLXXXIII. Men moet terſtont het ontlaſten van de Nageboorte bevorderen, als ze gereedt ſtaat om naa buiten te komen; om daar door te bewerken dat de Baarmoeder zich ledigt, en om het bloed der Lijdreſſe te ſpaaren, want op het minſte dat men daar meede zuimt, zoo komen 'er Bloedklonters, dewelke zich niet dan door enen nieuwe Arbeit konnen ontlaſten.

§. IↃCCLXXXIV. Het is gemeenlijk in een dergelijk geval dat de verborge Bloedſtortingen plaats hebben, waar door de Vrouw in flaauwten valt.

§. IↃCCLXXXV. De vermeerderde grootte van de Baarmoeder, dewelke men gewaar word, als men de Onderbuik onderzoekt, is het echte Kenmerk, waar door de Oorzaak van dit Toeval, en de zitplaats dezer Bloedſtorting ontdekt word.

§. IↃCCLXXXVI. Het eenigſte middel om dit toeval te herſtellen, beſtaat naamlijk om de Hant ſchielijk in de holte van de Baarmoeder te brengen, en 'er de Bloedklonters uit te neemen.

§. IↃCCLXXXVII. Indien men zulks ſpoedig in 't werk ſtelt, is de Lijdreſſe gemeenlijk behouden; maar indien men niet vroeg-

ge-

genoeg de Oorzaak van dit Toeval ondekt, alsdan loopt de Vrouw groot gevaar, alleen uit gebrek van hulp, om 't leven te verliezen; want het geval is geenzints noodwendig doodelijk, dan in deze veronderſtelling.

II. *AFDEELING.*

GRONDREGELEN BETREKKELIJK TOT DE WIJZE DEZER BEWERKING. (*a*).

§. IɔCCLXXXVIII. Aangaande de Wijze om ene verloſte Vrouw, in de gewoone omſtandigheeden, de Nageboorte af te haalen, raaden de beroemſte Konſtoeffenaaren, en met reden, om met de ene Hant de ſtreng te vatten, en dezelve twee maalen om twee of drie van zijne Vingeren te winden, en met de Wijs en middenſte Vinger van de andere Hant, op de ſtreng bij den Ingang der Scheede te drukken.

§. IɔCCLXXXIX. Zij hadden behooren te zeggen op den gront der Scheede, want als men hunne Raadt letterlijk volgt, gebeurt het zeer dikmaalen, dat men denkt, dat

(*a*) Ziet het gene wij over dit onderwerp gezegt hebben pag. 216. en in't vervolg van de derde Verzaameling van de gedenkſchriften van de Koninglijke Academie der Heelkunde van Parijs.

dat de Nageboorte tegen natuurlijk was vast gehegt, terwijl zij 't in genen deelen is: men vint 'er de reden van in §. CLVI. en CLII.

§, IↃCCXC. Indien men geroepen word, om ene Nageboorte, welkers streng gebrooken is, uit te neemen, behoort men de ene Hant in de Baarmoeder te brengen, tusschen deszelfs wanden en de Vliezen, en met de andere Hant dit Werktuig aan het bovenste van den Onderbuik vast houden, om het losgaan van de Nageboorte te begunstigen, 't welk men zal tragten te bewerken door allengkens de vingeren de enen naa den anderen tusschen dit vaatagtig Lichaam, en de want van de Baarmoeder, alwaar ze is ingehegt, te brengen: wanneer men zoo verre gevordert is om dezelve uit te brengen, moet men de Nageboorte stijf vast houden, en derzelver Vliezen in haare dikte indrukken.

§. IↃCCXCI. Het gebeurt dikmaalen in Miskraamen dat het niet moogelijk is, de Nageboorte bij deszelfs streng naa buiten te brengen, en dat men de Hant niet in de Baarmoeder kan brengen. De Konstoeffenaaren hebben alsdan de gewoonte, om de zorg van derzelver ontlasting aan de Natuur over te laaten; en ik oordeel dat ze gelijk hebben.

§. IↃCCXCII. De Middelen tegens de Moederkwaalen, en andere, dewelke ter ontlasting der Nageboorte aangepreezen worden,

zijn

zijn in dergelijke omſtandigheeden gevaarlijk: deze middelen zijn nog vruchten van de voorleeden tijdt der onweetenheid en van de grootſte onkunde.

§. IↃCCXCIII. Ingevallen van tweelingen, behoort men de oplettenheid te gebruiken van twee maalen de ſtreng van 't eerſt gekoomen Kint te binden, en de Nageboorte niet uitneemen, voor en aléér het tweede Kint gebooren zij, ſchoon 'er enige bloeding voor deszelfs geboorte plaats hadde: (men zal de reden daar van vinden in 't V. Hooftſtuk van dit Boek.)

§. IↃCCXCIV. In dit zelfde Hooftſtuk ziet men de wezentlijke noodzaaklijkheid die 'er is om den Buik der Vrouw te onderzoeken, voor dat men zich bepaalt, in welk geval dat 't zij, om de Vrouw de Nageboorte af te halen.

§. IↃCCXCV. Indien men beſpeurt, in 't haalen van de Nageboorte, dat derzelver Lichaam, aan de Mont der Baarmoeder gekoomen zijnde, beſwaarlijk door haare opening kan gaan, moet men 'er een of twee vingeren in brengen, om derzelver ontlaſting te begunſtigen.

§. IↃCCXCVI. Indien men 't Lichaam der Nageboorte niet in 't binnenſte van de Mont der Baarmoeder beſpeurt, ſchoon 't Lichaam van dit werktuig zamengetrokken zij, is dit een

een zeker bewijs, dat, in plaats dat ze aan den Bodem van dit werktuig moest vastgehegt zijn, dezelve aan ene der Wanden van dit werktuig is ingeplant, en dat ze de gedaante van ene *Raquette* heeft, (ziet het vervolg mijner waarneemingen, 6de Articul.

§ IↄCCXCVII. Wanneer de Nageboorte buiten de Baarmoeder komt, volgen gemeenlijk de Vliezen dezelve van agteren, schoon deze laasten, vóór dat de Nageboorte was los gegaan, vóór dezelve waren geleegen; men moet derhalven op deze omstandigheeden wel acht geven: indien men dit verzuimt gebeurt 't, dat de Baarmoeder zich toesluitende, deze gescheurt worden, en in de Baarmoeder blijven zitten.

§. IↄCCXCVIII. Het gebeurt egter zomwijlen dat de Vliezen voor de Nageboorte zich ontlasten: men moet in een dergelijk geval acht geven, om dezelve niet met de streng te vatten, om dat zij beletten zouden, dat men de streng niet vast genoeg zoude konnen houden.

§. IↄCCXCIX. Indien de Vrouw valsche wateren, voor dat zij verloste, is kwijt geraakt; kan men dit duidelijk gewaar worden, als men de Nageboorte in schoon water ligt, en de Vliezen in 't water laat swemmen; want alsdan vint men de Vliezen op die plaatzen gescheiden, daar het water is besloo-

ten

ten geweest, en men onderscheit 'er zomwylen de biezondere openingen, waar door het vocht zich ontlast heeft.

§. IↃCCC. Indien de Vrouw geduurende derzelver Zwangerheid eenige Bloedvloeijingen heeft gehad, bespeurt men verscheiden swarte, meer of mindere groote Vlekken, op die zijde van de Nageboorte, dewelke aan de Baarmoeder is vastgehegt geweest; om dat, het geene 'er eens van afgescheiden is geweest, zich niet weder daar aan vereenigt; alle deeze Vlekken worden in den omtrek van dit vaatachtig Lichaam gevonden. Men bespeurt ook onder deeze Vlekken, een hardt gedeelte, 't welk deze Nageboortens gemeenlijk voor schirreux doet houden.

§. IↃCCCI. Het gebeurt zomwijlen dog zeltzaam, dat de Nageboorte in enen biezondere zak is beslooten; (ziet de vijftiende figuur van de tweede plaat,) men moet bij deeze geleegenheid de Hant in de holte van dit Werktuig brengen, en de Nageboorte volgens de wijze, dewelke ik in het 7de Articul van 't vervolg mijner waarneemingen bladz. 122. en vervolg. beschreeven heb, uitneemen.

§. IↃCCCII. In dit Geval zijn de Ontlastingen der Kraamzuiveringen met eene kwaade Lugt vergezelt, omtrent de 8ste of 9de dag der Kraam, zij koomen gemeenlijk golfswijze, naa dat ze eerst eenige tijdt zijn opgehou

den, het geen gemeenlijk verſcheiden dagen agter een plaats hebbe; dit verſcheizel is nimmer met eenig buiten gewoon toeval vergezelt.

EINDE.

UITLEGGING

Van Verſcheiden

PLAATEN.

OVER HET WERKTUIGLYKE

DER

ZWANGERHEID

EN DER

VERLOSSING enz.

DOOR

A. LEVRET.

EERSTE PLAAT.

De twee eerſte Figuuren dezer Plaat moeten beſchouwdt worden, op de vermindering van een achtſte gedeelte van de natuurlijke grootte, en de derde alleen op een vierde. Deze drie Figuuren dezer Plaat verbeelden eene

 lood-

loodregte Sneede der Baarmoeder en derzelver deelen; zij vertoonen de binnenſte oppervlakte van de agterſte helft der voorwerpen.

EERSTE FIGUUR.

De eerſte Figuur dient voor eerſt om de grootte en de gedaante eener volwasſene Baarmoeder, dewelke in ſtaat is van bevrucht te konnen worden, aan te toonen; vervolgens om de verandering, zoo van de grootte als van de gedaante dezes Werktuigs in de eerſte en de tweede Maand der Zwangerheid, het beloop der Trompetten van FALLOPPIUS volgens deeze drie Staaten enz. en de Oorſprong der ronde Banden in de dikte der Baarmoeder, duidelijk gewaar te worden.

a, vertoont een vierde gedeelte van het zaadtblaasje der Baarmoeder volgens R. DE GRAAF; *bb*, de Langwerpige ſneede der Trompetten van FALOPPIUS, volgens dezelfde Autheur; *cd*, de overgebleevene gedeeltens der Breede banden; *ee*, de onderſte uiteindens der ronden Banden, tusſchen welke de Scheede met derzelver dwarſche rimpels, en daar onder de Opening der ſchaamelheid *f* enz. word gezien.

TWEE-

TWEEDE FIGUUR.

Behalven het geen dat de tweede Figuur met de eerſte gemeen hebbe, vertoont dezelve

1ſte. De Trompetten van FALLOPIUS gelijk ik dezelve in verſcheiden onderwerpen gevonden heb, met eene kleine uitraafeling of dubbelde kam, 't welk altoos van boven tuſſchen het eiërneſt en het paveljoen van de Trompet gevonden word.

2de. De Golfwijze of kromme buiging der vezelen, en van verſcheiden vaten der Baarmoeder, waar van enen hedendaagſche Autheur ſpreekt, zonder daar bewijzen van gegeeven te hebben.

3de. De Ligging van verſcheiden Adertjes, dewelke, van verſcheidene plaatzen uit de dikte van de Baarmoeder voortkoomende, als 't waare in enen gemeene Buis, boogswijze op den gront van dit Werktuig geleegen, eindigen; en dewelke van daar langs de Trompet van FALLOPIUS in de Zaatader enz. zich ontlaſten. De ſtam van dit Vat is zomwijlen enkel, en dan eens dubbelt, gelijk ik in een groot getal onderwerpen heb waargneoomen.

4de. Twee ronde openingen eindelijk, in de dikte der wanden van de Hals der Baarmoeder evenwijdig geleegen: zij vertoonen de dwarſche ſneede van enen groot aderlijke Tak, voortſpruitende van een Takje der onderbuikſche ader. Men vindt dezelve altoos op deze plaats, zij loopt rondsom de Hals der Baarmoeder, ontfangende van alle zijde takjes, dewelke in de eigen zelfsſtandigheid van de wanden van 't Lichaam en van de Hals van dit Werktuig zich bevinden.

DERDE FIGUUR.

De derde Figuur vertoont de Baarmoeder in enen volkoomen ledigen ſtaat, en derzelver verſchillende Trappen van verwijdering geduurende de Zwangerheid.

a, De Dikte van de gront der Baarmoeder, zodaanig als dezelve ten naasten bij in ene huwbaare dogter voor dat ze bezwangert is, of ook bij eene Vrouw die reeds verſcheiden kinderen, doch zedert langen tijdt gehad heeft, gevonden wordt. De Luchtledige plaats dewelke men alsdan in dit werktuig beſpeurt, maakt het aanmerklijkſte onderſcheid daar van, gelijk de drie kleine peerwijze beſtippelde gedaantens, dewelke aldaar geteekent ſtaan, aantoonen; en die bij de Hals zich vereenigen, dewelke hier

hier eenigzints breeder is; eensdeels om beter te vertoonen het geen de Schrijvers de Boom des Levens genaamt hebben, en ten andere om de zijdelijkſche Klapvliezige plooijen te zien.

bb, De bepaalde plaatzen, waar van daan, buiten den tijdt der Zwangerheid, van voren en buitenwaarts de ronde Banden voortkomen; *cc* de plaatzen alwaar ze zich inhegten, en die in die Lieſchen veronderſtelt worden; de beſtippelde Lijnen aan ieder zijde tusſchen *b*, en *d*, begreepen, bepaalen in alle de uitterlijke punčten der *Ellipſen* die zy doorſnyden, de plaats waar van daan de ronde banden van 't Lichaam der Baarmoeder, volgens de verſchillende Trappen harer verwijdering, voortkoomen.

Aangaande de beſtippelde gedeeltens der Cirkels *b*, *d*, en *c*, *e*, aan ieder zijde; deeze dienen om meetkundig aan te toonen, dat de ronden Banden bynaa niet langer nog korter worden, in geenige ſtaat van eene natuurlijke Zwangerheid.

Ten opzichte der twee beſtippelde lijnen *f*, *g*, deze ſtrekken om de agtereenvolgende uitbreiding der Nageboorte op den bodem van de Baarmoeder in de negen Maanden der Zwangerheid aan te toonen; en om derzelver te rug-

 gang

gang met betrekking tot de groottens der verschillende *Ellipsen*, en tot de betrekkelijke grootte van 't Kint enz. te vergelijken. Om te bewijzen dat de Moederkoek in de eerste maandt zoo veel de grootte van de Vrucht overtreft, als 't Kint in de laaste maandt die van de Nageboorte te boven gaat; en dat de middenste trap dezer twee uitterste onder de No. 5, naamlijk op de helft van de Dracht word bevonden.

Men bemerkt vervolgens door de onderscheiden diktens van den Bodem der Baarmoeder, van de eerste tot de laaste Maant der Zwangerheid, dat, schoon dit werktuig naa de bevruchting veel dikker word, als 't te voren was, uit hoofden van 't Bloed dat 'er overvloedig en om zoo te zeggen schielijk naa toe gevoert word, vermindert den bodem van de Baarmoeder geweldig in dikte, gelijk ook derzelver wanden tot aan haren opening, op het einde van de laatste Maant.

Deeze Figuur eindigt van ondere met de Scheede over derzelver gantsche langte van voren gespleeten, en aan beiden de zijde bloot gemaakt: men heeft 'er eenigzints al te overeenkomstig de rimpels der scheede in de maagdelijke staat afgemaalt.

TWEE.

TWEEDE PLAAT.

Alle de Figuuren dezer Plaat zijn op de vermindering gestelt geworden, van 't agtste gedeelte van de natuurlijke grootte der Voorwerpen.

De eerste Figuur verbeelt het Bekken van een Vrouwlijk welgestelt geraamte, en de tweede, dat van ene Vrouw, dewelke met de Engelsche Ziekte behept is; dit laatste is de helft enger van voren naa agteren, of van agtere naa voren; en eenigzints breeder van de ene tot de andere zijde als het eerstgemelde; het heeft nog andere onregelmaatigheeden, als het een Heupbeen breeder en hooger als 't ander, gelijk ook de regter met de Linker heupholte, en eindelijk het Heiligbeen en het Staartbeen loopen schuins in een gelijke rigting, terwijl de Ruggestreng in ene tegenovergestelde zin, enz. hellende is.

De derde en vierde Figuur stellen de bovenste opening dezer bekkens, volgens de natuur (*en vue d'oiseau*), getekend in vergelijking; met oogmerk om meetkundig te betoogen, hoedaanig de drukking van 't hooft des dijebeens in de Heupholte werkt, 't zij in den natuurlijke of tegen natuurlijke staat, 't welk

door

door de Lijnen, die in de derde Figuur agter het Heiligbeen, en in de vierde voor dit been zich doorkruizen, word aangetoont: hetwelk in het eerste geval een gevolg is, van de onregelmaatige gesteltheid van 't Bekken der Vrouwen, uit hoofden van de biezondere gestalte, dewelke de Dijebeenderen geduurende hunne zachtheid hebben aangenoomen; en in het tweede geval, de plaats alwaar deze Lijnen in de Natuurlijke staat zich moeten doorkruizen, (ziet §. LV. en LVI)

De 5de Figuur vertoont een welgestelt vrouwe geraamte op zijde te zien; ik heb 'er verscheiden eironden afschertzingen bijgevoegt, dienende om de verscheidene gedaantens van ene voldraage Zwangerheid, en de onderscheiden liggingen der Baarmoeder, naar verschillende omstandigheeden, dewelke bezwaarlijk zonder behulp dezer figuur met netheid zoude konnen aangetoont worden, te verklaaren Om het des te verstaanbaarder en duidelijker te maken, heb ik de 6de, 7de, 8ste en 9de Figuur, dewelke daar als uitleggingen van zijn, afzonderlijk laten graveren.

De 6de Figuur, dewelke aan de Figuur *a* van de 5de Figuur beantwoord, verbeelt de Natuurlijke stant der Baarmoeder bij ene Vrouw dewelke staande is; en de 7de Figuur, dewelke

ke met de Figuur *bbb* van dezelfde 5de Figuur overeenkomt, vertoont de gedaante, dewelke de Baarmoeder, als de Vrouw vlak op de Rug ligt, aanneemt; het welk door het ſteunzel van het Lichaam der Lendenwervelen ontſtaat. Men beſpeurt ook de veranderingen der Asſchen van de Baarmoeder, en het uitwerkzel der Werking en der wederwerking van het Vocht dat ze bevat, ten tijden der beweeging, dewelke de Vrouw moet maken om op de rug te gaan liggen.

De gedeeltens der Scheeden in de 6de en 7de Figuur afgemaalt, zijn 'er niet alleen bijgevoegt, om te doen zien dat de Loodregte ſneede zijdelijks, de *profil*, is; maar ook om aan te toonen wat 'er in deeze onderſcheiden ſtaaten gebeurt, en waar de Moedermont in deeze twee verſchillende ſtanden der Vrouw geplaatſt is; het geen aanwijſt dat men veel gemakkelijker in ſtaat is om de Opening der Baarmoeder te ondekken, als de Vrouw vlak op de Rug ligt, dan wanneer ze zit of ſtaat.

De 6de Figuur dient daar en boven om door de beſtippelde lijnen aan te toonen, het onderſcheidt der gedaantens van de Baarmoeder, waar in twee Kinderen beſlooten zijn, wanneer de twee Nageboorten aan de Bodem de Baarmoeder, gelijk als in 't eerſte geval, vaſt gehegt zijn.

De

De 8ste Figuur, dewelke met de Figuur *c* van de 5de Figuur overeenkomt, vertoont ene dwarsch geleegen Baarmoeder, naar de Lootregte asch der Vrouw staande beschouwt, ene helling, dewelke door het voorwaarts vast hegten der Nageboorte aan de Baarmoeder wordt veroorzaakt, 't welk de nootzaaklijkheid aanwijst om de Vrouw enen Buiksbandt te doen draagen, om de Baarmoeder weder op den plaats *a* Figuur 5 te brengen; 't welk de plaats is daar dit Werktuig natuurlijk, als de Vrouw op de Rug ligt geleegen is: zonder deeze voorzorg word de 8ste Figuuur gelijk aan de negende, beantwoordende aan de Figuur *d* van de 5de Figuur; alwaar men bespeurt dat de eironde asch, zijne natuurlijke onderste gedeelte, volgens Figuur *a*, naa boven toe voert, 't welk de laaste trap van wangestalte der Zwangerheid aanduit, welkers gedaante wordt bestempelt met de naam van (*ventre en besace*) of enen Buik op de wijze als enen Bedelzak.

Eene Vlakke Ligging op den rug verbeetert voor eene gedeelte deeze trap van wangestalte; want alsdan verandert de 9de Figuur weder in de 8ste, en gevolglijk neemt de Figuur *d* de plaats in van Figuur *c* van de 5de Figuur enz.

Men bemerkt bij *a* Figuur 8, en bij *b* Figuur 9 de drukking dewelke de Baarmoeders

c,

c, en *d*, Fignur 5 tegen het voorste gedeelte van 't schaambeen lijden; de wangestalte dewelke de Baarmoeders daar door aanneemen, en de helling van de middelpuntige loop der Asch van de Eironde gedaante; eindelijk de plaats dewelke de Mont der Baarmoeder alsdan inneemt, de trekking die zij lijdt, en deszelfs beloop met de Schaamelheid enz.

Zie daar in 't kort al het geene de meetkundige lijnen, dewelke op de gantsche Onderbuik van de 5de Figuur getrokken zijn, beteekenen; en waar van de 6de, 7de, 8ste en 9de Figuuren, gelijk wij gezegt hebben, de breeder uitleggers zijn.

De 10de strekt om de helling der Baarmoeder naar agtere aan te toonen, 't zij om dat de Vrouw de Lendenwervelen naar agtere gekromt heeft, of dat de Nageboorte aan derzelver agterste gedeelte vast gehecht is; het eerste geval wordt door de aanhoudende lij- van het eiront, 't welk hellende is; en 't tweede geval door 't zelve eirond aangetoont; doch onderstellende de Nageboorte gestippelt en hellende, in plaats van op de plaats van die te zijn dewelke aan den Baarmoeder vastgehegt is.

Men ziet bij *a* de indrukking, dewelke het Schaambeen aan de Baarmoeder veroorzaakt, welkers mont over 't zelve heen gaat, 't welk de scheede geweldig na binnen trekt:

trekt: Het wyſt de noodzaaklykheid aan om de Vrouw in arbeit zijnde, te laten zitten, zodaanig dat de Romp lootregt geplaaſt is, op dat het ſchuinſche eirond, eene loodregte eironde gedaante, gelyk 'er nevens ſtaat, aanneeme.

Aangaande de elfde Figuur, welkers ſneede voorwaarts te zien is, gelyk de ligging van de Scheede zulks aantoont; deze dient om aan te wijzen, het geen natuurlijk moet gebeuren, wanneer de Nageboorte aan ene der zijdelijkſche deelen der Baarmoeder, 't zij bij *a*, of bij *b*, of ook bij *c*, 't zij eindelijk in eene van deeze drie tusſchenruimtens, vaſtgehegt is; door dezelfde Oorzaaken, dewelke wij in een ander Werk breedvoerig uitgelegt hebben (*a*), tot welken wij den Lezer, om herhaalingen te vermijden zenden.

De twaalfde Figuur vertoont twee biezondere gevallen, naamlijk van eene vaſthegting der Nageboorte op de binnenſte opening der Baarmoe-

(a) *Suite des Observations ſur les cauſes & les accidents de pluſieures Accouchements Laborieux, avec de remarques ſur ce qui a été propoſé où mis en uſage pour les terminer & de nouveaux moyens pour y parvenir plus aiſement*, in 8°. à Paris chez *Le* [illegible]*rieur imprimeur de l'academie Royale des Chirurgie enz. rue* St. Jaques *à L'Olivier.*

moeder: in het eerste geval in plaats dat de Baarmoeder eirond is, maakt dezelve een loodregt mathematisch ovaal; en in 't tweede geval vertoont dezelve eene *Globe*. In deeze zijn 'er twee Nageboortens, de ene tegen de andere tot bij haarer midden zamen gedrukt; en twee vliezen, (*Amnios*), dewelke op de Lootregte asch ruglings tegen malkanderen gevoegt zijn; terwijl het *Chorion* volkomen alles omvat.

De 12de en 13de Figuur zijn geschikt, om buitengewoone gevallen van drie Kinderen elk afzonderlijk in hunne biezondere Vliezen volkoomen besloozen, te vertoonen; het geen altoos plaats heeft wanneer de Nageboortens niet zamen vermengt, of de eene tegen andere gedrukt zijn; zij zijn afzonderlijk in deeze twee Figuuren gescheiden; in de eene Figuur is 'er eene aan de Bodem en de twee andere op zijde en van ondere vastgehegt; in plaats dat in de andere Figuur eene Nageboorte op de opening der Baarmoeder, terwijl de twee andere zijdelijks aan de Bodem van de Baarmoeder zijn ingeplant.

Om de korte uitleggingen dezer Plaat te eindigen, blijft 'er ons nog overig van de vijftiende Figuur iets te zeggen. Deeze geeft een oppervlakkig denkbeelt wat 'er somwijlen gebeurt;

beurt, als de Nageboorte in enen biezondere zak beslooten, blijft vast zitten, in plaats dat ze van de Baarmoeder, naa den uitgang van 't Kint, zich afscheit; het geen gemeenlijk door de werkloosheid van dat gedeelte der Baarmoeder ontstaat, alwaar de Nageboorte gevallig zich heeft ingeplant.

DERDE PLAAT.

De twee kleine Figuuren dezer plaat zijn vermindert, gelijk de twee kleinen van de eerste Plaat, op een achtste gedeelte van de natuurlijke grootte der Voorwerpen die zij verbeelden; zij hebben ook onder haar gemeen en met de derde Figuur, dewelke 'er bij staat, om door middel van eene volmaakte loodregte sneede, de binnenste oppervlakte van de agterste helft dezer voorwerpen aan te toonen.

EERSTE FIGUUR.

De eerste Figuur strekt hoofdzaaklijk ter betooging van twee biezondere onderwerpen, het een naamlijk is, om met een opslag van 't Oog te doen zien, welke gedaante dat het gedeelte der Vliezen, dewelke door de Wateren ten tijden van den Arbeit in de Scheede worden gedrongen, aanneemt, als de Baarmoe-

moeder zich zamentrekt; en dat naar onderſcheiden omſtandigheeden, dewelke daar de bewerkende oorzaak van worden.

Het ander onderwerp is hoedaanig en waarom het Hooft des Kints, wanneer het zich het eerſte voordoet, geduurende de Pyn te rug gaat, en waarom hetzelve naa den Vinger toekomt, zoodraa als de Wei is opgehouden.

a, de Cirkel, dewelke den omtrek van 't Hooft des Kints vertoont; *bb* de plaats der wanden van de Hals der Baarmoeder geduurende de oogenbliklijke en vrijwillige zamentrekking dezes gedeelte; en *cc* de plaats, dewelke deeze zelfde wanden, zoodraa als de zamentrekking der Baarmoeder is geeindigt, inneemen. In de eerſte Omſtandigheid maken de Vliezen geduurende de Wei het Gezwel *d*, en in de tweede, daalt het Hooft *a* op *e*; wijders vertoont het Gezwel *d* de waare gedaante, 't welk dat gedeelte der Vliezen te zaamen aanneemt, 't welk regt over de opening der Baarmoeder wordt gevonden, met het vocht 't welk dezelve naa voren voert, als 't Hooft zich het eerſte vertoont, voornaamlijk als 't natuurlijk gekeert is.

Indien 't Kint integendeel eenig ander ge-

deelte van den Tronk voordoet, gelijk de schouders, de billen, enz. neemt het gezwel de gedaante *e* aan, dewelke gelijk men bespeurt, een klein gedeelte, van een veel grooter Cirkel als de voorgaande beschrijft; in plaats dat deeze ten minsten drie derde van eenen veel kleinder Cirkel uitmaakt.

Wanneer eindelijk het Kint eene zijner ledemaaten het eerste vertoont, gelijk eenen Arm, een Been, of wel de Navelstreng, worden de Vliezen langwerpig uitgezet, op de wijze als een worst, even eens als 't Gezwel *d*, *e*, *f*, aantoont.

TWEEDE FIGUUR.

De tweede Figuur vertoont vier Baarmoeders in malkanderen geplaatst; ze zijn van verschillende Groottens en Gedaanten; om dat men hier met een opslag van 't oog dit Werktuig in derzelver onderscheiden staaten, 't zij voor, ten tijden, of wel geduurende of ook naa de Verlossing kan beschouwen.

De grootste is overeenkomstig van grootte, met de uitwendigste van de 3de Figuur van de eerste Plaat; de daar aan volgende toont aan, hoedaanig dezelve wordt, wanneer het Gezwel, 't welk door het water en het gedeelte der

der Vliezen wordt geformeert en in de Scheede uitpuilt, tot ene buitengewoone grootte is aangegroeit.

De drie daar aanvolgende beſtippelde kromme lijnen, dienen om de Vermindering van de grootte der Baarmoeder aan te toonen; zoo wel naa dat de Vliezen doorboort zijn, als naarmaate dat het water zich ontlaſt, en dat het Kint ter weirelt komt.

De kleinſte Baarmoeder eindelijk bewijſt tot welk eenen Trap dit werktuig volgens de natuurlijke Orde vermindert word, wanneer de Nageboorte alleen zich nog maar moet ontlaſten.

Aangaande de beſtippelde Ellipſen; de grootſte toont de gedaante aan, dewelke de Baarmoeder naa het ontlaſten van de Nageboorte aanneemt, en de kleinſte, de geringe Luchtleedigheid, dewelke in de Baarmoeder alsdan overblijft. Wijders de Tuſſchenruimte dezer twee *Ellipſen* toont de verwonderlijke dikte aan, dewelke in zeer korten tijdt de Baarmoeder onmiddelijk naa het ontlaſten der Nageboorte enz. aanneemt: en de afſtant van 't onderſte gedeelte der grootſte Baarmoeder, met de kleinſte, betoogt de ſchielijke opkrimping van de Mondt der Baarmoeder in den Onderbuik.

Doch ten einde alle deeze veranderingen geschieden, moet het gedeelte *a* van de kring, dewelke den Omtrek van 't Hooft des Kints verbeelt, bij voorbeelt op *b* nederdaalen, en deze Cirkel alsdan, door de deelen dewelke door haare ligging de zijde daar van uitmaken, gedrukt zijnde, wordt van ondere langwerpig en neemt de Elliptische gedaante *b*, *c*, *d*, *e*, aan; de Opening der Baarmoeder verdwijnt alsdan, door de rekking, en door het nederdaalen na den plaats *f*. *g*. alwaar ze met de wanden van de Scheede zich schijnt te vereenigen, om als 't waare te zamen eenen gemeene Zak uit te maken: Zoodraa het Hooft van 't Kint de Krooning doorgaat, wordt hetzelve vervolgens in het nederdaalen langer, zoodaanig dat de Ellipse *b*, *c*, *d*, *e*, de gedaante bij voorbeelt van de Ellipse *c*, *d*, *f*, *g*, *h*, aanneemt, en deze word eindelijk wel haast de Ellipse *e*, *h*, *i*, *k*, op 't oogenblik dat het Hooft des Kints, dus verlengt zijnde, de Schamelheid doorgaat, enz. De twee bestippelde lijnen *l*, *m*, en *n*, *o*, toonen aan de onderscheiden buiging, dewelke de Nageboorte, geduurende het beloop van den Arbeit, ondergaan moet.

DERDE FIGUUR.

De derde Figuur wijst de trapswijze terug-

ruggang aan van de Mont der Baarmoeder, naar maate dat deszelfs opening zich toesluit. Aangaande de golfwijze lijnen, dewelke de scheede in drie deelen schijnen te verdeelen, van 't bovenste en zijdelijksche der scheede, tot aan de agterste Kring van de bovenste engte van 't Bekken, deeze toonen de geringe luchtleedige plaats, die in het midden van de Scheede, onmiddelijk naa den uitgang van 't Kint, overblijft; en de buitengewoone doch zachte dikte, dewelke de Wanden dezer scheede hebben aangenoomen, zoo door de verstopping, als door 't gewelt, dat zij geleeden hebben, in 't beloop van den Arbeit, en voornaamlijk geduurende den tijdt, dewelke het Kint gebruikt heeft om zich voor te doen, en door deeze Buis te gaan &c. Deeze Figuur bewijst meede, dat de Moedermondt van binnen, als ze zich zamentrekt, berimpelt wordt, 't welk men vooral moet in agt neemen, om deeze staat voor geene tegennaatuurlijke staat te beschouwen.

a, *b*, toont op de plaats aan, waar van daan de Cirkel van de Moedermondt vertrekt om in de onderbuik weder op te klimmen; *c*, *d*. beteekent de verwijdering van de eigen Hals der Baarmoeder geduurende den Arbeit; *e f* de intrekking dezer Wanden naa den uitgang van 't Kint; en *g*, *h*, derzelver berusting

naa het uitdrijven van de Negeboorte. *i* de dikte van de Bodem der Baarmoeder vrij geworden, en eindelijk *k* derzelver Luchtleedigheid enz.

Vergelijking van de Grootte der Baarmoeder ledig zijnde, derzelver Luchtledigheid, en over het geheel van derzelver vaste deelen, met alle dezer zelfde deelen, op het einde ener natuurlijke Zwangerheid.

De Baarmoeder zoodaanig als wij dezelve op letter *a* Figuur 3, van de eerste Plaat hebben laten graveren, heeft gemeenlijk 16 duimen of daar omtrent oppervlakte; en die van No. 9 heeft 'er 339. zoo dat derzelver onderscheid is ten naasten bij als een tegen 21 en 3, 16de is.

De Inhoudt van de grootste luchtledige staat der Baarmoeder *a* kan bereekent worden op $\frac{11}{14}$ cubique duim, of op de zwaarte van 4 dragma 13 greinen, tegen 72 ponden voor een voet cubique water.

De Inhoudt van de Baarmoeder No. 9 kan bepaalt worden op 408 duimen cubique water, 't welk in 't geheel 17 Ponden bedraagt, zoo voor het Kint, deszelfs Vocht, de Nageboorte en derzelver Vliezen.

Het

Het onderſcheidt der Luchtledigheid van de Baarmoeder *a* met die van de Baarmoeder No. 9 is gevolglijk als 11 tegen 17136, of daar omtrent; of gelijk één is tegen 1557 voor de cubique duimen, en aangaande de zwaartens dezer cubique duimen, deeze zijn als één tegen 544 de kleine gebrookene ongereekent gelaaten.

De vaſte zelfſtandigheid eindelijk van het Lichaam alleen der Baarmoeder *a* is omtrent $4\frac{1}{2}$ cubique duimen, die van de Baarmoeder No. 9 is 51 duimen, zoo dat de overeenkomſt van de kleinſte Baarmoeder met de grootſte is ten naaſten bij als 9 tegen 102, of gelijk één tegen $11\frac{1}{3}$ is.

De VIERDE PLAAT.

De eerſte in dit Werk geplaaſt.

Deeze Plaat, dewelke eene ſchets vertoont, dewelke van vijf Lendenwervelen, van 't Heiligbeen, van 't Staartbeen, van de Ongenaamde Beenderen en van verſcheiden meetkundige lijnen is zamengeſtelt, dient om de Grondbegintzelen van 't Werktuiglijke der Verlosſing, tot de ledige plaats van 't Bekken en tot de Scheede alleen betrekkelijk, aan te toonen. De natuurlijke grootte van elk dezer beenderen,

die deze Figuur zamenstellen, is op de helft harer natuurlijke grootte vermindert. Men heeft met voordacht een der Heupbeenen weggelaaten, om des te beter het binnenste van 't Bekken, van eene natuurlijke gestelde Vrouw, en de doorkruizing van alle de meetkundige lijnen die 'er doorloopen, te zien, om in allen opzichte de betooging daarvan gemakkelijker te maken.

De Lijn A, B, dewelke lootregt aan den middenlijn is, D *d* beteekent de gestalte der Vrouw staande zijnde, *y*, S derzelver helling als ze van agtere tegen de stoel *a* leunt. *&* de af hellende Ligging, dewelke men aan Vrouwen, die kortborstig, geboggelt, of zeer klein zijn, moet geven. *b* G, de Ligging in de gewoonlijkste gevallen gebruiklijk, zoodaanig dat naarmaate men de Vrouw agter over ligt, men zich verbeelden moet, dat, wanneer het punct A het punct *y* wordt, alsdan gaat het punct B tot S over, gelijk ook als *y* tot *a* zich begeeft, alsdan gaat S tot & over. Eindelijk *a* tot *b* genaadert zijnde, neemt G den plaats van *d* in, zoo dat naarmaate dat A tragt tot *b* te naderen, heeft het uiteinde van het Staartbeen F minder moeiten om tot T te rug te gaan, en gevolglijk om Q op P te doen klimmen, gelijk ook dat G op K komt, en *z* &, op C *d*.

De

De Lijnen 1, 2, 3, dienen om de Ligging van den As der Baarmoeder waar in een voldraage Kint beslooten is, aan te toonen; en in welk beloop deze zelfde As, naar biezondere Gestaltens der Vrouw, en onderscheiden tijden van den Arbeit, draagt.

De As No. 1 is die der Baarmoeder ener Vrouw in Arbeit treedende, in de allergewoonlijkste gevallen. Men ziet dat deeze Lijn, dewelke door M gaat, het midden naamlijk van de bovenste engte van 't Bekken, bij V draagt; de plaats der vereeniging van 't Staartbeen met het Heiligbeen. Deeze standt van den As der Baarmoeder, wanneer de Vrouw staande is, tragt de Bodem der Baarmoeder na vooren te doen overhellen, en derzelver opening tot bij R en zelfs tot aan D te doen opklimmen. Om voor te komen dat zulks niet gebeure, moet men de Lijn A tot de Lijnen *y*, *a*, *b*, doen hellen, om dat alsdan de Lijn L naa N toe zal naderen, in plaats van op O te daalen, en derzelver onderste uiteinden M zal zich na I, F, T, begeeven. Waar uit volgen zal, dat, wanneer de Vrouw op de Rug ligt, volgens het afgeteekent hellend Vlak, alsdan de ligging der Baarmoeder in allen deelen veel beter zal zijn, als dat de Vrouw staande zal zijn; nadien men bespeurt dat in deeze laatste stant, tegens

het gemeen gevoelen, den Bodem der Baarmoeder zich tragt naa voren te begeeven, en derzelver Opening naa agtere; in plaats dat in deeze ligging die wij aanraaden, volkoomen het tegen geſtelde plaats hebbe; en dit was 't, het geene wij moeſten aantoonen.

Aangaande de verſchillende Tijdt van den Arbeit, in den beginne, en zelfs tot op deszelfs midden, tragt de Lijn L V tot den Lijn N, Q, te naderen, naamlijk geduurende het ontlaſten van 't Vocht, en voornaamlijk wanneer het Hooft des Kints buiten de ſchaamelheid is gekoomen; maar zoodraa het Lichaam des Kints gevolgt is, alsdan gaat den As der Baarmoeder zeer ſchielijk van No. 2 tot No. 3 over, zoo uit hoofden dat de Ingewanden zeer ſchielijk agter dit Werktuig zich weder plaatzen, als om reden dat het voorſte en onderſte gedeelte van de Wanden des Onderbuiks, dewelke veel van haren veerkragt verlooren hebben, het Lichaam der Baarmoeder toelaat om boven het Schaambeen te gaan zitten.

Uit deze betooging volgt, dat naa de Verlosſing den As van 't Lichaam en van de Hals der Baarmoeder, enen zeer groote hoek met den midden ſtreep der ſcheede moet uitmaaken, en dat men gevolglijk de Nageboorte van binnen

nen in de Baarmoeder moet laten nederdaalen, door dezelve niet alleenlijk van boven na beneden, maar van voren naar agtere, naa den grondt der ſcheede toe te brengen, voor dat men onderneemt om dezelve, van agtere naa voren trekkende, ten eenemaal buiten te brengen.

De Konſtoeffenaaren die dezer zaken onbewuſt zijn, denken menigmaalen dat de Nageboorte zeer vaſt zit, ſchoon dezelve het indedaat zeer luttel kan zijn; zij verbreeken de ſtreng, of brengen noodeloos de Hant in de Baarmoeder, in plaats van het uitneemen derzelver op twee verſchillende tijden te doen, en volgens de boven bepaalde rigtingen, om de ſcherpe Hoek van de ſtreng, en derzelver vrijving tegen het Schaambeen te vermijden.

Er blijft ons nog overig, te verklaaren wat eigentlijk aan de Scheede gebeurt, wanneer het Hooft des Kints poogt naa buiten te komen, voornaamlijk in eene eerſte Verlosſing.

Voor dat het Hooft des Kints in den grondt van 't Bekken is gezakt, ligt de Punt van het

het Staartbeen bij F, den *Anus* tusschen F, en P, en de Gafel tusschen K, G.

Wanneer het Hooft des Kints van onderen aan de uitpuilingen van de Zitbeenderen raakt, word de Punt van 't Staartbeen tot aan T, den *Anus* bij Q, en de Gafel bij G gebragt.

Wanneer het Hooft des Kints tragt met gewelt buiten de Schaamelheid te komen, wordt de Bilnaadt uitgerekt tot aan X, alwaar de Gafel alsdan aan 't einde van de bestippelde kromme Lijn, Q, G zich bevint; de Pisweg is alsdan bij Z geleegen; waar uit volgt dat als men den uitgang van 't Hooft des Kints aan de Natuur overlaat, dat alsdan hoe verder het hooft zal voortgaan, hoe langer, breeder en dunner de Bilnaadt zal worden. De groote Lippen ondergaan het zelfde; maar de Schaamelheid niet naar evenreedigheid wijder wordende, als dan gebeurt het dat de Gafel meer of minder van een gescheiden wordt, en zelfs veeltijds tot aan den *Anus*; het middenschot, 't welk de scheede van den Regte darm afscheit, word zomwijlen zoodaanig daar door beschaadigt, dat de Drekstoffen zich door de Schaamelheid ontlasten.

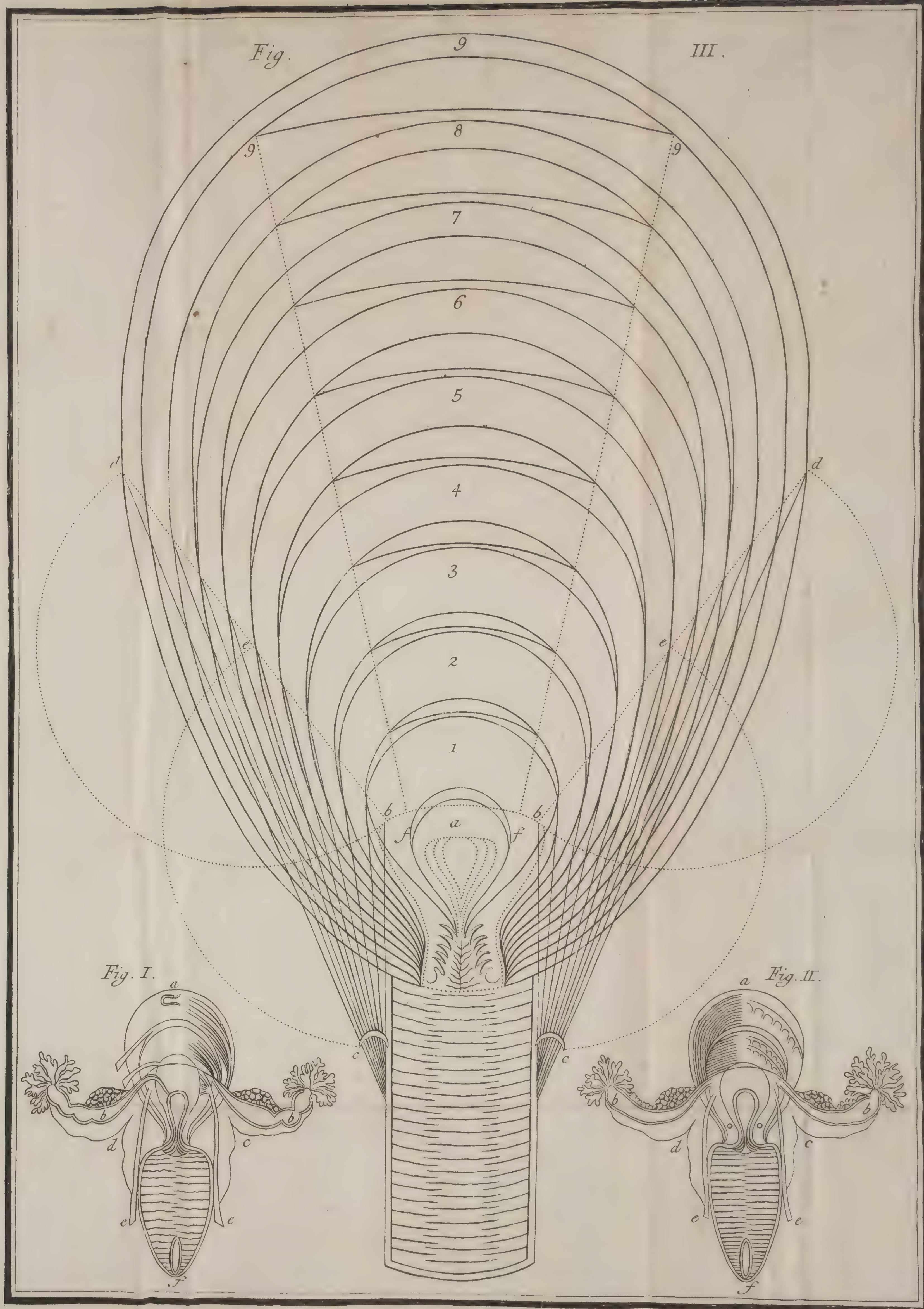
Om dit Toeval voor te komen, moet men spoe-

ſpoedig tragten de Rimpels uit de Scheede te wisſchen, en de groote Lippen naa binnen in de ſcheede te doen gaan; zoo om dit gedeelte wijder te doen worden, en gevolglijk grooter plaats, om het Hooft gemakkelijker in te laten, te maken; als om te beletten dat de Schaamelheid, op het Hooft des Kints zich niet toetrekken, op de wijze als een henne Gat, (*cul de poule*) (vergeef mij deeze uitdrukking): indedaat als men deeze voorgeſtelde Handelwijze in 't werk ſtelt, alsdan belet men de Bilnaadt van zich zoodaanig uit te rekken en al te dun te worden, en men bewerkt de verwijdering van onderen der ſcheede, door dezelve eene Gootwijze gedaante, naa binnen in de ſcheede gaande, te doen aanneemen, 't welk aan dit gedeelte de gedaante van 't onderſte eener trompet geeft, waar door het Hooft en het Lichaam des Kints gemakkelijk, zonder eenige ſcheuring te veroorzaaken, kan doorgaan.

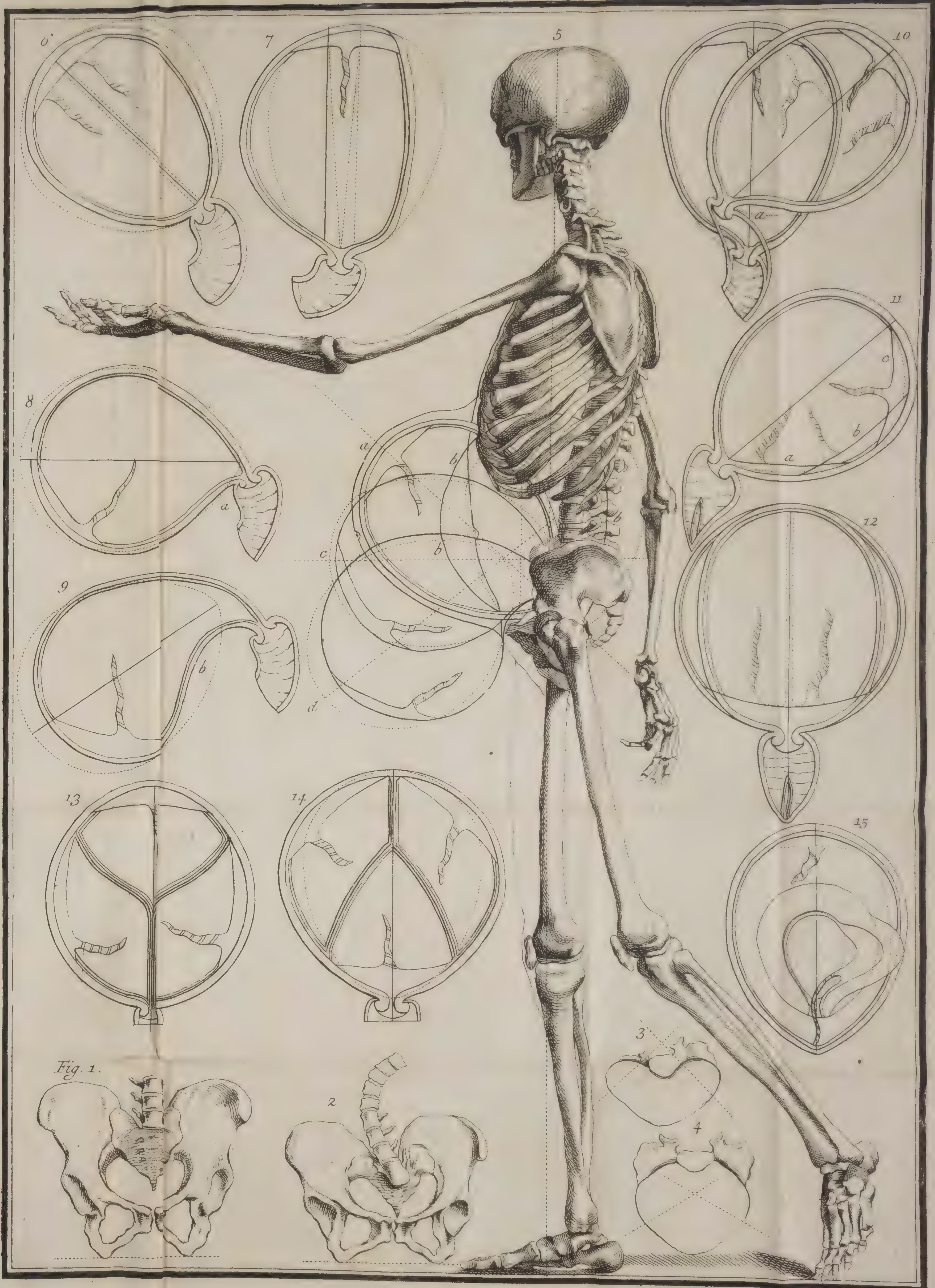
Men dient ook aan te merken behalven dat men de gantſche ſcheede en de Bilnaadt genoegzaam moet beſmeeren, dat men deeze Handelwijze regtijdig in 't werk ſtelle, langzaam voortgaande, en niet alles te gelijk; en eindelijk dat het in den tuſſchentijdt der Weiën, dewelke de zamentrekkingen der Baarmoeder veroorzaaken, geſchiede, dat men

men tragten moet de groote Lippen der Schamelheid naa binnen van de ſcheede te doen gaan, en dat men dezelve geduurende de Wei tegenhoudt van weder naa buiten te komen.

E I N D E.

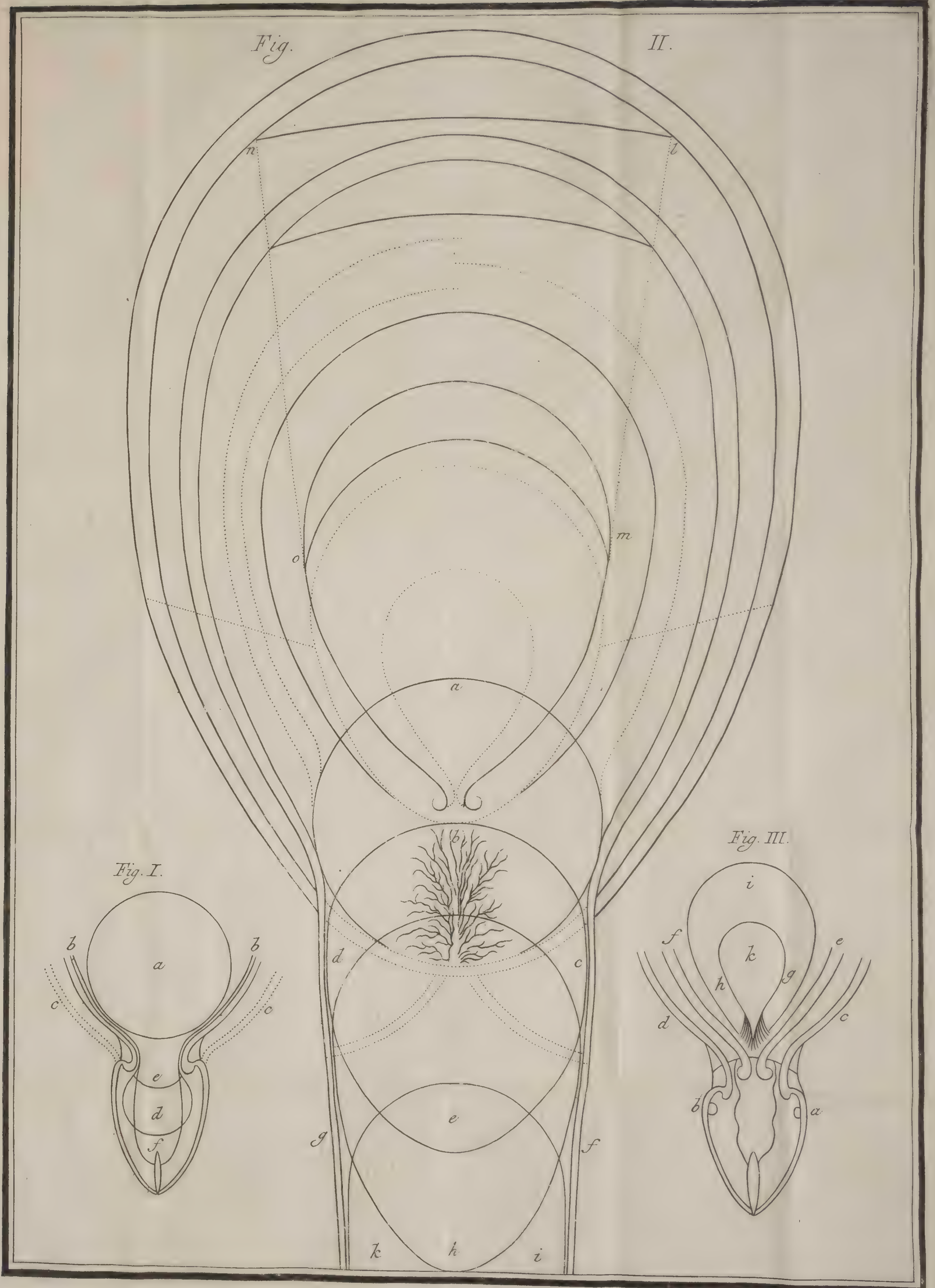

HET WERKTUIGLYKE der NATUURLYKE ZWANGERHEID
Ontdekt en aangetoont door den Heer LEVRET.

'T WERKTUIGLYKE der onderscheidene ZWANGERHEDEN.

KWEEK-SCHOOL der VROEDK. Verz. III. Plaat. II.

HET WERKTUIGLYKE van de NATUURLYKE ZWANGERHEID.

KWEEKSCHOOL DER VROEDKUNDE.

WAARNEEMING I.

EEN BLOEDSTORTING VAN EEN BEVRUCHTE BAARMOEDER, ONTSTAAN DOOR EENE TEGENNATUURLYKE LEGGING VAN DE MOEDERKOEK, VOOR EEN GEDEELTE VAN DE BAARMOEDER LOS ZYNDE, BEIDE VOOR MOEDER EN KIND DOODELYK;

DOOR

FRIDER. LUDOV. CHRISTIAN. CROPPIUS. *

HOE elendig de ſtaat van Vrouwen is, gedeeltelyk die in Steden, doch vooral die op het land woonen, welke genoodzaakt zyn hun lichaam, leeven en kind dik-

* *Ephem. Nov. Nat. Cur. T. I. Obſ. LXV. p.* 266.

dikwyls aan onervaarne en onvoorzichtige Vroedvrouwen toe te vertrouwen, is overvloedig overal bekend. Want verſcheide maalen gaan zy op zo een verkeerde en gevaarlyke wyze met de Vrouwen, die in baarendsnood zyn, te werk, dat, zo 'er niet zeer veele natuurlyke verloſſingen ligt en van zelf gebeurden, naauwlyks de helft der Moeders en Kinderen behouden uit het kraambed op zouden komen. Derhalven hebben de Geneesheeren, aan welker bezorging de gezondheid der menſchen van Gode toevertrouwd is, zich met groot recht op de Vroedkunde toegelegd, en op allerhande wyze betracht, dat zy de ontelbaare en dikwyls zeer zwaare moeilykheeden, die daarin voorkwamen, op een behoorlyke wyze, en met bekwaame werktuigen, hiertoe uitgedagt, zouden wegneemen, ſchoon zy het begeerde oogwit niet altoos kunnen bereiken, waarom men zich des te minder verwonderen moet, dat Vroedvrouwen, dikwyls zeer onhandig of ten minſte niet genoeg onderweezen zynde, zich voor een gedeelte uit diergelyke zwaarigheeden niet redden kunnen, of gedeeltelyk op een roekelooze wyze in de lichaamen van dusdanige ongelukkige zwangere Vrouwen doodelyke proeven neemen.

MET een zeer goed inzicht derhalven, naar de wenſch van *Bohnius* (*a*) en *Deventer*,

(*a*) *De Officio Med. Dupl. Part. II. Cap. III. p.* 574.

ter (*ß*), zyn op bevel der hooge Overigheid, inzonderheit in de grooter Steden, de Vroedmeesters door een eed verbonden en met een bezolding beloond, en voornaamentlyk ten dien einde aangesteld, dat de Vroedvrouwen niet alleen uit hunnen mond de beginselen van haar konst hooren zouden, maar ook in zwaarder en gevaarlyke gevallen hun hulp gebruiken kunnen, het welk echter, gelyk de droevige ondervinding getuigt, zy dikwyls te schendig nalaaten of verachten, en daar door gelegenheid geeven tot veele treurige gevallen, gelyk uit het volgende voorbeeld, een nieuw bewysstuk zynde, duidelyk blyken zal.

EEN zekere jonge Dochter, van een galachtig-bloedryk *temperament*, verscheide maalen in den behoorlyke loop der *Stonden* belet geweest, *Menstrua.* en aan andere ongemakken, daaruit voortspruitende, onderhevig zynde, trouwde in het dertigste jaar met een Kleermaaker, en na verloop van twee jaar zwanger geworden zynde, verloste zy op de gewoonlyken tyd zeer gemakkelyk van een gezond en welvaarend Kind, doch 't welk, door zyn Moeder met de borst opgebragt zynde, den tiende maand onverwachts stierf van een koorts, die om dat het moeilyk tanden kreeg voortkwam, komende daarby zeer zwaare stuiptrekkingen. Schoon nu

(*ß*) *In Operat. Chirurg. novum lumen exhib. Obstetric. pag.* 3.

nu van deezen tyd af de maandelykſche zuiveringen in kleiner menigte en inregulier met verlies van de gewoonlyke koleur voortkwamen, geraakte zy echter ten tweedenmaal in 't jaar 1754 bevrucht, en droeg wederom een Dochtertje geduurende de zeven eerſte maanden zonder eenig merkelyk ongemak.

DOCH dit jaar ten einde loopende, gevoelde zy een zeer lichte bloedſtorting uit de teeldeelen, dikwyls by tuſſchenpoozen wederkomende, op de ophouding van welke zy altoos meerder ongemakken, inzonderheit groote benaauwdheeden om het hart met *ontſteekingen*, gewaar wierdt, dan in deszelfs wederkomſt en voortgang. Verſcheide Geneesmiddelen, zo wel huisſelyke als by Kwakzalvers gehaald, zo wel om van binnen als om van buiten te gebruiken, waren van verſcheiden aangewend, doch alles vruchteloos. De tyd van verloſſing derhalven naderende, in 't begin van Februari 1755, kwam 'er in de morgen-uuren terſtont een groote menigte geklonterd bloed uit de teeldeelen, met zeer heftige pynen en tusſchenkoomende zwymelingen. Ik dierhalven te hulp geroepen zynde, en van de Vroedvrouw, die reets oud en wel in haar konſt bedreeven was, verſtaan hebbende, dat de binnenſte mond van de Baarmoeder tot nog toe vaſtgeſlooten was, deed ik eene Aderlaating op den arm doen, en ſchreef haar eenige *temperantia* voor om binnen in te neemen, ſchoon van

Phlogoſis.

van geen nut zynde. Want hoewel die uitwerping van geklonterd bloed eenigſints ophieldt, kwam dezelve nogthans by tuſſchenpoozen weder, en inzonderheit was zy den 4 Febr. met zwaare benaauwdheeden om het hart verzeld, en met de waare weeën, die de baaring vooraf gaan. Op nieuw derhalven de Vroedvrouw gehaald zynde, die, na dat de gewoonlyke ſchouwing vooraf gegaan was, ſtaande hielt dat de verloſſing nog ten eenenmaal onmooglyk was, om dat zy den mond van de Baarmoeder zeer naauw toegeſlooten gevonden hadt; en zy kon op geenerly wyze van dat gevoelen afgebragt worden, ſchoon van my, die toen afweezend was, door brieven, en van de andere omſtaande Vrouwen het tegendeel ſtaande gehouden wierdt. Want te vergeefs zocht zy door aanraaking de opening van de Baarmoeder, in dwaaling gebragt zynde door de *Moederkoek*, welke tuſſchen de binnenſte opening van de Lyfmoeder geſchooten en daar ſamengedrongen was. Hier is het dan van daan gekomen, dat de elendige Kraamvrouw, van krachten uitgeput en van bloed beroofd, ten elf uuren in de voormiddag op den 4 Febr. onder zeer zwaare pynen het leeven met den dood verwiſſeld heeft, zynde ondertuſſchen het Kind meer dan een half uur daarna nog in 't leeven, en zich zigtbaarlyk beweegende, zo dat het door een tydige operatie miſſchien te behouden geweeſt zou zyn,

Placenta uterina.

zo ik maar ſchielyker by der hand had konnen zyn. Deeze droevige uitkomſt verſtaan hebbende, oordeelde ik het nodig de zaak aan den Schout van deezen Stad aan te geeven, waardoor het gekomen is, dat ik gelegenheid gekreegen hebbe om deeze zwangere Vrouw, en die naby haar verloſſing was, zynde een zeer zeltſaam onderwerp op den 5 Febr. van het gezegden jaar te ontleeden, en de oorzaak van de ontydige en verhaaſte dood naar te ſpooren, dewyl volgens beſluit van den achtbaaren Raad aan myn Collega, den Heer *Bolten*, en my, die zaak toevertrouwd wierdt, in welkers navorsſching het volgende van ons aangetekend is.

HET lichaam van de zwangere Vrouw wierdt uitgeteerd en mager bevonden, en de teeldeelen van buiten ſcheenen met geklonterd bloed *Mammæ.* beſmet. De opgezwollen *borſten* gaven, na dat zy gedrukt waren, uit de tepels de *coloſtrum.* *Abdomen.* De *onderbuik* was naar de gewone manier der zwangere zeer uitgerekt en opgereezen; doch de gemeene bekleedſelen, te gelyk met de ſpieren, waren teer en byna zonder bloed. De onderbuik geopend zynde, vertoonden zich alle de ingewanden wel gezond en naar behooren, doch zy waren van bloed beroofd en bleek, zelfs de Lever niet uitgezonderd, die in andere Lyken door zyn rooden koleur uitmunt, en terſtont in 't gezicht komt. De Lyfmoeder vervolgens kwam uit het bekken opwaarts

waarts ſteeken met zyn bodem naar voorn, en dus, het Gedarmte naar boven gedreeven zynde, vertoonde zy byna de gedaante van een hart, wiens top naar het *bekken* en zyn *ba-* *Pelvis.* *ſis* of bodem naar de borſt lag. De diameter van de breedte van de Lyfmoeder omtrent de *heupbeenderen* was tien duimen, die van bovenen *Oſſa Ilea.* tot onderen, te weeten van de bodem van de Baarmoeder tot aan het Schaambeen toe, hadt acht duimen. Vervolgens was zy ook geheel zonder bloed en buiten gewoonte bleek, doch haar dikte was van vyf liniën. Ondertuſſchen kwamen onder het ontleeden hier en daar wel eenige droppels bloed, doch zeltſaam en in veel minder menigte, dan by andere zwangere Vrouwen (γ). Vervolgens de Baarmoeder geopend zynde, zagen wy een wonderlyke vaſt-groeijing van de *bekleedſelen*, die het Kind om- *Tunicæ.* ringen, dewelke als 't ware door een lym met de Baarmoeder vereenigd zynde, en door het *Meconium*, met het *liquor amnii* vermengd, uit den groenen doorſchynend geverwd ſcheenen. Derhalven de bekleedſelen zachtelyk van de zelfſtandigheid der Lyfmoeder los gemaakt zynde, en hun zak doorgeſneeden, liep het *liquor amnii* weg, door het *Meconium* geverwd zynde, in de gedaante van een ſlym, groen uit den zwarten zynde. Dit gedaan hebbende kwam de rype en gezonde Vrucht, een Meisje zyn-de,

(γ) ROEDERER *Element. Art. Obſtretric.* §. 64. p. 27.

de, in 't gezicht, doch in een onnatuurlyke legging; want met haar rug lag het op de *opening* van de Baarmoeder, zynde het hoofd ter rechter zyde, en de voeten ter linker geplaaſt. Om den linker arm was de *Navelſtreng* eens omgedraaid. Het Kind dus uit de Baarmoeder genomen, en ter zyde van zyn Moeder gelegd zynde, was de Moederkoek niet aan den bodem van de Baarmoeder, gelyk het anders is (δ), gehecht, maar ſcheen tegen gewoonte gegroeid van binnen tegen de achterſte wand van de Baarmoeder en haar opening, byna geheel van bloed beroofd zynde. Haar onderſte gedeelte vervolgens, voorwaarts leggende, van de Lyfmoeder afgerukt, en op haar opening ruſtende, was by wyze van een wigge in dezelve geklemd. Want wanneer wy de bekleedſelen van het Kind, die aan de Baarmoeder vaſtgegroeid waren, en de Moederkoek zachtelyk met het mes van de Baarmoeder afſcheidden, is het onderſte gedeelte van de Moederkoek zo in de opening van de Baarmoeder beklemd gevonden, dat haare gantſche gedaante in dezelve beſchreeven en afgebeeld gezien wierdt. En dus bleek de ongewoone en zeltſaame oorzaak van den dood duidelyker. Want de mond van de Baarmoeder door de weeën van de verloſſing geopend zynde, is de Moederkoek van de *Uterus* afgerukt, en van haar onderſte gedeelte los geworden.

Orificium.

Funiculus umbilicalis.

Waar-

(δ) Dezelve, *l.* 1. §. 51. 54. & 69. *p.* 21. 23. 31.

Waarom de afgescheurde vaten van den blooten Moederkoek bloed gestort hebben tot het laatst oogenblik van 't leeven, doch de Moederkoek is door de pynen uit de poogingen, die het lichaam deedt om te verlossen, in den binnensten mond van de Baarmoeder gedreeven, welke door de herhaalde toetrekking zyne gedaante in het zachter gedeelte van den Moederkoek ingedrukt heeft. Want om dat de *Placenta* geheel en al van de Baarmoeder los was, vonden wy de binnenste opening van den *uterus* niet gesloten maar tot drie en een half duim open. Dus derhalven de Vroedvrouw tegenwoordig en van haare dwaaling overtuigd zynde heeft haaren mislag gezien, en bekend, dat zy, doordien de *placenta* in de binnenste opening van den *uterus* geschooven was, verleid geworden was. Want het is niet nodig, de oorzaak van den elendigen dood van Moeder en Kind, welke laatste zich na den dood van de eerste nog beweegde, verder na te speuren, dewyl de *Bloedstorting* van de *uterus* en *placenta* volstrekt beide doodelyk geweest is, 't welk de onvoorzichtige Vroedvrouw door eene bekwaame en behoorlyke handgreep hadt moeten te hulp komen, te weeten door de *Placenta* weg te stooten of door te booren, en het kind by de voeten te grypen, en op deeze wyze te verlossen. (ε). *Hæmorrhagia.*

Van Hamburg naar Halle gezonden den 12 Febr. 1757.

(ε) Zie Roeder. *Elem. art. obstretric. Cap. XX. p.* 310. en BOESSEL *Grundlegung zur Hebammen-kunst*, §. 490. *p.* 172.

WAAR-

WAARNEEMING II.

JOANNES PHILIPPUS BURGGRAAF

OVER EENE

WANSCHAAPENE NAVELSTRENG *.

EENE eerlyke Vrouw, 40 jaaren oud, meende, dat zy tien, ja wel twaalf weeken zwaar was, en kreeg zonder eenige kennelyke oorzaak, na eene voor afgegaane Bloedſtorting uit de Baarmoeder, eene miskraam, naar myn gedachten nauwlyks drie maanden oud. Het kwyt geworden kind was een weinig langer dan zes duimen; en ter naauwernood over de ſchouders 1⅓ duim breed. Het hoofd alleen van de kruin tot onder den kin was 2⅛ duim. De ſexe heb ik niet kunnen onderſcheiden, gelyk anders in veel kleiner en jonger ſchepſeltjes geſchieden kan. Om een klein, platachtig rond, langwerpig uitſtek kreeg ik vermoeden, dat het een jongetje zou geworden zyn. De *aars* ging niet door. Miſſchien gelyk de aars was, dus waren ook de Teeldeelen van een onnatuurlyk maakſel. De oogleden kon men onderſcheiden, in hunne ſamenvoe-

Anus.

* *Ephem. nov. Tom.* 1. *obſ. LXXVII. pag.* 305.

voeging een hol aantoonende, dat door de eerste beginselen der oogen vervuld zou worden. Kleine blaadjes weezen ook aan, waar dat het buitenste oor staan zoude. De gaaping van den mond vertoonde eene tong, die reets geformeerd was. De vingeren der handen en toonen der voeten waren al duidelyk te zien. Doch de navelstreng was geheel van een buitengewoon maaksel. Namenlyk de streng hong naar gewoonte, doch hadt naauwelyks de dikte van eene lyn, beroofd van *schede*, zachtelyk omgedraaid, nogthans zo, dat ik haare drie vaten niet onderscheiden kon. Omtrent ter lengte van twee van myne duimen, hadt de strenge ven als eenen knoop, uit welken zy byna twemaal zo dik voortkwam, uit meer dan een (maar uit hoe veele heb ik niet kunnen onderscheiden) draaden of pypjes bestaande, zo zeer niet om malkanderen gedraaid, als eerder op malkander gedrukt en gestrengeld, en dit maaksel ging dus voort ter lengte van omtrent drie duimen, zo dat zy in haar geheel vyf duimen was. Doch het laatste van dit dikker gedeelte van de gezegde streng, wierdt niet in den Moederkoek, maar in de rechter zyde van de *borst* van het kind zelve door een zonderling maaksel ingeplant, en in zynen oorsprong uit den navel onvolmaakt zynde en door deeze inhechting in de borst van het kind zelve maakte zy een vrye en beweegbaare circul, te weeten van twee pypjes, uit welker samen-

Vagina.

Thorax.

vouwing digt by de inplanting de ſtreng beſtondt, en die dus van de zesde waare ribbe tot aan de onderſte valſche boven de huit van 't kind even als in *frange* omgedraaid zynde, terſtond weer van den anderen gingen, wierdt de eene van boven tuſſchen de zesde en zevende waare rib, de andere van onderen tuſſchen de laatſte en op éénе na de laatſte der valſche ingeplant. Eindelyk uit die knoop van deeze ſtreng, waaruit ik gezegd hebbe, dat dezelve dikker begon te worden, kwam nog eene andere ſtreng, die zeer dun en nauwlyks éénе lyn dik was, omtrent anderhalf duim lang, met haare eene einde vry en los hangende, waar mede ik denke, dat zy aan den Moederkoek vaſt gezeeten heeft.

DOCH op dat ik de dubbele vereeniging van deeze ſtreng met het lichaamtje van dit kind, gelyk ik zo even beſchreeven hebbe, beter zoude onderzoeken, heb ik dezelve voorzigtig met een dun mesje en eene opgeheevene hand doorgeſneeden. Eene geelachtige lever beſloeg byna het geheele voorſte hol van 't *abdomen*, van het middenrif tot aan den navel, welke lever zagtelyk opgetild zynde, zag ik niet alleen duidelyk, de inhechting van de *navel-aderen*, in de holligheid van de Lever, maar ook de twee opgaande navel-ſlagaderen, en uit de bodem van de blaas de *urachus*, die naar den navel gingen. Ik zag ook met vermaak het gedarmte reets gevormd, en donker rood zynde. De

Venæ umbilicales.

borſt

borſt geopend zynde bekeek ik met aandagt de twee lobben van de long, doch het blaasachtig en vatachtig maakſel kon ik nog niet onderſcheiden, doch het geleek naar lobbetjes van zeer fyn vleeſch. Het hart deedt zich geheel voltooid aan het gezicht op: maar, het geen daar ik inzonderheit nazocht, de geheele rechter zyde van de borſt naar 't licht gekeerd zynde, en het zelve lang en met aandagt overal beſchouwd hebbende, konde ik niet ontdekken, te weeten of de navelſtreng, die van buiten ingehecht en vaſt gegroeid was, dieper doorging, of met de tuſſchenribbige vaten gemeenſchap hadt. Doch dit wierd ik terſtond daar na zeker bewuſt, wanneer ik deeze misgeboorte geduurende eenige dagen in koud water bewaard hadde, op dat ik het meermaalen zou kunnen bezigtigen, en het zelve, ſchoon het water koud was, om zyne teerheid daar in verrotte; doch ik trok eens wat onvoorzigtig de ſtreng, daar zy in de borſt ingeplant was, zo dat zy geheel daar van afging: toen bleek, dat zy alleen aan de gemeene bekleedſelen was gehecht geweeſt. Het ſchynt derhalven, dat het door zeker toeval gebeurd is, dat in 't formeeren van deeze vrucht haare eigene ſtreng wat ſterk gedrukt is geworden tegen dat gedeelte van de borſt, waaraan ik gezegd hebbe, dat zy vaſt was; en dat het kind op die gezegde zyde van zyne borſt, en aan den anderen kant ook de na-

velſtreng in dit haar gedeelte, waar mede ik beſchreeven hebbe, dat zy aan de borſt vaſt was, ligt gekwetſt is geworden, waardoor zy onder malkander ſamengegroeid zyn. Daarenboven was in deezen knoop te zien, waar uit ik gezegd hebbe, dat de ſtreng dikker begon te worden, dat haare vaten, die te vooren wat vaſter omgedraaid waren, nu eene loſſere vereeniging aangenomen hadden. Doch op hoedanige wyze zy onder malkander gevouwen en als ſamengeſtrengeld hebben kunnen ſchynen, hier toe heb ik deeze reden gevonden. De loop van de ſtreng, welke ik aangetekend hebbe, dat twemaal zo dik geworden was, hadt zich om zich zelven omgedraaid: derhalven losgemaakt zynde was zy eens zo lang. Het omgebogen en blinde einde van het omgedraaide was in de borſt gehecht, doch het te rug loopende, en daar de vaatjes open waren, hong afzonderlyk van den knoop in den Moederkoek gehecht. Derhalven deeze geheele Navelſtreng los gemaakt zynde, zou tegen natuurlyk lang geweeſt zyn; doch voor een groot gedeelte verdubbeld en met de borſt ſamengegroeid, is zy korter dan behoorlyk geworden. Want in het eerſte geval zou zy over de negen duimen lang geweeſt zyn: twee namentlyk van den navel tot aan den knoop: van den knoop tot de tegennatuurlyke inplanting in de borſt, drie, het welk verdubbeld zynde zes is; en van den knoop loshangende meer dan een.

Doch

Doch in het laatſte geval is zy maar iets langer als zes duimen geweeſt, en het einde, dat van den knoop hong, kwam naauwlyks aan de kniën. Zo derhalven dit kind in de Baarmoeder volkomen voldraagen was geworden, zou dat verdubbeld gedeelte van de navelſtreng, 't welk nu al met de borſt vaſt gegroeid was, ſterker met de bekleedſelen van de borſt vereenigd zyn geworden, en daarom eene moeilyke verloſſing veroorzaakt hebben, om dat het kind, de baaring trachtende voort te zetten, den Moederkoek van de Baarmoeder zou afgetrokken, en eene zeer gevaarlyke bloedſtorting veroorzaakt hebben. Byaldien dit kind leevendig ter waereld gekomen was, zou het om den toegegroeiden aars en de kwaalyk gemaakte teeldeelen, kort en zeer elendig zyne geboorte overleefd hebben.

Van Frankfort aan den Main naar Halle gezonden den 6. May 1756.

WAARNEEMING III.

DANIEL GOTTLOB THEBESIUS

VAN

HET TYDPERK DER VERLOSSING BY ZWANGERE VROUWEN. *.

De omstandigheid der baaring is by de meeste wel onzeker, gelyk *Pechlinus* leert (α), gelyk ook de bedriegelyke tekens van zwangerheid den Geneeskundigen even ligt als ervaarene vrouwen misleiden; doch daarom is de tyd van verlossing niet altoos onzeker, gelyk veele met *Plinius* en *Primerosius* (β) zonder voldoende reden zich verbeeld hebben. De meeste der vrouwen rekenen het begin der zwangerheid, dat is de ontfanging, van de ophouding der maandelyksche stonden; maar dewyl deeze de eerste of tweede maand, schoon in kleiner menigte, wederkomen, bedriegt deeze rekening niet zelden haar, die weinig ondervinding en oplettenheid hebben, zo dat op haar getuigenis en verhaal een voorzigtig en gemoedelyk Geneesheer geen staat maaken moet, volgens aantekening van *Riedlinus* (γ).

Ook

* *Ephem. Nov. Nat. Curios. tom.* 1. *obs. XII. pag.* 74.

(α) *Lib. I. obs.* 26.

(β) *De Vulgi erroribus lib. II. cap.* 19.

(γ) *Ann. I. mense Apr. lin.* 10.

Ook worden de Vrouwen niet zelden hierin bedroogen, dat zy dezelve tekens en ongemakken van ontfanging niet gevoelen als voorheen, naardien dezelve in ieder ſtaat van zwangerheid meeſtentyd verſchillen, zo dat zy daarom in twyfel zyn, van welken tyd zy haare rekening moeten beginnen. Ik gaa met ſtilzwygen die geene voorby, welke dikwyls de helft of den geheelen tyd van haar zwangerheid de veranderingen meer of min ondergaan, en daarom niet eens denken, dat zy bevrucht zyn. Zeer zelden vindt men 'er, by welke de bevruchting zonder vloeijing der Stonden, en de verloſſing zonder *Kraamzuiveringen* naar wenſch gebeurt, *Lochia.* zie hier over *Rhodius* (δ); ook vindt men niet ligt eene Vrouw, die nooit dan zwanger zynde de maandelykſche Stonden ondergaat (ε). Hier ter plaatſe hebben wy alleen te ſpreeken van die geene, die naar de gewoone en gebruikelyke wetten der natuur bevrucht worden, en geene belediging in de gezondheid of zwangerheid door eenige ziektens geleeden hebben. Van deeze heb ik en de Vrouwen, die van my onderricht zyn geworden, byna altoos waargenomen, dat de tyd van natuurlyke baaring op dezelve dagen voorgevallen is, daar de veranderingen op pleegen te gebeuren, en wel op de

(δ) *Cent. III. Obſ.* 54.

(ε) Zie hier van een voorbeeld in de *Ephemer. N. C. Dec. I. Ann. III. Obſ.* 348.

de laatste, toen dezelve geheel opgehouden is, of minder dan gewoonlyk zich vertoond heeft. Hierom komen jonge Vrouwen, die meestentyd omtrent de nieuwe Maan de veranderingen gewaar worden, byna altoos in de kraam tegen dat de nieuwe Maan aanstaande is, of reets schynt, in de negende maand van haar zwangergaan, somtyds ook de helft van de tiende afgeloopen. Die ouder zyn, by welke de Stonden omtrent volle Maan vloeijen, komen ook na de bevruchting met de volle Maan in de kraam. Welke rekening zelden de geheele tiende maand van zwangerheid te boven gaat, ten zy in die gevallen, in welke de Vrouwen of ziekelyk zynde, of meenende, dat zy van het einde der laatste vloeijing van de Stonden zwanger geworden zyn, haare rekening schielyker dan behoorlyk gemaakt hebben. Dit voorteken van de tyd der aanstaande Verlossing heeft my zelden bedroogen, ten ware uit verscheide toevallige oorzaaken de baaring of verhaast of vertraagd is geweest, doch de uitkomst heeft meestentyd daaraan beantwoord.

Dewyl ik by deeze gelegenheid dikwyls den gewoonlyken loop der Stonden by zwangere Vrouwen heb mogen onderzoeken, zo is van my byna in alle, naar maate van haar ouderdom, gelyk ik boven aangetekend hebbe, bevonden, dat het zeggen van den Dichter byna zonder twyfel is:

Luna

Luna vetus votulas, juvenes nova Luna repurgat.

De oude Vrouwen gevoelen de verandering als het oude Maan, de jonge als het nieuwe is.

Het zelve voorteken omtrent de tyd van baaring, meeſtentyd door de ondervinding bevestigd, heeft *Ettmuller* in zyne Werken ook aangetekend, en beveelt het ter verder naarvorsſching aan. Andere, en wel de meeſte Vrouwen, zyn gewoon de helft van haare zwangerheid te rekenen van de beweeging van de Vrucht, het eerſt in de Baarmoeder gevoeld; doch hoe ligt dit teken om verſcheidene oorzaaken niet zelden bedriegt, getuigt de ondervinding, dewyl de beweeging van het Kind in de Moeder aan haare eigene kragt toe te ſchryven is, daar de Moeder niet zelden, inzonderheit als zy ziekelyk is, krampachtige winden in den onderbuik gevoelt, die beweeging veroorzaaken, en verkeerdelyk aan de Vrucht toegeſchreeven worden. En ſchoon deeze rekening van bevruchting, de ondervinding hebbende en aandachtige Vrouwen niet bedriegt, zo hebben echter veele ondervonden, dat de tyd van verlosſing niet nauwkeuriger aan die helft van zwangerheid beantwoord heeft, als aan den loop der maandelykſche Zuiveringen, die haar gemeen is. Wegens de reden van deeze tyd, zal ik de waarheid niet te kort doen,

met te zeggen, dat dezelve uit de gewoonlyke wetten van de natuur genomen is, door welke wetten de Stonden omtrent de ſchyningen der Maan in de meeſte Vrouwen vloeijen, of de Stonden opgehouden zynde, dezelve door bekwaame Geneesmiddelen herſtelt. Hierom, zo de Vrucht reets gemaakt en ryp zynde, de leevensvochten in eene zwangere, die naby haare verlosſing is, overvloedig zyn, en in de vaten van de Lyfmoeder, byna tot de hoogſte trap verwyderd zynde, ſtilſtaan, prikkelen zy door de *drift*, die de natuur eigen is, omtrent het tydperk der veranderingen voortgekomen, behalven andere redenen, in de grootheid en beweeging van een ryp Kind te vinden, de zenuw-ſpierachtige vezelen tot krampachtige ſamentrekkingen, en verſchaffen hier door zelfs de oorzaak van eene rype verlosſing zo wel als in andere gevallen van een miskraam. Maar gelyk naar het zeggen van *Seneca* de Natuur Meeſteresſe van haar zelve is, en naar geene menſchelyke wetten geregeerd wordt, of altoos naar hun voorſchrift daaraan beantwoordt, zich dan verhaaſtende en vooruit loopende, dan traag zynde en te lang vertoevende; dus ondervinden wy, dat zy in het tydperk der baaringen niet minder als in dat der veranderingen ſpeelt, en geheel afdwaalt: echter krygt in de Natuuren in de Geneeskunde, een regel, uit dat geene

Orgasmus.

ne genomen, het welk meeſtentyd geſchied, eene beſtendige waarde.

Van Treptow naar Halle gezonden den 12. *Maart* 1754.

WAARNEEMING IV.

VAN EENE WEINIG BEKENDE HINDERNIS IN HET ZUIGEN AAN JONGGEBOOREN KINDEREN. *

DE Heer *Lapie*, Chirurgyn te *Saint Severin-ſur-Liſle*, by *Coutras* in *Guyenne*, heeft de Academie twee Waarneemingen toegezonden, waaruit blykt, dat 'er Kinderen ter waereld komen, die, zonder dat zy de tong-riem of de tong te kort hebben, niet kunnen zuigen, en in gevaar om van gebrek te ſterven, om dat zy geen voedſel kunnen inneemen; hy zegt daarin, dat men dan onderzoeken moet, of zy de tong niet al te ſterk geplaatſt, en even als vaſtgekleefd aan het verhemelte hebben; en dat men in zulk een geval dezelve daarvan los maaken, en met een ſpatel of de ſteel van een lepel, of iets dergelyks moet neerdrukken: en door dit middel heeft de Heer *Lapie* het leeven van twee Kinderen behouden, die tot aan dat oogen-

* *Hiſtoire de l'Academie Royale de Chirurgie, Tom. III. pag.* 16.

oogenblik den borſt niet hadden kunnen neemen, zonder dat men tot nog toe de oorzaak van dit beletſel hadt kunnen gewaar worden.

Deeze aanmerking, hoe eenvoudig zy ook ſchyne, kan ondertusſchen Vroedvrouwen, en zelfs Meeſters in de kunſt ontſnappen; en de Heer *Busnel* heeft bekend, dat hy, na dat de Heer *Lapie* deezen raad gegeeven heeft, 'er acht op geſlaagen hadt. In den jaare 1755 vondt hy een Kind in deeze omſtandigheid: hy drukte de tong neder met het werktuig *Mirtenblad* geheeten, en deedt den tepel van de borſt in den mond van 't Kind plaatſen, liet toen de tong los, en het Kind zoog; ſchoon 'er reets veele dagen na de geboorte verloopen waren, dat het Kind zulks niet hadt kunnen doen.

WAARNEEMING V.

Over den Ouderdom, waarin de Vrouwen nog bevrucht kunnen worden. *

De Academie is verſcheidene maalen raadgepleegd over zaaken in verſchil, daar zy eenige opheldering in konde geeven. In de maand September 1754 wierdt *François Fajot*, welke zich als erfgenaam van eenige Goederen aangegeeven hadt, door ſommige lieden zyn recht daar-

* *Hiſtoire de l'Academ. Royale de Chirurg. Tom. III. p.* 18.

daarop betwist, tegenwerpende, dat de Grootmoeder van *Fajot* van zyne Moeder bevallen zou zyn, in het acht-en-vyftigste jaar haares ouderdoms, gelyk uit de *Extracten* der Doopregisters bleek. Hy verzogt, en 't wierdt hem door den Rechter van *Aubervilliers* toegestaan, om zich by de Academie te vervoegen om haaren raad in te neemen over de mogelykheid of onmogelykheid van het stuk.

DE *Commissarissen*, door de Academie benoemd, bragten verscheidene gevallen omtrent de mogelykheid by. *Plinius* de *Naturalist* doet ons verstaan, dat *Cornelia*, uit het geslagt der *Scipio's*, reets twee-en-zestig jaar gepasseerd zynde, in het kraambed beviel van een' Zoon, welke *Volusius Saturninus* genaamd wierdt (α). *Massa*, een Geneesheer te *Venetien*, zegt, dat hy zich bedroogen vondt omtrent eene Vrouw van zestig jaaren, die hy waterzuchtig meende te zyn, en ook op deeze wyze behandelde, niet vermoedende, dat zy op deezen ouderdom zwanger kon zyn (β). *Valescus* van *Tarente* zegt, eene Vrouw van goede lichaamsgesteltenis gekend te hebben, die haare verandering tot het zestigste jaar hadt, en moeder van drie Zoonen was, van welker laatste zy in haar zeven-en-zestigste jaar beviel (γ). Het wordt in *Parys* voor zeker en waar gehouden, dat 'er in 't jaar

(α) PLINII *Histor. Nat. Lib. VII. cap.* 14.
(β) *Epist.* 29. *Tom.* 2.
(γ) VALESCUS *Philon. Pharmac. Lib. VI. cap.* 12.

't jaar 1734 eene Vrouw, die in *Rue de la Harpe* woonde, toen drie-en-zeftig jaaren oud, van eene Dochter beviel, die zy zelve gezoogen heeft.

VEELE andere Schryvers met *Zacchias*, die het begin en ophouden der maandelykſche veranderingen als de twee uiterſte termen van de vruchtbaarheid der Vrouwen houden, ſtellen vaſt, dat de voortteelende bekwaamheid afhangt van de volſtrekte noodzaakelykheid der maandelykſche ontlaſting; doch dit grondbeginſel, ſchoon in het algemeen waar, heeft dikwyls zyne uitzonderingen gevonden; want niet alleen kan eene Vrouw de maandelykſche vloeijing tot over de vyftig jaaren hebben, en volgens deeze Schryvers zelfs ook kinderen krygen; doch het is ook mogelyk, dat in een veel hooger ouderdom, Vrouwen, by welke die veranderingen reets opgehouden zyn, dezelve wederkrygen, en dat andere zwanger worden, zonder dezelve ooit gehad te hebben. Wy hebben voorbeelden van het eerſte geval gegeeven: zie 'er hier van het tweede en derde. De Memorien van de Academie der Natuuronderzoekers brengen een voorbeeld by van eene Vrouw, vyf-en-zeſtig jaaren oud, welke haare maandelykſche veranderingen wederom kreeg, die haar op de gewoone tyd verlaaten hadden, vervolgens zwanger wierdt, en op het einde van de derde maand een miskraam kreeg van een Kind, naar zynen ouderdom wel gemaakt (*δ*).

Mr. *de*

(*δ*) *Miſcellan. Nat. Curioſ.* 1722. *Cent. X. Obſ.* 24.

M. de la Motte verhaalt, dat eene ongehuuwde Dochter, een- en vyftig jaaren oud zynde, voor dien tyd niet hadt willen trouwen uit enkele vreeze van kinderen te krygen, dat zy, zich hierin bedroogen hebbende, zwanger wierdt, en dat zy de ongemakken van haaren ſtaat aan andere dingen toeſchreef (ε). *Brasſavolus* zegt Boerinnen gekend te hebben, die nooit de veranderingen gehad hadden, zynde anders zeer gezond en jaarlyks kinderen krygende (ζ). *Laurent Joubert* ſpreekt van eene vrouw van *Toulouſe*, welke nooit de verandering gehad hadt, en echter moeder van achtien kinderen was (η). *Trincavellius* heeft eene vrouw gekend van eene ſterke geſteltenis, die zonder ooit de veranderingen gehad te hebben, zeer gelukkig in de kraam gekomen is (θ). *Marcellus Donatus* verhaalt, dat in de ſtad, daar hy woonde, eene vrouw was, die zonder ooit de ſtonden gehad te hebben twee kinderen ter waereld bragt (ι). *Stalpart van der Wiel* zegt in *den Haag* gezien te hebben eene Kleermaakers vrouw in het zelve geval, welke alle jaaren in de kraam kwam, en eene volmaakte gezondheid genoot. (κ)

UIT

(ε) *Traité des Accouchemens Obſerv. XCVIII. liv. II.*
(ζ) *Comment. Aphor. 36. libr. 5.*
(η) *Traité des erreurs populair. liv. I. Ch. I.*
(θ) *De cur. part. affect. libr. 10. cap. 3.*
(ι) *De hiſt. med. mirab. l. 4. c. XXIII.*
(κ) *Obſerv. rar. tom. II. obſerv. XXXI.*

UIT alle deeze voorbeelden volgt dan, dat, schoon het waar zy, volgens de gewoonlyke wetten der natuur, dat de vrouwen, die haare maandelyksche veranderingen hebben veel geschikter ter voortteeling geoordeeld worden, zy nogthans vruchtbaar kunnen zyn zonder dezelve, en dat een ouderdom boven de vyftig jaaren geene reden is om de voortteelende bekwaamheid aan sommige vrouwen te ontkennen. Volgens deeze waarneemingen besloot de Academie, dat de Grootmoeder van *François Fajot* op haar agt-en-vyftigste jaar heeft in de kraam kunnen komen, zo dat by gevolg *Fajot* zyn proces won.

WAARNEEMING VI.

DANIEL GOTTLOB THEBESIUS

VAN

DE OVERBEVRUCHTING. *

EENE eerlyke vrouw, omtrent dertig jaaren oud, van een bloedryk temperament, en een sponsachtige lichaams-gesteltheid, wanneer zy voor de derde keer, doch met zeer veel ongemakken geplaagd, zwanger was, is op den behoorlyken tyd, schoon met veel moeite,

te,

* *Nov. Act. Med. Phys. Vol. I. pag. 65. obs. X.*

te, van een leevendig dochtertje verloſt; niet tegenſtaande dit drongen de weën van de baarring nog ſterk aan, en de Vroedvrouw bevondt het *abdomen* minder dan gewoonlyk geſlonken, ſchoon de geheele nageboorte van het kind reets voor den dag gekomen was. Een gezwel in den *uterus*, 't welk men van buiten door het gevoel gemakkelyk kon gewaar worden, verwekte in de byſtanders om de aanhoudende weën geen klein vermoeden van eene achter gebleevene *mola*; doch na veele uuren verloopen, terwyl de weën van de baaring nog al aan hielden, bragt de vrouw tot verwondering van allen een ander kind ter waereld, met zyn eigene bekleedſelen voorzien en eene byzondere *placenta* hebbende, 't welk drie of omtrent vier maanden oud ſcheen, zynde ſlap en een weinig van te vooren eerſt het leeven verlooren hebbende. De Kraamvrouw hadt geen ongemak dan een grooter verlies van krachten door een rykelyker vloed der kraamzuiveringen.

Aanmerking.

ZEER zeldzaam zyn de voorbeelden eener *overbevruchting*, in welke alle by een te verza- *Superfoetatio.*
melen tot gemak van andere *Georgius Franck de Franckenau* (λ) geene moeite geſpaard heeft. Hoe verborgener nu het werk der voortteeling is, hoe moeilyker het geval der over-

(λ) *In Satyr. med.* 13

overbevruchting te begrypen en uit te leggen is. Om die reden zyn 'er zeer veele Geneeskundige, en wel niet van den laagsten rang, die eerder de waare overbevruchting in twyfel trekken en geheel en al om veele redenen ontkennen willen. Vergelyk hier mede *Franckenau* en *Zacchias* (μ). Het is eenigzins een wonder tegen de gewoone wetten der natuur, waarvan de waarheid echter door het getuigfchrift van de allerwaarachtigfte Schryvers blykt; derhalven behoeven wy 'er ganfch niet aan te twyfelen, gelyk de ftraks aangehaalde *Franckenau* met veele bewysredenen geftaafd heeft. Echter maake ik geene zwaarigheid die geenen meê te vallen, welke beweeren, dat veele bygebragte voordeelen van overbevruchting in derdaad zodanige niet geweeft zyn, maar eerder tweelingen, waarvan de een, den anderen in kracht te boven gaande, meerder voedfel van de moeder genooten heeft, en dus den anderen zo wel in wasdom als in krachten overtroffen heeft, invoegen, dat de fterkfte gebooren zynde, de zwakfte gedwongen geweeft is nog in de Baarmoeder te vertoeven, volgens getuigenis van *Hagedoorn* (ν). Indien het derhalven, na weinig uuren of dagen verloopen zynde, gebeurt, dat eene vrouw van twee kinderen, een weinig in lichaams krachten flechts ver-

(μ) *In Quæft. med. leg. lib. I. Tit.* 3. *Quæft.* 3 en 4.
(ν) *Obf, med. Cent.* 3. *Hift.* 4.

verſchillende, en nog leevend zynde, verloſt wordt, heeft men geene reden om te twyfelen, of het zyn tweelingen, wel op den een en denzelven tyd ontfangen zynde, doch die een en dezelfde menigte voedſel niet verkreegen hebben, ſchoon deeze ook een tydſtip van eenige weinige dagen verſchil in de ontfanging kunnen hebben, wanneer 'er eenigzins eene waare overbevruchting plaats heeft. Doch dat 'er in ons geval eene waare overbevruchting geweeſt is, bewyſt volkomen het Kind in de tweede baaring verloſt, 't welk in grootte en in ſterkte der deelen zo duidelyk van het eerſte onderſcheiden was, dat het geenzins van eenen gelyken ouderdom en voor een tweeling te houden was. Dat het volmaakte en 't leevendige Kind, op de aannadering van de baaring, het andere, dat veel zwakker was, gedood, en zyne onrype baaring verhaaſt heeft, wordt beweezen, doordien het laatſte geen de minſte bederving by zich hadt, waar door het anders de Moeder en zyn gezel in groot gevaar gebragt zou hebben. Het is voorwaar wonderlyk en moeilyk te begrypen, hoe het toegekomen is, dat na verloop niet alleen van eenige dagen, maar zelfs van maanden, eene nieuwe en tweede ontfanging gebeuren kan, daar de Lyfmoeder, met het vruchtbaare zaad beſproeid, terſtond haare binnenſte opening toeſluit, en de Vrucht reets geformeerd zynde, naauwlyks plaats verſchaffen

 kan,

kan aan het nieuw bykomend zaad, zo dat het zelve naauwlyks eene opening of gemakkelyke weg overblyft. Doch dewyl de waarheid van 't geval blykt, moet men dezelve niet uit aangenomene begrippen, maar uit de zaak zelve beoordeelen, en de redenen daaruit afleiden; derhalven voldoet het my best in 't zelfde gevoelen van *Franco de Franckenau* te treeden, dat namelyk de binnenste mond van de Lyfmoeder na de ontfanging niet zo naauw toegeslooten wordt, of zy kan in eene nieuwe byslaaping open gaan, en in sommige gevallen by de eerste bevruchting eene tweede of andere byvoegen. Dat tot eene overbevruchting voort te brengen, niet zo zeer de Mannen als de Vrouwen iets toebrengen, heeft de ondervinding my overtuigd: want ik kenne eenige Vrouwen, welke van tweelingen verlost zyn, schoon haare Mannen geenzins vol vochten waren, en een sterk lichaam en veele krachten hadden, gelyk ook in ons geval, schoon zy echter buiten alle tegenspraak voor de echte Vaders van deeze tweelingen te houden geweest zyn; doch alle deeze Huisvrouwen zyn bloedryk, vol sappen, en in de beste bloei haares leeftyds: hierom schynt het my met *Sennertus* en *Zacchias* niet onmooglyk toe, dat de Lyfmoeder uit de groote geilheid der Zwangere op nieuw open kan gaan, en dat 'er eene nieuwe ontfanging op eenen verschillenden tyd

van

van omhelzing gefchieden kan. *Ariftoteles* (*o*) zegt: *De Vrouw en de Merrie verdraagen het befte van alle Dieren de omhelzing, wanneer zy zwanger zyn; de overige fchuuwen in haare zwangerheid de Mannen; die namelyk, welker natuur even als die der Haazen niet vatbaar voor overbevruchting is; doch de Merrie heeft nooit eene overbevruchting, en teelt meeftentyd nooit meerder dan een voort. En in de Vrouw gebeurt het ook wel zeldzaam, dat zy eene overbevruchting krygt, doch het is echter fomtyds ook gefchiedt.* Vervolgens toont dezelfde Schryver de wyze van overbevruchting, en de daaruit volgende dubbele baaring, die zeer gelyk aan ons geval is. *Riedlinus* (*p*) heeft een merkwaardig geval van de overbevruchting van eene Merrie aangetekend, alwaar de Merrie naar aller gevoelen tweelingen gebaard heeft, het eene leevendig en toen ook gezond, het andere zeer zwak, flap, en terftond na de verlosfing geftorven, wanneer de opziener van de Hengften-ftal, het boek opflaande, waarin de fpringtyd der Merries aangetekend ftaat, bevondt, dat hier eene overbevruchting moeft zyn, dewyl de Merrie in den tyd van zes weeken tweemaal door den Hengft befprongen was. Dewyl derhalven in viervoetige Dieren, welke zwanger zynde de byflaaping beminnen, de overbevruchting gemeenzaamer is, zo hebben wy

(*o*) *Hiftor. Animal. Lib. VII. cap.* 4. *circa finem.*
(*p*) *Lin. Med. Ann. I. Menf. Jul. Lin.* 25.

wy geene reden om te twyfelen, dat het zelve ook niet nu en dan in het menschelyk geslacht geschiede, schoon het om veele redenen, die wy boven opgenoemd hebben, zeltzaam voorvallen moet. Strydt het ook niet tegen de wetten der natuur, dat 'er eene ontfanging in de *tuba* geschiedt? Doch het gaat byna alle geloof te boven, dat een jonggebooren Kind van een ander bevrucht zou zyn, welk wonderwerk verhaald wordt van *Gabriel Clauderus* (σ). Van welke Sexe ons overbevrucht Kind is geweest, hebbe ik door de onvoorzichtigheid der Vroedvrouw, het zelve heimelyk op bevel van den Vader begraavende, niet konnen te weeten komen.

WAARNEEMING VII.

DANIEL GOTTLOB THEBESIUS

OVER

DE WYZE, HOE MEN VOOR JONGGEBOORENE ZORG DRAAGEN ZAL TOT EENE GOEDE OPVOEDING. *

Dat de zeden der ziele de geaartheid des lichaams volgen, blykt uit de ondervinding en het getuigenis van *Hippocrates.* Der-

(σ) *In* BONETI *Medic. Septentr. Part.* 2. *in Analect. pag.* 996.

* *Ephem. Nov. Nat. Curios. Vol. I. pag.* 82.

Derhalven moet dit de ouders wel voornamelyk ter harte gaan, dat hunne kinderen eene gezonde ziel in een gezond lichaam verkrygen. Doch hoe zorgeloos zy, inzonderheit de Moeders, met den jong-geboorenen te werk gaan, zien wy dagelyks. Om die reden oordeele ik het van veel aangelegenheid te zyn, hier eenige dwaalingen aan te tekenen, die door de daagelykſche gewoonte begaan worden, en wel zo groot zyn, dat zy de krachten, zo wel van het lichaam als van de ziel beſchaadigen, zo niet geheel en al in de tedere kinderen wegneemen. De eerſte en voornaamſte dwaaling, die niet zeldzaam van de ouderen begaan wordt, komt ons in de zuiging voor, welk ampt of de Moeders zelve, dagelyks door onmatigheid in leevenswyze en gemoedsaandoeningen, misdoende, op zich neemen, of uit tegenzin der moeite van het zuigen aan oneerlyke Vrouwen toevertrouwen, die naauwlyks de minſte acht op gezondheid of goede zeden ſlaan, zo dat de tedere kinderen in de eerſte maanden hunnes leeftyds meer dan te veel gevaar voor hunne gezondheid, zo niet voor den dood zelve loopen, of dit miſſchien te boven komende, met het bedorven zog zelve de verkeerde zeden en gebreken der voedſters, die ſomtyds de minſte opvoeding niet genooten hebben, indrinken. Ik kenne eenige huisgezinnen, talryk in kinderen, waarvan byna ieder de byzondere deugden,

zeden en lichaams gebreken der voedſters, die zy gebruikten, ingezoogen hebben, gelyk hunne ouders zelve bekenden, welke te gelyk met eenige verwondering geklaagd hebben, dat eenige van hen verkeerd van zinnen en hen ganſch ontaard zyn, daar echter aan allen een zelve leevens-oorſprong, opvoeding en onderwyzing geſchied is. En de kinderen lyden ook geen klein nadeel, zo wel ten opzichte van hun lichaam als van hunne ziel, zo de Moeders, zwanger zynde en zoogende, of anders de Minnen, al te veel ſmaak vinden in geeſtryke en dronken maakende dranken, als welke, gelyk zy door verloop van tyd het lichaam der volwaſſenen langzamerhant benadeelen, veel ſchielyker de lichaamen en 't verſtand der jong-geboorne dus bederven en verſtompen, dat, gelyk de eerſte even als weder tot kinderen worden, dus de laatſte zwak van lichaam en ſtomp van geeſt worden, en bloot geſteld zyn aan duizende ongemakken van de herſſenen. Ik weet by ondervinding eenige voorbeelden om dit te bewyzen, waarvan 'er één inzonderheit aanmerkenswaardig is van eene zekere Vrouw, een groot liefhebſter van de allerſterkſte brandewyn zynde, die, niet tegenſtaande dit, moeder van veele kinderen wierdt, waarvan 'er zeven binnen weinig uuren na hun geboorte het leven verlooren, daar andere aan eene *epilepſie*, ontſtaan uit het krygen

van tanden of uit andere ziektens geſtorven zyn; doch de twee nog in leven zynde hebben eene tedere lichaamsgeſtalte, en zyn niet tegenſtaande de jaaren en ouderdom, waarop andere kinderen ſterk zyn, zwak, ſchoon de ouders van eene ganſch andere lichaams geſteldheid zyn, en de kinderen de borſten van zeer gezonde minnen, welke een goed zog hadden, gezoogen hebben. Dus heb ik ook bevonden, dat door het menigvuldig gebruik van deeze geeſtryke dranken kinderen van meerder jaaren nadeel geleden hebben, en dat daar door de ziektens, die kinderen gewoon zyn over te komen, veel ſcherper geworden zyn, ja dat zy daar door geheel wezenloos en als gek geworden zyn, het welk *Primeroſius* (τ) omſtandiger met voorbeelden en redeneeringen beveſtigt, gelyk ook *Riedlinus* (υ), door veele ondervindingen geleerd zynde, verhaalt, dat vaders, die aan den drank waren, droefgeeſtige kinderen hebben voortgebragt (*a*). Dezelve beriſping verdient mogelyk

(τ) *De Vulgi erroribus, Lib. III. Cap. XVII.*

(υ) *Lin. med. Ann. IV. menſ. Aug. Lin.* 26.

(*a*) Dat het menigvuldig gebruik van ſterke dranken ten uiterſten nadeelig voor kleine kinderen is, kan men daaruit opmaaken, dat de ſpiritueele dingen alle de vochten van ons lichaam doen ſtollen, waarom men in bloedſtortingen gewoon is het gekwetſte deel met brandewyn nat te maaken. Deeze dranken moeten derhalven den omloop van 't bloed, dat daar door in de vaten van jonge kinderen zelfs geſtremd wordt, beletten, waar door de

lyk ook de gewoonte van fommigen, die aan kinderen, nog maar weinig maanden oud, fpyzen te eeten geeven door hunne hoedanigheid of hoeveelheid fchaadelyk, want zulks moet niet gefchieden voor en aleer de tanden uitgekomen zyn, en de maag met krachten genoeg voorzien is om dergelyke fpyzen te kooken, naardien zy anders reets veele andere ziektens te boven zynde gekomen, door het opproppen van het gedarmte voorzeker fleepende koortfen en eene uitteering krygen. Veel onvoorzigtiger is het gebruik van die geenen nog, welke in de buikpynen, voortgekomen door al te veel en geftold zog, *cremor tartari* of al te geeftryke geneesmiddelen van

de groeijing en aanwasch van 't lichaam niet alleen verhinderd, maar ook de werking van het zenuw-geftel benadeeld is; naardien in de herffenen zelfs eene dergelyke ftolling van bloed als in de overige lichaams-deelen gebeurt, waar door de daar anders voorvallende affcheiding fchaade lydt, zo niet geheel ophoudt. Men ziet dit zeggen bevestigd in de opbrengers van jonge honden, die om dezelve klein te houden hen Jenever of Brandewyn doen drinken of daar mede waffchen, waar door dan hun vochten de vloeibaarheid verliezen en hunnen aanwasch tegengehouden wordt. Om deeze reden is het ook te verwonderen, dat oude lieden het gebruik van Brandewyn aangeraaden wordt, daar hunne vaten door den ouderdom zich toetrekken en *rigide* worden: veroorzaaken zy nu dat hunne vochten nog dikker worden, hunnen omloop van vochten zal des te meerder belet zyn: doch zo zy van eene flappe en zwakke gefteldheid zyn, zyn deeze dranken mogelyk goed.

van een ganſch tegenſtrydige uitwerking ingeeven, gelyk by 't de land-lieden en het gemeene volk eene zeer ſlechte gewoonte is, om *eau de la Reine* in te geeven, ter verzachting van deeze pynen.

ONDER de uitwendige oorzaaken, die de tedere lichaamen der kinderen verzwakken en mismaaken kunnen, moet men vooral brengen het verzuim en 't al te vroeg nalaaten der zwachtelen, waardoor hun zwakke ledenmaaten niet alleen eene welſtandige houding en gedaante krygen, maar ook bekwaam gemaakt worden, dat zy veiliger van hunne Minnen en oppaſters gedraagen kunnen worden; welke voorzorg verzuimd zynde, krygen de beenen, om dat de gewrichten dan nog zo los zyn, een mismaakte gedaante, en worden krom (*b*). Het zelfde ongemak van de voeten is ook te vreezen, indien de kinder-meiden dezelve jong-geboorne, die naauw

(*b*) Gelyk hier gewaarſchouwd wordt, dat de kinderen niet al te los moeten gezwachteld worden, eveneens kan al te ſtyf binden hun lichaam ook mismaaken: zo in het bakeren de voeten altyd ſterk binnenwaarts gedrongen worden, zy zullen al hun leven dus ook blyven ſtaan: de borſt ſterk gedrukt, het zy met klederen of zwachtels, kan ook ingedrukt en mismaakt worden: wat de drukking der klederen in jonge kinderen doen kan, zien wy in ons Land aan het plat leggen der ooren, die natuurlyk zich moeſten beweegen en op een hoek van 45 graaden ſtaan, daar zy nu onbeweeglyk zyn.

naauw toegebakerd zyn, altyd op dezelve zyde van 't lichaam, meestentyds de linker, geduurende verscheidene maanden op den arm draagen, op deeze wyze de voeten, inzonderheit zo de kinderen wat zwak zyn, onbehoorlyk naar den eenen of anderen kant omdraaijen: dat 'er dergelyke ongemakken hier uit moeten ontstaan verzekert *Hofman* (φ). Geen minder gevaar is 'er te vreezen, indien jonggeboorne en zwakke kinderen, niet wel met ryglyven voorzien aan de kwaade oppassing van andere overgelaaten worden: want hier van zyn droevige en menigvuldige voorbeelden van ontwrichtingen der wervelbeenderen van de rug en bochels gekomen. En geen minder kwaade gedaante krygen de voeten van tedere kinderen, wanneer zy te ontydig in een' loopwagen, of aan een leiband om te leeren loopen gehouden worden, voor dat zy oud genoeg zyn om te kunnen staan en kragt genoeg in hunne geledigingen hebben (*c*); waar door niet zelden hunne beenen naar bin-

(φ) *Med. ration. System. Supplem. Cap. IX. §. IX.*

(*c*) Het is ligt te begrypen, dat hier door ongemakken moeten voortkomen, als wy overweegen, dat de geheele zwaarte van het lichaam met die der aanhebbende klederen op de zwakke beentjes dezer kinderen rust, welke noodwendig door dien overlast moeten krom buigen: zyn nu de onderste ledenmaaten met Engelsche ziekte, waarin de beenderen byna zo week als merg worden, aangedaan, zy zullen zich geheel en al krommen.

binnen gebogen worden (*d*): hoedanige dwaalingen ook aangetekend heeft *Hagendoorn* (*x*). Eindelyk onder de oorzaaken, die het verſtand der kinderen minder bekwaam kunnen maaken, moet niet met ſtilzwygen voorbygegaan worden het ſchielyk en al te zeer met ge-

(*x*) *Obſ. Cent. III. Hiſt.* 31.

(*d*) Een allerſchadelykſt misbruik is 't de kinderen met de leiband ergens aan vaſt te maaken, zo dat de voeten maar even op den grond komen: want de kinderen, zich dan beweegende en voort willende gaan, loopen op hunne toonen, en doen geweld om verder voort te komen, waar door niet alleen de beenen eene groote mismaaktheid krygen, maar zelfs worden de ſchouderen naar boven getrokken, waar door de borſt eenigzins mismaakt en de hals gedrukt wordt, 't geen naderhant het lichaam volwaſſen zynde, misſtaat en ook wel ongemakken voortbrengt.

Nog een ander kwaad gebruik, van onzen Auteur niet bygebragt, gaat by veele moeders zeer in zwang, namelyk dat zy hunne kinderen niet ſchielyk genoeg verſchoonen en uit hunne vuiligheeden redden: wat kwaad de ſcherpe pis op het tedere vel van kleine kinderen moet doen, is ligt te bezeffen, en de afgang, ſchoon eenigzins minder ſcherp, doet geen minder nadeel. De uitwaaſſemingen van een kind, in het hemdje vergaderd en lang aan het lichaam blyvende, doet de huit eene lelyke gedaante krygen, behalven de ongemakken, die in het lichaam daarvan ontſtaan kunnen. Het zal om die reden niet kwaad zyn, de kinderen dikwyls met laauwwater te waſſchen, en is het in de zomer, het lichaam der kinderen matig warm zynde, zulks met koud water te doen, waar door de omtrek van ons lichaam op eene onbegrypelyke wyze verſterkt wordt tegen de ongemakken van de lucht.

geweld wiegen: want ſchoon dit gematigd ſoort van beweeging niet alleen in ſtaat zy om de kinderen eenen zachten ſlaap te verzorgen, maar ook om hunne gezondheid ſtand te doen houden, zo kan echter de al te veel beweeging der wiegen, al is zy niet zeer ſterk, zo zy op geen gelyke vloer ſtaan of dat de onderſte houten hobbelig zyn, het weeke lichaamtje der kinderen dus ſchudden, dat daarvan het zeer tedere brein zo wel, als de oorſprongen der zenuwen zwaar aangedaan en verzwakt worden, waarop het gemeenzaame ſpreekwoord, by de Saxen in gebruik, ſteunt, zeggende zy van een botterik, dat hy al te veel in de wieg tot dom wordens toe geſchud is: over dit ſoort van beweegen der kinderen is zeer geleerd en grondig gehandeld van den beroemden *Platnerus in Propemt. inaugurali*, *de ſomno ex agitatione motuque cunarum*, welke te vinden is achter de *Diſſertat. inaugural.* van mynen zeer geachten Oom *Joh. Ehrenfr. Thebeſius*, *de ſomno*, *ut ſigno*, *Lipſ.* 1740.

Van Treptow naar Halle gezonden den 12 Maart 1754.

WAAR-

WAARNEEMING VIII.

VAN EENE BELETTE WATERLOOZING UIT EEN AL TE GROOT HYMEN,

DOOR

JOSEPH WARNER (*).

VEELE Schryvers hebben dikwyls waargenomen, dat een al te opgezet *Præputium* in Mannen, met zo een klein gat doorboort, dat het belet de vrye loozing van de pis, met een vollen ſtroom door de *urethra* gedreeven zynde, dikwyls dezelve toevallen veroorzaakt heeft, als 'er van een ſteen in de Blaas voortkomen; welke naar alle gedachten veroorzaakt zyn door het opzetten van het *Præputium*, en eene prikkeling van deszelfs innerlyke deelen en de *Glans Penis*. Het wegneemen van dit ongemak beſtaat in eene langwerpige verdeeling van het *Præputium*, of in eene beſnyding van deszelfs uiteinde, door welke middelen een vrye doortocht aan de pis wordt verſchaft. Doch my geheugt niet een eenige waarneeming geleezen te hebben van een ongemak van dergelyken aart, in Vrouwen voorgevallen, en dezelve toevallen te weeg brengende,

(*) *Caſes in Surgery with Remarks*, p. 95.

gende, uit een tegen-natuurlyk maakſel haarer deelen.

In den jaare 1749. wierdt my raad gevraagd in het geval van een klein Meisje, omtrent drie jaaren oud, welke ſedert haare geboorte zulke geweldige toevallen onder het watermaaken hadt, dat haar Doctor reden genoeg van vermoeden hadt, dat zy met een ſteen in de Blaas gekweld was. Op eene naauwkeurige ondervraaging wierdt my bericht, dat haar Pis by droppels geloosſt wierdt, dat zy gedwongen was haare hand op het *Pudendum* te brengen, wanneer zy haar water maakte, en dat zy niet kon nalaaten te ſchreeuwen en met den voet te ſtampen, enkel en alleen van pyn. Deeze toevallen kwamen zo naby aan dien van de Steen, dat ik het gevoeglyk oordeelde voor te ſtellen om een *ſonde* in de Blaas te brengen, om te mogen weeten, of 'er een ſteen in dezelve of een ander ongemak in de *urethra* of Blaas was; maar dit werkſtellig trachtende te maaken, zag ik dat de *urethra* ten minſten half overdekt was met een vervolg van het *Hymen*, het welk geene opening ſcheen te hebben; om deeze reden kon ik moeilyk myn oogwit ter uitvoer brengen. Niet tegenſtaande dit bracht ik echter myn werktuig in de Blaas, zonder veel geweld te gebruiken, doch daar wierdt geen Steen of eenig ander onnatuurlyk verſchynſel gevoeld in dezelve of in haar doortocht. Dit ziende gaf ik myne gedachten te ken-

kennen, dat de moeilykheid en pyn, welke in de ontlasting van de pis gebeurde, waarschynlyk voortkwamen van de grootte en legging van dit vlies, welke ik zeidde noodzaakelyk te moeten worden doorgesneeden. Dit wierdt dus ook ter uitvoer gebragt, en ik ging daar toe op de volgende wyze te werk. Het kind op haar rug gelegd, en gevoeglyk op een tafel van bekwaame hoogte vastgehouden zynde, op dezelve wyze als men by de *Operatie* van de Steen gewoon is, sneed ik het vlies met een klein mes door, maakende eene langwerpige *incisie*, en de Lyderes was in weinig dagen geneezen, besmeerende de deelen met zachte olien, geholpen met eene *emolliee-rende* stooving.

Aanmerking.

Zo de omstandigheid in de moeilykheid van 't water maaken niet gebeurd was, zodanig dat het de Ouders niet genoodzaakt hadt verlichting te zoeken geduurende den kinderlyken staat, zou het gebeurd zyn, dat ten tyde van de *Pubertas* de *menses* zich niet zouden hebben kunnen ontlasten, zo dat de Heelmeester als dan zou gedwongen zyn geweest dit vlies door te snyden, om eenen doortocht te geeven aan dat geen, 't welk anders beslooten zou gebleeven zyn; gelyk men weet somtyds gebeurt te zyn in geval dit vlies niet doorboord bevon-

den wierdt, na dat de Meisjes reets tot volwaſſen ouderdom gekomen waren.

WAARNEEMING IX.

DANIEL GOTTL. THEBESIUS,

OVER

DE MIDDELEN, TER VOORKOMING VAN HERHAALDE MISKRAAMEN (*).

EENE Vrouw heeft van wegen haarer Baarmoeder dubbele Ziektens te lyden: en voorwaar zo 'er een ſtaat verſcheidene ongemakken voortbrengt, het is de zwangerheid, welke ook dikwyls aan een dubbel gevaar bloot ſtaat. Mannen, die met het uiterſt genoegen kinderen en nakomelingen te gemoed zien, zyn meer dan eens in hunne hoop bedroogen geweeſt, nadien onverwachte miskraamen hen menigmaal daar van berooft. De meeſte miskraamen gebeuren, volgens de ondervinding byna altoos op de derde maand der zwangerheid, en zo wy haar tydperk, inzonderheit die uit innerlyke oorzaaken zyn voortgekomen, aandagtig gade ſlaan, zullen wy bevinden, dat dezelve meeſten tyd invalt

(*) *Ephemerid. nov. nat. Curioſ. Tom.* I. *Obſ. XIV.* p. 77.

valt met de anderzins gewoonlyke vloeijing der ſtonden, het welk ook *Riverius Cent. I. Obſ.* 53. *& Frid. Hoffman in Med. Syſtem. cap. de abortu* §. 3. aantekenen. Ik hebbe eene zeer braave Vrouw gekend, welke drie of vier maalen altoos op den derden maand van haare zwangerheid een miskraam gehad hebbende, verſcheide en zeer goede middelen, doch te vergeefs gebruikte, waar op daarna nog twee miskraamen volgden: ten laatſten heeft zy op raad van haaren Doctor in het begin van den tweeden maand van haare zwangerheid zich op den arm doen aderlaaten, 't welk tot nog al te lang was uitgeſteld; doch door dit beproefd middel is zy echter niet vry gebleeven van twee volgende miskraamen, zo dat zy alle hoop om ooit een levendig kind ter waereld te brengen liet vaaren en den moed opgaf, nadien zy van krachten en vochten uitgeput was. Een ander Doctor raad gevraagd zynde, onderzocht de oorzaak van zo menigvuldige miskraamen, die in weerwil van alle de heerlykſte en tegenovergeſtelde middelen gebeurd waren, en beſloot niet te onrecht, dat dezelve uit eene al te groote verſlapping van de Baarmoeder moeſt voortkomen om deeze reden, dat de zwangere zefs van de minſte lichaams beweeging zeer heftige lenden-pynen, de voorloopers van een aanſtaande miskraam, gevoelde, en omtrent het einde van den tweeden, of meeſtentyds omtrent het midden van den derden maand, met

eene snelle ontlasting van bloed de vrucht verloor. Hierom raadde hy haar sterk aan, dat zy, zo dra zy zich zwanger gevoelde, zich te bed, en haar zo zeer verzwakt lichaam geduurende de meeste maanden van haaren dracht ter ruste zou begeeven, met alle vlyt zo veel mogelyk was de ligste beweeging van het lichaam vermydende, en zich op het aanvangen van ieder maand een matig gedeelte bloed uit den arm doen tappen, en alles vermyden, het geen de drift van 't bloed kon aanzetten. Welken raad eindelyk opvolgende is zy wel verheugd in twee op een volgende kraambedden Moeder geworden van twee Dochters, die heden nog in leven zyn, doch heeft nooit het verlies haarer gezondheid, zo zeer door de ongemakken van agt miskraamen verzwakt, weder gekreegen, zynde geduurig gekweld met *pathemata hypochondriaco-hysterica.*

Aanmerking.

DIT geval is hierom aanmerkens-waardig, om dat het duidelyk aantoont, dat zo zeer niet eene *Plethora*, als eene *atonia uteri* gelegenheid tot menigvuldige miskraamen geeft, en dat daarom de aderlaating, en zelfs de herhaalde, niet altoos het zekerst en het eenigst middel is om miskraamen voor te komen, gelyk veele zich verbeelden. Want dat in ons geval de enkele

enkele *atonia uteri* oorzaak van een zo menigwerf herhaalde miskraam geweeſt is, blykt daar uit, dat onze Lyderes, voor de laatſte maal zwanger zynde, byna zonder vochten was, en dat zy of door wandelen, of door ryden op een wagen, de minſte lichaams beweeging, die naar 't oordeel van alle geenzins te laaken is, onderging, zo dikwyls ook de voorloopers eener miskraam, en de miskraam zelfs ondervondt. Vruchteloos zyn derhalven alle middelen aangewend, die ſlechts door het temperen van de menichte en beweeging van het bloed werkten, en de naaſte oorzaaken der miskraamen niet wegnamen; want om het verbreeken en ſlap worden van de toon der vaten en ſpierachtige vezelen in de Lyfmoeder, hebben het bloed en de overige vochten, hier hunnen omloop langzaam en geſtuit verrichtende, en onder de beweeging van een verzwakt lichaam in grooter menigte hier na toe gevoerd, moeten ſtil ſtaan en lenden-pynen veroorzaaken, en dus zo wel de vaten door het uitrekken der vezelen van de Lyfmoeder tot kramptrekkende barſtingen, als deszelfs allerkleinſte vaatjes, die met de *placenta* van het vruchtje vervolgd zyn, tot barſten noodzaaken, waar van daan eene ligte en menigvuldige oorzaak van miskraamen. De allerbeſte raad was derhalven, dat onze zwangere, inzonderheit de eerſte maanden, zo veel mogelyk was alle beweeging in een recht opſtaand

li-

lichaam vermydde, en daar door zorg droeg, dat de vochten niet in de ſlappe ſamenſtelling van de Baarmoeder verzamelden en het vermogen kreegen om daar ſtil te ſtaan en te bederven. Daarom zyn 'er twee dingen van aangelegenheid voor de praktyk aan te tekenen: eerſt welke geneezing wy na herhaalde miskraamen aan de *uterus*, en de levenswyze aan de wederom zwanger geworden zynde Vrouw, inrichten zullen; ten tweeden hoe ligt de konſtoefenaars misdoen kunnen, die al te veel hoop en hulp ſtellen in eene rykelyke en herhaalde aderlaating, en dus door het weggaan van de toon der ingewanden de Vrouwen ſomtyds uit eene ligtere oorzaak aan kwaade kraamen bloot ſtellen, op welken grond het zeggen van *Hippocrates Aphoriſm.* 31. *Sect. V.* ook ſteunt en uitgelegd moet worden, namelyk: *dat eene Vrouw, zwanger zynde, door aderlaating een miskraam krygt, en dat des te eerder, hoe grooter de vrucht is.* Het welk met een aanmerkenswaardig geval opgehelderd wordt van *Riedlinus*, *Lin. Med. Ann.* 2. *Menſ. Apr. Lin.* 14.

Van Treptow naar Halle gezonden den 12. *Maart* 1754.

WAAR-

WAARNEEMING X.

ONTLEDING VAN EENE VROUW IN 'T KRAAMBED GESTORVEN.

DOOR

Dr. *PETER SYLVESTER* (*)

EENE vrouw, veertig jaaren oud, van eene bloedryke gesteldheid, hadt, terwyl zy zwanger was verscheidene maalen de *menses*, doch was anders zeer gezond en wel gemoed: nu van haar twintigste kind bevrucht zynde kreeg zy, wanneer de tyd van verlossing naby was, 's middags ten vier uuren eene buiten-gewoone bloedstorting. 's Avonds om negen uuren wierdt 'er gezonden om Mr. *James Arnaudin*, zynde te gelyk een handig Heel-meester en bekwaam Vroedkundige: deeze onderricht zynde van deeze bloedstorting, oordeelde, dat 'er geen hulpmiddel van dienst kon zyn in zo eene gevaarlyke omstandigheid, voor dat de Lyderesse verlost was. Nadat hare krachten nog verder te eenemaal verspild waren, zondt men andermaal ter middernacht om Mr. *Arnaudin*, welke zonder eenig verder uitstel in minder dan een half-uur haar van een dood kind, zynde een

(*) *Philosophic. Transact. No.* 269 .p. 717.

Secundinæ. een meisje, verloste: de *Nageboorte* wierdt gemakkelyk afgehaald, en waren beide gezond en in hun geheel; doch de bloedstorting ging nog al zyn gang, welke gevolgd was van eene flaauwe pols, menigvuldige bezwymeling, koud zweeten en stuiptrekkingen: ten laatsten stierf zy den volgenden morgen omtrent negen uuren. Den volgenden dag opende Mr. *Arnaudin* het *Abdomen*, en na het *Omentum*, 't welk zeer vet was, en de dunne darmen weg genomen te hebben, vertoonde de *Uterus* zich als een wyd kop-glas, zeer dik, en veel uitgezet. In het rechter *Ligamentum latum*, was eene groote *Ecchymosis* welke nederwaarts ging van de zyde van de *Uterus*, alwaar de *vasa spermatica & hypogastrica* door eene *Anastomosis* vereenigd zyn, en was het zigtbaarst aan het onderste gedeelte van den hals van de Baarmoeder, alwaar zy op het *Intestinum rectum* legt. Mr. *Arnaudin* de *Uterus* uitgesneeden hebbende met alle haare deelen, *Pelvis.* en ze uit het *bekken* genomen, lag hy ze op eene tafel neer. De *Vagina* was zeer slap, en haar binnenste *orificium* was zo wyd open, dat 'er gemakkelyk een halve vuist kon ingestoken worden. De *Uterus* in de lengte open gesneeden zynde, was deszelfs bodem vol van geronnen bloed, doch voor het overige anders gezond en gaaf, en hier kon hy duidelyk zien de aanhegting van de *Placenta*, alwaar men vernam, dat de binnenste zelfsstandigheid van de *Uterus* oneffen, dikker en als 't ware iets vlee-

vleeſchiger was. In het onderſte gedeelte van den hals van de *Uterus* bleek de oorzaak van den dood van de Lydereſſe; namelyk eene *dilaceratie* van twee vingeren breed, welke van buiten kon gezien worden, alwaar de *Ecchymoſis* was; doch of de *Uterus gedilacereerd* was door eenige uiterlyke oorzaak, of liever door het worſtelen van het kind, gelyk als eenige Geneeskundige Schryvers melden, is een geval, 't welk Mr. *Arnaudin* niet zeggen kan; maar het is zeker, dat het van dat gedeelte was, dat de wyde bloedvaten zo eene groote menigte bloeds ontlaſten. Na de wanden van elkander geſcheiden en 'er eene blaas-pyp tuſſchen de verdubbeling ingezet te hebben, kwam de wind door verſcheidene kleine gaatjes door, zo wel aan het gedeelte van den bodem van de *Uterus*, waaraan de *Placenta* was gehecht geweeſt, als voornamelyk van het *gedilacereerde* deel van deszelfs hals. Mr. *Arnaudin* kon zeer duidelyk het *lidtekentje* in het rechter *Ovarium* zien, waaruit hy niet twyffelde of 'er was een ey gezakt in het hol van den *Tubus*, welk ey door de *motus periſtalticus* in de *Uterus* gedreeven was. Het linker *Ovarium* was ſlap en uitgedroogd; de *Tubi* waren aan beide zyden open; de ronde banden waren ſterk en alle de overige zaaken wierden bevonden gezond te zyn. Schoon de *Uterus* zeer ſchielyk na de verlosſing zich ſamen trekt, zo dat zy, gelyk Mr. *Arnaudin* juiſt in deeze vrouw, die zes uuren na haare verlosſing ſtierf, waarnam, de groote van een wyd kop-glas niet te boven ging; echter *Cicatricula.*

ter kon hy ze met zyn vingers gelyk een zak uitrekken. En inderdaat het is ligt te begrypen, dat de vleeſchige vezelen, by trappen zo zeer uitgerekt geweeſt zynde, en zo verre van elkander afgeſcheiden in den tyd van de zwangerheid, niet dan na verloop van eenigen tyd hunnen vorigen toon en ſterkte kunnen wederkrygen.

VAN gelyken neemt Mr. *Arnaudin* hier waar, dat het geſchil, 't welk gemeenlyk onder de Ontleedkundigen gevoerd wordt, van geen de minſte waarde is, of *wanden van de* Uterus *dikker in de zwangerheid zyn dan in den natuurlyken ſtaat?* Mr. *Arnaudin* ſtemt wezentlyk toe, dat de zelfſtandigheid van de *Uterus* in vrouwen, die niet bezwangerd zyn, vaſter, dikker en ſamengepakter is, zynde de vleeſchige vezelen dan korter en zeer veel ſamengetrokken. Doch in vrouwen, die zwanger zyn, is de *Uterus* ſlapper van wegen de uitrekking zyner vezelen, en hunnen grooter afſtand van elkander: loopende daarenboven de bloedvaten, welker krulachtige takwordingen in den natuurlyken ſtaat naar wyngaarts-ranken gelyken, langs de zyden en den bodem van de *Uterus*, en zyn in den tyd van zwangerheid ook met hem uitgezet en zo van elkander afgeſcheiden. Hier komt het van daan, dat de *Uterus* dikker ſchynt; doch de Maag, Blaas, en andere vleeſchachtige deelen worden door de uitrekking dunner; en waarom het zelve ook zo niet by de *Uterus* gebeurt

beurt is ligt te begrypen; want in welke evenredigheid ook de wanden mogen uitgezet weezen, in dezelve maat is ook het groot getal van zyne verſcheidene vaten verwyd en uitgezet tot voeding en groeying van de vrucht. Daarenboven is de binnenſte zelfſtandigheid van de *Uterus*, welke met eene groote menigte buizen doorboort is, op denzelven tyd dikker, en voornamelyk aan deszelfs bodem, alwaar de *Placenta* vast is. En dit is ook zeer duidelyk te zien in dieren, die *Cotyledones* hebben. De gelegenheid, by welke men misgetaſt heeft, denkt Mr. *Arnaudin* deeze geweeſt te zyn: namelyk, dat op het openen van 't lichaam datelyk na de verloſſing, op welken tyd de *Uterus* ſamengetrokken is en zyne vaten gevuld en met bloed uitgezet, de Ontleedkundigen hierdoor gebragt zyn om te denken, dat de wanden van de *Uterus* in zwangere vrouwen tweemaal zo dik zyn als in den natuurlyken ſtaat.

DE byzondere verſtrooying van de bloedvaten in de *Uterus*, daar Mr. *Arnaudin* hier boven gewag van gemaakt heeft, is zeer aanmerkenswaardig, want de *Arteriæ & Venæ ſpermaticæ* zyn zeer fraai gekruld en omgedraaid, even als zo veele wyngaarts-ranken, op den bodem en de zyden van de *Lyfmoeder*. Hier van daan kunnen zy niet alleen uitgezet worden op dezelve wyze als de *Uterus*, maar het bloed word ook in de laatſte maanden van de zwangerheid, wanneer zy nader tot eene rechte lyn komen, door *Matrix*.

dezelve omgevoerd en verſtrooid. En hoe veel dit toebrengt om te verzorgen die menigte van voedſaam ſap, welke tot de voeding van het kind, 't welk in grootte dan zo zeer toegenomen is, en dagelyks nog meer toeneemt, vereiſcht wordt, zou overtollig zyn hier verder te verklaaren.

WAARNEEMING XI.

VAN EEN KIND MET TWEE HOOFDEN GEBOOREN.

DOOR

Mr. PETER. *

TE *Toulouſe*, in den jaare 1685. is een kind gezien, het welk twee hoofden hadt: het eene was een ſoort van een zak, gelykende naar een Benedictyner munnikken-kap, en was vaſt aan eenen hals van dezelve lengte als de hals van het ander hoofd. Mr. *Peter* gezwoore Heelmeeſter, opende het na den dood in tegenwoordigheid van Mr. *Bayle* en Mr. *Carboneau*; het water weggeloopen zynde verdween de geheele zwelling, doch de hals bleef; dat gedeelte, het welk het digſt aan den wezentlyken was, en 't welk omtrent de lengte van twee en

een

* *Philoſophic. Tranſact. No.* 233. p. 717.

een half duimen hadt, was van vleesch. Het leefde vyftien dagen na de geboorte. (*e*)

WAARNEEMING XII.

VAN EENE BEZWANGERDE VROUW, NIET TEGENSTAANDE EENE TOEGROEYING VAN DE *VAGINA UTERI.* *

GEROEPEN zynde by eene vrouw in arbeid, welke reets veertien dagen de weeën hadt gevoeld, niet tegenstaande 'er geen droppel bloed of water tot nog toe geloosd was, en geen wonder, dewyl de *Vagina Uteri* zeer naauw toegegroeid was even boven de *Urethra*; zo dat haare zyden met elkander vereenigd waren, even als of 'er een vlies zonder opening in was. Ik vroeg den man, hoe lang deeze samengroeying plaats hadt gehad; en hy zeide reets vyf jaaren geleden; namelyk van den tyd af van haare laatste kraam, wanneer ik haar in eene

(*e*) Voor eenigen tyd is hier eens op eene verkooping, in de Keizers-kroon, een kind met twee hoofden geweest, welke beide al vry natuurlyk gesteld waren, zo dat men niet twyfelen mag aan kinderen, wezentlyk met twee hoofden gebooren; schoon het kind in de bovenstaande waarneeming den naam van *Tweehoofdig* niet verdient. Het is zekerlyk niet ongegrond te gelooven dat dusdanige kinderen met twee hoofden, tweelingen zyn, aan elkander vast gegroeid. De beroemde Bidloo geeft in de *Acta Erud. Lips. An.* 1706. *M. Jan. p.* 39. eene afbeelding en beschryving van een wezentlyk monster met twee hoofden, het welk hy ook ontleed heeft.

* *Phil. Trans. No.* 237. p. 56.

eene zeer moeilyke verlossing behulpsaam was. De samengroeying was zo vast aan een, dat dezelve niet alleen by het gevoel, maar ook by het gezicht ontdekt mogt worden. Na dat 'er menigvuldige zwaare vlaagen byna eenen geheelen dag geduurd hadden, geholpen door de hand van de Vroedvrouw, was het vlies in zekere grootte geopend, en gelyk ik geloove gescheurd, zo dat men 'er de kleine vinger kon inbrengen. Ik oordeelde het derhalven noodzaakelyk deeze opening te verwyden door de *Speculum Matricis* om de geboorte te bevorderen; hiermede bezig zynde kwam 'er onmiddelyk eene zwaare bloedstorting, welke de ongelukkige vrouw zo zeer verzwakte, dat zy stierf zes of zeven uuren na dat zy van een dood kind verlost was.

By my zelfs overweegende, op welke wyze deeze vrouw zou hebben kunnen ontfangen, nadien 'er door de *menbrana* geen doortocht voor 't mannelyk zaad was, was ik van 't gevoelen van onzen geleerden Dr. *Harvey*, het welk hy in zyn boek *de generatione* openbaar maakt; aan welk gevoelen ik by deeze gelegenheid verplicht was toestemming te geeven, namelyk dat de vrucht niet gemaakt wordt van het *Semen masculinum* in de *Uterus* gespooten; maar dat de geheele *massa* van 't bloed deeze *vormende kracht* of geest uit het *Semen* krygt, en gelyk eene besmetting mede deelt aan de *Ova uterina*, welke dan tot bevruchting bekwaam worden; en

Vis plastica.

en ik wil des te eerder tot dat gevoelen overgaan, om dat ik weet, dat deeze vrouw zeer begeerig was om een kind te krygen, 't welk buiten twyfel haar meerder bekwaam maakte om deezen bovengemelden vormenden geest van het *Semen* te ontfangen; en het ſchynt vry aanneemlyk, dat eenige uitvloeiſelen van deezen *Spiritus* uit het *Semen virile* getrokken zynde, en aan de *maſſa* van 't bloed vermengd, naderhant aan de *Ova uterina* zyn medegedeeld, welke door die middelen bevrucht zyn geworden.

HET is aanmerkens waardig, dat deeze vrouw geduuriglyk haare veranderingen hadt, niettegenſtaande deeze ſamengroeijing van de *Vagina*. (*f*).

WAAR-

(*f*) Schoon de bevruchting op deeze wyze te begrypen niet buiten bedenking is, en wy zekerlyk voorbeelden hebben, dat iets de gantſche *maſſa* van 't bloed medegedeeld, ſlechts op één deel van 't lichaam werkt, waarvan de kwik, van buiten op wat plaats van het lichaam ook gelegd, door altoos op de kwylklieren te werken, ons een zeer voornaam bewys verſchaft; echter ſchynt de natuur gewild te hebben dat het werk der bevruchting nog op eene andere wyze zou gebeuren, nadien zy het *membrum virile* met voordagt zo lang ſchynt gemaakt te hebben, dat het door de *vagina* tot vlak voor den mond van de *uterus* kan komen, welke in de *orgasmus venereus* zich een weinig openende des te beter die fyne uitwaasſeming van het *Semen* kan ontfangen, en dus, ook mogelyk nog door den omloop van het bloed, naar de *ova uterina* brengen. Het *membrum virile* heeft hier

WAARNEEMING XIII.

OVER HET WEGNEEMEN VAN EEN AANMERKELYK GEZWEL, GELEGEN AAN HET BUITENST. ZYDELINKS GEDEELTE VAN DE RECHTER GROOTE LIP DER TEELDEELEN.

DOOR

M. MESTIRIER. *

EENE vrouw, *Anna Lamarque*, Huisvrouw van *Bernard Beziade*, vyf-en-twintig jaaren oud, van eene zeer ſlechte lichaams geſteldheid, begaf zich in 't *Hospital S. André* *de*

hier maar tot aan de *urethra* kunnen komen, 't welk waarlyk niet zeer ver is, en ligt oorzaak zou kunnen geweeſt zyn, dat het *Semen* terſtond na de *ejaculatie* wegliep, waardoor de *abſorbtie* zeer weinig zou geweest zyn. Doch gelyk onze Auteur zelfs zegt, dat het vlies door de vinger van de Vroedvrouw is geopend geworden, zo zou het haast niet onaanneemlyk zyn, of dit vlies zou in de *orgasmus venereus*, te meer daar de vrouw zo ſterk naar een kind verlangde, insgelyks hebben kunnen opengaan, en dus voor een gedeelte een doortogt aan het *membrum*, ten minſten aan het *Semen virile* geeven, op welke wyze men dan de bevruchting zou kunnen begrypen: in welke gedachten wy nog meerder geſterkt worden door het verhaal, dat de *menſes* evenwel vloeiden; want

* *Journ. de Medicine &c. par* VAN DER MONDE *Juillet* 1761. *p.* 66.

de Bordeaux den 11 Maart van dit jaar, om zich te doen geneezen van een groot gezwel aan het buitenst zydelyk gedeelte van de rechter groote lip der Schaamdeelen.

DE enkele beſchouwing van het gezwel was in ſtaat om ſchrik te verwekken: het hong nederwaarts tot op twee derde gedeeltens van de dye. De huit, welke het overdekte, hadt zo eene groote rekking geleden, dat zy op verſcheidene plaatſen geſcheurd was; het welk veele vuile zweeren maakte, waaruit liep een etter van eene kwaade hoedanigheid en eenen onverdraaglyken ſtank. Het gezwel hadt eenen uitſprong in de *vagina* en 't *rectum*; het welk men zeer wel gewaar kon worden door twee of drie vingers in deeze deelen te brengen.

DEN 14 van dien zelven maand wierdt 'er *conſult* gehouden, om te overweegen, welke party men ten voordeele van de Lyderesſe neemen zou.

NA een ryp onderzoek wierdt beſlooten, om

want op dien tyd weeten wy, dat alle de deelen hier ſlapper zyn, en dus zou ook dit vlies dezelve hebben doorgelaaten, welke anders zouden hebben moeten opgeſtopt worden, gelyk wy weeten ſomtyds gebeurt te zyn, wanneer een al te toegeſlooten *Hymen* de *Vagina* digt maakte. Misſchien is de *vagina* hier maar in haar midden toegetrokken geweest, zonder waare ſamengroeijing, en dan zou in de *menſtruatie* en in *ipſo amore* hier eene opening kunnen komen.

om de *exstirpatie* van het gezegde gezwel te doen eerder dan deeze vrouw in haaren ongelukkigen ſtaat te laaten. De Lyderesſe purgeerde s'avonds voor de *operatie*, en den 16 van den zelven maand wierdt het gezwel weggenomen door *M. Gouteyron*, *Chirurgyn-major* van 't gezegde Hospital. Hy vondt verſcheide zakken van verſchillende dikte: hy liet 'er zelfs een groot gedeelte van op den bodem van 't gezwel, welke niet konden weggenomen worden zonder iets van de *vagina* en 't *rectum* mede te neemen, waaraan zy zeer vast zaten. Hy vergenoegde zich met ze te *ſcarificeeren* en ze aan de zorg der natuur over te laaten.

DEN tweeden dag na de *operatie* wierdt de Lyderes verbonden met een digestif naar de gewoone wyze ſamen geſteld, dat is, uit een *ſuppuratif*, de *balſamus Arcæi*, *oleum hyperici*, *eſſentia therebinthinæ*, en eenige lepels vol *Spiritus vini*. De *ſuppuratie* ging naar wensch, de *exfoliatie* van den zak toefde niet lang; de deelen, die by uitnemendheid veel gerekt waren, hernamen langſaamerhant hunne veerkragt, en de Lyderes is in den grond geneezen zeven weeken na de *operatie*. Zy geniet zelfs tegenwoordig nog de allervolmaakſte gezondheid.

HET weggeſneeden gezwel woog vier ponden. Wy *incideerden* het in zyne geheele

leng-

lengte; zyne zelſtandigheid ſcheen ons gelyk aan die van de gemeene wennen.

Ik zal eindigen met waar te neemen, dat deeze vrouw dit gezwel ſedert zes jaaren droeg; dat zy geduurende dien tyd twee kinderen gehad heeft, waarvan zy zeer gelukkig verlost is, en dat niets dan de pyn, die zy van de *ulceratien* van het gezwel voelde, haar deedt beſluiten om in het Hospital te komen.

WAARNEEMING XIV.

Verhaal van eene Vrouw, die geduurende negen-en-twintig maanden haar kind in de Lyfmoeder gedraagen heeft.

DOOR

M. DE LA VERGNE,

Heelmeester. *

In den maand April 1758 kreeg eene Koopvrouw in Wyn, in de ſtad *Quintin* in *Bretagne*, omtrent zeven en een halven maanden zwanger zynde, na iets, dat haar zeer wel geſmaakt hadt, gegeeten te hebben, eene ſterke braaking, en zo een zwaare buikpyn, dat zy my liet haalen om haar hulp te verſchaffen. In myne afwezenheid zondt men om

* *Journ. de Medicine & par* van der Monde *Mai* 1761. *p.* 440.

om eene Vroedvrouw, die geen oogenblik in twyfel ſtond om de Lyderesſe geduurende den geheelen nacht tot de arbeid te doen komen. Den volgenden dag vond ik haar geheel afgemat door de vermoeijing van 's nachts; en haar voor de eerſte maal viſiteerende bevond ik het binnenst *Orificium uteri* wel ter deeg geſlooten; gelyk in dergelyk geval ik haar zeide dat zy zich niet ongerust zoude maaken, en dat zy niet in twyfel moest ſtaan om zich te doen aderlaaten, de man echter, verre van zich naar myn raad te gedraagen, liet iemand haalen, die in 't werk ſtelde het middel van de Vroedvrouw met den zelven uitſlag als boven, zo dat de kragten der Lyderesſe nog meer verminderden. Men deedt al het geen deeze raadde, het welk eene groote wanorde veroorzaakte; waarna de Lyderes my voor de derde maal deedt haalen, en my badt, dat ik haar tog helpen zoude. Zy zeide my, dat zy veel water door de natuurlyke wegen kwyt raakte. Ik zeide dat dit wegvloeijend water uit de Lyfmoeder kwam, en dat het kind door van legging te veranderen, het vlies gebroken hadt, waarin het omwonden was. Zy verzekerde my als toen, dat zy niet bevrucht was, en dat zy geloofde, buiten haare zwakheid, haare bezigheeden weder ter hand te kunnen vatten; het welk inderdaad ook zo gebeurde, gelykzy gezegd hadt; want in agt dagen hernam de buik zyne gewoonlyke gedaante, en zy hielt

hielt zich met niets dan met haaren koophandel bezig. Twee-en-twintig maanden verliepen dus, ten einde van welken tyd zy verplicht was haaren wyn te haalen drie mylen van haar huis: ter halver weg veroorzaakt het hard draaven van het paard in het linkerweeke van den buik haar zulke geweldige pynen, dat zy geloofde dat 'er een ſtuk van haar lyf aan die zyde los ging. Wederom gekomen zynde deedt zy naauwkeurig verſlag van haar reis; het welk my haar weder deedt zeggen, dat het geſtorven kind in haar lyfmoeder was; dat ik my geenzins in haar zwanger zyn bedroogen had, dat zy uit het gevolg zelfs genoodzaakt zou weezen om het my toe te ſtemmen, het geen ook niet lang toefde te gebeuren; want 's anderen daags kreeg zy eene vloeijing van zo eene ſtinkende ſtoffe, dat niemand den reuk kon verdraagen; in twaalf dagen was zy geheel van deeze vloeijing bevryd, alleen voelde zy een pyn om de navel, die zo zwaar was, dat zy niets 'er op kon veelen, ja zelfs het hembd niet: zy bleef in deezen pynlyken ſtaat, tot dat de natuur in weinig dagen op dit gedeeelte van de navel een gezwel hadt veroorzaakt ter grootte van een erwt, zeer ſterk geinflammeert, en het welk men niet kon aanraaken zonder de ſnydenſte trekkingen: ik lag op dit gezwel een ryp-maakende pleister; den volgenden dag, na dezelve weg genomen te hebben, ontdekte ik een klein

zwart

zwart open zynde puntje: ik nam myn *sonde* om te zien of ik eenige verzameling van stoffe vond: ik ontmoete niets dan hardheid; ik vatte dit vreemd lichaam met de *pincettes*, en deed deeze vrouw niet weinig verwonderd staan door haar het been van een arm en die van de hand te toonen: 's avonds by het tweede verband haalde ik 'er alle de beenderen uit, zo wel die van den arm als elleboog: het geen my het meest hinderde, was dat ik door zo eene kleine opening de beenderen van het bekkeneel niet kon doen uitgaan, schoon zy zich reets klaar lieten zien: van de vrouw geene toestemming kunnende krygen om hier eene bekwaame *incisie* te doen, was ik verplicht met de *lapis causticus*, een weinig verzacht zynde, te werk te gaan, welke my een vry groote opening verzorgde om de beenderen van het bekkeneel, met de schaar aan stukken gesneeden, 'er uit te haalen; en door deeze opening kreeg ik alle de beenderen, door de etter afgeknaagd en bedorven.

HET geen het zonderlingste is, is dat de natuur deeze opening verkoozen heeft om in het vervolg doortocht te geeven aan de *menstrua*, en dat deeze vrouw, die nu de stonden door deezen weg krygt, eene volmaakte gezondheid geniet. Dergelyke voorbeelden zyn zeer zeldzaam te vinden, doch zy zyn niet de eenigste. Men vindt 'er eene van denzelven aart in de *Journal de Medicine Tom. V. pag.* 412.

WAAR-

WAARNEEMING. XV.

BERICHT WEGENS EENE ZELDZAAME VERLOSSING EENER VERROTTE VRUCHT, DOOR DEN HEER LITTRE VERRICHT.

OVERGENOMEN UIT

FONTENELLE,

Oeuvres diverſes, *Tom. V. p.m.* 262--266.

MYN HEEREN!

IK heb in het leezen der Werken van den grooten *Fontenelle* het verſlag van eene Verlosſing aangetroffen, die hy in de Lofrede van den Heer *Littre*, als door denzelven gedaan, mededeelt, en welke zo opmerkelyk is, dat ik het der moeite waardig geoordeeld hebbe, om ze te vertaalen en U Lieden toe te zenden. De zeldzaamheid van het voorval ſchynt die moeite in den eerſten opſlag noodeloos te maaken, en onze Vaderlandſche jeugd van de verpligting te ontſlaan, om het zelve te kennen; maar behalven dat het voor elk, die eenige zugt voor de konst heeft, ten uiterſten aangenaam is, zulke eene hagchelyke onderneeming tot een gelukkig einde te zien brengen,

en dus een behaagelyk onderwerp van beſchouwing uitlevert, zo bedoele ik 'er inzonderheit mede onze jonge lieden een hart onder den riem te ſteeken, en hen te leeren, van, zo lang zich ſlegts de minste blyk van hoop vertoont, nooit te wanhoopen, maar in allerlei akelige en gevaarlyke gevallen, die hen mogen voorkoomen, ſteeds eene manlyke rustigheid, met eene genoegſaame voorzichtigheid te paaren. Dus begint de Heer *Fontenelle* zyn verhaal.

IN den jaare 1702. eer de Heer *Littre* nog tot Lid van deeze Academie (*l'Academie Royale des Sciences*) was aangenoomen, kwam hem eene ziekte voor, waarvan men, zonder van de ſtrikſte waarheid af te wyken, mag zeggen, dat hy, ter redding zyner Patiente, een Meesterſtuk der Genees- en Heel-kunde verrichtede. Wy kunnen 'er hier ſlegts een algemeen bericht van geeven, dat geenzins evenredig kan wezen aan de waarde der zaake, en aan het geen wy den Heer *Littre* ten deezen opzichte ſchuldig zyn; het wonder zou grooter worden, als wy 'er alle byzonderheeden, die wy thans verplicht zyn voorby te gaan, van aanroerden (*a*).

EENE vrouw, die geene kentekenen van zwan-

(*a*) Men kan, zo men wat breeder verſlag desaangaande begeert, daar over nazien *les Memoires de l'Acad. des Sciences de* 1702. p. 241. & ſuiv. de Ed. de Paris, & p. 313. & ſuiv. de l'Ed. d'Amſterdam.

zwangerheid hadt, maar, voor het overige gedrukt en overſtelpt wierdt door allerhande ſoorten der pynlykſte ongemakken, was door haar aanhoudend lyden eindelyk in eenen beklaagelyken en bykans wanhoopigen toeſtand gebragt. Na een tyd lang etter, bloed, verrot vleesch en hair, door ſtoelgang geloosd te hebben, kwam 'er ten laatſten een been voor den dag, dat men duidelyk kon zien tot den arm eener vrucht van omtrent zes maanden te behooren. Toen was het, dat de Heer *Littre*, door enkele nieuwsgierigheid getrokken, haar ging zien. Hy bevondt, zyn voorſten vinger door den *Anus* inbrengende, dat'er in den Endeldarm, op een afſtand, zo ver als zyn vinger reiken konde, een gat was, daar deeze zeldſaame ſtoffen door kwamen; dat dit gat omtrent anderhalf duim breed, en dat deszelfs opening toen van buiten net geſlooten was door het hoofd van een vruchtje, dat met het aangezicht daar tegen aanſloot; ook loosde de Lyderes toen geene andere, dan natuurlyke ſtoffen. Hy begreep, dat 'er in de *trompet* van *Fallopius*, of in het Eyernest, aan deezen kant een vruchtje was geformeerd, dat het zelve den zak, daar het in beſlooten was, hadt gebrooken, dat het in de holligheid des buiks gevallen, daar geſtorven en verrot was; dat een van derzelver armen van het vleesch ontbloot, en door het bederf van het overige van het geraamte losgeraakt, het ingewand hadt doorge-

en door de wonde was uitgekomen. Eenige andere beenderen zouden 'er op dezelfde wyze hebben kunnen uitraaken, onderſteld dat de moeder zo langen tyd hadt kunnen leeven, als nodig was om deeze affcheidingen en loozingen uit te werken. Maar de vier groote beenen van het bekkeneel konden door eene opening, die veel te klein voor hunnen omtrek was, nooit geloosd worden. Alles veroordeelde de moeder dan ter dood; zy was geenzins in een ſtaat om eene incifie in den buik, zo hoog gevaarlyk voor gezonde en ſterke menſchen, te kunnen wederſtaan. De Heer *Littre* dorst eene mogelykheid begrypen, om de vier beenen van het bekkeneel door de kleine wonde in den Endeldarm te brengen, en vervolgens te doen loozen. Hy vondt Schaaren van een nieuw maakſel uit; want geen werktuig was 'er in de Heelkunde dat tot zyn oogmerk dienstig was. Met deeze Schaaren, die hy door het fondament tot aan de wonde, die in den darm was, inbragt, ging hy het bekkeneel in zo kleine ſtukjes ſnyden, dat zy door de opening konden, en met behulp van andere ſtompe ſchaaren, die hy ook hadt uitgevonden, trok hy die ſtukjes door de wonde, en bragt ze dus beneden. Men begrypt ligtelyk, dat deeze operatie verſcheidemaalen hervat moest worden, en dat men daartoe ſteeds de gunstige tyden van de zieke moest waarneemen, om haare kragten, die ten alleruiter-

ſten vervallen, en bykans geheel verlooren waren, zo veel mogelyk te vieren: en even duidelyk begrypt men, dat hier eene onvergelyke handigheid, voorzichtigheid, en bekwaamheid vereischt wierden, om die ſcherpe en fyne werktuigen niet anders dan by het vruchtje te brengen, en geene der naby geleegen deelen doodelyk te kwetſen. De Heer *Littre* ſchikte de deelen van het bekkeneel, die hy 'er reets uit hadt gekreegen op eene tafel, om naauwkeurig te zien, wat hy reets hadt, wat hem nog ontbrak, en wat hy in 't vervolg te verrigten hadt. Eindelyk had hy het genoegen van alles gelukkig uitgehaald te hebben, zonder dat zyne hand ooit gedwaald, of de geringſte wonde aan de moeder toegebragt hadt. Daar ſcheelde echter veel aan, dat zyne haggelyke onderneeming nog tot geen gewenscht einde was gebragt. Daar was eene zeer groote wonde in het ingewand; het lang verblyf van eene verrotte vrucht in de holligheid des buiks, en het geen daar nog van het ontbonde vleesch voor handen was, hadden daar eene bederving voortgebragt, die alleen doodelyk konde wezen. Hy overwon die bederving echter door inſpuitingen, die hy ook al op eene byzondere wyze deedt; hy waschte, hy reinigde alles, of liever, hy bragt alles wederom in leeven; hy wist zelfs de wonde weder te doen ſluiten en heelen, en de zieke, die te voren zeer vet geweest zynde, thans niet

meer dan vel over de beenen hadt, kreeg met haare vorige gezondheid haare lyvigheid en welvaarend voorkomen weder, en men zegt zelfs, dat zy weder zwanger zy geworden.

DEEZE geneezing kostede den Heer *Littre* vier maanden lang geduurige zorgen, vermoeijenden arbeid, onophoudelyke oplettenheeden, en een allertaaist geduld. Hy wierdt in dit alles door hoop van belooning geenzins aangemoedigd, alles wat de Lyderes bezat, alles wat haar man, die slegts een handwerker in Mathematische gereedschappen was, konde bybrengen, zoude daar toe op verre na niet toereikende geweest zyn. De uiterste zeldzaamheid van het geval hadt hem getroffen en zyn zugt opgewekt, en het onbepaald vertrouwen, dat de zieke in hem stelde, maakte hem aan haar gehegt; hy overreedde zich, dat hy eene onverbreekelyke verbintenis met haar hadt aangegaan, om haar te helpen, omdat zy van geene andere, dan zyne handen hulp verwagtede.

TOEN hy in den jaare 1702, deeze gantsche gebeurtenis verhaalde, kende hy zich enkelyk den roem toe van geene voorgangers in deezen gehad, en veele voorzichtigheid gebruikt te hebben, en voor het overige, wel verre van zich van onze geheele verwondering te willen meester maaken, wendde hy onze gedachten zelve naar de onvoorziene uitkomsten, daar zich de natuur dikwyls door redt.

Een

Een ander zou onzen aandacht waarſchynlyk van dat denkbeeld hebben afgetrokken, zonder veel te denken of voor te hebben, om ze 'er van af te trekken; zyne eige liefde zou hem hier eene gemaklyke aanleiding toe gegeeven, en ongevoelig in geholpen hebben.

WAARNEEMING. XVI.

ONDERZOEK OF DE VRUCHT IN DE LYFMOEDER, VAN EEN DER DIERTJES IN HET MANLYK ZAAD VOORTKOOME? MEEST OVERGENOOMEN UIT DE THEOLOGIE DES INSECTES DE MR. LESSER, EN DE AANMERKINGEN VAN DEN HEER P. LYONNET.

De mensch, ſchoon het verhevenſte van Gods gewrogten op deeze Aarde, kan op zich zelven echter als een kleine waereld, daar zich eene oneindige menigte van veelerhande gekorvene diertjes in verhouden, worden aangemerkt. De beroemde *Borelli* (a), een Schryver die zekerlyk geloof verdient, meent in het menſchelyk bloed wormen ontdekt te hebben, die omtrent van dezelfde gedaante waren, als walvisſchen, welke daarin, als in eene roode zee, zwommen. Andere Schryvers, even opmerkende en bekwaam,

(a) Vid. Borell. C. III. obſerv. 4.

kwaam, maaken gewag van wormen, die in de hersſenen der menſchen gevonden zyn (β), en waarvan ſommigen gelukkig verlost wierden, terwyl 'er anderen van ſtierven. (γ)

Het is bekend, dat 'er dikwyls wormen in onze maag gevonden worden, daar men zig door een Braak middel van ontlast. Onze Ingewanden zyn 'er niet meer van bevryd, dan die van andere Dieren, en ons gantsch lichaam kan, om zo te ſpreeken, als een vleesch-hal worden aangemerkt, daar een talleloos getal van gekurvene diertjes hunne ſpyzen haalen. Sommige huisvesten tusſchen vel en vleesch, om zich daar op hun gemak met onze ſappen lekker te voeden. Jonge kinderen, die niet genoeg gereinigd worden, ſtaan inzonderheit voor het bezoek dier haatelyke gasten bloot, en men heeft ze dikwyls uit de neuzen, winkbrauwen, ooren en tongen van volwasſe menſchen, door insnydingen, moeten uithaalen. (δ) Ook heeft men een ſoort van kleine luizen in de handen van ſommige menſchen, welke onder het vel voortwerkende, daar kleine verheevenheeden maaken, op dezelfde wyze omtrent, als de mollen in de aarde doen (ε).

De

(β) *Ephem Nat. Cur.* An. II. Obſ. CXLVII.

(γ) Zie TULP. L. IV. C. II. obſ.

(δ) Zie *Ephemerid. Nat. Cur.* An. II. Obſ. XXIV. CXLVIII.

(ε) SCALIGER ſpreekt 'er dus van *de ſubtilit. Exerc.* CXCIV. n. 7. *ita ſub cute habitat, ut actis cuniculis urat. Extractus acu, ſuper ungue poſitus, ita demum ſeſe movet, ſi ſolis calore adjuvetur; altero ungue presſus, haud ſine ſono crepat, aqueumque virus reddit.*

De Indiaanen worden aan hunne beenen en voetzoelen dikwyls van lange wormen aangetast, die men met de uiterſte voorzichtigheid dient uit te trekken; indien zy breeken, en dat 'er een ſtuk van in het been of den voet blyft zitten, zo is het om niet minder, dan het leven te doen van hem, wien dit ongeluk overkoomt (ξ). Nog vindt men in de Indiën een ſoort van kleine Vloo, *Nigua* geheeten, die ook zeer ongemaklyk is. Zy dringt tusſchen het vleesch in de nagelen der voeten, en doet de toonen derwyze zwellen, dat men genootzaakt is, om 'er eene opening in te maaken. (η) De hardheid der beenderen zoude men zeggen, dat dezelve voor den aanval van dit kleine ongedierte beveiligen zoude, men vindt 'er echter, die ook daar zelfs hun verblyf inhouden, en 'er hun voedzel uit haalen (ϑ).

Ik zal verder van het ongediert, dat zich aan de uitwendige deelen onzer lichaamen hegt, of daar op aast, niet ſpreeken. Het weinige, dat wy tot hier toe wegens die gekurvene, die inwendig in onze lichaamen of vochten, huisvesten, gezegd hebben, ſtrekt voornaamelyk als ter inleiding van de aanmer-

(ξ) Conf. KÆMPFER. *Amœnit. Exot.* p. 524.

(η) Vid. *Act. Phyſ. Med.* N. C. an. III. *Obſerv.* V, p. 18.

(ϑ) NIEUWENT. XXIII. *Beſch.* §. 40.

merkingen, die wy over de Diertjes, welke in het mannelyk zaad van ons en andere dieren, gevonden worden, maaken zullen.

NIEMAND is geheel onkundig van de verwonderlyke ontdekkingen, welke *Leeuwenhoek* hierin gedaan heeft. Deeze onvermoeide Waarneemer zag namenlyk, door middel zyner microscoopen, een oneindig getal kleine diertjes, welke in de zelfstandigheid van het mannelyk zaad herom zwommen. Dit gezicht bragt hem in het vermoeden, dat het sterkste en geweerdste deeze diertjes, zich in de Lyf-moeder vastzettede, daar het zelve voedzel vindende, grooter en allengskens een volkoome *Vrucht* wierdt. Het geen hem in deeze gedagten byzonderlyk versterkte, was, dat hy het wyf je van een konyn, onmiddelyk na het koppelen openende, een groot getal dier diertjes levendig in de Lyfmoeder vondt. De Waarneemingen, die hy sedert op het zaad van verscheide persoonen deedt, scheenen dit vermoeden insgelyks te steevigen; hy zag in dat van een kleinen jongen niets, dan zwarte stipjes, zonder eenige beweeging, terwyl dat van een jongman of volwasschen mensch van die kleine schepzeltjes, die zich met veele vaardigheid bewoogen, krielde. Hy vondt 'er ook, 't is waar, in dat van oude lieden, maar deeze waren zonder kragt, zonder lust en werkeloos. Eindelyk konde hy 'er of geheel geene ontdekken in het zaad van mannen, die onbekwaam ter voort-

tee-

teeling waren, of zo hy 'er iets van befpeurde, waren zy gansch lust-en levenloos.

Hy bepaalde hier zyne Waarneemingen nog niet; hy meende in het vervolg derzelver ook verfchillende fexen in deeze diertjes te ontdekken, waaruit hy vastftelde, dat menfchen of dieren met eene *Vrucht* van het mannelyk of vrouwelyk geflagt in hunne onderfcheide foorten, bezwangerd wierden, naar maate een mannetje of wyfje van die diertjes zich in de Lyfmoeder vastzettede, om daar zyn voedzel vindende allengs te groeijen en een *Vrucht* te worden.

Deeze diertjes zyn onbedenkelyk klein; *Leeuwenhoek* betuigt 'er meer dan duizend gezien te hebben in een druppel, die niet grooter, dan een zandkorrel ware. Hy vondt ze kleiner, dan één dier bolletjes, die aan het bloed de roode kleur geeven, en gelooft, dat 'er honderd duizend by malkander gevleid zouden kunnen worden in de ruimte, die een Zandkorrel beflaat. *Nicol. Andry*, die met het fystema van *Leeuwenhoek* byzonder was ingenoomen, verzekert in zyn werk *over de voortteeling der wormen*, dat men in een druppel zaads van een haan, van de grootte als een zandkorel, vyftig duizend kleine levendige wormpjes kan tellen, die naar aaltjes gelyken, en dat dit getal in honden en andere Dieren nog veel grooter zy; dat het byzonderlyk in de vis-

 fchen

ſchen en menſchen wel honderd-duizend beloopen zoude: die rekening ziet men derhalven ſtygt veel hooger dan die van *Leeuwenhoek* zelven. Het lichaam deezer diertjes voor het overige is rond, wat breeder wordende naar het hoofd, en zich naar de ſtaart vernaauwende, welke vyf of zesmaal langer, en omtrent twintigmaal ſmaller is, dan het overige van het lichaam, zynde daarenboven geheel doorſchynende. Zy krommen deeze ſtaart, en trekken ze wat in, als zy zwemmen, maakende gelyke beweegingen als de aalen. Daar is een groot onderſcheid tusſchen de jongen onder deeze diertjes, en zulke, die hunne wasdom hebben. Het lichaam der eerſte is dunner, de ſtaart driemaal korter, en minder puntig, dan die der laatſten. Toen onze Waarneemer het zaad van een Ram onderzocht, bemerkte hy, dat alle diertjes in het zelve, niet gelyk in het zaad van andere Dieren, door malkander zwommen, en elkanderen op allerleye wyzen kruisten, maar de één ſteeds den anderen op den draad volgden, en meende hierin reets de oorzaak te ontdekken, waarom de ſchaapen altoos agter malkanderen loopen, als zy te water gaan.

VERSCHEIDE Geleerden hebben dezelfde Waarneemingen na *Leeuwenhoek* gedaan. De bekendſte zyn *Huigens*, (*i*) *Andry*, wien wy reets

(*i*) In *Dioptrica Propoſ.* 49. p. 228.

reets aangetrokken hebben, *Vallismeri* (κ) *Wolf* en *Tummig*, (λ). Doctor *J. F. Cartheuser* liet deeze diertjes voor eenige jaaren te Halle, op zyn Collegie, aan meer dan zestig menschen zien. (μ) De Heer *Hartsoeker*, (ν) heeft geduurende meer dan dertig jaaren, het zaad van een groot getal viervoetige Dieren en vogelen waargenoomen; hy vergelykt de zaad-diertjes der eerste, by jonge kikvorschjes, die nog geene pooten hebben, zo als men ze in het voorjaar in stilstaande wateren ziet; die der vogelen gelyken naar kleine wormpjes of dunne draadjes. Deeze Waarneemingen deeden hem vermoeden, dat 'er niet meer dan twee soortelyke rangen of classen van zaad-diertjes waren; die namelyk van viervoetigen, en die der vogelen. Hy ontkende niet, dat 'er ook niet eenig klein verschil, naar het onderscheid der Dieren, weezen konde, voornaamelyk tusschen die van den Mensch en andere Dieren; maar hy oordeelde, dat dit wegens derzelver kleinte en snelle beweegingen niet te ontdekken ware.

ZY, welke dit gevoelen der diertjes in het mannelyk zaad, als de oorzaak der bevruchting voorstaan, zyn onder malkanderen verdeeld,

(κ) *Esperienze ed Osservazioni agli Insetti* in Padoa 1713.
(λ) In *Vers.* Tom. III. §. 99.
(μ) In *Amœnitat. Nat. Sect.* IX. §. 4. p. 413.
(ν) *Conject. Phys.*

deeld, als het 'er op aankoomt, om de wyze te verklaaren, hoe de bevruchting door middel deezer diertjes worde uitgewerkt. Sommige ſtellen met *Leeuwenhoek*, dat, in de koppeling der levendbaarende ſchepzels, één of meer dier wormpjes zich aan de Lyfmoeder vasthegten, dat de andere dienen om dit één, of deeze weinige te voeden, en dat dezelve dus allengskens volkoome vruchten worden. Zy voegen 'er by, dat de eijers in de eijernesten niet anders dan tot afſcheiding van zekere vochten dienen; in de eijer-leggende Dieren bekleedt het Ey de plaats van Lyfmoeder; 't is ook daar, dat het kleine diertje zich in nederzet, het dringt door tot in het midden van den dooijer, daar het allengs groeit, en volmaakter wordt. De andere gaan een weinig van dit ſystema af; zy meenen dat in de koppeling, één of meer dier diertjes, door de trompetten of eijer-leiders van *Fallopius* opklimmen in het eijernest, en vervolgens in een ryp ey doordringen, door middel eener opening, die met een ſoort van klepje voorzien is, om den ingang toe te laaten, maar het wederkeeren te beletten. Het is in dit ey, dat het diertje zyn voedzel vindt, en zynen wasdom krygt; eindelyk zyn 'er Geleerde, welke beweeren, dat deeze diertjes zelve niet de geſtalte van een vrugtje hebben, maar het door eene gedaant-verandering worden, op de

de wyze omtrent als een worm in een popje verandert.

Ik ben verre af van in die verfchillende gevoelens party te willen kiezen; zy komen my alle even twyfelagtig voor, en men zoude vooraf met meer zekerheid dienen te bewyzen, dan tot hier toe gefchied is, en moogelyk ooit gefchieden kan, dat deeze diertjes inderdaat tot geen ander oogmerk in het manlyk zaad gevonden worden, dan om het zelve vruchtbaar te maaken. Dit is zeker, dat 'er veeltyds zulke diertjes, als wy befchreeven hebben, in het zaad gevonden worden, dat het ook wormpjes van een byzondert foort zyn; maar of zy buiten het oogmerk van hun beftaan zelve eenig ander einde in de fchepping bevorderen, of zy by voorbeeld door eene zagte kitteling het vermaak van het paaren vermeerderen, of zy het zaad door hunne geduurige beweeging voor bederving bewaaren, of zy het zelve in de koppeling vermengen, of eenig ander einde bevorderen moeten, betuige ik niet te weeten; want, wat het voorgeftelde gevoelen van *Leeuwenhoek* en zyne navolgers betreft, dit komt my voor aan zo veele zwarigheeden onderheevig te zyn, en tevens zo weinige duifterheeden op te klaaren, dat ik daar myne toeftemming geenzins aan kan geeven; altans ter tyd toe, dat men 'er duidelyker bewyzen van voor den

dag kan brengen, het geen ik vreeze of laat, of nooit te zullen gefchieden.

ZONDER my, met het geen andere tegen dit fystema gezegd mogten hebben, te bemoeijen, zonder dit zelfs nagezien te hebben, zal ik 'er eenige aanmerkingen tegen voorftellen, die zo veel billyker mogen fchynen, omdat zy my van zelve, en dus natuurlyk voor den geest zyn gekoomen, zodra ik het voorgeftelde fystema met aandagt befchouwde.

GELYK myne aanmerkingen tegen het fystema der diertjes, als de oorzaak der bevruchting alleen zyn ingerigt, zonder dat ik voorheb, om iets tegen dat der ontzwagteling, als 't geen ik aan zyne plaats laat, te zeggen, zo laat ons allereerst de gronden onderzoeken, waarop men zyne ftelling, wegens de bevruchting door middel deezer diertjes, vestigt. De twee genoemde voorftanders dier ftelling, *Leeuwenhoek* namelyk en *Andry*, beweeren, dat 'er geene of weinige wormpjes in het zaad der jonge jeugd, afgeleefden ouderdom, of in dat van mannen, die onbekwaam zyn, of zich in buitenfpoorige wellust en overdaad verloopen, gevonden worden; dat 'er integendeel veele zyn in gezonden, fterke en volwasfe lichaamen, in mannen ter voorteeling bekwaam, en in de Lyfmoeder van vrouwen, die met zodanige mannen gemeenfchap hebben gehad, waaruit zy met re-

reden meenen te mogen befluiten, dat het in deeze zaad-wormpjes zy, dat men de oorzaak der bevruchting, en in het diertje zelve, dat men het begin van het vruchtje zoeken moet. De Heer *Andry* meent dit gevolg met zo veel te meer recht te mogen trekken, omdat de wormpjes in het zaad der mannen een veel grooter kopje hebben, dan die welke in dat van andere Dieren gevonden worden, het geen met de gedaante van het menfchelyk vruchtje zeer wel overeenkomt, waarvan het hoofd, terwyl het zelve nog klein is, veel grooter is naar evenredigheid van het overige. Om niet telkens nieuwe zwarigheeden tusfchen beide op te werpen, zal ik deeze Schryvers, als men 't dus verkiest, eens toeftemmen, dat men geene of weinige diertjes vindt in alle die gevallen, waarin zy willen, dat dezelve of geheel niet, of flegts in kleinen getale, en in een zwakken toeftand gevonden worden; maar men zal my echter ook op myne beurt wel vryheid vergunnen willen, om te mogen twyfelen aan de algemeenheid en zekerheid van het tegenoverftaande geval; dat namelyk, in alle menfchen en andere Dieren, die tot de voortteeling bekwaam zyn, zodanige wormpjes gevonden zouden worden. Men zoude wel eene groote menigte proeven moeten doen, om eene dergelyke verzekering goed te maaken, en het fystema van *Leeuwenhoek* zou by alle die proeven mooglyk niet

veel winnen. Men verzekert, dat bekwaame en verſtandige Philoſophen die proefneemingen willende herhaalen en bewaarheeden, niet altoos levendige wormpjes gevonden hebben in het zaad van Dieren, die zeer wel in ſtaat waren om hun geſlagt voort te planten, en om niet verder te gaan, *Leeuwenhoek* heeft zelve mansperſoonen gekend, die niet onder of boven den vereischten ouderdom waren, die zelfs kinderen hadden, en in wier zaad echter geene diertjes te vinden waren. Dergelyke proeven en waarneemingen ſchynen den twyffel, dien men wegens de gegrondheid van dit ſystema hebben moge, buiten allen tegenſpraak te billyken; maar dit, en wat men meer van deezen aart ontdekken of bybrengen mag, is niet in ſtaat, om de voorſtanders van het zelve verleegen te maaken; zy hebben altoos twee antwoorden gereed; *men heeft de Proeven niet wel genoomen*, of wel, *het onderwerp was onbekwaam ter voortteelinge.*

WY zullen hen deeze uitvluchten behouden laaten, en het geen wy ſtraks met reden als twyfelagtig opgaven, eens als beewezen aanneemen, dat namelyk al het mannelyk zaad, het welk in een goeden ſtaat en vruchtbaar is, vol kleine zaad-wormpjes zy, en dat deeze in zulk zaad alleen gevonden worden; hoe zal men dan hieruit met meerder recht beſluiten, dat het deeze wormpjes zyn, welke het zaad vruchtbaar maaken, dan ik 'er uit zal be-

besluitęn, dat het de vruchtbaarheid van het zaad zy, waaraan deeze diertjes hunnen oorsprong en bestaan te danken hebben? Hoe zal men deeze diertjes met meerder recht als oorzaaken in het spel brengen, dan ik dezelve als gevolgen en uitwerkselen beschouwe? Kan het niet zeer wel weezen, dat het zaad, het welk in zich zelven vruchtbaar, en voor de voorteeling wel geschikt is, hierdoor alleen de vereischte gesteldheid en eigenschappen hebbe, om deeze wormpjes te voeden, terwyl zy in een onvruchtbaar en kwaalyk gesteld zaad, of geheel niet kunnen leeven of ten minsten zo kwynend en in zo kleinen getale, dat het daardoor onmoogelyk worde, om hun bestaan in het zelve te ontdekken. Men weet dat 'er dikwyls een soort van kleine slangetjes in den wyn-azyn voortteelen, maar dezelve doen dit niet in den wyn, daar die azyn van gemaakt wordt; zal men hieruit besluiten, dat het die slangetjes zyn, die den azyn tot azyn maaken, en te weeg brengen, dat dezelve geen wyn zy, of wel, zal men 'er op beteren grond uit besluiten, dat zy in den azyn alleen gevonden worden en voortteelen, omdat deeze de vereischte hoedanigheeden heeft, om hen te doen bestaan, leeven en voorteteelen? Oud en stilstaand water bevat eene menigte zeer kleine diertjes, die in versch of loopend water niet gevonden

wor-

worden: zal men hieruit besluiten, dat dit water daarom oud en stilstaande zy, omdat 'er deeze diertjes in huisvesten, of liever, dat 'er deeze hun verblyf ingenoomen hebben, of in uitgebroeid en vermenigvuldigd zyn, nadat het water, door lang stil te staan, de noodige gesteldheid om hen te voeden verkreegen hadt? En, om my van een voorbeeld te bedienen, het geen nog nadere en eene onmiddelyke betrekking heeft tot ons onderwerp; men weet, dat een zeker ongediert, het welk onnoodig is om voor onze beschaafde Lezers te noemen, zich uittermaaten vermeenigvuldigt by menschen, die van eene heete en wellustige geaartheid zyn, terwyl hetzelve niet dan zeldzaam, en slegts in kleinen getale gevonden wordt in menschen, die gemaatigder gestellen hebben, en met de ziektens van hen, die 'er van aangetast worden, van zelve weggaat: wat zal men hieruit opmaaken? Is het dat ongedierte, het welk het wellustig gestel maakt, of komt het ongedierte by zulk soort van menschen en vermenigvuldigt het zelve daar sterker, omdat zy zodanige gestellen hebben, welke dit ongediert verlangt, daar het zelve best by tiert, en sterkst voortteelt? Ik denk niet, dat eenig mensch van gezonden harsenen in beraad zal neemen, om zich voor die laatste gedagte te bepaalen; maar waarom wil men dan, buiten nood en re-

reden, een vlak ſtrydig gevoelen omhelzen in het voorbeeld der diertjes, die in het mannelyk zaad gevonden worden?

NOG ware dit in te ſchikken, byaldien men dergelyke diertjes nergens dan in het zaad, en in de vaten, daar het in bereid en afgeſcheiden wordt, ontdekte: die byzonderheid zoude inderdaad eenig vermoeden ten voordeele van het ſystema van *Leeuwenhoek* en de zyne kunnen geeven. Maar men vindt 'er van allerhande ſoorten en grootte in verſcheide deelen van ons lichaam. Wy hebben 'er vroeger reets eenige voorbeelden van bygebragt en zullen 'er thans byvoegen, dat *Leeuwenhoek* zelve 'er eene grootte menigte van verſchillende gedaantens, en van het allerkleinſte ſoort gevonden hebbe onder het vel, in de *maſſa* van het bloed, in de uitwerpzelen, en zelfs in het vuil of ſmeer der tanden. Deeze diertjes zyn daar door de natuur zekerlyk niet geplaatst om de voortteeling van het menschdom te bevorderen, of de vermenigvuldiging der geenen, met wier vleesch en ſappen zy zich voeden, uit te werken; maar waarom doet men dan de diertjes in het manlyk zaad alleen de eer, om dergelyk iets van hen te vermoeden? Of liever waarom ſcheurt men die buiten de gewoone order der natuur, en doet dezelven tot eindens ſtrekken, die men geen bewys heeft om te ge-

gelooven, dat 'er de Schepper mede hebbe voorgehad.

„ Maar zegt men, de zaad-wormpjes zyn „ van een gansch verſchillenden aart van die, „ welke ten koste onzer lichaamen leeven. „ De eerſte brengen geen nadeel aan onze „ gezondheid toe; zy worden zelfs niet dan „ in gezonde lichaamen gevonden. De ande- „ re daarentegen zyn kwaadaartig, zy ver- „ oorzaaken ziektens, en 't is zelfs dikwyls „ geduurende deeze ziektens, dat zy ſterkst „ vermenigvuldigen".

Als men dit alles toeſtondt, zie ik nog niet, dat 'er het ſystema van *Leeuwenhoek* veel by winnen zoude. Maar hoe weet men, dat de zaad-wormen niet nadeelig zyn, en dat derzelver al te groote meenigte niet ſomtyds gistingen en ongeſteldheeden in de vochten veroorzaake, welke ziektens in het ganſche lichaam verwekken, daar zy zelve door omkoomen; en geſteld, dat zy geen nadeel aan onze gezondheid toebrengen, behoeft men daar eene andere oorzaak, dan derzelver uiterſte kleinheid toe te zoeken? Diertjes, die een millioen maalen kleiner zyn, dan een zandkorrel, en die niet anders dan van eene vloeijende zelfſtandigheid en in een vloeiſtof leeven, ſchynen niet veel vernieling of bederf te kunnen veroorzaaken in de lichaamen, daar zy in huisvesten; inzonderheit, als men in

in aanmerking neeemt, dat de zelfſtandheid, die hen voor voedſel dient, geen deel meer maakt van die lichaamen, maar daarvan reets is afgeſcheiden, om tot andere gebruiken te dienen, zodat deeze wormpjes inderdaat niet ten koste hunner gastheeren leeven. Maar dus is het met de wormen niet gelegen, die men weet, dat nadeelig voor onze gezondheid zyn; deeze leeven inderdaad en voeden zich van onze ſubſtantie; zy nuttigen onze Chyl, zy tasten onze edele deelen aan, zy zyn alle groot genoeg, om vry wat verwarringen te maaken, en behoeft men zich derhalven na dit alles zo byſter te verwonderen, dat zy ziektens veroorzaaken? Daarenboven die wormen, daar wy thans van ſpreeken, zyn van verſchillenden aart en ſoorten; indien 'er moogelyk zulke zyn, welke in ziektens vermenigvuldigen, daar zullen misſchien andere weezen, welke even als de zaad-diertjes, niet anders dan in gezonde lichaamen leeven kunnen, en die derhalven door deeze ziektens om koomen. Ook kunnen de wormen, die de zieke ſomtyds loozen, minder als een bewys worden aangemerkt, dat deeze by hen vermeenigvuldigen, dan dat zy omkomen.

MAAR hoe weet men, dat alle die diertjes, die in ons lichaam huisvesten, en zich ten onzen koste voeden, ſchaadelyk voor onze gezondheid zyn? Heeft men blyken, dat die al-

allerkleinſte gekurvene, die door de geheele *maſſa* van ons bloed en misſchien door ons ganſche lichaam verſpreid zyn, ons ooit het minſte nadeel hebben toegebragt? Het zyn dit ſoort van inſecten, en geene wormen, die honderd millioenen maalen grooter zyn, die men in tegenſtelling met de zaad-diertjes brengen moet, om 'er eenig gunſtig beſluit ten voordeelen der laatſten uit te trekken.

Al wat wy tot hiertoe gezegd hebben, toont, ben ik verzekerd, duidelyk genoeg, dat zelfs dan, als het vruchtbaar zaad altoos vol diertjes ware, hieruit geenzins volgen zoude, dat deeze diertjes voor de oorzaak dier vruchtbaarheid in dat zaad genoomen moesten worden. Wat de overeenkomst en gelykheid betreft, die men in den mensch tusſchen het zaad-wormpje en het vruchtje meent te vinden, hierin namelyk, dat de één en ander een groot hoofd hebben, naar evenreedigheid van het overige hunnes lichaams, ik zie niet dat men hier groot voordeel uit kan trekken. Het bewys is niet zeer klemmend; het diertje heeft een groot hoofd, het vruchtje heeft een groot hooft, *ergo* komt het vruchtje van het diertje voort. Zo als dit diertje vertoond wordt, zo hebben noch deszelfs lichaam, noch hoofd, ten opzicht van de uitwendige gedaante, eene de minſte gelykenis met het lichaam en het hoofd van het vruchtje.

Die

Die Diertjes gelyken eerder naar jonge Kikvorſchen, dewyl zy zulke ſtaarten hebben; men ziet 'er insgelyks niets anders aan, dan kop en ſtaart, en de Heer *Andry* vergelykt ze ook zelve daar by; maar nu, het geen men voor den kop der jonge Kikvorſchen neemt, is wezentlyk haar geheele lichaam in een rond ſaamgetrokken; kan het dus ook niet met het Zaadwormpje weezen, en wat zal 'er dan van deszelfs gelykenis met het vruchtje geworden?

LAAT ons derhalven uit dit alles vryelyk beſluiten, dat het Syſtema van *Leeuwenhoek* op geen wezenlyke gronden ruste, en dat wy derhalven, al konden wy 'er geene zwaarigheeden tegen inbrengen, het in allen gevallen niet hooger dan eene enkele giſſing zouden moeten aanmerken, die men mogt verwerpen of aanneemen, naar dat wy 't goedvonden, en waarvan wat meerdere of mindere waarſchynlykheid al de waardy uitmaakt.

MAAR daar ſcheelt zeer veel aan, dat dit Syſtema het voordeel zoude hebben, om van zwaarigheden vry te weezen; men kan 'er zeer veele tegen inbrengen; zie daar eenige, die my in de gedachten zyn gekomen.

VOORREERST merk ik aan, dat 'er naar de waarneemingen van SWAMMERDAM verſcheide ſoorten van Dieren moeten weezen, zelfs van die, daar men de Zaadwormpjes in meent te vinden, en waar in echter de vruchtjes uit

 dee-

deeze wormpjes geenszins voortkomen. De Heer *Leeuwenhoek* ſtelt, dat het zaad der Inſecten, zo wel als dat van andere dieren, vol Diertjes zy. Hy heeft 'er zelfs in dat der Kevers, Kapellen, Sprinkhanen, Vliegen en zelfs in dat der Vlooijen, weeten te ontdekken. *Swammerdam* echter, die niet gewoon is om de dingen los neêr te ſtellen, geeft als eene zeekere zaak op, dat het vruchtje der gekorvenen, van het oogenblik af, dat het ey gemaakt is, en bygevolg lang voor de koppeling, reeds de geheele ruimte van het ey, daar het in is, vulle; zo dit waar zy, dan moet men onvermydelyk erkennen, dat dit vruchtje zyn eerſten oorſprong niet aan één der diertjes in het manlyk zaad te danken hebbe, dewyl dit niet in het ey heeft kunnen komen, dan lang, na dat het zelve reeds gemaakt, en 'er het vruchtje al in was. Zie daar derhalven vruchtjes, die zonder behulp dier Zaadwormpjes gemaakt zyn, en dat zelfs in Dieren, welke zodaanige Wormpjes in hun zaad hebben! is 'er iets meer nodig om het geheele Syſtema, dat ik onderzoeke, om verre te werpen?

IK merk echter IN DE TWEEDE plaats aan, dat *Leeuwenhoek* in een brief zonder dagteekening, geſchreeven aan den Heer C. Wren, en in de verzameling zyner brieven te vinden, uitdrukkelyk zegt, dat hy tweërlei ſoort van

Zaad-

Zaad-wormen in het zelfde ſubject gevonden hadt, waaruit hy beſluit, dat één ſoort de mannetjes, en een ander de Wyfjes voortbrenge.

MAAR zoude men 'er niet op beteren grond uit beſluiten mogen, dat zy geen van beiden, het een noch ander voortbrengen? Inderdaat, zo deeze Diertjes ſlechts in ſexe van malkanderen verſchilden, wat waarſchynlykheid is 'er dan, dat dit verſchil zo duidelyk zoude weezen in Schepzeltjes van zulk eene onverbeedelyke kleinheid, dat menze hierdoor voor verſchillende ſoorten zoude aanzien; op wat grond beweert men dan, dat Dieren, die in ſoorten verſchillen, eenigen tyd daarna, Dieren van het zelfde ſoort, en ſlechts van onderſcheide Sexen worden.

MYNE DERDE AANMERKING betreft den oorſprong der kleine Diertjes volgens *Leeuwenhoek* en andere, die zyn gevoelen aanneemen. Men vindt ze in de vroege jeugd, of het zaad van onvolwasſe jongens niet; in de huwbaare jaaren vertoonen zy zich in eene verbaazende menigte, maar vergaan bykans alle op de eerste ziekte, die ons aantast. Zy koomen met de gezondheid weder, en het eindeloos getal, dat door de vereeniging der twee ſexen verlooren gaat, wordt altoos weder aangevuld, zo lang de ouderdom duurt, welke tot de voortteeling bekwaam is. Uit alle deeze byzonderheden ſchynt men veilig te

mogen besluiten, dat deeze Diertjes in de lichaamen, daar zy in huisvesten, vermenigvuldigen; en zo men dit erkent, gelyk men moet doen, dan vraag ik, hoe deeze vermenigvuldiging geschiede: worden zy daar door eene onmiddelyke voortbrenging gemaakt? of vermenigvuldigen zy door middel der voortteeling? zo zy door eene onmiddelyke voortbrenging gemaakt worden, zo moet men in de zelfstandigheid, daar het zaad uit bestaat, of in de vaten, die het afscheiden, eene kracht erkennen, die in staat is, om dagelyksch honderden millioenen van levendige Schepzelen in wezen te brengen, zonder toedoen of tusschenkomst van eenig Diertje; maar als men dit erkent, waarom heeft men 'er dan zo veel tegen, dat 'er door eene dergelyke kracht of eigenschap van het zaad, meede zonder tusschenkomst van Diertjes, slechts een Vruchtje worde voortgebragt? En wil men, dat de Diertjes, daar wy over handelen, zich in het Zaadvocht by wyze van voortteeling vermeenigvuldigen, zo moet niet alleen volgen, dat zy bekwaam zyn om voort te teelen, lang voor dat zy den ouderdom van volkoomenheid bereikt hebben, en in een staat, waar in men nauwelyks kan zeggen, dat zy Diertjes beginnen te zyn; maar men zal ook, als men het beginzel van *Leeuwenhoek* slechts volgt, erkennen moeten, dat, in het zaad der Diertjes, wederom anderen huisvesten, daar zy hunnen oorsprong aan

schul-

ſchuldig zyn, gelyk deze Diertjes wederom uit andere diertjes, naar evenredigheid kleiner, dan de tweede, en deeze derde wederom uit andere moeten voortgekoomen zyn, en dus zal men of in het oneindige moeten opklimmen, zonder ooit ſtil te ſtaan, of ten laatſten Diertjes erkennen, wier zaad het vermogen heeft, om de wyfjes zonder tusſchenkomst van voorafbeſtaande levendige wormpjes te bevruchten. Maar als men daartoe koomen moet, wat wint men dan met het Systema van *Leeuwenhoek*, en waarom dan niet liever terſtond die zelfde kracht in het zaad van Menſchen en andere groote Dieren erkent?

IN DE VIERDE PLAATS merken wy aan, dat men op die onderſtelling, dat het vruchtje uit één der kleine Zaad-diertjes voortkoome, moet toeſtaan, dat dit Diertje met zulk eene verbaazende ſnelheid groeije, dat, zo dezelve niet ten eenemaal onmoogelyk zy, zy zich althans niet zeer geloofelyk voordoe, en zekerlyk geen weêrga hebben, onder eenige andere Dieren, die my althans bekend zyn. Laat ons ſtellen, dat de vrucht eener Teeve, tien dagen na het ontvangen, ſlechts de grootte van een erwt hebbe; dat een erwt zo groot zy, als vyfhonderd zandkorrels, en dat een zandkorrel een millioenmaal grooter zy dan het Zaad-diertje van den hond; (gelyk *Leeuwenhoek* zelve verzekert in zyn brief van den 13 July 1685.) Dan zal men bevinden, als men op deze onderſtellingen voort-rekent, dat dit

vruchtje in tien dagen vyf-honderd millioenen maalen grooter moet geworden zyn, dan het te vooren was, en derhalven ieder dag vyftig millioenen maalen zyne eerste grootte zyn uitgezet, of in ieder uur, meer dan agten-twintig duizendmaalen de volkoome uitgebreidheid van zyn eerften ftaat zyn toegenomen; zulk eene verbazende groei moet zo veel vreemder voorkoomen, omdat het niet eene ongefchikte klomp ftoffe is, die door het aanzetten van andere deeltjes, welke zich aan derzelver oppervlakte hechten, of 'er van binnen indringen, uitzet en vergroot, maar dat het volgens den zelfden Schryver, bewerktuigde lichaampjes of Schepzeltjes zyn, van eene maag, ingewanden en andere deelen, die tot ons lichaam behooren, voorzien, en die even als wy, alleen door genuttigd voedfel kunnen groeijen.

ZIE hier myne VYFDE AANMERKING; indien nu de Zaad-diertjes met zo veele fnelheid in de Lyfmoeder groeijen, is het dan niet vreemd, dat zy in het zaad zelve niet grooter worden, fchoon zy aan alle kanten van eene zelfftandigheid omringd worden, daar zy in geboren zyn, die hen tot voedfel ftrekt, en daar zy in leeven! door wat wonderwerk komt het toe, dat een Diertje, 't welk in de lyfmoeder, in tien dagen tyds, vyf honderd millioenen maalen grooter worden kan, dan 't was, geheel niet groeije in het zaad, hoe lang

lang het daar ook in blyven moge? Moet zulk eene onbegrypelyke vreemdigheid, of liever tastbaare ſtrydigheid, ons niet natuurlyk doen denken, dat dit Diertje en het vruchtje, Schepzeltjes van zeer verſchillende ſoort zyn, en het één geenzins uit het ander voortkome. (*a*)

VOEGT hier in de ZESDE PLAATS by, dat het ten uiterſten vreemd ſchyne, dat van zo veele honderden millioenen wormpjes, als men wil, dat te gelyk in de lyfmoeder der groote landdieren komen, 'er niet meer dan één of twee, of ten hoogſten zeven of agt, naar de verſchillende ſoorten, zyn, die daar vruchtjes worden. Indien het vruchtje uit een Zaadwormpje kwam, zoude men dan niet natuurlyker wyze verwachten mogen, dat 'er eenige menigte vruchtjes, die onvolkoomen, en eerst begonnen waren te groeijen in de lyfmoeders der Dieren gevonden zouden worden? Men verneemt echter niets dergelyks; alle de vruchtjes, die men vindt, bepaalen zich, naar het verſchillend ſoort der dieren, juist altoos tot dat getal, dat voldraage vruchten

(*a*) Deeze redenering gaat onzes bedunkens niet door, dat namelyk de Zaad-diertjes onhoudlyk moeten in groote toeneemen. Wy zien immers, dat alles maar tot eene bepaalde grootte komt: een mensch krygt zyn wasdom en ſcheidt uit met groeiien; dus ook een plant boom ſchoon in dezelve vruchtbaare aarde, die hem zo groot gemaakt heeft, blyvende ſtaan.

ten worden moeten, en zy doorgaans gewoon zyn te werpen.

NAAR de denkbeelden van *Leeuwenhoek*, die geen Eijer-nest toelaat, kan men van zulk eene vreemde uitkomst geene andere reden geeven, dan met te onderſtellen, dat onder alle deze millioenen van diertjes, 'er ſlechts eenige weinige zyn, die het vermogen van grooter te kunnen worden, van natuure hebben; of dat 'er in de Lyfmoeder ſlechts weinige plaatſen zyn, geſchikt om deeze Diertjes te huisvesten, en voedſel te verſchaffen; en nog moet men onderſtellen, dat deeze plaatsjes wel onbedenkelyk klein zyn; anders zou een klein plekje genoeg zyn, om 'er een goed getal, ten minſten voor eenigen tyd te bergen. Zy die beweeren, dat de vruchtjes van allerleie ſoorten van Dieren uit een Ey gebooren worden, weeten ook niet, hoe zich uit de zaak te redden; zommigen derzelven onderſtellen zeer gunstiglyk, dat, nadat het ey, zo als zy voorgeven, uit het Eijer-nest is los geraakt, en in de lyfmoeder gevallen, 'er eene zeer naauwe opening blyve, ter plaatſe, daar het aan zyn Eijernest is vast geweest, dat deeze opening door een klapvliesje, dat het inkoomen der Zaad-wormpjes niet verhindert, geſlooten worde; dat deeze Zaadwormpjes door eene natuurlyke inſtinct of ingeeving door dit gaatje zoeken door te koomen, maar dat als 'er één derzelver door is, zyn ſtaart,

aan

aandringende tegen het klapvliesje, het zelve gesloten houdt, en den doortogt der anderen belet, en dat het door dit alles bykoome, dat 'er niet meer dan één vruchtje in yder ey zy, en dat 'er van zulk eene groote meenigte Diertjes, zo weinig vruchtjes voortkomen. Maar alle deze onderstellingen hebben nog eene andere onderstelling tot haar steunzel nodig, die by ongeluk tegen eene blykbaare ondervinding regtstreeks is aangekant; dat namelyk het ey, 't welk men wil dat in de Lyfmoeder valle, zo klein zoude wezen, dat een Diertje, een millioen maaler kleiner dan een zandkorrel, zich over zyne geheele lengte daar niet in zoude kunnen uitstrekken; want zonder dit behoefde zyn staartje niet tegen het klapvliesje aan te drukken, om de opening en doorgang aan de volgende Diertjes te beletten: maar het is eene zekere zaak, dat die Lichaampjes, die men voor Eijertjes van het Eijernest neemt, eene zeer kennelyke grootte hebben, en welke den omtrek der Zaad-wormpjes oneindig overtreft.

ANDERE willen eindelyk, dat het Zaad in dampen tot in de Baarmoeder opstyge, en dat deze dampen met de Diertjes belaaden, door de trompetten van *Fallopius* tot in het Eijernest dringen; dat ter zelfder tyd, en in dezen toestand van zaaken de pooren der Eijeren zo open zyn, dat 'er de Diertjes door

kunnen; dat 'er dus één Diertje in raake, zich vestige en groeije; dat het Ey vervolgens, hier door zwaarder zynde geworden, door dit gewigt van het Eijernest afvalle, en tot in de Lyfmoeder nederdaale. Maar moet deze uitlegging ook niet zeer gezogt en gedrongen voorkomen, als men bedenkt, dat men om dezelve aan te neemen, verpligt zy, om tegen alle waarſchynlykheid aan te ſtellen, dat ſchoon alle de pooren van het Ey open zyn, 'er echter niet meer dan één Diertje in koome; of zo 'er meer in raaken, 'er onder deze ten minſten maar één zy, dat grooter worden kan.

DAAR zyn waarlyk wel veele vreemdigheeden in dit alles, en een gevoelen, dat van alle blyken en bewyzen ontbloot, nog daarenboven met zo veele willekeurige onderſtellingen moet opgehouden worden, ſchynt niet zeer geſchikt om fortuin te maaken.

DAT men tenzevenden, nog eens een weinig agt geeve op het gedrag, dat dit gevoelen aan den Schepper doet houden; het onderſtelt, dat dit alwys Opperwezen, om één volkoome dier voort te brengen, verpligt zoude geweest zyn, eerst zo veel honderden millioenen onvolmaakte te ſcheppen, dat men voor derzelver getal moet ſchrikken: koomt eene dergelyke handelwyze over één met de andere ſchikkingen, die wy in alle werken der Natuur beſpeuren? daar alles

ſteeds

ſteeds langs den regtſten, kortſten, en eenvoudigſten weg, de eindens zyner verordening bereikt.

IK weet, dat Gods gedachten en wegen, niet onze gedachten en wegen zyn; dat het eene ſchuldige vermetelheid zoude wezen, zyne werken te berispen, omdat dezelve niet met onze bevattingen ſtrookten, en dat, als wy de redenen niet begrypen, die het Opperwezen bewoogen hebben, om dus, of derwyze te handelen, wy daarom niet minder verzekerd moeten wezen, dat die redenen met de opperſte Wysheid ten vollen beſtaanbaar zyn. En byaldien het derhalven bewezen ware, dat de voortteeling der Dieren op zulk eene wyze geſchiedt, als *Leeuwenhoek* en andere voorgeeven, wel verre van daar iets tegen in te brengen, zou dit by my het ſterkſte bewys uitleveren, dat het dus moest geſchieden. Maar ik weet ook aan den anderen kant, dat, als wy met onze gebrekkige kennis Gods werken tragten te verklaaren, wy uit eerbied voor het Opperwezen, geene handelingen of ſchikkingen van het zelve behooren te vermoeden, veel min zonder eenige bewyzen vast te ſtellen, dan die wy oordeelen, met zyne oneindige Wysheid over een te koomen, en dit is het gebrek, dat ik in het ſystema, 't welk wy onder handen hebben, berispe.

MEN zal my mooglyk tegenwerpen, dat

het geen ik hier als een gebrek berispe, het zelfde echter zy, daar men menigvuldige voorbeelden van in de Planten ziet, die onvergelykelyk meer zaaden voortbrengen dan tot voortplanting van haare ſoorten noodig was, en waarvan dus eene groote menigte verlooren gaat, zonder daar ooit toe gediend te hebben; maar als men 'er op let, zal men ligt bemerken, dat dit voorbeeld met het geval, daar wy van handelen, niets gemeens hebbe. Want behalven dat 'er geene de minſte evenredigheid is tusſchen het getal der Zaadwormpjes, die van een enkel Dier koomen, en dat der zaaden welke zelfs de allervrugtbaarſte plant voortbrengt, zo zyn de zaaden der Planten daarenboven ook niet enkel geſchikt om haare geſlagten voort te zetten, maar tevens verordend om ons, en andere Dieren ten ſpyze te verſtrekken; zy maaken zelfs ons voornaamſte voedſel uit, de meeste vogelen moeten 'er bykans geheel van leeven: dit is iets dat wy zeker weeten, terwyl wy daarentegen geen het minſte blyk hebben, dat zulk een eindeloos getal van Diertjes, als 'er in de Lyfmoeders der Menſchen en Dieren vrugtloos omkoomen, eenige nuttigheid, volgens het ſystema van *Leeuwenhoek*, aanbrengen. Voeg hier by, dat, gelyk de Planten het vermogen niet hebben, om hunne Zaaden in de aarde te leggen, en 'er dus, by gebrek van genoegzaamen losſen grond

grond, noodwendig een groot gedeelte der geenen, die vallen, moet verlooren gaan, het ter dier oorzaake noodzaaklyk ware, dat de Planten eene groote menigte Zaaden draagen, om het verlies der andere te vervullen. Behalven dat men nog, na dit alles, met het grootſte regt mag aanmerken, dat, als de Zaaden der Planten omkoomen, dit ſlechts by toeval zy; dewyl 'er bykans geen een zaadje is, 't welk op zyn tyd, in een goeden grond geworpen, niet wederom eene andere Plant van zyn ſoort kan voortbrengen. Maar dus is het met de Zaad-diertjes niet gelegen: gaan zy verlooren, raaken zy om hals, dit koomt hen door eene onvermydelyke noodzaaklykheid over, en van zo veele honderde millioenen, welke ter plaatſe koomen, welke men beweert, dat de Schepper voor hen verordend hadt, kunnen 'er naar dit ſystema, met moogelykheid ſlegts één, of eenige weinige in leeven blyven, volmaakte Dieren worden, en hun geſlagt voortplanten.

By alle deze zwaarigheeden, die de dieren in het algemeen betreffen, komen nog andere, die den Mensch in het byzonder aangaan. Men erkent dat de Diertjes, daar men wil, dat de Menſchen uit voortgekoomen zyn, levendige en bezielde ſchepſeltjes zyn; ik zal derhalven de vryheid neemen van te vraagen, van wat natuur de ziel zy, die in hen huisveſte, en hen bezielt? Is het ſlegts

eene dierlyke of is het eene redelyk ziel? zo het eene dierlyke ziel zy, zie daar dan den mensch uit drie onderſcheide beginſels, een Lichaam, eene dierlyke en eene redelyke ziel te ſaamgeſteld; het geen ik niet geloof, dat de voorſtanders van het Systema van *Leeuwenhoek* verkiezen zullen toe te ſtaan, en het geen ook inderdaad een al te byzondere ſtelling is, om dezelve zonder grond of bewyzen aan te neemen. En daarenboven, zo God niet tegenſtaande het aanwezen dier Diertjes, evenwel nog verpligt is om eene redelyke ziel, aan het vruchtje onmiddelyk te geeven, wat wint het dan uit, dat de Diertjes vooraf in het zaad beſtonden, of wat noodzaakelykheid was 'er, om juist uit zulk een Diertje het vruchtje te doen voortkoomen? Dan behoeft immers het lichaam alleen ſlechts gemaakt te worden, en dewyl dit uit enkel ſtof beſtaat, zo is 'er geene de minſte ongerymdheid in, dat de zaadſtoffe op haar zelve het vermogen hebbe, om, volgens zekere wetten van aantrekking en beweeging, die de Schepper daaromtrent gemaakt heeft en onderhoudt, een bewerktuigd lichaam voort te brengen, waarin hy zelve den adem des levens blaast. Ik beweer hiermede niet, dat de Diertjes, daar wy van handelen, nutteloos en overtollig zyn; moogelyk helpen zy alle te ſaamen om het eerſte ontwerp, dat ik zo ſpreeke, onzer lichaamen te bevorderen;

doch

doch ik weet het oogmerk van derzelver verordening niet; dit weet ik alleen, dat de Heer *Leeuwenhoek* en zyne Navolgers hierin even onkundig waren, en dat wy ons allen derhalven, zo lang wy door nieuwe ontdekkingen geen nader licht gekreegen hebben, voor ftoute bepaalingen behooren te wagten. Men ziet ondertusfchen uit onze aanmerkingen de ongevoeglykheid, om aan deze Diertjes flegts eene dierlyke ziel te geeven. En zo het eene redelyke ziel, en dezelfde zy, die onze Lichaamen bezielt, gelyk *Leeuwenhoek* geene zwaarigheid maakt te verzekeren, hoe zullen wy, bid ik, dan begrypen, dat de alwyze Schepper om ons lichaam, het geringfte gedeelte van ons wezen, voort te brengen, zo vele honderde millioenen redelyke zielen vrugteloos gefchaapen hebbe. Hoe zullen wy dit overeenbrengen met de denkbeelden, die wy van de Oneindige en Opperfte Wysheid hebben.

MEN zal my mooglyk te gemoet voeren, dat men deze zielen, zolang zy in die Diertjes zyn, nog niet als redelyk kan befchouwen, maar dat zy het allengskens worden, door het verkrygen van kundigheeden, die zy bekoomen, naar maate de Mensch in groote toeneemt. Dus zoude ten minften een Wolfiaan kunnen redekavelen. Maar dit zou de zwaarigheid niet wegneemen. De zielen dier

Diert-

Diertjes zullen dan ondertusschen van het eige soort, en in den grond, dezelfde wezen, als die der Menschen. Het zal altoos eene ziel blyven bekwaam om denkbeelden en bevattingen te maaken van dingen, die haar vertoond worden, om 'er haaren aandagt op te kunnen vestigen, en 'er gevolgen uit te trekken. Het geheel verschil zal hierin alleen bestaan, dat aan haar, in het lichaam der Diertjes, minder voorwerpen, en dezelve minder duidelyk vertoond zullen worden; maar dit gebrek, dat alleen voortkomt van haaren tegenwoordigen staat, en van de onvolmaaktheid des lichaams, daar zy zich in bevindt, vermindert haare innerlyke waardy, of verandert haare wezentlyke natuur niet; het blyft altoos eene ziel voor rede vatbaar, en dus een wezen oneindig verhevener en voortreffelyker dan de logge stoffe. Maar dit is het nog niet al, dewyl immers deze zielen redelyk zyn, of ten minsten vatbaar voor rede, en van het zelfde soort, als die in ons Menschen zyn, zo dient men haare onsterflykheid ook toe te staan; maar wat zal dan haar lot na dit tegenwoordige leven wezen? Een Protestant kan in de voldoening van Christus, en in de Goddelyke Barmhertigheid nog een middel vinden om haar te behouden; maar wat zullen zy, die tot de Roomsche kerk behooren, ter opruyming dezer zwaarigheid aan-

van-

vangen? Volgens de beginſelen hunner leere zullen zy de zielen dier Diertjes, welke in het lichaam of zaad van een Roomsch Catholyken gehuisvest hebben, moogelyk nog van de verdoemenis kunnen beveiligen, en naar de *lymbus Patrum*, of eene dergelyke plaats verzenden; want om ze de zaligheid te bezorgen, is onmooglyk, dewyl zy het Sacrament des Doops niet ontvangen hebben; maar wat de menigvuldige overige zielen aangaat, die het ongelnk gehad hebben van in het zaad van Menschen gewoond te hebben, die buiten den ſchoot der Roomſche kerk geſtorven zyn, ik twyfele niet, of zy zullen deze, zonder genade, ter Helle doemen. Zie daar derhalven by elk, die den Roomſchen Godsdienst aanneemt, het getal der verworpelingen, die noch goed, noch kwaad gedaan, of gekent hebben, honderd duizend milloenen maalen grooter, dan dat der verworpelingen, die wegens hunne ſchuld en misdaaden zodanig zyn; of met andere woorden, zie daar nog honderd duizend millioenen rampzaligen, die ſchuldeloos gepynigd worden meer dan te voren, zonder dat het getal der gelukzaligen 'er met een enkel mensch door vermeerderd wordt. Wat ysſelyke onderſtelling! en hoe weinig zoude dezelve ſtrooken met de denkbeelden, die wy van de Goddelyke Goedheid, Barmhertigheid, en zelfs Regtvaardigheid moeten hebben.

Ik

Ik denk, dat als de Heer *Andry* dit bedagt hadt, terwyl hy voor het Syſtema van *Leeuwenhoek* ſchreef, de pen hem uit de handen zou gevallen hebben, en dat hy dit ſtuk uit zyn werk (*de la Generation des Vers*) agter wege zou gelaaten hebben.

DEWYL dan het Syſtema, dat wy tot dus verre onderzogt hebben, niet anders gegrond is, dan op enkele giſſingen, van alle bewyzen ontbloot, dat het vol zwaarigheeden ſchynt, en tegen alle waarſchynlykheden aangekant; dewyl het eindelyk, met alle gezonde bevattingen wegens de Goddelyke volmaaktheden, onbeſtaanbaar is, zo denk ik, dat men zich niet ſlegts redelyker wyze ontſlaan kan van het aan te neemen, maar dit zelfs behoort te doen, zolang men 'er geene betere bewyzen voor weet by te brengen. Ondertuſſchen kan de ontdekking der Diertjes, daar hier van geſprooken is, ons een billyke rede verſchaffen, om ons over de werken van den Schepper te verwonderen, dat hy niet ſlegts de groote Dieren tot hunne byzondere eindens geſchaapen hebbe, maar deze zelfs, zonder dat zy 't weeten of voelen, als zo veele werelden verordend, om eene tallooze menigte kleinere bewooners te onderhouden; en voor het overige de onvolkoomenheid onzer kennis, tot dat wy nader ligt krygen, gewillig te erkennen.

WAARN.

WAARNEEMING XVII.

VERHANDELING OVER DE MELK DER KOEIJEN EN GEITEN, ALS HET BEKWAAMSTE VOEDZEL VOOR ZUIGELINGEN.

NAAR DEN HEER

VAN DER MONDE,

Geneesheer, Regent van de Facultiet te Parys, enz.

ONZE Schryver oordeelt de Melk der Koeijen en Geiten in alle opzigten onvergelykelyk beter voedzel voor jonge en zelfs voor eerstgebore kinderen dan die, welken zy uit de Borsten hunner Moeders of Minnen zuigen; wy oordeelen zyne redenen en aanmerkingen, en vooral de onderrregting, die hy wegens de wyze, hoe de Koemelk te gebruiken, aan de hand geeft, der kennis hunner landgenooten waardig; wy laaten de gegrondheid van het *geheel* ſysthema ter hunner beſlisſing over, maar men zal door ons uittrekſel ten minsten kunnen leeren, dat men de Pap-Pot, in geval van noodzaakelykheid, ten minsten onbeſchroomd mag gebruiken, liever dan ſtraks tot onbekenne Minnen

toevlugt te neemen men zal 'er tevens uitzien, dat men dit zelfde middel; in andere omstandigheeden kan bezigen, als een soort van aanhoudende geneeswyze, om de eene of andere ongesteldheid, welke zich in de jonge kinderen openbaart, vroegtydig tegen te gaan te verwinnen en de natuur zelve dus in zeker opzigt te verbeteren.

I De eerste wyze van de jonge kinderen te voeden, welke in aanmerking komt, is zekerlyk die, welke de natuur zelve niet slegts aanwyst, maar zelfs verschaft; namentlyk door middel van s'Moeders Borsten; die wyze zou dus altoos verkiezelyk boven eenige andere weezen, by aldien het menschdom niet van natuur verbasterd ware.

In de gulde Eeuwe des waerelds, voor dat de ondeugd haare gal en booze neigingen in der menschen harten hadt uitgestort, vloeide de zuiverheid van zeden met de Melk der Moeders in der kinderen aderen over; toen was het deezen inderdaad voordeelig om hunner Moederen Borsten te zuigen, toen konden zy hier het beste voedzel uittrekken, dat zy met moogelykheid ergens elders uit bekoomen konden; maar zints dat die gelukkige tyden niet meer zyn, zo deelen de Moeders, door de geweldige beweegingen haarer driften geschokt, de beginzels van het zedelyk zo wel als natuurlyk kwaad aan haare kinderen meede, en deeze zuigen haar een Melk af, waarin

de

in de zaden van lighaamelyke zwakheid en ondeugd, door eene ongeregeldheid van veele jaaren geteeld zyn, en flegts naar een bekwaamen grond wagten, om uit te botten, en alle hunne kwaadaartige eygenſchappen voort te brengen. Op hoop dan en met inzigt van een twyffelachtig goed, deelen de onbedagte Moeders haare waardſte panden een zeker en zeer wezentlyk kwaad mede; zelve zwak en aan allerlye ongemakken onderheevig, zelve inzonderheit aan allerlye ongeregelde hartſtogten gewoon, is het niet moogelyk, dat haare kinderen een heilzaam vogt uit die vervuilde bronnen haalen kunnen.

HOE veele Moeders zoude men my tog, bid ik, kunnen aanwyzen, welke een gelukkige uitzondering op deeze algemeene waarneemingen zouden kunnen maaken? Zyn zy niet meest alle of door overmaat, of door gebrek, of door al te zwaare en lekkere, of door al te dorre en onverduwbaare ſpyzen verzwakt? En worden zy niet alle, byna zonder uitzondering, door woeste driften geſlingerd. Een muffe ſtads-lucht, beſloote vertrekken, geduurige ledigheid, zwaare ragouts, veel vleesch, ſterke wynen, gemengde geregten, veel ſpeceryen, en warm water maaken de vogten der ryken taay, verſtoppen derzelver fynſte buizen, veroorzaaken eene gebrekkige Chyl, verzwakken de vaste deelen, en alle die oorzaaken werken

ten zyner tyd met vereende kragten ſaamen, om eene ongezonde Melk in de Borsten te brengen, en den kinderen een ſchadelyk voedzel aan te bieden. De Vrouwen daarentegen van arme lieden, door geduurigen arbeid vermoeid, door ongemakken afgemat, door een onophoudlyk water-ſlobberen verzwakt, met taaije meel-ſpyzen gevoed, en dus door een heerſchend zuur of eenen onmaatigen overvloed van garſtige kwaade loogzouten uit haar gezoute Spek gehaald, bedorven, zyn even weinig geſchikt, om haare kinderen een zuiver, zagt, en gezond voedzel uit haar zelve te verſchaffen.

HET zou dan by de burger-lieden en onder de Vrouwen van middelbaaren ſtaat zyn, dat men de beste Moeders ten deezen opzigte zoeken moest; en inderdaat, men moet erkennen, dat de gemelde oorzaaken van bedorve en ongezonde ſappen onder deeze minder dan onder de ryken en armen plaats hebben; maar behalven dat de weelde en dartelheid in alle ſtaaten is ingedrongen, en 'er byna geene huishouding is aan te wyzen, waarin men of door de wyze van kooken, of door een onmaatig voedzel, of ten minsten zekerlyk door een onmaatigen drank, niet ſchynt toe te leggen om deszelfs leden te verzwakken, zo gelden ook hier alle de zedelyke oorzaaken, welke wy ſtraks uit de driften ontleend, en even aangeroerd hebben, voor een groot gedeelte.

deelte. Zoude iemant ook in twyffel durven trekken, of de Melk eener luije en dartele Moeder ten opzigte van het gemoed, zo wel als de lichaamsgefteldheid, een fchadelyken invloed op haare Zuigeling zou hebben? Zoude eene Vrouw, die zig op de minfte beuzeling aan eene woedende toorn overgeeft, of door eene bittere wrok tegen haare beledigers verteerd wordt, de zaden van oploopenheid, boosheid en wraak niet zo wel als de lichaamelyke zwakheeden, die hier mede verbonden zyn, aan haare tedere Schaapen mededeelen, en zouden zy eindelyk, wier gebeente door nyd geknaagt, of wier hart door ongeregelde lusten geflingerd wordt, niet zowel ondeugende, als gebrekkige kinderen groot maaken? Men zal, geloove ik, niet lang in beraad ftaan, om my dit toe te ftemmen. Maar dewyl dit inderwaarheid de gewoone gefteldheid der menfchen, en in 't byzonder der Vrouwen is, zo moet men het gevolg, dat ik reeds in den beginne heb aangewezen, dan ook eveneens erkennen.

HET is echter van belang, zal men zeggen, om de overeenkomst en gelykaartigheid in 't oog te houden, welke tusfchen de geftellen van Moeder en kind natuurlyker wyze plaats heeft! Ik denk integendeel, dat men die overeenkomst en gelykaartigheid, zo ras en zo volkomen, als mogelyk is, moet tragten af te fnyden en te breeken. Men moet de ver-

basterde natuur in haaren ouden ſtaat poogen te herſtellen; men moet dezelve, om zo te ſpreken, weder opheffen uit haar verval, en een grooter bederving zien voor te koomen. Men behoeft geene kleine of gebrekkige menſchen met elkanderen te verbinden, men behoordt de geſlachten integendeel te *kruisſen* om te beletten, dat de kinderen, welke uit zodanige huwelyken geboren worden, van den gewoone grootte of ſterkte des menschdoms niet verder afwyken.

II. MEN pasſe nu alle deeze aanmerkingen op de Minnemoeders toe, en dezelve zullen met verdubbelde kragt tegen deeze huurlingen klemmen. Dit is de tweede wyze om de jonge kinderen te voeden, welke hier in aanmerking komt, maar eene wyze zekerlyk oneindig beneden die te ſchatten, welke wy tot hiertoe poogden te toonen, dat in onze tegenwoordige omſtandigheden niet voldoenend is, om braave menſchen, en ſterke ingezetenen te maaken.

Zal een getrouw Vader, zal eene tederhartige Moeder de waardſte panden hunner onderlinge liefde en natuurlyke meêwaardigheid, de wettige voorwerpen hunner vriendelyke zorg en tederheid, overgeeven in de onbekende handen van Vrouwen, die onmeedoogend genoeg zyn om haare eige ſchaapen ten dienst van vreemde het zog te onttrekken, 't welk de natuur voor hen verordend hadt? Deeze hebben 't niet meer noodig, zal men

men my misschien te gemoet voeren? Is dat waar, dan is het ook onbetwistbaar, dat de Melk van Vrouwen, welke haare eige kinderen reeds den noodigen tyd gezuigd hebben, veel te zwaar zy, om aan eerstgebore zuigelingen te geeven. De natuur heeft het wysselyk dus geschikt, dat die Melk steeds dikker wordt, naar maate de Moeders van den tyd haarer bevalling verder afraaken, opdat het voedzel met den aanwasch van de kragten des zuigelings in steevigte winne; het is derhalven onnatuurlyk en wreed, om eerstgeboore kinderen de Melk te geeven van de Moeders, die reeds veele maanden gezoogd hebben.

VOEG hier by zo veele kinderen, welke dus ontydig van s'Moeders Borst genoomen en met allerly onverduwbaar voedzel opgepropt, in hunne vroege jeugd sneuvelen, of in volgende jaaren langduurig kwynen; voeg 'er zo veele andere voedster-lingen by, welke tegen de heiligste beloften en eeden aan, te gelyk met de eige kinderen der voedsters gezoogd, en dus het geen voor hen alleen geschikt wierdt met dezelve bekrompen deelende, by gebrek van voedzel noodwendig kwynen, en eene zwakke lichaamsgesteltenis verkrygen; voeg zeg ik, alle deeze ongelukkigen by de anderen, die door al te oud en zwaar zog belaaden, lang sukkelen of ontydig sneeven, en erkennen het nadeel, 't welk het, moet ik zeggen dwaas of ondeugend gebruik van Minnemoers, veroorzaakt.

DOG

DOG dit onderwerp der Minnen is zo dikwils, en zo uitvoerig behandeld, dat het onnoodig zy, om hier lang op ſtil te ſtaan. Nogmaals verzoek ik, om alles, wat wy wegens de gewoone geſteldheid der Vrouwen gezegd hebben, in volle kragt en nadruk op deeze voorwerpen toe te pasſen, en zich tevens te errinneren, (het geen de ondervinding allezints ten duidelykſten leert,) dat van alle Vrouwen de zulke, welke zich tot voedſters van een s'anders kinderen gebruiken laaten, naar alle waarſchynlykheid de allerſlegtſte zyn. Het is tien, mogelyk honderd tegen één, dat men eene braave Minne aantreft; onnatuurlyk, wreed, eerloos, onhandelbaar, luy, dartel, wulps, en geil maakt derzelver gewoon karakter uit; de ondervinding, zeg ik nogmaals, bevestigt dit; alle Moeders, die, of uit nood, of by verkiezing, gebruik van deeze huurlingen gemaakt, en eenigen agt op haare kinderen geſlaagen hebben, weeten dit. Wy hebben reeds eene der natuurlyke oorzaaken daar dit by toekomt, aangeroerd; verſcheide andere vertoonen zich van zelven; wy zullen 'er thans van afſtappen, omdat wy misſchien gelégenheid zullen hebben, om 'er nog een woord van te zeggen in de aanpryzing, welke wy voor hebben te doen, van die wyze, om de jonge kinderen te voeden, welke wy in onze tegenwoordige gebrekkige omſtandigheeden, als de allerbeſte van allen beſchouwen.

III. Zo

III. Zo ſchadelyk en nadeelig de Melk der Vrouwen voor de jonggeboore kinderen is, zo heilzaam daarentegen en dienstig is die onzer huisdieren voor dezelve. De levenswyze deezer dieren en die der vrouwen is ten eenemaal van elkander verſchillende, ja regtſtreeks tegen elkander overſtaande. De eerſte is zo geſchikt om ziektens te veroorzaaken, en driften aan te kweeken, als de andere dienstig om een gezond lighaam en bedaarden geest te maaken. Alle de nadeelen, welke wy wegens de Melk der Vrouwen hebben opgemerkt, zyn zo veele dringredenen om tot die der huislyke dieren toevlugt te neemen, en de gebreken der eerſte bewyzen de noodzaakelykheid der andere.

De geheele waereld weet, dat Koeijen en Geiten-Melk een *Specificq*, of ſoortelyk hulpmiddelen tegen verſcheide ziektens zy, welke de kragt van alle andere Geneesmiddelen verydelen: maar zo die Melk zo veel goeds kan uitwerken in geſtellen, waarin zich het kwaad niet alleen door lange heblykheeden heeft kunnen vestigen, maar welke daarenboven, door de jaaren zelve, eene zekere vastigheid en onveranderlykheid gekreegen hebben, wat voordeel mag men 'er dan niet van verwagten in kinderen die eerst gebooren zyn, wier zagte en buigzaame vezels nog generley heblykheeden gemaakt hebben, en die dus onder het

g bruik van dit voedzel of gezond worden, of zekerlyk blyven moeten.

HET Vee is aan zeer weinige ziektens onderheevig: het grootste gedeelte blyft zelfs altoos gezond. Aan zich zelve overgelaaten eeten en drinken zy niet, dan naar vereisch van hunne behoeftens; slaapen juist zo veel, als hunne natuur vordert, hebben geen meer beweging of vermoeijing, dan zy verdraagen kunnen of voor hunne gezondheid dienstig is. Hunne ingeschaape drift leidt hen in dit alles veel veiliger en zekerer, dan onze dwaalende reden ons kan doen; en door deze aanmerking alleen, dat de Melk der Beesten de jonge kinderen voor eene oneindige meenigte van ziektens blykbaar kan bewaaren, en tevens het vuur dier driften, waartoe zy de geschiktheid in hunne gestellen mede ter waereld brengen, en welke door de Melk hunner Moeders of voedsters verder wordt aangezet, verdooven, en den geest eigenaartig bedaarder maaken, blykt het voor elk onbevooroordeeld mensch reeds ten duidelykften, dat dezelve tot eene gunstige opvoeding van jonggeboorne de voorkeuze zeer verre verdient.

WY hebben eindelyk de ondervinding in deeze voor ons. De Ierlandsche en Groenlandsche Vrouwen zoogen haare kinderen niet, en deeze zyn daarom niet te min gezond en sterk. De kinderen worden zelfs in het Noorder-

Noorder-gedeelte van Europa meest al met Beesten-Melk gevoed, en worden daarom mogelyk zo veel grooter, dapperer en ſterker menſchen dan in andere gedeeltens der waereld. En wat hebben wy de ondervinding van andere volkeren in deezen noodig, wy hebben die van onze eige kinderen, van de kinderen onzer land- en ſtad-genooten dagelyksch voor oogen. Duizende derzelver worden, van tyd tot tyd, door het gebrek van Melk in de Moeders, en eene gelukkige armoede, welke haar belet tot Minne-Moeders toevlugt te neemen, met de Pap Pot opgebragt, en men ziet geen ander verſchil tusſchen deeze kinderen, en die, welke vrouwelyke Borsten zuigen, dan dat zy, na verloop van een of meer jaaren, gezonder, ſterker, lustiger en tevens bedaarder zyn.

LAAT ons egter erkennen, dat de Koeijen of Geitenmelk, zo als dezelve doorgaans in zulke gevallen voor de jonge kinderen gebezigd wordt, weinig geſchikt is, om die nuttige eindens voort te brengen, welke men van een verſtandiger en beter gebruik daarvan met reden mogt verwagten.

MEN kan de Geitenmelk voor zwakke of zieklyke kinderen alleen bewaaren, en die der Koeijen gerust aan alle gezonde kinderen geeven. Maar hoe zal men hen dezelve geeven? Men moet ze voor eerstgeboore kinderen met veel water mengen, en men kan in dit water

vooraf zodanige Kruiden, Wortels of *Drogues* kooken of trekken, of 'er zodanige andere *ingrediënten* mede vermengen, als men, na eene aandagtige opmerking op den aart, lighaams gesteldheid, en doorgaande zwakheeden der kinderen, en na eene veelvuldige en herhaalde ondervinding van alles, zal raadzaam achten. Het is door middel van dergelyk een voedzel alleen, van zodanig eene opmerking op de verschillende temperamenten der kinderen, en lange ervarenis, dat zekere Boerin in *Bourgonje*, op een landgoed van den Heer *Commandeur de Champigneul* woonende, alle de kinderen, welke in dien oord onder de handen der Moeders of voedsters sukkelen, gezond maakt en opkweekt. Men brengt ze haar, als men 'er eindelyk geen raad meer mede weet, omdat men niet ligt de grootere bekwaamheid van eene Boerin erkent, of dat eene tedere Moeder niet ras besluit, om haar zuigeling zo verre te verzenden; zy krygt dezelve dus menigmaalen byna zieltoogende, en in weinige maanden egter herstelt zy ze meest altoos door middel van de Melk haarer Koeijen, die zy naar vereisch vermengt en dunt. Zedert eene menigte van jaaren, dat zy een ruim bestaan van deeze opvoeding der kwynende kinderen heeft, heeft zy 'er nog byna geene van verlooren, schoon men, gelyk ik zeide, haar geene andere brengt, dan daar men mede verlegen is.

De

DE Melk met veel en goed water te dunnen is in den beginne altoos noodig; maar als de kinderen welvaarende zyn, en geene doorgaande ongesteldheeden vertoonen, hebben zy geene andere middelen dan goed, zuiver en eenvoudig voedzel tot hun onderhoud van doen. Eene byzonderheid is 'er ondertusschen, welke men altoos behoort in acht te neemen. Dat men ze namelyk hunne Melk in een Pypkan geeft, op zodanig eene wyze gemaakt, dat zy daar aan even als aan eene Vrouwen-tepel moeten trekken; opdat zy door dit trekken en zuigen het speekzel uit de kwyl-klieren persſen, en het zelve met de Melk vermengende dus te ſamen doorzwelgen, het geen van den uiterſten dienst is voor eene goede verduwing hunner zwakke maagen. (α)

ZIE daar dan eene manier om zuigelingen op te brengen, welke, hoe dienstig, veelen echter mishaagen en by de meeste Vrouwen in-

(α) Dit is zo waarachtig, dat ik een volwasſen mensch ken, die zo wel uit hoofde zyner ſmaak, als wegens de zwakheid zyner lichaamsgeſteldheid, veel Melk met beſchuit gebruikt, en die door eene honderdmaale herhaalde ondervinding ten vollen geleerd heeft, dat zyne ſlappe maag veel grootere hoeveelheid van dit voedzel kan verteeren, wanneer hy zyne tweebakken vooraf kaauwt, met zyn ſpeekzel vermengt, en 'er als dan de Melk van tyd tot tyd tusſchen nuttigt, dan of hy dezelve daar in eenigen tyd geweekt zynde, ongekaauwd met de Melk doorzwelgt.

inzonderheid een hevig tegenspreeken ontmoeten zal. Ik weet boven de redenen, die ik reeds heb bygebragt, geen ander middel om myne *methode* aan te pryzen, dan nog eenige voordeelen van verre aan te toonen, welke daaruit niet slegts voor de kinderen, voor de Moeders, voor het geheele gezin, maar voor de maatschappy zelve gebooren moeten worden.

De gewoonte van de kinderen te zoogen leidt ongevoelig ter vermindering van ons geslagt. Eene Vrouw die zoogt, blyft gemeenlyk langen tyd onvrugtbaar, en ontvangt zelden weder, voor dat zy met het zoogen uitscheidt. (a) Hierdoor brengt zy dan minder kinderen ter waereld, en vervalt echter eerder, dan of zy meer gebaard, maar haare kinderen niet gezoogd hadt; dit leert de dagelyksche ondervinding door geheel Europa, dit weet elk; in dit opzigt zal dan myne wyze van de kinderen te voeden het menschelyk

(a) Het is echter zeer gemeen in de hoogste en gezondste streeken van ons gemeene best, dat de vrouwen ten platte lande haare kinderen geduurende haare geheele zwangerheid, en tot het uur haarer volgende bevalling, zoogen; dat zy dus niet zelden twee of drie kinderen van verschillende ouderdom aan haare borsten leggen, en zes, agt, of tien jaaren zonder eenige tussenpoozing, zoogende blyven. Ik heb dit honderdmaalen gezien, en men weet, dat het evenwel sterke menschen zyn, welke in die streeken woonen.

lyk geslagt merkelyk vermeerderen. De Moeders zullen zo lang niet onvrugtbaar blyven; en haar mannen zullen niet schroomen, om zich uit vreeze vooral te schielyke zwangerheid, en dus uit medelyden met hun tegenwoordig kroost, van de huwelyks-vermaaken te bedienen.

Duizende, misschien de meeste kinderen daarenboven, sterven niet dan by gebrek van bekwaam voedzel, 't welk hunne Moeders of voedsters hen niet verschaffen kunnen, en dat hen echter door myne manier wordt aangebooden.

En dewyl deeze manier ook veel onkostelyker dan het onderhoud der Minnen is, kan men hieruit ligtlyk opmaaken, hoe wenschelyk, hoe dienstig dezelve zy voor burgermenschen, voor handwerks lieden, voor alle die met rede schroomen, om zulk een aanmerkelyk gedeelte hunner bekrompe inkomsten met eene Minne-Moeder te verdeelen, en hunnes ondanks schrikken om kinderen te krygen wegens de zwaare uitgaven, welke dezelve veroorzaaken. Een klein gedeelte Melk is de jonge zuigelingen genoeg. Men kan 'er vervolgens wat *Panade*, dat is te zeggen brood met honing in water gekookt, byvoegen; dit maakt geene kosten. En daar naar den gewoonen trant yder Minne slegts één kind kan bezorgen, kunnen zy naar onze wyze van voeden tevens verscheidene oppassen. Dit is 't nog niet al. Dewyl het voedzel, 't welk

de kinderen gebruiken, niet van de Vrouwen zelve voortkoomt, zo is men, om eene goede verzorgster voor zyne kinderen te vinden, aan geen ouderdom meer bepaald. Jonge Dochters, Weduwen, die niet veel anders winnen kunnen, zyn hier even bekwaam toe, en, omdat men dus zo veel meer menschen tot deezen dienst kan vinden, zo kan men zo veel meer naauwkeurigheid gebruiken om de geschikste voorwerpen te verkiezen; en op tederhartigheid, eerlykheid, zinlykheid, bekwaamheid te letten, welke altoos te voren voor goed zog moesten zwigten.

MEN bedenke, men herrinnere zich nogmaals het verdriet, dat ontaarde of trouwlooze Minnen in zo veele huizen veroorzaakt hebben. Men bedenke, hoe dikwyls zy de kinderen haare onwaardige zorgen al te onbedagt toevertrouwd, besmet hebben met eene haatelyke ziekte, die hen al hun leeven de kwellingen deedt lyden, welke alleen de wettige straf hadden behooren te blyven van de ongeregeldheden en verbooden wellust, daar zich hunne geile voedsters in verloopen hadden. Men bedenke, men herinnere zich dit alles, en, byaldien men onze voorgeslaage wyze niet volkoomen goedkeurt (het geen wy echter vertrouwen dat alle verstandige lieden gereedelyk zullen doen) zo erkenne men ten minsten, dat dezelve in de tegenwoordige gesteldheid van zaaken, als het minste kwaad, verre te verkiezen zy.

T A-

E I N D E.

T A F E L
D E R
HOOFDSTUKKEN
IN DE
VROEDKUNDE.

I. HOOFDSTUK.

EERSTE ARTICUL.

TWEE-

TWEEDE DEEL.

I. HOOFDSTUK.

Over de deelen waar door de Vrucht met de Moeder gemeenſchap heeft.

II. HOOFDSTUK.

Over verſcheiden omſtandigheeden betrekkelijk tot de Zwangerheid.

II. *Af-*

III. HOOFDSTUK.

IV. HOOFDSTUK.

V. HOOFDSTUK.

VI. HOOFDSTUK.

VII. HOOFDSTUK.

DERDE DEEL.

I. HOOFDSTUK.

I. *Ar-*

TWEEDE ARTICUL.

DERDE ARTICUL.

VIERDE ARTICUL.

VYFDE ARTICUL.

ZESDE ARTICUL.

ZEVENDE ARTICUL.

III. *Af-*

ACHTSTE ARTICUL.

NEGENDE ARTICUL.

TIENDE ARTICUL.

ELFDE ARTICUL.

TWAALFDE ARTICUL.

II. HOOFDSTUK.

EERSTE ARTICUL.

TWEEDE ARTICUL.

DERDE ARTICUL.

II. *Af-*

VIERDE ARTICUL

Over de wyze om de Nageboorte van eene Verloste Vrouw uit te nemen.

Uytlegginge der Vier Plaaten, welke in dit Werk van A. Levret voorkoomen.

WAARNEEMINGEN.

F. L. Croppius,

XII. *Waarn.*

XVII. *Waarn.*

EINDE.